

Výklad epištoly Efežanom

John R. W. Stott

NÁVRAT

Prvé vydanie © EELAC 1992

Všetky práva slovenského prekladu vyhradené.

Pôvodne vydané Inter Varsity Press ako The Message of Ephesians

© John R. W. Stott 1979.

Preložené a vydané so súhlasom Inter Varsity Press

38 De Montford Streed, Leicester LE1 7GP, England

Preložil: Pavol Hanes

ISBN 80-85495-07-4

NÁVRAT, Davídkova 93, 182 00 Praha 8

Všeobecný úvod

V edícii *Biblia dnes hovorí* vychádza rad starozákonných aj novozákonných výkladov, ktoré si kladú trojnásobný cieľ: s maximálnou presnosťou vysvetľovať biblický text, uvádzať ho do súvislosti so súčasným životom a predstavovať pútavé čítanie.

Preto tieto knihy nie sú „komentáre“. Tie sa totiž usilujú skôr objasniť text ako aplikovať ho a väčšinou sú skôr odbornými príručkami ako literatúrou. Na druhej strane nepatria ani k tomu druhu kázaní, ktoré chcú byť aktuálne a čítané, no neprístupujú k Písmu dostatočne zodpovedne.

Všetkých prispievateľov tejto edície spája presvedčenie, že Boh sa nám stále prihovára svojim slovom a že nič nie je dôležitejšie pre život, zdravie a rast kresťanov ako to, aby počuli, čo im Duch hovorí prostredníctvom tohto starého - a predsa vždy moderného - Slova.

J. A. Motyer
J. R. W. Stott
redaktori edície

Poznámka prekladateľa

Text listu Efežanom je prevzatý z prekladu „Sväté Písmo a Nový zákon“, ktorý vydal Spolok sv. Vojtecha r. 1986 v Cirkevnom nakladateľstve v Bratislave. Keďže sa slovenský preklad biblického textu doslovne nezhoduje s anglickým prekladom Biblie, pri bezprostrednom výklade jednotlivých slov biblického textu je použitý priamy preklad z angličtiny do slovenčiny.

Obsah

Všeobecný úvod	3
Predslov autora	7
Úvod k listu (1,1-2)	9
I. Nový život	
1. Každé duchovné požehnanie (1,3-4)	23
2. Modlitba za poznanie (1,15-23)	42
3. Vzkriesení s Kristom (2,1-10)	58
II. Nová spoločnosť	
4. Jednotné nové ľudstvo (2,11-22)	77
5. Pavlova jedinečná výsada (3,1-13)	98
6. Dôvera v Božiu moc (3,14-21)	114
III. Nové pravidlá	
7. Jednota a rozličnosť v cirkvi (4,1-16)	127
8. Nové šaty (4,17-5,4)	153
9. Ďalšie podnety na spravodlivosť (5,5-21)	172
IV. Nové vzťahy	
10. Manželia a manželky (5,21-23)	189
11. Rodičia, deti, páni a sluhovia (6,1-9)	211
12. Kniežatstvá a moci (6,10-20)	232
13. Záver (6,21-24)	256
Hlavná literatúra	261

Predslov autora

My, ktorí sa nazývame „evanjelikálnymi“ kresťanmi, týmto prívlastkom vyhlasujeme, že sme ľuďmi evanjelia, ktorí sa pridávajú autentickeho kresťanského posolstva. Je to smelé vyhlásenie a niekedy je prijímané s odporom. Ak ho chceme udržať, musíme sa neustále vracieť k Písmu, lebo len tam je možné nájsť normatívne vyjadrenie evanjelia. Ak naše vyjadrenie evanjelia meriame touto normou, musíme priznať, že mnohé z nich sú chybné. Jedným z hlavných slabých miest nás evanjelikálov je ústredný význam cirkvi. Máme sklon kázať spasenie jednotlivca bez toho, aby sme potom prešli k spasenému spoločenstvu. Skôr zdôrazňujeme to, že Kristus zomrel za nás, „aby nás vykúpil z každej nepravosti“, ako to, že zomrel, „aby si očistil svoj vlastný ľud“.¹ Rozmýšľame o sebe skôr ako o „kresťanoch“ a nie ako o „členoch cirkvi“ a naše posolstvo je skôr dobrou zvesťou o novom živote ako o novej spoločnosti.

Nik, kto pozorne číta Pavlov list Efežanom, nemôže ostať pri súkromnom evanjeliu, lebo list Efežanom hovorí o evanjeliu cirkvi. Predkladá Boží večný zmysel stvoriť skrze Ježiša Krista novú spoločnosť, ktorá jasne kontrastuje s tmavým pozadím starého sveta, lebo Božia nová spoločnosť je charakterizovaná životom namiesto smrti, jednotou a zmierením namiesto rozdelenia a odcudzenia, zdravými normami spravodlivosti namiesto skazenosti a zloby, láskou a pokojom namiesto nenávisťi a roztržiek a neustálym konfliktom so zlom namiesto slaboškého kompromisu.

Táto vízia obnovenj ľudskej spoločnosti sa ma hlboko dotkla. Súčasne však človek môže plakať nad realitou nelásky a hriechu v toľkých cirkevných zboroch súčasnosti, lebo sú hanbou pre Krista, protirečia podstate cirkvi a zbavujú kresťanské svedectvo celkovej pravdivosti. Treba však povedať, že stále rastie počet príslušníkov cirkvi, ktorí hľadajú radikálnu obnovu cirkvi. Kvôli Božej sláve a

¹ Tit 2,14

kvôli evanjelizácii sveta nie je nič dôležitejšie ako to, aby cirkev bola v skutočnosti Božou novou spoločnosťou a aby bola aj poznaná ako taká. List Efežanom je pre nás pri naplňaní tohto cieľa silným a trvalým povzbudením.

V posledných piatich rokoch a aj predtým som študoval text listu Efežanom, vstreboval som jeho poslanstvo, pociťoval jeho silu a sníval jeho sen. Veľkou praktickou pomocou mi v tom čase bolo to, že som mohol vykladať list rôznym skupinám poslucháčov a všímať si ich reakcie. Začal som vo vďačnom a vytrvalom zbore All Souls Church, pokračoval konferenciami v Indii, Nepále a v Mexiku a v júli 1975 pamätnou Keswickou storočnicou. Žiadne poslucháčstvo nie je vnímavejšie a kritickejšie ako študenti, preto som mal osobitný úžitok zo stretnutia so skupinami študentov v Indii, Amerike, Európe, Austrálii a v Latinskej Amerike. Osobitne som sa musel vyrovnáť so sériou výkladov vyžiadanou r. 1976 pre Letný študijný inštitút Marylandskou univerzitou v USA a Letnou školou Regent College vo Vancouveri. Som mimoriadne vďačný za intelektuálnu a duchovnú stimuláciu týchto skúseností.

Takisto som vďačný viacerým ľuďom, ktorí mi osobne pomohli pri rôznych prácach spojených s písaním tejto knihy - zvlášť Royovi McCloughryovi za nájdenie niektorých cenných citátov, Myre Chave-Jonesovej za prečítanie časti rukopisu a Tomovi Cooperovi za prečítanie celého rukopisu a za ich poznámky, tiež Frances Whiteheadovej a Vivienne Curryovej za namáhavú prácu pri lúštení môjho škrabopisu a pri jeho premene na krásny strojopis.

John R. W. Stott

Efežanom 1,1-2

Úvod k listu

List Efežanom je obdivuhodne stručný, a predsa obsažný súhrn kresťanskej dobrej správy a z nej vyplývajúcich skutočností. Každý, kto ho číta, musí byť pohnutý k údivu a úcte a k túžbe po dôslednom živote.

Bol to obľúbený list Jána Kalvína. Armitage Robinson ho nazval „korunou diel Sv. Pavla“.¹ William Barclay cituje Samuela Taylora Coleridge, ktorý ho hodnotil týmito slovami: „najbožskejšia kompozícia človeka“, a pridáva svoj vlastný výrok, že je to „kráľovná epištola“.²

Posolstvom tohto listu boli mnohí čitatelia privedení k viere a povzbudení k dobrým skutkom. Jedným z nich bol John Mackay, bývalý prezident Prinstského teologického seminára. Napísal: „Tejto knihe vdáčim za svoj život.“ Ďalej vysvetľuje, ako v júli r. 1903, keď ako štrnásťročný chlapec prežil pri čítaní listu Efežanom „chlapčenské vytrženie vo vrchoch Vysočiny“, urobil „vášnivé slávnostné vyhlásenie Ježišovi Kristovi medzi skalami za svitu hviezd“.³ Tu je jeho vlastné rozprávanie o tom, čo prežil: „Videl som nový svet... všetko bolo nové... a nadobudol som nový pohľad, nové skúsenosti, nové postoje k iným ľuďom. Miloval som Boha. Ježiš Kristus sa stal stredom všetkého... bol som ‚oživený‘, naozaj som žil.“⁴

John Mackay nikdy neprestal byť fascinovaný listom Efežanom. A tak keď bol pozvaný, aby prednášal v Croall Lectures na Edinburskej univerzite v januári 1948, vybral si list Efežanom ako tému pre svoje prednášky. Chcel vopred pozdraviť sformovanie Svetovej rady cirkvi, ku ktorému malo dôjsť neskôr v tom roku v Amsterdame. Jeho téma na úvodnom zhromaždení (neskôr

¹ Armitage Robinson, s. vii   ² Barclay, s. 71,83   ³ Mackay, s. 24   ⁴ Mackay, s. 21

pozmenená) mala byť „Boží poriadok a ľudský neporiadok“. Preto nazval svoje prednášky *Boží poriadok*. V nich sa o liste Efežanom zmieňuje ako o „najväčšom“, „najzrelšom“ a „pre naše časy najvhodnejšom“ zo všetkých Pavlových diel.⁵ Lebo tu sa nachádza „výťažok podstaty kresťanského náboženstva, najautoritatívnejšia a najdokonalejšia príručka našej svätej kresťanskej viery.“⁶ A znovu: „tento list je čistá hudba... to, čo tu čítame, je spievajúca pravda, zhudobnené učenie“.⁷ Keďže apoštol hlásal Boží poriadok poaugustovskému rímskemu svetu, ktorý bol poznačený „procesom spoločenského rozpadu“, je list Efežanom v dnešnej dobe „najaktuálnejšou knihou Biblie“.⁸ Sľubuje spoločenstvo vo svete nejednotnosti, zmierenie miesto odcudzenia a pokoj miesto vojny. Nadšenie Dr. Mackaya týmto listom vyvoláva v nás pocit veľkého očakávania, s ktorým začneme naše štúdium.

¹*Pavel, z Božej vôle apoštol Krista Ježiša, svätým (v Efeze) a verným v Kristovi Ježišovi.*

²*Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, i od Pána Ježiša Krista.*

Pri čítaní týchto dvoch počiatkových veršov stretávame sa s tromi úvodnými faktami týkajúcimi sa listu. Sú to: jeho autor, jeho adresát a jeho poslanstvo.

1. Autor

V súlade s vtedajšími zvyklosťami autor začína tým, že najprv predstaví seba. Udáva svoju totožnosť ako apoštol Pavel.

Pavlovo autorstvo listu Efežanom bolo všeobecne prijímané od prvého storočia až do začiatku devätnásteho storočia. Prečo potom nemeckí teológovia od r. 1820 začali spochybňovať jeho autentickosť a prečo táto nedôvera k Pavlovmu autorstvu je aj dnes taká rozšírená? Citujem len jeden príklad: „Existuje veľa dôvodov, prečo si myslíme, že nepochádza z jeho ruky, dokonca ani z jeho doby.“⁹

Väčšina komentátorov upozorňuje na jeho zvláštny slovník a štýl. Sčítavajú počet slov v liste Efežanom, ktoré sa nenachádzajú v iných

⁵ Mackay, s. 910

⁶ Mackay, s. 31

⁷ Mackay, str. 33

⁸ Mackay, s. 36

⁹ Houlden, s. 235

Pavlových listoch, a počet jeho často inde používaných slov, ktoré sa zase nenachádzajú v liste Efežanom. Dodávajú, že jeho štýl je oveľa menej vzrušený ako zvyčajne. Markus Barth napríklad píše o autorovej „pleonastickej, nadbytočnej, rozvláčnej dikcii“ a o jeho „barokovom, bombastickom a litániám podobnom štýle“.¹⁰ Toto je však vo veľkej miere subjektívny úsudok. Okrem toho jazykové a stylistické argumenty sú veľmi neisté. Prečo by sme mali očakávať od takej originálnej mysle ako bola Pavlova, že sa nechá obmedzovať slovníkom a nemenným štýlom? Odlišné témy vyžadujú odlišné slová a zmenené okolnosti vytvárajú zmenenú atmosféru.

Uvádzajú sa však aj ďalšie dva argumenty, ktoré sú podstatnejšie. Jeden je historický a druhý teologický. Historický argument sa týka nezhody medzi tým, čo hovoria Skutky apoštolov o Pavlovej dlhej a osobnej známosti s efezským zborom, a úplne neosobnom a na správach založenom vzťahu, ktorý vyjadruje tento list. Hoci jeho prvá návšteva bola krátka (Sk 18, 19-21), jeho druhá návšteva trvala tri roky (Sk 19,1-20,1; 31). V tomto období ich systematicky vyučoval „na verejnosti a z domu do domu“. Dobre ho vtedy spoznali a pri poslednej rozlúčke so staršími zboru sa jasne prejavil ich cit k nemu, keď ho objímali, bozkávali a plakali.¹¹ Zistenie, že list Efežanom neobsahuje žiadne osobné pozdravy, akými sa končia iné Pavlove listy (nemenej ako 26 ľudí je spomenutých menom v Rim 16), prichádza potom ako menší otras. Naopak, oslovuje svojich čitateľov len všeobecnými pojmami, žela pokoj „bratom“ a milosť „všetkým, ktorí milujú nášho Pána Ježiša Krista“ (6,23-24). Zmieňuje sa o sebe ako o vážňovi (3,1; 4,1; 6,20), ale nič nehovorí o ich situácii. Volá ich k životu v jednote a pohlavnej čistote, ale neurobí žiadnu zmienku o rozdelení zboru, alebo o prípade smilstva ako v 1.Korint'anom. Všeobecne sa zmieňuje o šikovních falošných učiteľov (4,14), ale nehovorí o žiadnom falošnom učení ako v liste Galaťanom alebo Kološanom. Okrem toho vôbec nenaznačuje, že by sa on a oni osobne poznali. Naopak, len „počul“ o ich viere a láske a o ich vernosti v evanjeliu (1,15; 3,2-4).

Tento neosobný charakter listu je určite prekvapivý. Ale nemusíme z toho usudzovať, že Pavel nebol jeho autorom. Sú možné aj iné vysvetlenia. Pavel mohol písať skupine ázijských, ktorých

¹⁰ Barth, Zručaný múr s. 12

¹¹ Sk 20,17-38, zvlášť verše 18,20,34 a 36-38

osobne nepoznal, ktorí sa obrátili a boli pokrstení po jeho poslednom odchode z mesta“.¹²

Druhý argument, ktorý sa uvádza proti Pavlovmu autorstvu, je teologický. K tejto téme komentátori uvádzajú množstvo rôznych údajov. Zdôrazňujú napríklad, že v liste Efežanom má Kristus kozmické postavenie (na rozdiel od Pavlových listov s uznaným autorstvom), sféra záujmu sú „nebeské oblasti“ (zvláštny výraz, ktorý sa päťkrát nachádza len tu), v týchto nebeských oblastiach sú v činnosti kniežatstvá a moci. Ohniskom záujmu je cirkev, „ospravedlnenie“ nie je spomenuté, zmierenie je skôr medzi Židmi a pohanmi ako medzi hriešnikom a Bohom, spasenie nie je uvedené ako smrť s Kristom, len ako zmŕtvychvstanie s Kristom, a nie je tu zmienka o druhom príchode nášho Pána. Každý z týchto bodov je však len malé posunutie dôrazu. Nemožno sa však pomýliť v tom, že teológia listu je v podstate Pavlova. Dokonca aj tí, čo popierajú Pavlovo autorstvo, sú nútení priznať, že list je „plný ozvien nepochybne Pavlových spisov“.¹³

Okrem toho niektorí čitatelia majú „dojem“ cudzoty pri čítaní tohto listu. Nikto to nevyjadril jasnejšie ako Markus Barth vo svojej skoršej štúdií (1959) nazvanej *Zrúcaný múr*. Prvú časť nazval „Pavlova záhadná epištola“ a predstavuje ju ako „cudzince vo dverách“. Čo je tou „cudzotou“ listu Efežanom: Uvádza učenie o predestinácii, kladie dôraz na intelektuálne osvietenie, „poverý“ (čím má na mysli zmienku o anjeloch a démonoch), „ekleziaticizmus“, ktorý oddeľuje cirkev a svet. V jeho učení o rodinných vzťahoch vidí „moralizmus“, ktorý nazýva „patriarchálny“, „autoritársky“, „malicherne buržoázny“, chýba mu podľa neho originalita, šírka, smelosť a radosť. Takto zhŕňa svoj prvý dojem z listu Efežanom: „Tento čudný výrastok pripomína najdúcha bez otca a matky. Používa únavný barokový jazyk. Buduje na determinizme, trpí intelektualizmom, spája vieru v Krista s poverčivou demológiou, pestuje škrobený eklesiaticizmus a končí obnosným, plytkým moralizmom“.¹⁴

Keď som prvýkrát čítal toto hodnotenie, čudoval som sa, či dr. Barth tu opisuje naozaj list Efežanom, taká odlišná je jeho reakcia na tento list od mojej. Keď som však čítal ďalej, zistil som, že ani

¹² Barth, Efežanom I. zv., s. 34

¹³ Houlden, s. 242

¹⁴ Barth, *Zrúcaný múr* s.22

sám nebol spokojný so svojím hodnotením. Po prvé, pripúšťa, že možno má na svedomí karikatúru, ďalej vysvetľuje, že chcel svojich čitateľov otriaskť predstavou toho, čo prežívajú nekresťania, keď k nim pristupujeme s karikatúrou evanjelia, a nakoniec napráva rovnováhu tým, že hovorí o „šarme vzájomného spoznania“, ktorú ľudia majú, keď lepšie spoznajú list Efežanom. Hovorí, že list sa nám stáva blízkym (a s ním aj jeho autor) tromi vlastnosťami.

Po prvé, list Efežanom je príhovorná modlitba. Viac ako každá iná novozákonná epistola má formu *modlitby*. Keď sa s nami niekto *dohaduje*, môže a nemusí nás presvedčiť, ale keď sa za nás modlí, jeho vzťah k nám sa mení. „Tak je to s týmto cudzincom vo dverách. List Efežanom si získal právo vstúpiť, lebo jeho čitatelia majú miesto v príhovorných modlitbách autora.“¹⁵

Po druhé, list Efežanom je pozitívnym vyhlásením. Nie je to ani apologetika, ani polemika. Naopak, je plný „smelých“ a dokonca „jasavých“ vyhlásení o Bohu, Kristovi a Duchu Svätom. List Efežanom sa stáva vítaným a obľúbeným spisom jednoducho tým, že sa odvažuje nenechať žiariť nič iné len Božiu lásku a vyvolenie, Kristovu smrť a vzkriesenie, moc Ducha a Jeho prácu medzi ľuďmi.“¹⁶

Po tretie, list Efežanom, to je evanjelizácia. Vo svojom prehľade obsahu listu Markus Barth zdôrazňuje jeho „smelé tvrdenia“ o Božom spasiteľskom zámere a spasiteľskej činnosti (kapitoly 1,2), o „Božej pokračujúcej práci v Jeho sebazjavovaní cirkvi a skrze cirkvi“ (kapitoly 3,4) a o „smelom a radostnom vyslanectve kresťanov vo svete“ (kapitoly 5,6). Toto všetko, hovorí, dáva listu Efežanom „zvláštny význam pre všetkých, ktorí sa zaoberajú evanjelizačnou úlohou dnešnej cirkvi“.¹⁷

Aký je teda stav zápasu v učených kruhoch vzhľadom na autorstvo listu Efežanom? Mnohí nerozhodne vyčkávajú. Súhlasili by s výrokom J. H. Houldena, že v „názoroch odborníkov niet žiadnej zhody“, lebo „argument odpovedá na argument bez jasného výsledku“.¹⁸

Iní ešte stále popierajú Pavlovo autorstvo a ponúkajú prepracované alternatívne teórie. Snáď najdômyselnejšou z nich je tá, ktorú vytvoril americký učenec E. J. Goodspeed. Uvažoval, že okolo r. 90 po Kr. nejaký horlivý obdivovateľ apoštola Pavla, znechutený

¹⁵ Ibid, s. 23-24

¹⁶ Ibid, s. 29

¹⁷ Ibid, s.30

¹⁸ Houlden, s. 236

nezáujmom súčasníkov o listy jeho hrdinu, šiel po zboroch, ktoré Pavel navštívil, aby zozbieral jeho listy a neskôr ich vydal. Ale prv, než tak urobil, pociťoval potrebu nejakého úvodu. A tak sám skomponoval „list Efežanom“ ako mozaiku materiálu pozbieraného zo všetkých Pavlových listov, zvlášť z listu Kološanom (ktorý vedel spamäti), pripísal to potom Pavlovi, aby ho odporučil neskoršej generácii. E. J. Goodspeed šiel ešte ďalej a riskantne odhadol, že týmto autorom a vydavateľom nebol nikto iný ako Onezimus, obrátený otrok, keďže v Efeze v tom čase bol nejaký biskup tohto mena. Hoci táto konštrukcia si získala určitú popularitu v Spojených štátoch a v Anglicku bola prijatá dr. Lesliem Mittonom, je takmer úplne špekulatívna.

Iní učenci sa vracajú späť k tradičnému názoru. A. M. Hunter správne hovorí, že „povinnosť dokázať svoju vec spočíva na tých, ktorí popierajú Pavlovo autorstvo“.¹⁹ Markus Barth používa ten istý výraz a uplatňuje výrok „nevinný, kým sa nedokáže opak“.²⁰ Čo sa týka mňa, ešte aj tieto úsudky sa mi zdajú príliš opatrné. Nedávajú dostatočnú váhu ani vonkajším, ani vnútorným dôkazom. Zvonku je to pôsobivé svedectvo celej cirkvi za osemnásť storočí, čo sa nedá len tak nechať bokom. Zvnútra tento list nielenže všade tvrdí, že autorom je Pavel, ale jeho téma o spojení Židov a pohanov skrze Božie zmierlivé dielo v Kristovi je v úplnej zhode s tým, čo sa o apoštolovi pohanov dozvedáme inde. Nemyslím, že by G. G. Findlay preháňal, keď napísal, že moderný skepticizmus vo veci autorstva listu Efežanom sa bude v budúcnosti považovať za „jednu z kuriozít hyperkritického veku“.²¹ Neprítomnosť akejkoľvek inej uspokojivej alternatívy je správne zdôraznená u F. F. Brucea: „Človek, ktorý dokázal napísať list Efežanom, musel byť rovný s apoštolom, ak nie od neho väčší, čo sa týka mohutnosti myslenia a duchovného videnia... O takomto druhom Pavlovi raná kresťanská história nič nevie“.²²

Po takomto krátkom prehľade niektorých moderných názorov je osviežením vrátiť sa späť k textu. *Pavel, z Božej vôle apoštol Krista Ježiša*, si privlastňuje ten istý titul, ktorý dal Ježiš dvanástim,²³ a ktorého pôvod je v Starom zákone a rabínskom judaizme, kde označoval niekoho, kto bol osobitne vybraný, povoláný a poslaný

¹⁹ Hunter, s. 45
²² Bruce, s. 11-12

²⁰ Barth, *Zrúcaný múr*, s. 41
²³ Lk 6,12-13

²¹ Findlay, s. 4

učiť so splnomocnením. Do tejto služby sa nedostal ako dobrovoľník, ani ho na to neurčila cirkev. Naopak, jeho apoštolský úrad bol odvodený z Božej vôle a z voľby a poverenia Ježiša Krista. Ak to tak je, čomu ako prvý verím, potom musíme načúvať posolstvu listu Efezským s primeranou pozornosťou a pokorou. Lebo sa nesmieme na jeho autora dívať ani ako na súkromnú osobu, ktorá ventiluje svoje vlastné názory, ani ako na obdarovaného, ale omylného učiteľa, dokonca ani ako na najväčšieho cirkevného misiónárskeho hrdinu, ale ako na „z Božej vôle apoštola Ježiša Krista“. To znamená, že je to učiteľ, ktorého autorita je presne tá istá ako autorita samotného Ježiša Krista, v ktorého mene a inšpirácii píše. Ako to Charles Hodge vyjadril v polovici minulého storočia: „Epištola je tak jasne dielom Ducha Svätého, ako sú hviezdy dielom Božím“.²⁴

2. Adresát

V druhej časti prvého verša Pavel používa viacero prívlastkov, ktorými opisuje svojich čitateľov.

Po prvé, sú to *svätí*. Týmto známym slovom sa nezmieňuje o nejakej duchovnej elite uprostred zboru, nejakej menšiny mimoriadne svätých kresťanov, ale o všetkých Božích ľuďoch. Boli nazývaní „svätí“, lebo boli oddelení, aby patrili jemu. Tento výraz bol najprv používaný o Izraeli ako o „svätom národe“, ale neskôr bol rozšírený na celé medzinárodné kresťanské spoločenstvo, ktoré je Izraelom Božím.²⁵

Ďalej sú tiež *verní*. Prívlastok pistos môže mať buď činný význam („dôverujúci“, „majúci vieru“) alebo pasívny význam („dôveryhodný“, „verný“). Revidovaný anglický preklad tu volí pasívny význam, ale činný význam sa zdá vhodnejším, lebo Boží ľud je „rodinou veriacich“,²⁶ zjednotenou spoločnou dôverou v Boha skrze Ježiša Krista. Súčasne však môže mať pravdu J. Armitage Robinsom, ktorý hovorí, že „dva významy slova *pistos*, totiž „viera“ a „vernosť“ sa zdajú byť spojené.“²⁷ Určite je ťažké predstaviť si veriaceho, ktorý by sám nebol dôveryhodným alebo hodnoverným

²⁴ Hodge, s.XV

²⁵ Gal 6,16

²⁶ Gal 6,10

²⁷ Armitage Robinson, s. 141

kresťanom a ktorý sa nenaučil spoľahlivosti od toho, do ktorého vložil svoju dôveru.

Po tretie, Pavlovi čitatelia sú v *Kristovi Ježišovi*. Takto sa tento kľúčový výraz listu objavuje hneď v prvom verši. Byť v „Kristovi“ znamená byť osobne a životne spojeným s Kristom tak, ako sú vetvy s viničom a údy s telom a tým aj s ľuďmi, ktorí patria Kristovi. Lebo nie je možné byť súčasťou tela bez vzťahu k hlave a údom. Veľa z toho, čo list ďalej rozvíja, sa tu nachádza v zárodku. Podľa Nového zákona, a zvlášť podľa Pavla, byť kresťanom vo svojej podstate znamená „byť v Kristovi“, byť zajedno s ním a s jeho ľuďmi.

Po štvrté, niektoré rukopisy pridávajú, že Pavlovi čitatelia sú v *Efeze*. Efez, pôvodne grécka kolónia, bol hlavným mestom Rímskej provincie Ázia. Bol to rušný obchodný prístav, (ktorý je už však dávno zanesený pieskom). Bolo to centrum kultu bohyně Diany (alebo Artemidy), ktorej chrám bol zničený v polovici štvrtého storočia pred Kristom, potom však bol postupne znovu vybudovaný a stal sa jedným zo siedmich divov sveta. Úspech Pavlovej misie v Efeze bol taký prenikavý, že ohrozil predaj strieborných modelov chrámu bohyně a remeselníci pobúrili celú verejnosť.²⁸

Pavel takto podáva úplný opis svojich čitateľov. Sú „svätí“, lebo patria Bohu. Sú „veriaci“, lebo dôverujú Kristovi. Majú dva domovy, lebo zotrvávajú súčasne „v Kristovi“ a „v Efeze“. A naozaj je to tak, že všetci veriaci a svätí bývajú súčasne v Kristovi a v sekulárnom svete, alebo súčasne v „nebesiach“ a na zemi. Mnoho z našich duchovných trápení vyplýva z toho, že zabúdame na to, že sme obyvateľmi dvoch kráľovstiev. Máme sklon buď ísť za Kristom a utiahnuť sa zo sveta, alebo sa priveľmi zamestnávame svetom a zabúdame, že sme tiež v Kristovi.

Slová „v Efeze“ sa však nenachádzajú v najranejšom Pavlovskom papyruse (Chester Beatty 46), ktorý je datovaný do druhého storočia. Origenes v treťom storočí o nich nevedel a rovnako chýbajú vo veľkých kódexoch štvrtého storočia Vatikánskom a Sinajskom. Vec je ďalej komplikovaná tým, že Marcion v polovici druhého storočia sa o liste Efežanom zmieňoval ako o „liste Laodicežanom“. Niektorí si myslia, že náš „list Efežanom“ je ten list Laodicežanom, ktorý spomína Pavel v liste Kološanom, aby ich list bol prečítaný

²⁸ Sk 19,23 nn

v Laodicei a list z Laodicey bol čítaný v Kolosoch.²⁹ Oba listy dostali od neho a oba doručoval Tychicus.³⁰

Ako teda môžeme rekonštruovať situáciu, keď sú tu tieto varianty: niektoré odpisy majú slová „v Efeze“, iné nemajú žiadne slová určenia a jeden odpis má určenie do Laodicey? Na začiatku tohto storočia Adolf Harnack prišiel s myšlienkou, že list bol pôvodne adresovaný do Laodicey, ale že pre vlačnosť zboru v tomto meste a nasledujúcu hanbu,³¹ meno Laodicey bolo vymazané a nahradené menom Efezu.

Alternatívne riešenie navrhol Beza na konci šestnásteho storočia a bolo popularizované biskupom Ussherom v sedemnástom storočí, totiž že list Efežanom bol pôvodne akýmsi apoštolským všeobecným alebo okružným listom poslaným viacerým ázijským zborom, že v prvom verši bolo ponechané prázdne miesto, aby si každý zbor doplnil vlastné meno, a že meno Efezu tam ostalo preto, lebo to bolo hlavné ázijské mesto.

Čosi podobné si myslel Charles Hodge, ktorý hovoril, že list bol možno písaný Efežanom a im bol aj adresovaný, ale bol zamýšľaný osobitne pre kresťanov z pohanov ako osobitnú skupinu a nie pre Efežanov ako celý zbor, a preto bol zámerne napísaný v takej forme, aby sa hodil pre všetkých takýchto kresťanov v okolitých zboroch, ktorým mal byť bezpochyby prečítaný.³²

Takáto všeobecnejšia čitateľská obec by vysvetlila nielen varianty v prvom verši, ale aj neprítomnosť všetkých špeciálnych poznámok a osobných pozdravov.

Treba však povedať, že teória okružného listu je úplne špekulatívna. Žiadny rukopis nenesie alternatívne miesto určenia. A list Kološanom, v ktorom Pavel hovorí, že je určený aj pre iný zbor, predsa obsahuje aj osobné pozdravy. Tajomstvo teda ostáva nevyriešené.

3. Zvest'

List sa sústreďuje na to, čo Boh urobil skrze historické dielo Ježiša Krista a robí skrze svojho Ducha dnes na to, aby vybudoval novú spoločnosť uprostred starej.

²⁹ Kol 4,16

³⁰ Ef 6,21-22; Kol 4,7-8

³¹ Zj 3,14-22

³² Hodge, s. xiii

Rozpráva o tom, ako Ježiš Kristus vylial svoju krv pri svojej smrti ako obeti za hriech, potom vstal z mŕtvych mocou Božou a bol vyvýšený nad všetkých iných uchádzačov (konkurentov) na najvyššie miesto vo vesmíre aj v cirkvi. Nadto, aj my, ktorí sme „v Kristovi“, organicky s ním spojení vierou, máme účasť na týchto veľkolepých udalostiach. Sme vzkriesení z duchovnej smrti, vyvýšení a posadení s ním v nebi. Zmierení sme tiež s Bohom a medzi sebou. Výsledkom toho je, že skrze Krista a v Kristovi nie sme ničím menším ako Božou novou spoločnosťou, osobitným novým ľudstvom, ktoré tvorí on a ktoré zahŕňa Židov a pohanov za rovnakých podmienok. Sme rodinou Boha Otca, telom Ježiša Krista, jeho Syna, a chrámom, bydliskom Ducha Svätého.

Z toho vyplýva, že musíme svojím novým životom jasne a viditeľne demonštrovať realitu tejto novej veci, ktorú Boh urobil: v prvom rade jednoliatosťou a rozmanitosťou nášho spoločného života, po druhé, čistotou a láskavosťou nášho každodenného správania, ďalej vzájomnou poddajnosťou a záujmom o vzťah v domácnosti a konečne naším pevným postojom v boji proti kniežatstvám a mociam zla. Potom v plnosti času bude Boží cieľ zjednotenia dokončený pod vedením Ježiša Krista.

S touto témou na pamäti mohli by sme list analyzovať asi takto:

1. Nový život, ktorý nám Boh dal v Kristovi (1,3-2,10)
2. Nová spoločnosť, ktorú Boh stvoril v Kristovi (2,11-3,21)
3. Nové zásady, ktoré Boh očakáva od svojej novej spoločnosti, osobitne jednotu a čistotu (4,1-5,21)
4. Nové vzťahy, do ktorých nás Boh postavil, súlad v domácnosti a nepriateľstvo k diablu (5,21-6,24)

Celý list je teda veľkolepým spojením kresťanského učenia a kresťanskej povinnosti, kresťanskej viery a kresťanského života, toho, čo Boh urobil skrze Krista, a akí máme byť my a čo máme v dôsledku toho robiť. A jeho ústredná téma je „Božia nová spoločnosť“ čo je to, ako skrze Krista vznikla, ako boli jej pôvod a podstata zjavené Pavlovi, ako rastie skrze zvestovanie, ako máme žiť život hodný tejto spoločnosti a ako bude jedného dňa dokončená, keď si ju Kristus vezme v nádhere „bez poškrvny alebo vrásky, alebo čohokoľvek tomu podobného... svätú a bez chyby“ (5,27).

Potreba tohto posolstva v súčasnosti je zrejmá. Aj Karol Marx písal o „novom človeku“ a „novej spoločnosti“. Milióny ľudí uchvátila jeho vízia a svoje životy zasvätili jej uskutočneniu. Marx však videl problém človeka a jeho riešenie takmer výlučne v ekonomických podmienkach. „Nová spoločnosť“ bola beztriedna spoločnosť, ktorá mala nasledovať po revolúcii, a „nový človek“ sa mal objaviť ako výsledok svojho ekonomického oslobodenia.

Pavel predkladá ešte veľkolepšiu víziu. Problém človeka vidí ako čosi ešte hlbšie ako nespravodlivosť ekonomickej štruktúry a ponúka teda ešte radikálnejšie riešenie. Nepíše o ničom menšom ako o „novom stvorení“. Trikrát používa slovo o stvorení. Skrze Ježiša Krista Boh znovu tvorí ľudí „pre dobré skutky“, tvorí jedno nové ľudstvo na mieste tragického židovskopohanského rozdelenia, znovu tvorí nás na svoj vlastný obraz „v skutočnej spravodlivosti a svätosti“.³³ A tak podľa Pavlovho učenia, nový človek a nová spoločnosť je Božím stvoriteľským dielom. Premena ekonomických štruktúr má veľký význam, ale tieto veci nedosiahne. Sú mimo ľudských možností, nad sily človeka a nad jeho vynaliezavosť. Sú závislé od rozkazu „staň sa“ božského Stvoriteľa.

Toto posolstvo o cirkvi ako Božom novom stvorení a novom spoločenstve je osobitne dôležité pre tých z nás, ktorí sa nazývame „evanjelikálnymi“ kresťanmi. Máme totiž sklon, ktorý vyplýva z našej povahy a tradície byť zarytými individualistami. Nazdávajú sa, že sa o cirkev takmer nezaujímame. Vo všeobecnosti sa myslí, že výrazy „evanjelikálny“ a „necirkevný“ („low church“) sú synonymné. Ale nemalo by to tak byť. Pravý evanjelikál, ktorý svoju teológiu čerpá z Biblie, musí mať veľmi vysokú („high“) mienku na cirkev, takú, ako má Biblia. Dnes viac ako kedykoľvek predtým musíme byť uchvátení biblickou víziou cirkvi. Cirkev na Západe je na úpadku a naliehavo potrebuje obnovu. Ale po akom druhu obnovy túžime? V komunistickom svete je cirkev vždy zbavená výsad, často prenasledovaná a niekedy zahnaná do ilegality. Takéto situácie vyvolávajú základnú otázku: čo je vlastná podstata cirkvi, bez ktorej prestáva byť cirkvou? Ďalej na viacerých miestach tretieho sveta cirkev rýchlo rastie a niekde je jej rast rýchlejší ako rast populácie. Ale aký druh zborov vzniká a rastie? Takže vo všetkých troch svetoch v slobodnom svete, v komunistickom svete a v treťom svete

³³ F 2,10.15; 4,24

- si musíme klásť radikálne otázky o cirkvi. A list Efežanom nám poskytuje odpovede. Lebo tu sa nachádza Kristova vlastná špecifikácia svojej cirkvi, cirkvi, za ktorú raz „vydal sám seba“ (5,25), cirkvi, ktorá je „jeho telom“ a dokonca jeho „plnosťou“ (1,23).

Veľká časť posolstva listu je načrtnutá v apoštolovom úvodnom pozdrave: *Pokoj vám a milosť od Boha, nášho Otca, a Pána Ježiša Krista* (verš 2). Máte pravdu, bolo to bežné pozdravenie, ktorým začínal všetky svoje listy. Bola to pokresťančená forma vtedajších židovských a gréckych pozdravov. Môžeme však s istotou vyhlásiť, že nič z Pavlovho pera nebolo úplne konvenčné. Naopak, obe tieto podstatné mená sú osobitne vhodné na začiatku listu Efežanom „milosť“ hovorí o Božej spasiteľnej iniciatíve, ktorú ponúka zdarma, a „pokoj“ o tom, čo Boh podnikol svojou prácou, totiž zmieriť hriešnikov so sebou a medzi sebou v jeho novej spoločnosti.

„Milosť“ a „pokoj“ sú teda kľúčovými slovami tohto listu. Vo verši 6,15 je evanjelium nazvané „evanjeliom pokoja“. Vo verši 2,14 je napísané, že Ježiš Kristus sám „je naším pokojom“, lebo najprv „učinil pokoj“ svojím krížom (verš 15) a potom „prišiel kázať pokoj“ Židom a pohanom rovnako (verš 17). Preto jeho ľudia majú byť „horliví zachovávať jednotu. Ducha v zväzku pokoja“ (4,3). „Milosť“ na druhej strane ukazuje, prečo a ako Boh podnikol svoju zmierlivú iniciatívu. Lebo „milosť“ je jeho nezaslúžené milosrdenstvo, ktoré dáva zdarma. „Milosťou“ sme spasení, je to skutočne „prenesmierne bohatstvo jeho milosti“ (2; 5,7,8), a tou istou milosťou sme obdarovaní pre službu (4,7; por. 3,2,7). Takže ak chceme nájsť krátke zhrnutie dobrej zvesti, ktorú list obsahuje, nemohli by sme nájsť nič lepšie ako sú tri krátke slová: „pokoj skrze milosť“.

Nakoniec, prv než skončíme úvod k listu, nesmieme opomenúť životne dôležité spojivo medzi autorom a čitateľmi posolstva. Je to sám Ježiš Kristus. Lebo Pavel, autor listu, je „*apostolom Ježiša Krista*“, čitatelia sú tiež v *Kristovi Ježišovi* a požehnanie k nim prichádza aj od Boha, nášho Otca, aj *od... Pána Ježiša Krista*, ktorí sú spomenutí spolu ako jeden jediný prameň, z ktorého plynú milosť a pokoj. Ježiš Kristus teda ovláda Pavlovu myseľ a naplňa jeho víziu. Takmer sa zdá, akoby cítil nutkanie vložiť Ježiša Krista do každej vety, ktorú píše, prinajmenšom na začiatku svojho listu. Lebo práve skrze Ježiša Krista a v ňom samotnom vznikla Božia nová spoločnosť.

I Nový život
Efežanom 1,3-2,10

1,3-14

1. Každé duchovné požehnanie

Úvodná časť listu Efežanom (1,3-2,10), opisujúca nový život, ktorý nám Boh daroval v Kristovi, sa prirodzene delí na dve polovice. Prvá pozostáva z chvály a druhá z modlitby. V časti „chvála“ Pavel dobrorečí Bohu, že nás požehnal v Kristovi každým duchovným požehnaním (1,3-14), kým v polovici „modlitby“ žiada Boha, aby otvoril naše oči, aby sme pochopili plnosť tohto požehnania (1,15-2,10). V tejto kapitole sa budeme zaoberať apoštolorým vyjadrením chvály.

³Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. ⁴Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske, ⁵on nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi ⁶na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi. ⁷V ňom máme vykúpenie skrze jeho krv, odpustenie hriechov, podľa bohatstva jeho milosti, ⁸ktorou nás štedro zahrnul vo všetkej múdrosti a rozumnosti, ⁹keď nám dal poznať tajomstvo svojej vôle podľa svojho dobrotivého rozhodnutia, čo si v ňom predsavzal ¹⁰uskutočniť v plnosti času: zjednotiť v Kristovi ako hlave všetko, čo je na nebi, aj čo je na zemi. V ňom, ¹¹veď v ňom sme sa stali dedičmi predurčenými podľa rozhodnutia toho, ktorý všetko koná podľa rady svojej vôle, ¹²aby sme boli na chválu jeho slávy, my, čo sme už prv dúfali v Krista. ¹³V ňom ste boli aj vy, keď ste počuli slovo pravdy, evanjelium o svojej spásе, a keď ste v neho uverili, označení pečaťou prísľúbeného Ducha Svätého, ¹⁴ktorý je závdavkom nášho dedičstva na vykúpenie tých, ktorých si získal, na chválu jeho slávy.

V gréckej pôvodine týchto dvanásť veršov tvorí jedinú zloženú vetu. Pavel diktuje a jeho reč plynie z jeho úst ako jedna zložená veta slov. Nezastaví sa, aby sa nadýchol, ani nikde nedáva bodku. Komentátori sa snažili nájsť slová, ktoré by boli schopné vyjadriť tento výbuch obdivu na začiatku listu. Findlay napísal: „Do listu vstupujeme veľkolepou bránou“.¹ Je to „zlatá reťaz“, ktorá má mnoho ohniviek,² alebo „kaleidoskop oslnivých svetiel a premenlivých farieb“.³ William Hendriksen ho pripodobňuje k „snehovej guli, ktorá naberá veľkosť na svahu“.⁴ E. K. Simpson - možno menej šťastne - ho pripodobňuje k okrídlenému dostihovému koňovi... ktorý letí vpred v plnej rýchlosti.“⁵ Romantickejšie je hudobné podobnenstvo Johna Mackaya: „Toto rapsodické vyjadrenie adorácie je porovnateľné s predohrou k opere, obsahujúcou melódiu, ktoré budú nasledovať“.⁶ A Armitage Robinson prichádza s myšlienkou, že je to ako prvý let orla, ktorý vzlieta a krúži, akoby bol chvíľu nerozhodný, ktorým smerom sa pustí vo svojej neobmedzenej slobode.⁷

Brána, zlatá reťaz, kaleidoskop, snehová guľa, dostihový kôň, operná predhra a let orla: všetky tieto metafory rôznym spôsobom opisujú dojem farby, pohybu a veľkoleposti, ktorými táto veta pôsobí na myseľ čitateľa.

Celý odstavec je oslavnou piesňou chvály, doxológiou alebo lepšie velebením, lebo toto slovo tu Pavel používa. Začína dobrorčením Boha za požehnanie každým možným požehnaním. Pri pozornejšom skúmaní si môžeme všimnúť, akoby sa chcel zmieniť o Trojici. Lebo pôvodcom požehnaní je *Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista*, ktorý je tiež aj „naším Otcom“ (verš 2). Predmetom tohto požehnaní je Boh Syn, lebo nás Boh požehnal v *Kristovi*, prostredníctvom nášho spojenia s ním. Toto požehnanie má duchovnú podstatu - *všetkým* („každým“) *duchovným požehnaním* - táto veta môže celkom dobre znamenať „každé požehnanie Ducha Svätého“, ktorý ako božský vykonávateľ uskutočňuje Kristovo dielo v našich srdciach. Takto to vyjadruje Charles Hodge: „Tieto požehnaní sú nielen preto *duchovné*, že sa týkajú duše, ale preto, lebo sú odvodené od Ducha Svätého, ktorého prítomnosť a vplyv je veľkým požehnaním, ktoré získal Kristus.

¹ Findlay, s.21

² Dale, s. 40

³ Armitage Robinson, s. 19

⁴ Hendriksen, s. 72

⁵ Simpson, s. 24

⁶ Mackay, s. 75

⁷ Armitage Robinson, s. 19

Práve táto trinitárna zmienka viedla niektorých učencov k tomu, že sa vyjadrili o „liturgickom“ dojme z tejto pasáže. Je to „veľké do-brorечеie“, píše Markus Barth, „zvolanie chvály a modlitby, ktoré pripomína zvolania v židovských synagógach a domácnostiach“ a mohlo sa dostať k Pavlovi prostredníctvom živej ústnej, pravdepodobne liturgickej, kresťanskej tradície.⁸ Niektorí komentátori šli ďalej a v pasáži spozorovali trinitárnu štruktúru, takú, ako je v Apoštolskom, alebo Nicejskom vyznaní viery - Otec vyvolil (verše 4-6), Syn vykúpil (verše 7-12) a Duch zapečatil (verše 13-14), pričom každý odstavec sa končí refrénom „na chválu jeho slávy“ (verše 6,12,14). Hoci toto je trochu prehnané, aby to bolo pravdivé, predsa však trojičný obsah ostáva jasný.

Po prvé - Boh Otec je zdrojom alebo pôvodcom každého požehnaní, ktorému sa tešíme. Jeho iniciatíva je tu jasne predložená, lebo on sám je podmetom takmer každého vedúceho slovesa v týchto veršoch. On je to, „ktorý nás požehnal“ (verš 3), ktorý nás „vyvolil“ (verš 4) a „predurčil ... aby sme boli jeho synmi“ (verš 5), ktorý „nás obdaroval“ milosťou (verš 6, doslovne: „omilostil milosťou“); ešte viac: štedro nás zahrnul svojou milosťou (verš 8), ktorý nám „oznámil“ svoju vôľu a úmysel, ktorý si predsavzal v Kristovi ... zhromaždiť všetky veci (verše 9-10). Ďalej on „uskutočňuje všetky veci podľa rady svojej vôle“ (verš 11). Keď prejdeme od slovík k podstatným menám, zistíme, že Pavel rýchlo za sebou menuje Božiu lásku a milosť, vôľu, predsavzatie, plán. Takže celá pasáž je plná Boha Otca, ktorý nás miluje, vylial na nás svoju milosť a ktorý uskutočňuje svoj večný plán.

Po druhé, priestor, v ktorom je toto božské požehnanie podávané a prijímané, je Pán Ježiš Kristus. V prvých štrnástich veršoch listu Efežanom je Ježiš Kristus spomínaný buď menom, alebo titulom („Kristus“, „Ježiš Kristus“, „Kristus Ježiš“, „Pán Ježiš Kristus“, „Milovaný“), alebo zámenami („on“, „jeho“) nie menej ako pätnásťkrát. A výraz „v Kristovi“ alebo „v ňom“ sa objavuje jedenásťkrát. Už v prvom verši apoštol opisuje kresťanov ako „svätých“ a „veriacich“, ktorí sú v „Kristovi Ježišovi“. V ďalších vetách tejto pasáže vymenúva dôsledky tohto významom nabitého výrazu, ktorý oznamuje nový princíp solidarity medzi ľuďmi. Predtým sme boli „v Adamovi“, patrili sme k starému padlému ľudstvu, teraz sme

⁸ Barth, Ephesians I, s. 97-98

„v Kristovi“ a patríme k novému, vykúpenému ľudstvu. Práve „v Kristovi“ nás Boh požehnáva v čase a „v Kristovi“ nás vyvolil vo večnosti (verše 3-4). „V milovanom“ nám daroval svoju milosť, takže „v ňom“ máme vykúpenie a odpustenie (verše 6-7). Práve „v ňom“ sa prví veriaci zo Židov stali Božím ľudom (verše 11-12) a „v ňom“ boli aj pohanskí veriaci označení pečatou ako tí, čo patria Bohu (verše 13-14). Je to takisto „v Kristovi“, že Boh predložil svoj plán zjednotiť „v ňom“ všetky veci, alebo pod jeho vedením (verše 9-10). My pohania sme boli voľakedy „oddelení od Krista“, a preto bez nádeje a bez Boha (2,12), ale teraz „v Kristovi“ sme zaplavení požehnaním.

Po tretie, je tu Svätý Duch. Hoci v tejto pasáži je menom spomenutý len vo veršoch 13 a 14, jeho činnosť sa predpokladá od začiatku a jeho rôzna práca je opísaná neskôr. Pavel tu zdôrazňuje, že požehnanie, ktoré nám Boh dáva, je *duchovné*. Je to myslené ako kontrast k Starému zákonu, keď Božie požehnanie bolo vo veľkej miere materiálne. Snáď najpôsobivejší príklad toho nájdeme v 5.Mojžišovej 28,1-14, kde požehnania sľúbené poslušnému Izraelu sú: mnoho detí, dobrá žatva, hojnosť dobytky a oviec a vedúce postavenie medzi národmi. Je pravda, že aj Ježiš sľúbil svojim nasledovníkom nejaké materiálne požehnanie. Zakázal im totiž trápiť sa o jedlo, pitie a oblečenie a uistil ich, že ich Otec v nebi zabezpečí všetko, čo potrebujú, ak veci jeho vlády a spravodlivosti dajú na prvé miesto. Jednako však výrazné novozákonné požehnania sú duchovné, nie materiálne. Sú to napríklad: Boží zákon napísaný v našich srdciach Duchom Svätým, osobné poznanie Boha a odpustenie našich hriechov.⁹

Aby nenastali akékoľvek pochybnosti, Pavel k prívlastku „duchovné“ pridáva označenie *v nebeských priestoroch* alebo lepšie „v nebesiach“ nemyslí sa tým zemepisné určenie (*en tois epouraniois*). Toto pozoruhodné vyjadrenie použil v tomto liste prvýkrát. V celom liste sa nachádza päťkrát a v iných jeho listoch sa nevyskytuje. Čo tento výraz znamená? Slovo „nebo“ sa v Písme používa vo viacerých odlišných významoch. Starí autori zvykli rozlišovať medzi „neбом prírody“ (oblohou), „neбом milosti“ (večný život, ktorý Boží ľud dostáva a teší sa z neho už na zemi) a „ne-

⁹ Napr. Jer 31,31-34

bom slávy“ (konečný stav vykúpených). Ale „nebeské priestory“ musíme chápať ešte inak. Nie je to obloha, ani milosť ani sláva, ani žiadny doslový priestor, ale je to neviditeľný svet duchovnej reality. Päťnásobné použitie tohto výrazu v liste Efežanom naznačuje, že „nebeské priestory“ sú miestom, kde sú naďalej v činnosti „kniežatstva a moci“ (3,10; 6,12), kde Kristus vládne a jeho ľud vládne s ním (1,20; 2,6) a kde nás preto Boh požehnáva každým duchovným požehnaním v Kristovi (1,3).

Učenie obsiahnuté vo verši 3 je teda mimoriadne dôležité. Kresťania sú trinitári. Veríme v jedného Boha - Otca, Syna a Svätého Ducha. S radosťou a vďačnosťou potvrdzujeme, že Boh nás požehnal (*eulogésas - aorist*) každým duchovným požehnaním. To znamená, že každé požehnanie Svätého Ducha bolo nám dané Otcom ak sme v Synovi. Žiadne požehnanie nám nebolo odopreté. Samozrejme, že ešte stále musíme rásť k dospelosti v Kristovi a musíme byť premenení na jeho obraz a preskúmať bohatstvo nášho dedičstva, ktoré sme dostali v ňom. Je isteže rovnako pravdou, že Boh nám cestou môže darovať mnoho hlbších a bohatších zážitkov s ním. Napriek tomu, ak sme v Kristovi, vlastnime už každé duchovné požehnanie. Alebo - ako to apoštol píše Kološanom - dospeli sme „k plnosti života v ňom“.¹⁰

Po vysvetlení všeobecného princípu Pavel teraz pokračuje vo vysvetľovaní jednotlivostí. Ktoré sú to požehnania, ktorými nás Boh požehnal v Kristovi? O nich hovorí v ďalšej časti tejto pasáže. Týkajú sa minulosti (*pred založením sveta*, verš 4), prítomnosti (čo *máme* v Kristovi teraz, verš 7) a budúcnosti (*plnosť času*, verš 12). Minulé požehnanie je „vyvolenie“, prítomné je „adopcia“ - prijatie za Božie deti a budúce je „zjednotenie“, keď všetky veci budú zjednotené pod Kristom.

1. Požehnanie v minulosti - vyvolenie (verše 4-6)

Pavel v myšlienkach siaha až pred založenie sveta (verš 4), pred stvorenie, pred začiatok času, do minulej večnosti, kde existoval jedine Boh v dokonalosti svojho bytia.

¹⁰ Kol 2,10; 1Kor 3,21-23

V tejto večnosti pred stvorením Boh čosi urobil. Vo svojej myslí sformoval zámer. Tento zámer sa týkal aj Krista (jeho jednorodeného Syna) a nás (ktorých zamýšľal prijať za svojich adoptovaných synov a samozrejme aj dcéry, lebo slovo zahŕňa obe pohlavia). Dobré si všimnite toto vyjadrenie: *vyvolil nás v nom.* Vzájomné postavenie troch zámerov je nápadné. Boh nás vo svojej myslí dal s Kristom dohromady. Rozhodol sa, že nás (ktorí sme ešte nejestvovali) prijme za svoje deti skrze Kristovo výkupné dielo (ktoré sa ešte neuskutočnilo). Bolo to konečné rozhodnutie, lebo sloveso *vyvolil (exelexato)* je ďalší aorist. Toto rozhodnutie vyšlo z jeho úplne nezaslúženej láskavosti, lebo nás vyvolil, *aby sme boli svätí a nepoškvrnení pred ním*, čo naznačuje, že vtedy, keď nás vo svojej myslí vyvolil, sme boli nesvätí a poškvrnení, a preto sme si nezasluhovali adopciu, ale súd. Ďalej (Pavel opakuje tú istú pravdu inými slovami) hovorí: *v láske nás predurčil¹¹ podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.* (verše 5-6).

Vyvole Nuž učenie o vyvolení je pre každého ťažké. „Či som si ja nevyvolil Boha?“ pýta sa niekto rozčúlene. Na to musíme odpovedať: „Áno, isteže je to tak, a urobil si to slobodne, ale len preto, že prv Boh vyvolil vo večnosti teba“. „Či som sa nerozhodol ja pre Krista?“ pýta sa niekto iný. Na to musíme odpovedať „Áno, je to tak, a urobil si to slobodne, ale len preto, že Boh sa vo večnosti rozhodol pre teba.“

Písmo nikdy nerozptyluje tajomstvo vyvolenia, a preto sa musíme mať na pozore pred každým, kto sa to snaží príliš presne a prísne systematizovať. Je nepravdepodobné, že nájdeme jednoduché riešenie problému, ktorý bol celé storočia hádankou pre najlepšie mozgy kresťanstva. Tu v našom texte sú však prinajmenšom tri pravdy, ktoré treba pochopiť a zapamätať si:

¹¹ Niektoré preklady uvádzajú výraz „v láske“ hneď za „svätí na nepoškvrnení pred ním“, lebo mu rozumujú tak, že Boh nás chce vidieť dokonalých v láske. To znamená, že svätosť je definovaná láskou. Môže to byť správny preklad, lebo slová „v láske“ sa v liste Efežanom nachádzajú v piatich ďalších súvislostiach a v každom prípade opisujú kresťanov (3,17; 4,2,15,16; 5,2). Revidovaný anglický preklad však tieto slová pripája k slovám „predurčil nás“, lebo ich chápe tak, že sa zmieňujú o Božej láske, nie našej. Ja sa prikláňam k tomuto výkladu, lebo súvislosť naznačuje, že ide o lásku ako zdroj vyvolenia a nie ako výsledok vyvolenia.

a) *Učenie o vyvolení je Božie zjavenie, nie ľudská špekulácia*

Nebolo vymyslené Augustínom z Hippo, ani Kalvínom zo Ženevy. Naopak, je to nepochybné biblické učenie a žiadny biblický kresťan to nemôže ignorovať. Podľa Starého zákona Boh vyvolil Izrael spomedzi všetkých národov sveta, aby sa stal jeho zvláštnym národom.¹² Podľa Nového zákona si volí medzinárodné spoločenstvo, ktorého členovia sa majú stať jeho „svätými“ (verš 1), je svätým alebo osobitným ľuďom.¹³ Nesmieme teda odmietnuť predstavu vyvolenia, akoby to bola pomýlená fantázia ľudí, ale radšej ju pokorne prijať (hoci jej aj plne nerozumieme) ako pravdu, ktorú zjavil sám Boh. Zdá sa prirodzené, že tu budeme hľadať pomoc u Kalvína. Kázal na list Efežanom z kazateľne chrámu Sv. Petra v Ženeve. Začal kázať 1. mája 1558 a pokračoval v štyridsiatich ôsmich kázňach. Tu je jedna z jeho viet: „Hoci si nevieme predstaviť, ani zdôvodniť Božie vyvolenie pred stvorením sveta, predsa však o ňom vieme, lebo nám o ňom povedal; skúsenosť samotná ho dostatočne potvrdzuje, keď sme osvietení vierou.“¹⁴

b) *Učenie o vyvolení vedie k svätosti a nie k ospravedlňovaniu hriechu*

Je naozaj pravda, že toto učenie nám dáva silné uistenie o večnej istote spasenia, lebo ten, kto nás povolal, isteže nás zachová až do konca. Ale táto istota sa nemôže použiť na tolerovanie hriechu, tým menej na jeho podporu. Niektorí ľudia si asi predstavujú kresťana, ako si hovorí: „Som jeden z Božích vyvolených ľudí, som v bezpečí a som zaistený. To znamená, že už sa nemusím namáhať byť svätým. Môžem si robiť, čo chcem.“ Takáto hrozná domýšľavosť však v učení o vyvolení nemá žiadnu podporu. Skôr naopak. Lebo Pavel tu píše, že Boh nás vyvolil v Kristovi, *aby sme boli svätí a nepoškvrnení pred ním* (verš 4). „Nepoškvrnení“ (*amómos*) je starozákonné slovo označujúce „bezchybnú“ obeť. „Svätí a nepoškvrnení“ sa v tomto spojení objavuje ešte v 5,27 a Kol 1,22, kde ukazuje na náš stav konečného zdokonalenia. Ale proces posvätenia začína tu a teraz. Takže ani zďaleka nepovzbudzuje k hriechu, ale mu zabraňuje, a miesto toho na nás kladie nutnosť svätého života. F. F. Bruce múdro poznamenáva: „Božia predurčujúca láska je lepšie viditeľná pri

¹² Napríklad: budeš mojim osobitným vlastníctvom medzi všetkými národami (Ex 19,4-6; porovnaj Dt 7,6 nn; Iz 42,1 a 43,1)

¹³ Porovnaj 1Pt 2,9-10

¹⁴ Kalvín, s. 69

tých, ktorí vedú svätý a Kristovi podobný život, ako pri tých, ktorých snahy o vysvetlenie tohto tajomstva zavaňajú logickou nestálosťou.“¹⁵

c) Učenie o vyvolení podnecuje k pokore a nie k pýche

Niektorí ľudia si myslia, že veriť tomu, že som jeden z Božích vyvolených ľudí, je hádam jedna z najopovázlivejších myšlienok, aké niekto môže mať. A naozaj by tomu tak bolo, keby sme si namýšľali, že nás Boh vyvolil pre nejaké naše zásluhy. Ale v biblickom učení o vyvolení nie je ponechaný žiadny priestor pre zásluhy. Pravdou je pravý opak. Boh Izraelu zvlášť vysvetlil, že ich nevyvolil preto, lebo prevyšujú ostatné národy počtom alebo v niečom inom - lebo to tak ani nebolo. Prečo teda? Jednoducho preto, lebo ich miloval.¹⁶ Dôvod jeho vyvolenia bol v ňom (láska) a nie v nich (zásluha). Tá istá pravda je zdôrazňovaná v liste Efežanom. Dôraz celého prvého odstavca je na Božej milosti, Božej láske, Božej vôli, Božom zámere a Božej voľbe. Lebo on nás vyvolil v Kristovi, vyhlasuje Pavel, *pred založením sveta*, čo bolo prv, ako sme jestvovali, teda o zásluhách nemohlo byť ani reči. A tak „Božie vyvolenie je zdarma, a teda ponizuje a ničí všetku hodnosť, skutky a cnosti ľudí.“¹⁷

Preto pravda o Božom vyvolení, hoci sú v nej aj nevyriešené problémy, nás musí viesť k spravodlivosti a nie k hriechu. Má nás viesť k pokornej adorácii a vďačnosti, nie k pýche. Jej praktickým dôsledkom by vždy mal byť na jednej strane *svätý a nepoškvrnený život* a na druhej strane život na *chválu jeho slávnej milosti* (verš 6).

2. Prítomné požehnanie synovstva (verše 5-8)

Boh nás v láske predurčil aby sme sa stali jeho adoptovanými synmi. Zdá sa, že toto vyjadrenie je kľúčom k nášmu pochopeniu súčasných dôsledkov nášho vyvolenia. Vyvolenie vedie k adopcii. Jedna odpoveď na špekulatívnu otázku „prečo Boh stvoril svet, keď vedel, že príde hriech?“ je v tom, že nás určil dokonca ešte k vyššiemu postaveniu, ako by nám mohlo dať samotné stvorenie. Zamýš-

*Smyšľavky stvoreni nemu ju hra na svet,
ale adopcie do B. rodu.*

¹⁵ Bruce, s. 28

¹⁶ 5M 7,7-8

¹⁷ Kalvín, s 33

Ľal nás „adoptovať“, urobiť nás synmi a dcérami svojej rodiny. Podľa rímskeho práva (na podklade ktorého tiež Pavel písal) mali adoptované deti rovnaké práva ako vlastné deti. Nový zákon má veľa čo povedať o tomto postavení „synovstva“, jeho bohatých výsadách a náročnej zodpovednosti. O oboch sa hovorí v týchto veršoch.

Najprv si vezmime naše výsady. Len tí, ktorí boli adoptovaní do Božej rodiny, môžu povedať: *V ňom máme vykúpenie skrze jeho krv, odpustenie hriechov podľa bohatstva jeho milosti, ktorou nás štedro zahrnul* (verše 7-8). Lebo Božie deti sa tešia zo slobodného prístupu k svojmu nebeskému Otcovi a ich smelosť v jeho prítomnosti vyplýva z poznania, že boli vykúpení a bolo im odpustené. *Vykúpenie (apolutrósis)* znamená „vyslobodenie skrze zaplatenie ceny“. Toto slovo sa používalo zvlášť pri výkupe otrokov. Tu je stotožnené s *odpustením*, lebo oslobodenie, o ktoré tu ide, je záchrana pred spravodlivým Božím súdom za naše hriechy. Cena, ktorá bola zaplatená, je Kristova vylíata krv, keď zomrel za naše hriechy na kríži. To znamená, že vykúpenie, odpustenie a adopcia za synov patria spolu.¹⁸ Vykúpenie alebo odpustenie je výsada, ktorú máme v súčasnosti a z ktorej sa už teraz môžeme radosť. Táto výsada umožňuje synovský vzťah k Bohu. Pochádza zo štedrého zahrnutia milosťou, ktorou nás Boh zahrnul.

Synovstvo však znamená aj zodpovednosť. Nebeský Otec nerozmazáva svoje deti. Naopak, „vychováva nás pre naše dobro, aby sme mali podiel na jeho svätosti“.¹⁹ Tieto dva Pavlove výroky sú teda paralelné: „predurčil nás ... aby sme sa stali adoptovanými synmi“ (verš 5) a „vyvolil nás, aby sme boli svätí“. Apoštol sa k tejto významnej téme vráti neskôr. Napodobňujte Boha ako milované deti (5,1). Je nepredstaviteľné, aby sme sa tešili zo vzťahu s Bohom ako jeho deti bez toho, aby sme prijali povinnosť napodobňovať svojho Otca a aby sme pestovali rodinnú podobnosť.

A tak prijatie za Božích synov a dcéry prináša oboje: plus aj mínus, nesmierny zisk a nevyhnutnú stratu. Prístup k nemu ako k svojmu Otcovi získavame skrze vykúpenie alebo odpustenie: Hneď od začiatku strácame svoju špinu skrze posväcujúcu prácu Svätého Ducha, kým nebudeme úplne dokonalí v nebi. Slová, ktoré

¹⁸ Porovnaj Gal 4,5

¹⁹ Žd 12,10

akoby spájali naše výsady s našou zodpovednosťou sú vo výraze pred ním (verš 4), čo znamená „v jeho očiach“ alebo „v jeho prítomnosti“. Lebo žiť život vo vedomej prítomnosti nášho otca je súčasne nesmiernou výsadou a zároveň neustálou požiadavkou, aby sme sa mu páčili.

3. Budúce požehnanie zjednotenia (verše 9-10)

Boh urobil viac ako to, že nás „vyvolil“ v Kristovi v minulej večnosti a dal nám „synovstvo“ v súčasnosti ako terajší majetok so všetkými radosťami a povinnosťami. Dal nám tiež *poznať tajomstvo svojej vôle vo všetkej múdrosti a rozumnosti podľa svojho dobrotivého rozhodnutia, ktoré sa týka budúcnosti. Je to jeho rozhodnutie, ktoré si v ňom predsavzal uskutočniť v plnosti času* (verše 9-10). To znamená, že história nie je ani nezmyselná, ani bezcieľná. Pohybuje sa k slávnemu cieľu. Čo je to teda za „tajomstvo“, ktoré nám Boh „oznámil“, táto odhalená tajnosť, táto „vôľa“ alebo „predsavzatie“ alebo „plán“, ktorý má Boh? V kapitole tretej sa toto tajomstvo týka pohanov, ktorí majú byť zahrnutí do Božej novej spoločnosti za rovnakých podmienok ako Židia. Ale táto súčasná etnická jednota je symbolom alebo predznamenáním budúcej jednoty, ktorá bude ešte väčšia a vzácnejšia.

Boží plán „pre plnosť časov“, keď čas znovu splynie s večnosťou, je *zjednotiť všetky veci v ňom (Kristovi), veci v nebi a veci na zemi* (verš 10). Grécke sloveso preložené „zjednotiť“ (*anakefalaiōō*) „je bohaté v obraze a významoch“.²⁰ V bežnej gréčtine sa zriedkavo používalo. Podľa Moultona a Milligana, hoci bolo známe iba v náročnejšej literatúre, keďže bolo príliš zložité, napriek tomu bežne známy výraz *kefalaiōn* („suma“, „celok“) je zrozumiteľné aj jednoduchým čitateľom“. Sloveso *anakefalaiōō* znamenalo „priviesť čosi *kukefalaiōn*“ - „uzavrieť“ buď v zmysle „uzavrieť v myšlienkach alebo v reči“ („skrútiť - sumarizovať“ - Thayer) alebo v zmysle „zhromaždenie vecí“. Jediné ďalšie miesto, kde sa toto slovo v Novom zákone nachádza, je Rimanom 13,9, kde všetky príkazy druhej dosky zákona sú „zhrnuté v tejto vete: Budeš milovať svojho blížneho ako seba samého“.

²⁰ TDNT, s. 681

Súvislý text Ef 1 určite hovorí viac v prospech „zhromaždenia spolu“ ako „zhrnutia“. Lebo o niečo neskôr, vo verši 22, Pavel tvrdí, že Boh učinil Ježiša Krista hlavou (kefalé) nado všetko v cirkvi. Takže tu hovoril, že „zhrnutie celku sa uskutočňuje v jeho podriadenosti hlave“.²¹ Kristus je už teraz hlavou svojho tela, cirkvi, ale jedného dňa uznajú jeho nadriadenosť „všetky veci“. V súčasnosti je v univerze ešte stále konflikt, ale v plnosti času tento konflikt skončí a príde tá jednota, po ktorej túžime v Kristovi.

Tento výhľad do budúcnosti vyvoláva jednu dôležitú otázku: kto a čo bude zahrnuté do tejto konečnej jednoty a pod jeho vedením? Mnoho teológov - starovekých aj moderných - sa chopilo výrazu „všetky veci“ ako základu, na ktorom budovali svoje univerzalistické sny. To znamená, že uvažovali tak, že nakoniec budú všetci zachránení, že tí, ktorí zomrú bez pokánia, budú jedného dňa privedení k pokániu a že aj démoni budú jedného dňa vykúpení, lebo doslovne „všetky veci, veci v nebi a veci na zemi“ budú zhromaždené spolu pod Kristovou spasiteľnou vládou. Jeden z výrečných zástancov univerzalizmu súčasnosti je Markus Barth. Je síce pravda, že na jednom alebo dvoch miestach hovorí o tom, že nesmieme zabudnúť na Kristovo učenie o neodpušiteľnom hriechu.²² Ale celkový dojem, ktorý vytvára, je jasný. „Cirkev je Kristovo živé a rastúce telo. Podľa tejto definície cirkev zahŕňa vlastne všetkých, ktorí sú ešte stále neveriaci. Ježiš Kristus nie je len ‚hlavou Cirkvi‘. Je rovnako ... hlavou každého človeka, či ten človek verí v Krista, alebo neverí.“²³ Je to jednoducho tak, že zatiaľ ešte všetci nepoznajú a neuznávajú Krista tak, ako to robí cirkev. „Preto môžeme cirkev nazývať prvotinou, začiatkom, príkladom, znamením, alebo prejavom tohto panstva a chvály, ktoré majú byť všeobecne známe a vedome prijaté všetkými ľuďmi. Cirkev je len predbežná, prechodná a služobná ustanovizeň. Dočasne je jediným spoločenstvom na zemi, ktoré vedome slúži Ježišovi Kristovi.“²⁴ O niečo ďalej, pri vysvetľovaní múru rozdelenia, ktorý Ježiš zrúcal, vyhlasuje: „Medzi cirkvou a svetom niet žiadneho múru!“ Napriek tomu sa mnohí kresťania schádzajú za stenami cirkevných budov

²¹ TDNT I, s. 682

²³ Ibid, s. 110

²² Barth, Zrúcaný múr, s. 255

²⁴ Ibid, s. 139

a tradícií. „Cirkev, ktorá sa pred svetom zaistí vo svojom bezpečí ... sa z listu Efežanom môže naučiť len to, že svet má pravdu, keď ju s poľutovaním obchádza alebo s ňou zaobchádza s pohrdaním hodným pokrytco“. Markus Barth takúto „obmurovanú cirkev“ odmieta. „Záverom“ píše „podľa evanjelia pokoja niet žiadnej steny medzi blízkymi a ďalekými, medzi cirkvou a svetom.“²⁵

Pri čítaní jeho vášnivého útoku na „obmurované cirkvi“, má človek podozrenie, že útočí na spokojných, utiahnutých a neláskavých kresťanov dnešných dní - a má pravdu. Ak myslí toľko, že sa cirkev nesmie pred svetom zabarikádovať, ale naopak - ísť do sveta so súcitnou službou a svedectvom, zo srdca by sme s ním súhlasili. Ale zachádza o hodne ďalej. Vyhlasuje „solidaritu“ medzi cirkvou a svetom, ktorá odmieta uznať akýkoľvek rozdiel medzi cirkvou a svetom, okrem rozdielu, že jeden z nich už vedome uznal Ježiša Krista, kým druhý ešte nie.

Toto zamietnutie radikálneho rozdielu medzi cirkvou a svetom, medzi novou a starou spoločnosťou sa z listu Efežanom nedá obhájiť. Rozdeľujúci múr, ktorý bol Ježišom zrušený, nie je bariéra, ktorá oddeľuje svet od cirkvi. Je to bariéra, ktorá rozdeľuje skupiny a jednotlivcov medzi sebou vo vnútri v cirkvi. Okrem toho obraz pohanov v liste Efežanom nie je len v ich neznalosti spasenia. Ich stav je opísaný v 4,17 nn. K „márnosti ich zmýšľania“ Pavel pridáva „tvrdosť srdca“. Sú odcudzení Božiemu životu, žijú v tme a sú žiadostiví nečistoty. Dvakrát ich apoštol nazýva „synmi neposlušnosti“ (raz hovorí o ich súčasnom stave, raz o ich budúcom určení) a v oboch súvislostiach sa zmieňuje o Božom strašnom, ale spravodlivom hneve: sú „deťmi hnevu“ teraz a „hnev Boží príde na nich v posledný deň (2,3; 5,6).

Vráťme sa k Ef 1,10. „Všetky veci“ nemôžeme teda legitímne použiť ako argument v prospech univerzálneho spasenia, ak nechceme obviniť Pavla z teologickej zmätenosti a protirečenia. Čo sú to potom „všetky veci, veci v nebi a veci na zemi“, ktoré jedného dňa budú zjednotené pod Kristovým vedením? Určite sem patria žijúci kresťania a kresťania, ktorí už zomreli - cirkev na zemi a cirkev v nebi. To znamená tí, ktorí sú teraz „v Kristovi“ (verš 1), ktorí „v Kristovi“ prijali požehnanie (verš 3), vyvolenie (verš 4), synovstvo

²⁵ Ibid, s. 144-146

(verš 5), milosť (verš 6) a vykúpenie alebo odpustenie (verš 7). Títo budú jedného dňa „v ňom“ dokonale zjednotení (verš 10). Bezpochyby v tom budú zahrnutí aj anjeli (porovnaj 3,10,15). Ale výraz „všetky veci“ (ta panta) normálne znamená vesmír, ktorý Kristus stvoril a udržuje.²⁶ Takže sa zdá, že tu Pavel znovu hovorí o tej kozmickej obnove, o tom znovuzrození univerza, o tom oslobodení vzdychajúceho stvorenia, o ktorom už písal v liste Rimanom.²⁷ Boží plán je, aby „všetky veci“, ktoré boli skrze Krista a pre Krista stvorené a ktoré sa držia pohromade v Kristovi,²⁸ boli nakoniec zjednotené v Kristovi tým, že budú podriadené jeho vedeniu. Lebo Nový zákon ho vyhlasuje za „dediča všetkých vecí“.²⁹

A tak nová anglická Biblia prekladá verš 10: „aby bol vesmír privedený k jednote v Kristovi“ a J. B. Lightfoot píše o „plnej harmónii univerza, ktorá už nebude obsahovať cudzie a nesúzvučné prvky, ale ktorej všetky časti nájdu svoj stred a spojivo jednoty v Kristovi.“³⁰

V plnosti času budú dve Božie stvorenia, celé univerzum a celá jeho cirkev, zjednotená pod kozmickým Kristom, ktorý bude najvyššou hlavou oboch.

Bude múdre zastaviť sa na chvíľu v tomto bode a uvažovať o tom, ako veľmi my všetci potrebujeme mať rozvinutú Pavlovu širokú perspektívu. Dovoľte mi pripomenúť, že bol uväznený v Ríme. Nebol síce v nejakej cele alebo žalári, ale predsa bol v domácom väzení a bol rukou pripútaný k rímskemu vojakovi. No napriek tomu, že mal zápästie spútané a telo uväznené, jeho srdce a myseľ obývali večnosť. Nazrel späť „pred založenie sveta“ (verš 4) a dopredu „k plnosti času“ (verš 10) a porozumel tomu, „čo máme“ teraz (verš 7) a čím máme „byť“ teraz (verš 4) vo svetle týchto dvoch večností. Keď sa s ním porovnáme my, aká malicherná je naša myseľ, aké úzke sú naše horizonty. Ľahko a samozrejme sklzneme k našim drobným bezvýznamným záležitostiam. Potrebujeme však vidieť čas vo svetle večnosti a naše súčasné privilégiá a povinnosti vo svetle nášho vyvolenia v minulosti a našej dokonalosti v budúcnosti. Keby sme mali apoštolov pohľad, vedeli by sme aj

²⁶ Žid 1,2-3

²⁸ Kol 1,16-17

³⁰ Lightfoot, s. 322

²⁷ Rim 8,18; por. M t 19,28; 2Pt 3,10-13.

²⁹ Žid 1,2

chváliť Boha ako on. Lebo učenie vedie k oslave Boha rovnako ako k povinnosti žiť podľa neho. Život by sa stal uctievaním a neustále by sme dobrorečili Bohu za to, že nás tak bohato požehnal v Kristovi.

4. Rozsah týchto požehnaní (verše 11-14)

Po opise duchovných požehnaní, ktoré Boh dáva svojim ľuďom v Kristovi, Pavel pridáva ďalší odsek, v ktorom zdôrazňuje, že tieto požehnania patria rovnako veriacim zo Židov, ako aj z pohanov. Stavba tohto odseku to hovorí jasne: *V ňom ... my (Židia), čo sme už prv dúfali v Krista, sme boli predurčení ... aby sme boli na chválu jeho slávy. V ňom ste boli aj vy (pohania), ... keď ste uverili, označení pečaťou prisľúbeného Ducha Svätého, ktorý je závdavkom nášho dedičstva...* Apoštol prechádza od zámena *my* (on a jeho židovskí bratia veriaci) k zámenu *vy tiež* (jeho pohanskí čitatelia) a potom k *nášmu* dedičstvu (v ktorom sú obe skupiny zastúpené rovnakým dielom. Tu už predznamenáva svoju tému o zmierení Židov a pohanov, ktorú rozpracuje v druhej časti kapitoly 2. Už tu však opakovaním výrazu *v ňom* (verše 11,13) zdôrazňuje, že zmieriteľom je Kristus a že práve skrze spojenie s Kristom sú Boží ľudia jedným ľudom. Predkladá nám tri veľkolepé pravdy o tomto Božom ľude.

a) Boží ľud je Božím vlastníctvom

Človek by podľa revidovaného prekladu (RSV) nepovedal, že táto pravda o Božom „vlastnení“ Božieho ľudu je v tomto odseku vyučovaná, ale takmer určite je to tak. Apoštol používa dva grécke výrazy, ktorých starozákonný pôvod silne naznačuje tento význam. Prvé slovo je v revidovanom preklade (RSV) preložené „predurčení“ (RSV verš 12 - náš preklad: verš 11). Je to sloveso *kléroó*, ktoré môže znamenať dať alebo prijať *kléros*, čo znamená dedičstvo. Otázka znie, o akom dedičstve tu Pavel hovorí. Môže to byť dar, ktorý sme prijali. Tak prekladá nová anglická Biblia (NEB): „V Kristovi ... sme dostali svoj podiel dedičstva.“ Druhá možnosť je, že je to Božie dedičstvo, pretože si nás privlastnil za svojich. V inom preklade (RV) je to preložené takto: „v ktorom sme aj my boli

učineným dedičstvom“. Tak to chápe aj Armitage Robinson. „Boli sme vyvolení ako Boží podiel“.³¹ Jazykovo je tento preklad prirodzenejší. Čo je však dôležitejšie, starozákonné pozadie ho takmer vyžaduje Izrael bol Boží *kléros*, Božie „dedičstvo“. Táto pravda bola znovu a znovu opakovaná. „Hospodinov podiel je jeho ľud, Jakob jeho prislúchajúcim dedičstvom“ a „Blahoslavený národ, ktorého Bohom je Hospodin, ľud, ktorý si on vyvolil za svoje dedičstvo.“³² Pavlovo použitie slovesa *kléroó* v tomto odstavci zrejme naznačuje jeho presvedčenie, že všetci, ktorí sú v Kristovi - Židia, ako aj pohania - sú teraz Boží *kléros*, čo v časoch Starého zákona platilo len o Izraeli.

Toto je potvrdené aj druhým pojmom, ktorý používa, ktorý má tiež bohaté starozákonné pozadie a ktorý prichádza na konci tejto pasáže (verš 14). Autorizovaný preklad (AV) je doslovný, ale nezrozumiteľný, doslovne znie: „do vykúpenia nadobudnutého vlastníctva“ (*eis apolutrósin tés peripoíeseós*). Otázka, ktorú si musíme položiť o tomto „vlastníctve“, je tá istá, ktorú sme si vyššie kládli o „dedičstve“, je to vlastníctvo Božie alebo naše? RSV ho považuje za naše „kým (my) ho nenadobudneme“. Ale J. H. Houlden zachádza až tak ďaleko, že to nazýva „voľným a tendenčným prekladom“.³³ Zdá sa pravdepodobnejším, že toto vlastníctvo (ako aj dedičstvo) je Božie a že sa znovu zmieňuje o jeho ľude. Nový medzinárodný preklad (NIV) znie: „kým nebudú vykúpení tí, ktorí sú Božím vlastníctvom“. Hlavný dôvod tohto výkladu je znovu starozákonné pozadie. Lebo podstatné meno *peripoíesis* („vlastníctvo“) a jeho príbuzné prívlastky sa dosť často objavuje v LXX ako označenie Izraela. Napríklad: „Budete mojím vlastníctvom medzi všetkými národmi“. A „Hospodin, váš Boh, si vás vyvolil, aby ste boli ľuďom jeho osobného vlastníctva.“³⁴ Táto frazeológia je v Novom zákone určite prevzatá vo vzťahu k cirkvi, ktorú si Kristus získal pre seba.³⁵

Keď dáme tieto dva grécke výrazy s ich jasným starozákonným pozadím dohromady, je ťažké ubrániť sa záveru, že Pavel sa tu

³¹ Armitage Robinson, s. 34,146

³² Porovnaj LXX: 5M 32,9; Ž 33,12. Porovnaj 5M 4,20; 9,29; 1Kráľ 8,51; Ž 106,40; 135,4; Je 10,16; Zach 2,12 atď

³³ Houlden, s. 271

³⁴ Pozri preklad LXX: 2M 19,5; 5M 7,6; porovnaj 5M 14,2; 26,18; Iz 43,21;

Mal 3,17 atď

³⁵ Pozri Sk 20,28; Tit 2,14 a 1Pet 2,9

zmieňuje o cirkvi ako Božom „dedičstve“ a „vlastníctve“. Tieto slová boli používané výlučne na označenie Izraela, ale teraz sú nanovo použité na označenie medzinárodného spoločenstva, ktorého spoločným faktorom je to, že sú všetci „v Kristovi“. Tá skutočnosť, že o oboch spoločenstvách sa používajú tie isté slová, naznačuje medzi nimi duchovnú kontinuitu.

Toto učenie, hoci úplne zakryté prekladom RSV a zatemnené väčšinou anglických prekladov, je predsa základom toho, o čom Pavel píše v tomto odstavci. Boží ľud sú Boží „svätí“ (verš 1), Božie dedičstvo (verš 12), Božie vlastníctvo (verš 14). Len vtedy, keď toto pochopíme, sme pripravení pýtať sa na dve ďalšie otázky: Po prvé, ako sme sa stali Božím ľudom? Po druhé, *prečo* nás učinil svojim ľudom? Pavel odpovedá na prvú otázku poukazom na Božiu vôľu a na druhú poukazom na jeho slávu. Každú z týchto právd zaznamenáva trikrát.

b) Boží ľud závisí od Božej vôle

Ako sme sa stali Božím ľudom alebo Božím vlastníctvom? O Pavlovej odpovedi sa nedá pochybovať. Stalo sa tak Božou vôľou. Predurčil nás, aby sme boli jeho synmi podľa *predsavzatia svojej vôle* (verš 5); oznámil nám *tajomstvo svojej vôle podľa svojho predsavzatia* (verš 9). Rovnako sme sa stali Božím dedičstvom *podľa predsavzatia toho, ktorý všetko koná podľa rady svojej vôle* (verše 11-12). Celý odstavec je plný zmienok o Božej vôli (*theléma*), dobrotvom rozhodnutí (*eudokia*) alebo predsavzatí (prothesis) a o pláne alebo programe, v ktorých boli tieto vyjadrené. Pavel sotva mohol viac nástojiť na tom, že naše členstvo v Božom novom spoločenstve nevyplýva ani z náhody, ani z našej voľby, ale z Božej suverénnej vôle a láskavosti. Toto bol rozhodujúci činiteľ a tak je to aj v každom obrátení.

To však neznamená, že my sme boli nečinní. Ani zďaleka nie. Práve v tomto kontexte, kde je naše spasenie celkom pripísané Božej vôli, je opísaná aj naša vlastná zodpovednosť. Lebo *najprv* (verš 13) *sme počuli slovo pravdy*, ktoré je nazývané aj *evanjelium o vašej spáse*. Potom sme *v neho uverili* (v Krista) a *boli označení pečatou prisľúbeného Svätého Ducha*. Nech teda nikto nepovie, že učenie o vyvolení suverénnou vôľou a milosťou Božou spôsobuje, že evanjelizácia alebo viera sú nepotrebné. Pravý opak je pravdou.

Evanjelizácia má nádej na úspech len pre Božiu milostivú vôľu a práve preto je možná aj viera. Kázanie evanjelia je práve ten prostriedok, ktorý Boh určil na oslobodenie od slepoty a väzby tých, ktorých v Kristovi vyvolil pred založením sveta. Kázaním evanjelia ich oslobodzuje k viere v Ježiša a tak dáva, aby sa stala jeho vôľa.¹

Uistenie, že Boh je takto činný v živote svojho ľudu, je dané skrze Svätého Ducha, ktorý vo veršoch 13 a 14 má tri označenia: „zasľúbenie“, „pečať“ a „závdavok“. Po prvé, je (doslovne) „Duchom zasľúbenia“, lebo Boh sľúbil skrze starozákonných prorokov a skrze Ježiša, že ho pošle. Urobil tak v deň Letníc. Boh tiež sľúbil dať ho dnes každému, kto učiní pokánie a uverí (a to aj robí).²

Po druhé, Svätý Duch nie je len Boží „prísľub“, ale aj Božia „pečať“. Pečať je značka vlastníctva a pravosti. Dobytok a dokonca aj otroci boli označovaní pečaťou svojich majiteľov, aby sa videlo, komu patria. Tieto pečate boli vonkajšie, Božia je však daná do srdca. Dáva svojho Ducha do vnútra svojich ľudí, aby ich označil ako svoje vlastníctvo.³

Po tretie, Duch Svätý je Boží „závdavok“ alebo záruka, pomocou ktorého bezpečne privádza svoj ľud do jeho dedičstva. „Záruka“ je tu *arrabón*, pôvodne hebrejské slovo, ktoré vošlo do gréčtiny prostredníctvom fénických obchodníkov. V modernej gréčtine sa používa na označenie snubného prsteňa. V starovekých obchodných transakciách označovalo „prvú splátku, vklad, závdavok“, ktorý vopred spláca časť nadobúdacej ceny a tak zabezpečuje zákonný nárok na vec, o ktorú ide, alebo spôsobuje, že kontrakt je platný (AG). V tomto prípade záruka nie je čímsi odlišným od toho, čo zaručuje, ale je to v skutočnosti z toho prvý podiel. Snubný prsteň sľubuje manželstvo, ale samotný nie je časťou manželstva. Vklad na

¹ Úplnejšie vysvetlenie tejto dôležitej témy je možné nájsť v knihe J. I. Packera. *Evanjelizácia a Božia suverenita* (IVP 1961)

² Vid' napr. Ez 36,27; Joel 2,28; Jn 14-16; Lk 24,49; Sk 1,4-5; 2,33, 38-39; Gal 3,14,16

³ Vo veci „pečatenia“ pozri Ez 9,4 nn a Zj 7,4 nn; 9,4. K téme Duch Svätý ako rozlišujúce znamenie kresťana pozri 2Kor 1,21-22; Ef 4,30. Od druhého storočia a začali niektorí autori stotožňovať pečať Ducha s krstom, sčasti preto, lebo krst a dar Ducha sú v Novom zákone spojené, a sčasti kvôli analógii s obriezkou, ktorú Pavel nazýva pečaťou (Rim 4,11). Krst je však vonkajším a viditeľným znamením alebo pečaťou, kým vnútorným a neviditeľným znamením alebo pečaťou Boh označuje svoj ľud ako svoje vlastníctvo. Toto je prítomnosť jeho Ducha v ich srdciach. Pozri Rim 8,16

kúpu domu alebo pri kúpnopredajnej zmluve je však viac ako len záruka platby. Tento vklad sám je už prvou splátkou nákupnej ceny. Tak je to aj s Duchom Svätým. Keď nám ho dáva, Boh nám nielen sľubuje budúce dedičstvo, ale nám aj naozaj dáva jeho prvú časť, ktorá je však „len malý zlomok budúceho obdarovania“.⁴

c) Boží ľud žije na Božiu slávu

Od otázky, ako sme sa stali Božím ľudom, prejdeme teraz k otázke, prečo nás Boh učinil svojím ľudom. Prechádzame teda od jeho vôle k jeho sláve. Už prv sme videli, že Pavel sa trikrát zmienil o „predsavzatí jeho vôle“ alebo niečom tomu podobnom. Teraz si všimneme, že trikrát sa zmienuje aj o Božej sláve. Píše, že Boh nás predurčil, aby sme boli jeho deťmi na chválu jeho slávnej milosti (5-6), učinil nás svojím dedičstvom a určil nám život na chválu jeho slávy (verš 12). Jedného dňa s konečnou platnosťou vykúpi svoj ľud, ktorý je jeho vlastníctvom na chválu jeho slávy (verš 14).

Túto krásnu vetu je potrebné rozobrať. Božia sláva je Božie zjavenie a sláva jeho milosti je jeho zjavenie seba ako milostivého Boha. Žiť na chválu slávy jeho milosti znamená klaňať sa mu slovom aj činom ako milostivému Bohu a tiež umožniť iným, aby ho videli a chválili. Takáto bola vôľa Božia pre Izrael v časoch Starého zákona⁵ a je to Boží úmysel s jeho ľudom aj dnes. Budem vždy vďačný jednému zo svojich bývalých kolegov v zbere All Souls, ktorý, odchádzajúc od nás, daroval mi nôž na rezanie papiera, na ktorý nechal vyryť slová: „Na chválu jeho slávy“. Leží predou pri písaní a je to stála pripomienka a výzva.

Tu máme teda odpoveď na otázky „ako?“ a „prečo?“, ktoré sa týkajú Božieho ľudu, ktorý je zároveň jeho „dedičstvom“ a „majetkom“. Ako sme sa stali jeho ľudom? Odpoveď: „Podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle“. Prečo nás učinil svojím ľudom? Odpoveď: „Na chválu slávy svojej milosti“. Takže všetko, čo máme a čo sme v Kristovi, pochádza od Boha a aj sa k Bohu navracia. Začína sa v jeho vôli a končí v jeho sláve. Lebo tu sa všetko začína a končí.

Takáto kresťanská reč však prudko naráža na antropocentrizmus (človek je v strede) a egocentrizmus (sebeckto) sveta. Padlý človek,

⁴ Lightfoot, s. 324, por. 2Kor 1,22; 5,5; Rim 8,23

⁵ Iz 43,21; Jer 13,11

ktorý je uväznený vo svojom malom „ja“, má takmer bezhraničnú dôveru v moc svojej vôle a takmer neukojiteľný hlad po chvále svojej vlastnej slávy. Ale Boží ľud prinajmenšom aspoň začal veci chápať správnym spôsobom. Nová spoločnosť má nové hodnoty a nové ideály. Lebo Boží ľud je Božím vlastníctvom, ktorý žije z Božej vôle a na Božiu slávu.

1,15-23

2. Modlitba za poznanie

¹⁵ Preto keď som aj ja počul o vašej viere v Pána Ježiša a o láske k všetkým svätým ¹⁶ neprestávam za vás ďakovať, keď si na vás spomínam vo svojich modlitbách. ¹⁷ Nech vám Boh nášho Pána Ježiša Krista, Otec slávy, dá Ducha múdrosti a zjavenia, aby ste ho poznali. ¹⁸ Nech osvieti oči vášho srdca, aby ste vedeli, aká je nádej z jeho povolania, aké bohatstvo slávy z jeho dedičstva vo svätých, ¹⁹ a aká nesmierne veľká je jeho moc pre nás veriacich podľa pôsobenia jeho mocnej sily, ²⁰ ktorú dokázal na Kristovi, keď ho vzkriesil z mŕtvych a v nebi posadil po svojej pravici ²¹ nad každé kniežatstvo, mocnosť, silu aj panstvo a nad každé iné meno, ktoré možno vysloviť nielen v tomto veku, ale aj v budúcom. ²² Všetko mu podložil pod nohy a jeho ustanovil nad všetkým za hlavu Cirkvi, ²³ ktorá je jeho telom, plnosťou toho, ktorý naplňa všetko vo všetkom.

Hoci Pavel prirodzene myslí na svojich ázijských čitateľov, ktorým píše, napriek tomu v prvej kapitole svojho listu oslovuje skôr Boha ako ich. Začína veľkým dobrorečením (13-14) a pokračuje veľkou príhovornou modlitbou (1,15-23). Prvá kapitola tohto listu sa v skutočnosti delí na tieto dve časti. Po prvé, dobrorečí Bohu za to, že nás požehnal v Kristovi. Potom sa modlí, aby nám Boh otvoril oči, aby sme pochopili plnosť tohto požehnania.

Pre zdravý kresťanský život je dnes nesmierne dôležité nasledovať Pavlov príklad v kresťanskej chvále a kresťanskej modlitbe. Mnohým sa však nedarí túto rovnováhu udržať. Niektorí kresťania akoby nerobili nič iné, len sa modlia za nové duchovné požehnania. Zrejme si neuvedomujú ten fakt, že Boh ich už požehnal v Kristovi každým duchovným požehnaním. Iní kladú taký dôraz na nepochybnú skutočnosť, že všetko je už ich vlastníctvom v Kristovi, že

sa stávajú samolúbymi a akoby nemali vôbec chuť poznať alebo prežiť svoje kresťanské výsady do väčšej hĺbky. Obe tieto skupiny treba vyhlásiť za nevyvážené. Vytvorili takú polarizáciu, ktorú Písmo neznáša. Pavel v liste Efežanom 1 chváli Boha za to, že v Kristovi sú všetky duchovné požehnania našim vlastníctvom, a zároveň sa modlí za to, aby sme poznali plnosť toho, čo nám je darované. Tým nás volá k napodobňovaniu. Ak budeme dávať pozor, aby chvála a prosba išli v našom živote spolu, je nepravdepodobné, že stratíme svoju duchovnú rovnováhu.

Pri ďalšom porovnávaní dvoch častí prvej kapitoly tohto listu nás upúta ďalšia skutočnosť: obe sú v podstate trinitárne (trojičné). Obe sú adresované Bohu-Otcovi: dobrorečenie „Bohu a Otcovi nášho Pána Ježiša Krista“ (verš 17), ktorý je tiež nazývaný „Otec slávy“, alebo (NEB) „všeslávnny Otec“. Ďalej sa obe časti zmieňujú špecificky o Božej práci v Kristovi a skrze neho. Vidíme, že na jednej strane nás „požehnal v Kristovi“ (verš 3) a na druhej strane dokázal v Kristovi veľký skutok moci, keď ho vzkriesil a posadil po svojej pravici (verš 20). Po tretie, obe časti tejto kapitoly sa zmieňujú - hoci aj nepriamo - o práci Ducha Svätého. Božie požehnanie v Kristovi sú „duchovné“ (verš 3) a len „skrze ducha (alebo Ducha) múdrosti a zjavenia“ ich môžeme spoznať (verš 17). Nemyslím, že násilne si všimame túto trojičnú štruktúru. Kresťanská viera aj kresťanský život sú od základu trinitárne. A jedno je odpoveďou na druhé. Otcov prístup k nám v požehnaní skrze Syna a Ducha je dôvodom nášho prístupu k nemu v modlitbe skrze Syna a Ducha (porovnaj 2,18).

Pavla vedie k modlitbe za svojich čitateľov to, čo o nich počul. V predchádzajúcej časti napísal v dosť všeobecných pojmoch o tom, ako on a jeho židovskí bratia kresťania „už prv dúfali v Krista“ (verš 12) a ako jeho čitateľia ako veriaci z pohanov „počuli slovo pravdy ... a uverili“ v Krista (verš 13). Teraz je osobnejší: *počul som o vašej viere v Pána Ježiša a o láske k všetkým svätým*. Je zvláštne, že najlepšie rukopisy vynechávajú slová „vašej láske“. Bez týchto slov sa „Pán Ježiš“ a „všetci svätí“ dostávajú do jednej skupiny ako predmet viery Efežanov. Táto myšlienka viery aj v kresťanov aj v Krista je taká odlišná od všetkého, čo Pavel kedy napísal, že sa musíme rozhodnúť. Buď musíme nasledovať Marka Bartha, ktorý preložil „viera“ ako „vernost“ alebo „lojalita“, čo je „čosi podobné

láske“¹ a predstaviteľné, že je to možné nasmerovať aj ku Kristovi aj ku kresťanom. Alebo sa môžeme sa na druhej strane rozhodnúť pre záver, že slová „vaša láska“, boli naozaj diktované Pavlom, hoci je to proti silnému svedectvu rukopisov, a že tieto slová nejako vypadli niektorému z prvých opisovateľov. V tomto druhom prípade by sme tu mali známu dvojicu viery v Krista a lásky k jeho ľudu, čo má presnú obdobu v Kol 1,4. Každý kresťan zároveň verí aj miluje. Viera a láska sú základné kresťanské cnosti, ako je aj nádej, tretia členka triády, ktorá už bola spomenutá v 12. verši a znovu sa objavuje vo verši 18. Nie je možné byť v Kristovi a nebyť priťahovaný súčasne k nemu v dôvere a k jeho ľuďom v láske (ku všetkým z nich, v tomto prípade k Židom aj pohanom bez rozdielu).

Keď Pavel počul o ich kresťanskej viere a láske, hovorí, že neprestajne ďakuje za nich Bohu (tým ho uznáva za pôvodcu oboch týchto kvalít) a potom ich zahrňa do svojich modlitieb. Lebo napriek svojej neprestajnej vďačnosti Bohu za nich, predsa nie je s nimi spokojný. Čo je teda jeho túžbou? Nie je to, aby prijali „druhé požehnanie“, ale aby mohli oceniť v najvyššej možnej miere dôsledky, ktoré vyplývajú z požehnania, ktoré už prijali. A tak jadro jeho modlitby za nich je v tom, *aby ste vedeli* (verš 18). Hoci jeho ostatné modlitby majú širší rozsah, ako táto, tiež zahrňa podobnú prosbu - buď za „silu pochopiť“ (3,18) alebo za „poznanie jeho vôle vo všetkej múdrosti a rozumnosti“,² alebo za „poznanie a všestranné chápanie“.³ Tento dôraz nesmieme prehliadnuť. Rast v poznaní je nevyhnutnou podmienkou pre rast vo svätosti. Poznanie a svätosť sú vlastne ešte hlbšie spojené ako prostriedok a cieľ. Lebo „poznanie“, za ktoré sa Pavel modlí, je vo svojej podstate skôr hebrejské ako grécke - toto poznanie pridáva k rozumovému chápaniu aj poznanie skúsenosti. Nadto ešte zdôrazňuje *poznanie jeho* (verš 17); čo je osobné poznanie Boha ako kontextu, v ktorom *aby ste vedeli* ... (verš 18) - čo znamená, aby sme spoznali pravdu o ňom. Nejestvuje vyššie poznanie ako poznanie samotného Boha. Takto to vyjadril Adolphe Monod: „Filozofia, ktorá kladie do svojho centra človeka, hovorí *poznaj seba*; len inšpirované slovo, ktoré prichádza od Boha, je schopné povedať *poznaj Boha*.“⁴

Takéto poznanie nie je možné bez zjavenia. A tak sa Pavel modlí,

¹ Barth, Ephesians, I, s. 146

² Kol 1,9

³ Fil 1,9

⁴ Citované Findlayom, s. 68

aby vám Boh dal ducha múdrosti a zjavenia v poznaní jeho (verš 17). Hoci RSV píše „*duch*“ s malým „*d*“, pravdepodobné je, že zmienka je tu o Svätom Duchu, pretože Písmo o ňom hovorí ako o „*Duchu pravdy*“, sprostredkovateľovi zjavenia a učiteľovi Božieho ľudu. Nie že by sme mohli žiadať Boha, aby „*dal*“ Ducha Svätého samotného tým, ktorí ho už prijali a boli „*zapečatení*“ (verš 13), skôr sa môžeme a máme modliť za jeho službu osvietenia. Práve pre svoju dôveru v túto službu Svätého Ducha môže Pavel pokračovať vo svojej modlitbe: osvietené oči vášho srdca, aby ste vedeli... V biblickom použití srdce označuje celú vnútornú osobnosť, zahŕňa aj myseľ, ako aj emócie. Takže „*oči srdca*“ sú jednoducho „*vnútorné oči*“, ktoré majú byť otvorené alebo „*osvietené*“ prv, ako môžeme uchopiť Božiu pravdu. Apoštol teraz spája tri veľké pravdy, ktoré chce, aby jeho čitatelia poznali (skrže osvietenie Svätého Ducha) v mysli a v skúsenosti. Hovoria o Božom povolaní, dedičstve a moci. Bližšie hovorí o „*nádeji*“ Božieho povolania, „*sláve*“ (až „*bohatstve slávy*“) jeho dedičstva a veľkosti“ (až nesmiernej veľkosti“) jeho moci.

1. Nádej Božieho povolania

Božie povolanie nás vedie späť až na samotný začiatok nášho kresťanského života. „*Tých, ktorých predurčil, tých aj povolal, tých, ktorých povolal, tých aj ospravedlnil*“.⁵ Je pravdou, že my sme volali, aby nás zachránil,⁶ ak naše volanie bolo odpoveďou na jeho povolanie.

Otázka teraz znie: k čomu nás Boh povolal? Jeho povolanie nie je náhodné ani bezúčelné. Keď nás povolal, mal na mysli nejaký cieľ. A práve toto sa myslí „*nádejou jeho povolania*“ (verš 18 doslovne), čo v 4, 4 je spomenuté ako „*nádej vášho povolania*“. Je to očakávanie, z ktorého sa tešíme, pretože vieme, že nás Boh povolal.

O čo tu ide, o tom nám hovorí celý Nový zákon. Je to bohaté a rozmanité očakávanie. Lebo Boh nás povolal, aby sme „*patrili Ježišovi Kristovi*“, a povolal nás „*do spoločenstva ... Ježiša Krista*“.⁷

⁵ Rim 8,30

⁶ Rim 10,12-13

⁷ Rim 1,6; 1Kor 1,9

Povolal nás, aby sme „boli svätí“ alebo „povolal nás svätým povolaním“, lebo ten, ktorý nás povolal, je sám svätý a nám hovorí „buďte svätí, lebo ja som svätý“.⁸ Jedna z charakteristík „svätého“ alebo osobitného ľudu Božieho je oslobodenie od súdu Božieho zákona. Nemáme teda znovu skĺznuť do otroctva, lebo sme boli „povolaní k slobode“.⁹ Ďalšia charakteristika je harmonické spoločenstvo napriek rasovým a triednym bariéram, lebo sme boli „povolaní v jednom tele“, aby sme sa tešili „pokoju Kristovmu“ a žili život, ktorý „je hodný povolania, ktorým ste boli povolaní ... znášajúc jedni druhých v láske“.¹⁰ Súčasne s pokojom, ktorému sa môžeme tešiť v kresťanskom spoločenstve, určite budeme mať protivtenstvo od neveriaceho sveta. Nesmieme však odplácať zlým za zlé: „Lebo k tomu (nespravodlivému utrpeniu a trepezlivému znášaniu) ste boli povolaní, lebo aj Kristus trpel za vás, zanechajúc vám príklad, aby ste nasledovali jeho kroky.“¹¹ Okrem toho vieme, že za utrpením prichádza sláva. Lebo Boh nás tiež povolal do svojho vlastného „kráľovstva a slávy“ alebo „do svojej večnej slávy v Kristovi“. Toto je to, čo Pavel nazýva „Božie povolanie smerom hore v Kristovi Ježišovi“, kvôli ktorému pokračuje vo svojom kresťanskom behu neustále k cieľu.¹²

Toto všetko mal Boh na mysli vtedy, keď nás povolal. Povolal nás ku Kristovi a svätosti, k slobode a pokoju, k utrpeniu a sláve. Povedané jednoduchšie, bolo to povolanie k celkom novému životu, v ktorom poznávame, milujeme, poslúchame a slúžime Kristovi, tešíme sa zo spoločenstva s ním a vzájomne a dívame sa ďalej ako len na súčasné utrpenie - na slávu, ktorá má byť jedného dňa odhalená. Toto je *nádej, ku ktorej vás povolal*. Pavel sa modlí, aby nám boli otvorené oči, aby sme to vedeli.

2. Sláva Božieho dedičstva

Apoštolova druhá modlitba k Bohu prosí o to, aby sme vedeli, *aké je bohatstvo jeho slávy z jeho dedičstva vo svätých* (verš 18b). Grécky výraz, podobne ako anglický, by mohol znamenať buď Božie dedič-

⁸ Rim 1,7; 1Kor 1,2; 2Tim 1,9; 1Pt 1,15-16; por. 1Tes 4,7

⁹ Gal 5;1,13 ¹⁰ Kol 3,15; Ef 4,1-2

¹² 1Tes 2,12; 1Pt 5,10; Fil 3,14

¹¹ 1Pet2,21

stvo, alebo naše dedičstvo, to znamená buď dedičstvo, ktoré on prijíma, alebo dáva. Niektorí komentátori to vykladajú v pôvodnom zmysle a rozumejú tomu, ako dedičstvu, ktoré Boh má medzi svojimi ľuďmi. Starozákonní autori súhlasne učili, že Boží ľud je Božím „dedičstvom“ alebo „vlastníctvom“, a v poslednej kapitole nachádzame zmienku o tejto skutočnosti vo veršoch 12 a 14. Paralelná pasáž v liste Kološanom 1,12 tu však silne naznačuje, že tu ide o iné chápanie, totiž že „Božie dedičstvo“ sa týka toho, čo nám on dá, lebo máme vzdávať vďaku Otcovi, „ktorý nás urobil súcimi mať účasť na podiele svätých vo svetle“.

V tomto prípade, ak Božie „povolanie“ ukazuje späť na začiatok nášho kresťanského života, Božie „dedičstvo“ ukazuje na jeho koniec, na to konečné dedičstvo, ktorého zárukou je Svätý Duch (verš 14). Peter toto dedičstvo opisuje ako „nehynúce, nepoškvrnené a nevädnuce, chránené pre vás v nebi“.¹³ Lebo Božie deti sú Božími dedičmi, vlastne „spoludedičmi s Kristom“¹⁴ a jedného dňa sa z jeho milosti toto dedičstvo stane našim. Aké presne bude, nevieme si ani predstaviť. Bude teda múdre, ak v tom nebudeme príliš dogmatickí. Niektoré jeho aspekty sú však v Novom zákone odhalené a neurobíme zle, ak sa ich budeme pridržať. Dozvedáme sa, že budeme „vidieť“ Boha a jeho Krista a klaňať sa mu. Dozvedáme sa tiež, že toto „blahoslavené“ videnie bude mať transformujúcu moc, lebo „keď sa ukáže, budeme ako on“ nielen v tele, ale aj v našom charakte, a že budeme mať spolu dokonalé spoločensťvo. Lebo Božie dedičstvo (to dedičstvo, ktoré nám dáva) nebude malé súkromné posedenie pre každého jednotlivca, ale bude „medzi svätými“, keď sa pridáme k „veľkému množstvu, ktoré žiadny človek nemôže spočítať, z každého národa, z každého kmeňa a ľudu a jazyka, ktoré stojí pred trónom a Baránkom“.¹⁵

Pavel to nepovažuje za namyslenosť, keď premýšľame o svojom nebeskom dedičstve, ani keď sa naň s vďačnosťou tešíme. Naopak, modlí sa, aby sme ho mohli „poznať“, poznať „jeho slávu“ poznať dokonca „bohatstvo jeho slávy“.

¹³ 1Pt 1,4

¹⁴ Rím 8,17

¹⁵ Novozákonné učenie, ktoré je tu spomenuté, týkajúce sa nášho nebeského dedičstva, možno nájsť na nasledovných miestach, Zj 22,3-4; 1Jn 3,2; Fil 3,21; Zj 7,9; porovnaj Sk 20,32

3. Veľkosť Božej moci

Ak sa Božie „povolanie“ díva späť na začiatok a Božie „dedičstvo“ sa díva na koniec, potom Božia „moc“ určite pokrýva obdobie medzi týmito dvoma. Práve na túto Božiu moc sa apoštol najviac sústreďuje, lebo len Božia moc môže naplniť očakávania, ktoré patria k jeho povolaniu, a nás doviest' k bohatstvu slávy konečného dedičstva, ktoré nám dá v nebi. Pavel je presvedčený, že Božia moc je dostatočná a hromadí slová, aby nás o tom presvedčil. Píše nielen o Božej „moci“, ale aj o „energii moci jeho sily“ (doslovný preklad *pôsobenia jeho mocnej sily*, verš 19) a modlí sa, aby sme poznali jej *veľkosť, až nesmiernosť* tejto moci *pre nás* (*lepší preklad „smerom k nám“*) *veriacich*. Ako môžeme spoznať nesmiernu veľkosť Božej moci? Môžeme ju spoznať tak, že ju Boh verejne ukázal vo vzkriesení a vyvýšení Krista (verše 20-23). Pavel sa tu zmieňuje o troch po sebe idúcich udalostiach: po prvé, *vzkriesil ho z mŕtvych* (verš 20a), po druhé, *posadil ho po svojej pravici v nebeských miestach*, vysoko nad všetkých rivalov (verše 20b, 21) a *všetky veci položil pod jeho nohy* (verš 22a) a po tretie, *urobil ho hlavou všetkých vecí, predovšetkým cirkvi, ktorá je jeho telom ...* (verše 22b, 23). Tieto tri veci patria dohromady. Hlavou cirkvi sa Kristus stal práve preto, lebo vstal z mŕtvych a posadil sa na trón nad všetkými mocami zla. Vzkriesenie a vstúpenie do neba boli rozhodnými prejavmi božskej moci. Lebo ak jestvujú dve moci, ktoré človek nedokáže zvládnuť a ktoré ho zväzujú, tak je to smrť a zlo. Človek je smrteľný - nemôže sa vyhnúť smrti. Človek je padlý - nemôže premôcť zlo. Ale Boh v Kristovi premohol oboje - a môže nás teda vyslobodiť z oboch.

a) Vzkriesenie Ježiša Krista z mŕtvych

Smrť je horkým a neúprosným nepriateľom. Jedného dňa príde ku každému z nás. Pred niekoľkými rokmi ma zavolali do londýnskej nemocnice k jednej farničke, ktorú tam priviezla záchranka. Očakával som, že ju nájdem na smrteľnej posteli, no miesto toho sedela na posteli a usmievala sa. „Keď ma priviezli,“ hovorila, „lekári a sestričky sa okolo mňa zhromaždili, akoby som mala zomrieť. Ale ja som sa rozhodla, že nezomriem!“ Bolo to odvážne vyhlásenie, ale nie celkom presné. Tá pani už zomrela. Môže sa nám totiž podariť

oddialenie smrti, nemôžeme jej však uniknúť. A po smrti nič nemôže zastaviť proces rozpadu a rozkladu. Ani tie najodbornejšie balzamovania moderných amerických pohrebníkov nedokážu zachovať telo navždy. Nie. Sme prach a do prachu sa nevyhnutne musíme vrátiť.¹⁶ Žiadna ľudská sila nemôže tomu zabrániť, tým menej príviesť mŕtveho človeka späť k životu.

Boh však urobil to, čo človek nedokáže. Vzkriesil Ježiša Krista z mŕtvych. V prvom rade zastavil prirodzený proces rozkladu a nedovolil svojmu Svätému, aby videl porušenie.¹⁷

Ďalej nielen obrátil tento proces späť a vrátil mŕtveho Ježiša do tohto života, ale ho prekročil. Vzkriesil Ježiša k úplne novému životu (nesmrteľnému, slávnemu a slobodnému), takému, aký nikto predtým nikdy neokúsil a ani odvtedy - totiž zatiaľ nie.

Toto bola prvá časť verejného prejavu Božej moci. Vzkriesil Ježiša z mŕtvych do nového rozmeru ľudskej skúsenosti. Prázdny hrob a zjavenia vzkrieseného boli dôkazom. Bolo by teda celkom nemožné porovnávať toto Pavlovo učenie v tejto pasáži s pokusmi o rekonštrukciu demytologizátorov. Rudolph Bultmann zostane navždy známy svojím výrokom: „Kristus vstal do *kérygma*“. To znamená, že nevstal v žiadnom objektívnom historickom alebo fyzickom zmysle, ale len v znovunadobudnutej viere a v triumfálnej zvesti (*kérygma*) svojich učeníkov. Ale to, čo tu Pavel predkladá ako prejav božskej moci, je to, čo uskutočnil v *Kristovi*, nie v jeho nasledovníkoch.

b) Intronizácia Ježiša Krista nad mocou zla

Keď Boh vzkriesil Ježiša spomedzi mŕtvych, *posadil ho po svojej pravici v nebeských miestach* (verš 20). To znamená, že ho povýšil na miesto vrcholnej cti a výkonnej moci. Keď to urobil, splnil vykupiteľské zaslúbenie žalmu 110,1: „Pán hovorí môjmu Pánovi: Sed po mojej pravici, kým ti nepoložím tvojich nepriateľov ako tvoju podnož.“ Narážky na tento verš sa nachádzajú nielen v zmienkach o Božej „pravici“ a o Kristovom „sedení“ po jeho pravici, ale aj v neskoršom výroku, že Boh položil všetky veci „pod jeho nohy“ a tak ich urobil jeho „podnožou“. V žalme 110 sú jeho podnožou jeho „nepriatelia“. Môžeme teda bezpečne z toho usúdiť, že „kniežatstva

¹⁶ Gn 3,19

¹⁷ Sk 2,27

a moci“, nad ktoré bol povýšený (*každá mocnosť, sila a panstvo*), tu neznamenajú anjelov, ale démonov, týchto „svetských vládcov súčasnej tmy“ alebo „duchovné zástupy zlosti“, proti ktorým nás Pavel neskôr vyzýva bojovať.¹⁸ Treba však podotknúť, že tieto moci ešte neuznali s konečnou platnosťou Kristovo víťazstvo.¹⁹ Všeobecnejšie vyjadrenie, ktoré nasleduje, *každé meno, ktoré sa menuje, nielen v tomto veku, ale aj v budúcom* (verš 21b), je pridané pravdepodobne preto, aby v tom boli zahrnutí aj anjeli a nakoniec aj každá predstaviteľná inteligentná bytosť, nad ktorou Kristus vládne s absolútnou nadriadenosťou.

Táto zmienka o tom, že všetky veci sú teraz pod Ježišovými nohami, je pravdepodobne pripomienkou ešte iného biblického učenia. Adam, stvorený na Božiu podobu, dostal vládu nad zemou a jej tvorstvom a celkom ju nestratil, keď upadol do neposlušnosti. Naopak, žalmista vo svojej meditácii o stvorení človeka ako je zapísané v 1M prvej kapitole oslovuje Boha týmito slovami: „Dal si mu vládu nad dielom svojich rúk; všetko si podriadil pod jeho nohy, ovce, voly a poľnú zver, vtákov v povetrí a ryby v mori.“²⁰ Vláda človeka bola však pádom obmedzená a je znetvorená vždy, keď svoje prostredie zneužíva, alebo znečisťuje, lebo pôvodne mal byť zodpovedným správcom prostredia, v ktorom žije. A tak plná vláda, ktorej sa mal človek podľa Božieho zámeru tešiť, teraz patrí len človekovi - Kristovi Ježišovi: „Ešte nevidíme, že by mu (človeku) bolo všetko podriadené. Vidíme však Ježiša ... korunovaného slávou a člou...“²¹ Ježiš už zbavil smrť trónu a jedného dňa bude tento „posledný nepriateľ“ s konečnou platnosťou zničený.²²

c) Ježiš Kristus ako hlava cirkvi

Pavel ešte stále neskončil svoj výpočet Ježišovho suverénneho zvýšenia. Písal o jeho vzkriesení z *mŕtvych* (verš 20) a o jeho intronizácii *nad každú vládu* (verš 21). Teraz však pokračuje v rozprávaní o tom, čo tento dvojnásobný triumf znamená pre cirkev (verš 22). Túto ďalšiu skutočnosť vyjadruje dvoma významom nabitými výrazmi. Oba spôsobili mnoho trápenia komentátorom.

¹⁸ 6,12; viď diskusiu k tomuto veršu o totožnosti týchto „mocí“

¹⁹ 1Kor 15,25; Žd 10,13

²⁰ 1M 1,27-28; Ž 8,6-8

²² Žd 2,14.15; 1Kor 15,25-27

²¹ Žd 2,5-9

Prvý je: Boh učinil Ježiša hlavou nad všetkými vecami pre cirkev, ktorá je jeho telom (verše 22-23a), a druhý výraz je vyjadrenie: „plnosť toho, ktorý naplňuje všetko vo všetkom“ (23b). Napriek tomu, že sú tieto vyjadrenia také ťažké, sú také dôležité, že sa musíme pokúsiť ich preskúmať a venovať im trochu času.

Prvý hovorí o Ježišovi ako „hlave“ a priraduje mu vedenie „nad všetkými vecami“. „Všetky veci“ sú vo verši 22 spomenuté dvakrát. V kontexte zahŕňajú nielen materiálne univerzum, ale tiež - a to osobitne - všetky inteligentné bytosti dobré a zlé, anjelské a démonské, ktoré toto univerzum obývajú. Tento vesmír a tieto bytosti Kristus riadi. Keďže Boh položil „všetky veci“ pod nohy Kristovi, tým sa stal „hlavou nad všetkými vecami“. „Hlava“ a „nohy“ - „nad“ a „pod“ sa zrejme vzájomne dopĺňajú.

Pavel však ide ešte ďalej. Jeho úmysel je povedať nielen toľko, že Boh učinil Ježiša hlavou nad všetkými vecami, ale že ho ako hlavu - nad - všetkými - vecami dal (edóke) cirkvi, ktorá je jeho telom. Lebo ten, ktorého Boh dal za hlavu cirkvi, bol už hlavou univerza. Takto univerzum aj cirkev majú v Ježišovi Kristovi tú istú hlavu.

Ďalší tajomný výraz, na vysvetlenie ktorého už bolo spotrebované veľa litrov atramentu, je toto posledné vyjadrenie: *plnosť toho, ktorý naplňuje všetko vo všetkom*. Všetci čitatelia tohto listu by mali vedieť o troch hlavných možnostiach výkladu týchto slov. Pokiaľ ide o gramatiku a jazyk, všetky tri sú možné a všetky tri majú významných zástancov. Ak sa ja pokusne rozhodujem pre tretiu možnosť, je to s ohľadom na kontext a analógiu Písma a nie natoľko na gramatiku a slovník. Čitateľ sa však musí rozho dnúť sám.

Prvé vysvetlenie rozumie tejto vete ako opisu nie cirkvi (tela), ale Krista (hlavy), t.j. ... cirkve, ktorá je telom toho, ktorý je plnosťou toho, ktorý naplňuje všetko vo všetkom.“ V tomto prípade by Pavel hovoril nie to, že cirkev je plnosťou Krista, ale že Kristus je plnosťou Boha, ktorý naplňuje Krista, ako aj v skutočnosti naplňuje všetky veci. Toto je na prvý pohľad príťažlivý výklad. Zapadá do kontextu Kristovej vrcholnej nadriadenosti. Má tiež paralely v Písme, lebo o Bohu je na inom mieste napísané, že „naplňuje nebo a zem“²³ a v liste Kološanom sa hovorí, že v Kristovi prebýva plnosť Božstva.²⁴

²³ Jer 23,24; por. 1Kráľ 8,27; Ž 139,7

²⁴ Kol 1,19; 2,9

Aj tento výklad má svojich učených zástancov, vrátane cirkevného otca Theodoret. V modernej dobe ho zastával C. F. D. Moule z Cambridgea²⁵ a G. B. Caird z Oxfordu.²⁶ Ťažkosti sú však veľmi veľké. Čo sa toho týka, už syntax je neohrabaná a hovorí o Bohu ako o podmete aj predmete v tej istej vete („Boh ... dal Krista cirkvi ako hlavu, ktorý je plnosťou Boha“). Ďalšia vec - paralely nie sú presné. List Kološanom naozaj hovorí, že Božia plnosť prebýva „v Kristovi“, ale už nehovorí o stotožnení Krista s Božou plnosťou. Hodge ide tak ďaleko, že tvrdí, že táto identifikácia je „nebiblická“. „Plnosť božstva je v Kristovi, tak je to povedané, ale nikde nie je povedané, že by Kristus bol plnosťou z Boha.“²⁷ A je tu ešte ďalšia nepresná paralela. Aj v liste Efežanom aj Kološanom je to Kristus, nie Boh, ktorý „naplní všetky veci“.²⁸

Ak teda váhavo odmietneme tento prvý výklad, prejdeme k dvom ďalším. Oba tieto nasledujúce výklady chápu „plnosť“ ako opis cirkvi a nie Krista. Tieto verše obsahujú prvé použitie slova „cirkve“ v liste Efežanom. Najprv je označená ako Kristovo „telo“ a potom ako jeho „plnosť“, *plnosť toho, ktorý naplní všetko vo všetkom*. Problém tu je v tom, že podstatné meno „plnosť“ (*pléróma*) môže mať buď aktívny, alebo pasívny význam. Aktívne znamená „to, čo naplní“, alebo „obsah“ niečoho. Pasívne znamená „to, čo je naplnené alebo plné“ - nie obsah, ale nádobu. Obe tieto chápania boli použité pri výklade tohto textu. Vezmime najprv aktívny význam: „to, čo naplní alebo končí“. Učenci sa zhodujú v tom, že toto použitie slova *pléróma* je bežnejšie. V klasickej gréčtine sa používalo na označenie obsahu nádoby alebo umývadla, nákladu lode alebo jej posádky. Tento aktívny význam je tiež častý v Novom zákone. Takže úlomky bochníkov chleba a rýb, ktoré naplňajú koše sú *plérómata*.²⁹ *Pléróma* je slovo použité na označenie „záplaty“ z novej, nezbehnutej látky, ktorá vyplní dieru alebo trhlinu, keď sa prísije na staré šaty.³⁰ Znovu v citáte zo žalmu 24,1 „Hospodínova je zem“ gréčtina prekladá „a všetko na nej“ výrazom „a jej plnosť“, čo znamená jej obsah.³¹ Už sme videli, že Božia plnosť býva v Kristovi, čo znamená, že to, čo naplní Otca, naplní aj Syna.³²

²⁵ Kolosania a Filemon (Cambridge University Press 1957) s. 168

²⁶ Caird, s. 48

²⁷ Hodge, s. 88

²⁸ Ef 4,10; Kol 1,16,17

²⁹ Mk 6,43; por. 8,20

³⁰ Mk 2,21; Mt 9,16

³¹ 1Kor 10,26

³² Kol 1,19;2,9

Ak *pléróma* v Ef 1,23 má tento význam, potom sa tu hovorí, že cirkev „napĺňa“ alebo „doplňa“ Krista a Kristus je predstavený ako bez nej neúplný. Nemožno poprieť, že tento zmysel je zlučiteľný s metaforou o hlave a tele, ktorú Pavel práve použil. Tak je cirkev „doplnkom Krista, ktorý je hlavou“ (AG) „práve tak, ako je telo nutným doplnkom hlavy, aby tu bol úplný človek.“³³ Napriek prekvapivosti tejto myšlienky významní komentátori minulosti a prítomnosti ju prijali. Tento názor zastával aj Kalvín: „Týmto slovom, plnosť myslí to, že náš Pán Ježiš Kristus a dokonca Boh, jeho Otec, seba považujú za nedokonalých, kým sa k nim my nepripojíme ... ako keby nejaký otec povedal: Môj dom mi pripadá prázdny, keď v ňom nevidím svoje dieťa. Manžel povie: Pripadá mi len ako pol človeka, keď nie je so mnou moja manželka. Rovnako Boh hovorí, že sám seba nepovažuje za plného a dokonalého, kým nás nezhrmaždí k sebe a neurobí nás všetkých jedno so sebou.“³⁴ O Kristovi píše dosť podobne William Hendriksen: „Tak ako je ženích neúplný bez nevesty, ako si vinnú révu nemôžeme predstaviť bez vetiev, ako pastiera nevidáme bez jeho oviec, tak tiež aj hlava nachádza svoj plný výraz v tele, cirkvi.“³⁵ Pokračujúc v tej istej reformovanej tradícii, Charles Hodge sa prikláňa k tejto interpretácii. Svoje rozhodnutie zakladá na jazykových dôkazoch: „V každom prípade, kde sa toto slovo v Novom zákone objavuje (*pléróma*), je použité aktívne - to, čo napĺňa ... Bežné použitie slova v Novom zákone hovorí ... jasne v prospech jeho chápania v aktívnom zmysle na tomto mieste.“³⁶ Čo viac, nasledujúce príčastie sa dá preložiť tak, že podporuje toto chápanie. Je to tak, *plérómenon* môže byť chápané v mediálnom vide a tým mať aktívny význam. Tak je to chápané v autorizovanom preklade a revidovanom preklade „toho, ktorý napĺňa“. Môže však byť chápané rovnako dobre aj v pasívnom význame („ktorý je napĺňaný“). Tak ho chápali rané preklady (napríklad latinské, sýrske a egyptské a tiež veľkí grécki komentátori Origenes a Chrysostomos). V tomto prípade činné podstatné meno a pasívne sloveso pekne do seba zapadajú a cirkev „napĺňa Krista, ktorý je ňou napĺňaný“. Z novších vykladačov, ktorí boli najúspešnejší v popularizovaní tohto chápania, je to Armitage Robinson. Tvrdí, že toto je „možno najpozor-

³³ Bruce, s. 45

³⁴ Kalvín, s. 122-12

³⁵ Hendriksen, s. 104

³⁶ Hodge, s. 89-90

ruhodnejší výraz v celom liste“³⁷ a ďalej to vysvetľuje: „V akomsi tajomnom zmysle cirkev je tým, bez čoho Kristus je neúplný, čím však bude naplnený. To znamená, že on (Pavel) sa díva na Krista ako v istom zmysle očakávajúceho naplnenie, ktorému Boh určil dosiahnuť naplnenie v cirkvi.“³⁸ A tak túto časť parafrázuje nasledovne: „Hlava nachádza úplnosť v tele: cirkev je naplnenie Krista, lebo Kristus je *všetkým a vo všetkom napĺňaný* a smeruje k plnosti absolútnej a všeobsiahlej.“³⁹

Teraz prichádzame k tretej alternatíve, ktorá chápe *slovopléróma* v jeho pasívnom význame, nie ako „to, čo napĺňa“, ale ako „to, čo je napĺňané“, nie obsah, ale napĺňaná nádoba. Podľa AG „toto je oveľa pravdepodobnejší význam slova na tomto mieste“. Ak je to takto, potom cirkev je plnosťou Krista nie preto, lebo ona napĺňa jeho, ale preto, lebo on ju napĺňa. A ten, ktorý ju naplňuje, je opísaný buď ako naplňajúci „všetky veci“, „celé stvorenie“ (JB), čo je presne to, čo o ňom hovorí Ef 4; 9,10; Kol 1,19 a 2,9 hovorí, že on je napĺňaný Bohom. Keď dáme tieto dve časti vety dohromady, bude to znamenať buď že Kristus, ktorý napĺňa cirkev, napĺňa tiež univerzum, alebo že Kristus, ktorý napĺňa cirkev, je sám napĺňaný Bohom. Prvšie chápanie je prirodzenejšie, keďže Boh nie je tu výslovne spomenutý. Ale v každom prípade je cirkev Kristovou „plnosťou“ v tom zmysle, že on napĺňa ju.

Po značne dlhom uvažovaní o celom tomto oddiele a o výkladoch mnohých komentátorov som dospel k názoru, že táto posledná alternatíva je najpravdepodobnejšia z troch príčin. Po prvé, pre analógiu v Písme. Najbezpečnejší zo všetkých princípov výkladu Písma je nechať Písmo vykladať samo seba. Určite nikde inde sa nepíše, že by cirkev „naplňala“ alebo „doplňala“ Krista,⁴⁰ kým o Kristovi sa neustále vyhlasuje, že naplňuje svoju cirkev. Lebo cirkev je Božím chrámom (2, 21-22). Tak ako jeho sláva naplnila jeruzalémsky chrám, tak dnes Ježiš Kristus, ktorý je Božou slávou, naplňa cirkev svojím Duchom.

Ďalej to potvrdzuje aj kontext. V poslednej časti prvej kapitoly sa Pavel zmieňuje o vzkriesení a intronizácii Ježiša ako o mimoriad-

³⁷ Armitage Robinson, s. 42

³⁸ Ibid, s. 42,43; por. s. 259

³⁹ Ibid, s. 45

⁴⁰ Je pravda, že v Kol 1,24 Pavel tvrdí, že jeho utrpenia „doplňajú“ Kristove utrpenia, ale poznámka sa týka špecificky jeho utrpenia a okrem toho Pavlových vlastných utrpení a nie utrpenia cirkvi.

nom historickom predvedení Božej moci. Od začiatku až do konca kladie dôraz na vládu a zvrchovanosť Ježiša nad všetkými vecami. Zdá sa veľmi neprimerané, aby potom pokračoval tým, že cirkev nejak „dopĺňa“ tohto zvrchovaného Krista. Primeranejší záver by určite bol v tom, že tento zvrchovaný Kristus napĺňa svoju cirkev a tiež napĺňa vesmír.

Tretí argument sa týka vyčlenenia dvoch slov vo verši 23 - jeho „telo“ a jeho „plnosť“ - ako nasledujúcich opisov cirkvi. Keďže sú vo vzájomnej opozícii, bolo by prirodzené očakávať, že obe slová ilustrujú prinajmenšom podobnú skutočnosť, totiž Kristovu vládu nad jeho cirkvou. Cirkev je jeho „telom“ (on ju riadi) a cirkev jeho „plnosťou“ (on ju napĺňa). Ďalej, obe obsahujú učenie o Kristovej dvojnásobnej vláde nad vesmírom a cirkvou. Lebo na jednej strane Boh dal Krista cirkvi ako hlavu nad všetkými vecami (verš 22) a na druhej strane cirkev je naplnená Kristom, ktorý tiež napĺňa všetky veci (verš 23). Práve táto skutočnosť vedie Marka Bartha k tomu, že ide ešte ďalej a navrhuje spojenie týchto metafor. Poukazuje na to, že „telo“ a „plnosť“ ako obrazné vyjadrenia sa spájajú v Ef 4,13-16 a Kol 1,18-19 takisto ako aj tu, a že lekárski autori približne v Pavlovej dobe (Hippocrates, Galenos) sa dívali na hlavu a mozog ako na centrum, ktoré riadi a koordinuje telesné funkcie. Dr. Barth sumarizuje Pavlovo chápanie, že „hlava napĺňa telo schopnosťami pohybu a vnímania a tak inšpiruje celé telo k životu a smerovaniu.“⁴¹

Záver

Teraz je načase odstúpiť od detailných otázok, ktoré nás museli zaujímať, a pozrieť sa na hlavný zámer Pavlovej modlitby za svojich čitateľov. Pre mňa jedna z jej najpôsobivejších vlastností je jeho dôraz na význam vyspelosti kresťanského „poznania“ (*aby ste vedeli*), spolu s jeho učením, ako sa poznanie dosahuje a aký je jeho vzťah k viere. Pretože v tomto apoštolskom poučení spája to, čo my, moderní ľudia, často so skazonosnými následkami oddeľujeme.

a) Osvietenie a myslenie

Celý dôraz Pavlovej modlitby je na tom, aby jeho čitatelia mali dôsledné poznanie Božieho povolania, dedičstva a moci - osobitne toho posledného. Ako však čakal, že bude jeho modlitba vypočutá?

⁴¹ Barth Efežanom I, s. 208. Viď jeho dlhý exkurz „O hlave, tele a plnosti“ s. 183-210

Ako vlastne rastú kresťania v chápaní? Niektorí odpovedia, že poznanie závisí od osvietenia Svätým Duchom. A majú pravdu, prinajmenšom sčasti. Lebo Pavel sa modlí, aby „Duch múdrosti a zjavenia“ zväčšil ich poznanie Boha a osvietil oči ich srdca. Z toho však nevyplýva, že môžeme slobodne usudzovať, že sa máme iba modliť a čakať na osvietenie a vôbec nerozmýšľať. Iní robia opačný omyl: používajú svoju myseľ a premýšľajú, ale málo miesta ponechávajú pre osvietenie Svätým Duchom.

Apoštol Pavel tieto dve veci spája. Najprv sa modlí, aby oči srdca jeho čitateľov boli osvietené pre poznanie Božej moci. Potom vy-učuje, že Boh už podal historický dôkaz svojej moci tým, že vzkriesil a vyvýšil Ježiša. Takto Boh objektívne zjavil svoju moc v Ježišovi Kristovi a teraz osvecuje naše mysle svojím Duchom, aby sme toto zjavenie boli schopní pochopiť. Božie osvietenie a ľudské myslenie patria dohromady. Všetko naše myslenie je bez Ducha pravdy ne-produktívne. To však neznamená, že jeho osvietenie nás má zbaviť námahy myslieť. Je to tak, že práve pri premýšľaní o tom, čo Boh vykonal v Kristovi, Duch otvára naše oči, aby sme pochopili, čo to všetko znamená.

b) Poznanie a viera

Všeobecne sa myslí, že viera a rozum sú nezlučiteľné. Toto nie je pravda. V Biblii tieto dve veci nikdy nestoja proti sebe, akoby sme si mali vybrať jednu z nich. Viera prekračuje rozum, ale spočíva na ňom. Poznanie je rebrík, ktorým viera vystupuje vyššie, je to odrazový mostík, z ktorého sa dostáva ďalej.

A tak sa Pavel modlil: „aby ste vedeli ... aká je nesmierna veľkosť jeho moci v nás (lepšie „pre nás“ alebo „smerom k nám“), ktorí *veríme* ... to, čo uskutočnil v Kristovi...“. Je veľmi dôležité vidieť, ako Pavel spája slovesá „poznať“ a „veriť“. Tá istá moc, ktorá vzkriesila Krista z mŕtvych, je teraz k našej dispozícii. Najprv musíme poznať jej nesmiernu veľkosť, ako je preukázaná v Kristovom vzkriesení a intronizácii, a potom ju musíme uchopiť vo svojej skúsenosti prostredníctvom viery. Samozrejme, že už sme veriaci. Naša viera bola už spomenutá vo veršoch 1,13 a 15. Tu však prítomné prídavné *pisteuontas* (verš 19) zdôrazňuje potrebu pokračujúceho uplatňovania viery pri ďalšom chápaní Božej moci. Takéto poznanie a

viera sa navzájom potrebujú. Viera nemôže rásť bez pevného základu poznania, poznanie ostáva neplodné, ak nevzbudzuje vieru.

Koľko vieme o Božej moci, ktorá ho vzkriesila z mŕtvych a posadila na trón vládnuť nad zlom? Je pravda, že tá istá Božia moc nás vzkriesila s Ježišom z duchovnej smrti a intronizovala nás s Ježišom v nebeských oblastiach, ako Pavel ukáže neskôr v 2,1-10. Ale koľko z toho je teória a koľko je skúsenosť? Nie je ťažké uvažovať o našej ľudskej slabosti: našom jazyku, povahe, zlomyseľnosti, pažravosti, žiadostivosti, žiarlivosti alebo pýche. Tieto veci určite presahujú našu schopnosť ovládať sa. A nato, aby sme si to priznali, musíme sa pokoriť. „Slová, ktoré tu apoštol používa, sú mnohé hromy a blesky, aby zrazil a pokoril všetku pýchu človeka.“⁴² Sú ale naše slabosti nad možnosťou Božej moci? Pavel nás čoskoro uistí, že Boh je schopný ďaleko prekonať naše myšlienky a modlitby „mocou, ktorá v nás pôsobí“ (3,20) a potom nás povzbudzuje k tomu, aby „sme boli silní v Pánovi a sile jeho vlády“ (6,10). Toto je moc Božia, ktorá vzkriesila Ježiša z mŕtvych a nás s ním. Všetky veci položila pod jeho nohy a dokáže položiť zlo pod naše nohy.

⁴² Kalvín, s. 109

2, 1-10

3. Vzkriesení s Kristom

Niekedy rozmýšľam o tom, či dobrí a mysliaci ľudia boli niekedy v minulosti deprimovanejší z dilemy človeka, ako sú dnes. Samozrejme, že každý vek musí mať rozmazaný pohľad na svoje vlastné problémy, pretože je príliš blízko na správne zaostrenie obrazu. A každá generácia plodí nových prorokov súdu. Predsa však nám oznamovacie prostriedky umožňujú chápať svetové rozšírenie súčasného zla a práve toto spôsobuje, že moderné javisko je také temné. Sčasti je to zhoršujúci sa ekonomický problém (rast populácie, využitie prírodných zdrojov, inflácia, nezamestnanosť, hlad), sčasti rozšírenie spoločenských konfliktov (rasizmus, nacionalizmus, triedny boj, rozpad rodiny) a sčasti absencia uznávaných morálnych vzorov (čo vedie k násiliu nečestnosti a sexuálnej promiskuite). Zdá sa, že človek nie je schopný usporiadať si svoje vlastné záležitosti alebo vytvoriť spravodlivú, slobodnú, ľudskú a pokojnú spoločnosť. Lebo samotný človek je pokrivený.

Na pozadí smutného sveta dneška stojí Ef 2,1-10 ako slovo so zvláštnou aktuálnosťou. Pavla sa najprv zmocňuje hlboký pesimizmus, keď rozmýšľa o človeku, a v úvahách o Bohu sa dostáva až na vrchol optimizmu. Práve toto spojenie pesimizmu a optimizmu, zúfalstva a viery, tvorí ten osviežujúci realizmus Biblie. Lebo Pavel v tejto pasáži kreslí živý kontrast medzi tým, čím je človek podľa svojej prirodzenosti a čím sa stáva z milosti.

Aj vás, hoci ste boli mŕtvi pre svoje poklesky a hriech, ²v ktorých ste kedysi žili podľa ducha tohoto sveta, podľa kniežaťa vzdušnej mocnosti ducha, ktorý teraz pôsobí v neposlušných synoch. ³Medzi nimi sme kedysi žili aj my všetci, keď sme podľa žiadostí svojho tela robili, čo chcelo telo a myseľ a tak sme boli od prírody deťmi hnevu ako ostatní. ⁴Ale Boh, bohatý na milosrdenstvo, pre svoju nesmiernu

lásku, ktorou nás miluje, ⁵hoci sme boli pre hriechy mŕtvi, oživil nás s Kristom - milosťou ste spasení - ⁶a s ním nás vzkriesil a daroval nám miesto v nebi v Kristovi Ježišovi, ⁷aby ukázal v budúcich vekoch nesmierne bohatstvo svojej milosti dobrotou voči nám v Kristovi Ježišovi. ⁸Lebo spasení ste milosťou skrze vieru, a to nie z vás, je to Boží dar: ⁹nie zo skutkov, aby sa nik nechválil. ¹⁰Veď sme jeho dielo, stvorení v Kristovi Ježišovi pre dobré skutky, ktoré pripravil Boh, aby sme ich konali.

Dôležité je vidieť tento odsek v jeho súvislostiach. Doteraz sme uvažovali o Pavlovej modlitbe (1,15-23) preto, aby vnútorné oči jeho čitateľov boli osvietené Svätým Duchom, aby poznali, čo všetko pre nich znamená Božie povolanie. Aby poznali bohatstvo jeho dedičstva, ktoré ich čaká v nebi, a nadovšetko aby poznali nesmiernu veľkosť jeho moci, ktorú majú medzitým k dispozícii. Boh túto moc dokázal v histórii zvrchovaným spôsobom, a to tak, že vzkriesil Krista z mŕtvych a vyvýšil ho nad všetky moci zla. Podal však aj ďalší dôkaz tejto moci v tom, že vzkriesil aj nás a vyvýšil s Kristom a takto nás vyslobodil z väzby smrti a zla. Potom je tento odsek v skutočnosti časťou Pavlovej modlitby, aby vedeli (aby sme my vedeli), aký je Boh mocný. Niekoľko prvých slov to zdôrazňuje: „Aj vy ste boli mŕtvi...“. V gréckej vete nie je žiadne hlavné sloveso označujúce Božiu činnosť až po 5. verš („Oživil nás s Kristom“). Anglické preklady dávajú toto sloveso do prvého verša z jednoduchého dôvodu, aby sa nemuselo naň tak dlho čakať. V každom prípade postupnosť myšlienok je jasná: „Ježiš Kristus bol mŕtvy, ale Boh ho vzkriesil a vyvýšil. A vy ste boli tiež mŕtvi, ale Boh vás vzkriesil a vyvýšil s Kristom.“

1. Človek podľa prirodzenosti, alebo stav človeka (verše 1-3)

Prv než sa podrobne pozrieme na tento zdrvivý opis stavu človeka bez Boha, musíme si vyjasniť, že je to stav všetkých ľudí. Pavel tu nepodáva portrét nejakého obzvlášť dekadentného kmeňa alebo degradovanej časti spoločnosti, ani opis mimoriadne skazeného pohanstva jeho doby. Nie, toto je biblická diagnóza padlého človeka v padlej spoločnosti všade na svete. Je pravda, že Pavel začína s dôrazným *vy*, čím ukazuje v prvom rade na svojich čitateľov poha-

nov v Malej Ázii. Rýchlo však pokračuje (verš 3a) tým, že *my všetci sme žili* takým istým spôsobom (takto k nim stavia seba a ostatných Židov). Potom končí zmienkou *o celom ľudstve* (verš 3b). Máme tu teda apoštolovo hodnotenie všetkých ľudí, ktorí nemajú Boha. Je to hodnotenie všeobecného stavu človeka. Je to skrátenie prvých troch kapitol listu Rimanom do troch veršov. V tých troch kapitolách dokazuje hriech a vinu najprv pohanov, potom Židov, a tak celého ľudstva. Na tomto mieste pripomína tri strašné skutočnosti týkajúce sa nevykúpených ľudských bytostí. Toto platilo aj o nás, kým sa Boh nad nami nezmiloval.

a) Boli sme mŕtvi

A vás oživil, keď ste boli mŕtvi pre priestupky a hriechy, v ktorých ste kedysi chodili (verše 1-2a). Smrť, o ktorej tu Pavel hovorí, nie je slovný obraz, ako v podobenstve o márnoträtom synovi: „Tento môj syn bol mŕtvy“. Je to faktické vyhlásenie o duchovnom stave každého človeka mimo Krista. Príčina tohto stavu je v ich *priestupkoch a hriechoch*. Zdá sa, že tieto dve slová boli starostlivo vyberané, aby podali celkový obraz o ľudskej zlobe. „Priestupok“ (*paraptóma*) je chybný krok, ktorý znamená prekročenie známej hranice alebo odbočenie zo správnej cesty. „Hriech“ (*hamartia*) znamená minutie cieľa, nedosahovanie štandardu. Spolu tieto slová hovoria o pozitívnom a negatívnom, alebo aktívnom a pasívnom aspekte ľudského zlého konania. Inak môžeme povedať, že hovoria o hriechoch spočívajúcich vo vykonaní zlých skutkov aj o hriechoch spočívajúcich v zanedbaní dobrých skutkov. Pred Bohom sme teda súčasne vzbúrenci aj stroskotanci. Výsledkom toho je to, že sme „mŕtvi“, alebo „odcudzení životu Božiemu“ (4,18). Lebo skutočný život, „večný život“, je spoločenstvo so živým Bohom a duchovná smrť je v oddelení od neho. Táto smrť nastáva nevyhnutne spáchaním hriechu: „Vaše hriechy to spôsobili, že medzi vami a vaším Bohom je priepasť a vaše hriechy ukryli jeho tvár pred vami, takže nepočuje.“¹

Toto biblické tvrdenie o „mŕtvote“ nekresťanov je pre mnohých problematické, lebo sa zdá, že sa nezhoduje s faktami každodennej skúsenosti. Mnohí ľudia, ktorí sa vôbec nehlásia k žiadnemu kresťanskému vyznaniu, sú veľmi životaschopné. Jeden má silné telo

¹ Iz 59,2

atléta, iný živú myseľ učenca, tretí temperamentnú osobnosť filmovej hviezdy. Chceme povedať, že takíto ľudia sú mŕtvi, ak nie sú zachránení Kristom? Áno, musíme to naozaj povedať a aj práve toto hovoríme. Lebo v tej sfére, na ktorej vrcholne záleží (ktorou nie je ani telo, ani myseľ, ani osobnosť, ale duša), nemajú žiadny život. A možno to aj vidieť. Sú slepí pre slávu Ježiša Krista a hluchí pre hlas Ducha Svätého. Nemajú žiadnu lásku k Bohu, žiadne citlivé svedomie jeho osobnej existencie, nepociťujú nijaké vzrušenie pri zvolaní „Abba otče“, žiadnu túžbu po spoločenstve s jeho ľuďom. Sú voči nemu takí necitliví ako mŕtvola. Takže by sme nemali váhať tvrdiť, že život bez Boha (nech je človek pritom fyzicky schopný a mentálne čulý) je žijúca smrť, a tí, ktorí ho žijú, sú mŕtvi, hoci žijú.² Uznať tento paradox znamená uvedomiť si základnú tragédiu padlej ľudskej existencie. Táto tragédia spočíva v tom, že ľudia stvorení Bohom a pre Boha teraz žijú bez Boha. Toto bol náš skutočný stav, kým nás nenašiel Dobrý Pastier.

b) *Boli sme ztročení*

Pavel sa neuspokojuje s jednoduchým vyhlásením, že sme predtým *chodili v priestupkoch a hriechoch*. Tento výraz je hebraizmom a označuje naše predošlé správanie alebo životný štýl. Ale „chodenie“ vyvoláva (prinajmenšom v myslí človeka Západu) predstavu príjemnej prechádzky na vidieku, pričom si človek voľne prezerá krásy prírody. Naše predošlé „chodenie v priestupkoch a hriechoch“ bolo však celkom odlišné. Nebola v tom žiadna opravdivá sloboda, skôr strašné poviazanie silami, nad ktorými sme nemali žiadnu moc. Čo to boli za sily? Ak za smrťou je hriech, čo je za hriechom, že nás to drží v takom zajatí? Pavlova odpoveď, preložená do neskoršej cirkevnej terminológie, znie: „svet, telo, diabol“. Pavel sa totiž zmieňuje o týchto troch vplyvoch ako ovládajúcich a riadiacich našu predkresťanskú existenciu.

Na prvom mieste nás opisuje ako ľudí, ktorí *nasledovali smerovanie tohto sveta*. Grécke vyjadrenie znie „podľa veku tohto sveta“. Toto vyjadrenie spája v sebe dve predstavy: jedna je predstava „tohto veku“ zla a tmy (v protiklade k „budúcemu veku“, ktorý uviedol Ježiš) a druhá je predstava „tohto sveta“, spoločnosti, ktorá je organizovaná bez ohľadu na Boha alebo, ako ju môžeme nazvať,

² 1Tim 5,6

predstava sekulárnej spoločnosti (v protiklade k Božiemu kráľovstvu, ktoré je jeho novou spoločnosťou pod jeho vládou). To znamená, že obe tieto slová „vek“ a „svet“ vyjadrujú celý systém spoločenských hodnôt, ktorý je Bohu cudzí. Tento systém preniká a v skutočnosti ovláda nekresťanskú spoločnosť a drží ľudí v zajatí. Kdekoľvek sú ľudské bytosti zbavované ľudskej dôstojnosti - či je to politický útlak alebo byrokratická tyrania, sekulárny názor (odmietajúci Boha), nemorálny názor (odmietajúci absolútne hodnoty) alebo materialistický názor (oslavujúci konzumný trh), chudoba, hlad alebo nezamestnanosť, rasová diskriminácia alebo iná forma nespravodlivosti - tam vždy môžeme objaviť hodnoty „tohto veku“ a „tohto sveta“, ktoré sú pod ľudskú dôstojnosť. Ich vplyv preniká všetky veci. Ľudia majú sklon netvoriť si vlastný názor, ale vzdať sa populárnej kultúry z televízie a ligotavých časopisov. Je to kultúrne zajatie. My sme boli takí istí, kým nás Ježiš nevyslobodil. „Boli sme vlečení prúdom svetských predstáv o živote“ (JBP).

Naše druhé zajatie bolo u diabla, ktorý je tu nazvaný *knieža moci povetria* alebo (AG) „vládca kráľovstva povetria“. Slovo „povetrie“ sa môže preložiť ako „hmlisté ovzdušie“, čo naznačuje, že diabol dáva prednosť tme pred svetlom. Celá veta však nemusí znamenať viac ako to, že velí tým „kniežatstvám a mociam“, ktoré už boli spomenuté a ktoré účinkujú v neviditeľnom svete. V dnešnej dobe v cirkvi nie je v móde (napriek tomu, že satanizmus rozkvitá) veriť, že existuje diabol ako osoba, alebo démonské inteligentné bytosti pod jeho velením. Nejestvuje však žiadny zrejмый dôvod, prečo by cirkevná móda mala byť riaditeľkou teológie, keď jasné Ježišovo učenie a jeho apoštolov (nehovoriac už u cirkvi nasledujúcich storočí) potvrdzovalo ich zlovoľnú existenciu.

Ďalšia časť vety znie: *ducha, ktorý je teraz v činnosti v synoch neposlušnosti*. Keďže slovo „duch“ je v genitíve, nie je v opozícii ku slovu „knieža“ (akuzatív). Musíme tomu skôr rozumieť tak, že „vládca kráľovstva ovzdušia“ je tiež „vládca ducha, ktorý je v činnosti v neposlušných ľuďoch“. „Duch“ sa tak stáva neosobnou silou alebo postojom, ktorý je v aktívnej činnosti pri nekresťanoch. Keďže Písmo označuje diabla nielen za pôvodcu pokušenia k hriechu, ale aj ako „leva“ a ako „vraha“, všetko zlo, faloš a násilie nás bezpečne privedie k nemu ako ku konečnému pôvodcovi. Keď sa o ňom a o postoji, ktorý inšpiruje, hovorí, že pôsobí v ľudských bytostiach,

používa sa tu to isté sloveso (energeó) ako o Božej moci (1,20), ktorá vzkriesila Ježiša z mŕtvych. Len táto Božia sila alebo činnosť nás mohla zachrániť od zlého.

Tretí vplyv, ktorý nás zväzuje, sú *vážne nášho tela* (verš 3a), kde „telo“ neznamena to živé tkanivo, ktoré kryje našu kosť, ale označuje našu padlú, sebeckú ľudskú prirodzenosť. Jej „vážne“ sú ďalej definované ako *žiadosti tela a mysle*. Tento dodatok je osobitne dôležitý, lebo odhaľuje omyl, ktorým sa „vážne tela“ stotožňujú s tým, čo sa populárne nazýva „hriechy tela“. Tu treba objasniť dve veci. Po prvé, na prirodzených telesných žiadostiach niet nič zlého, či je to žiadosť po jedle, spánku alebo sexe. Lebo Boh stvoril ľudské telo práve takým spôsobom. Až vtedy, keď chuť na jedlo sa stane obžerstvom, túžba spať lenivosťou a žiadosť po sexe chĺpnosťou, vtedy sa prirodzené žiadosti menia na hriechne žiadosti. Po druhé, „telesné vážne“ zahŕňajú zlé žiadosti rovnako *mysle*, ako aj *tela*, menovite také hriechy ako intelektuálna pýcha, falošné ambície, odmietnutie poznanej pravdy a zlé a pomstychtivé myšlienky. Podľa Pavlovho výkladu v liste Filipänom 3,3-6 „telo“ zahŕňa všetky formy sebadôvery, pýchu na predkov, rodičov, rasu, náboženstvo a spravodlivosť. Kdekoľvek „ja“ pozdvihuje svoju odpornú hlavu proti Bohu alebo človeku, tam je „telo“. F. F. Bruce správne poznamenáva: „môže sa prejavíť v úctyhodných formách, ako aj v nepekčných prejavoch pohanstva prvého storočia.“³ Náš hlboko zakorenený egocentrizmus je hrozným otroctvom, nech si vezme akokoľvek krásne verejné oblečenie (alebo preoblečenie).

Takže prv než nás Ježiš Kristus oslobodil, boli sme podriadení útlaku zvonku aj zvnútra. Vonku bol „svet“ (prevládajúca sekulárna kultúra), vnútri bolo „telo“ (naša padlá prirodzenosť pokazená egocentrizmom“. Nad oboma a činný prostredníctvom oboch bol zlý duch, diabol „vládca Kráľovstva tmy“, ktorý nás držal v zajatí. To však neznamena, že teraz môžeme pohodlne preniesť zodpovednosť za svoje ztročenie na „svet, telo a diabla“ a seba zbaviť akéhokoľvek obvinenia. Naopak, je dôležité vidieť, že v týchto veršoch „vy“ a „my“ nie je stotožnené s týmito silami, ale je od nich odlíšené, hoci nimi ztročené. My sami sme však označení ako *synovia neposlušnosti* (verš 2b), to znamena „Boží vzbúrení pod-

³ F. F. Bruce, s. 49

daní“ (NEB). Vzbúrili sme sa vedome a dobrovoľne proti láskavej Božej autorite a tak sme padli pod Satanovu vládu.

c) *Boli sme odsúdení*

Pavel ešte neukončil opis nášho predkresťanského stavu. Má tu ešte jednu nepríjemnú pravdu, ktorú nám chce o nás povedať. Nielenže sme boli mŕtvi a zotročení, ale boli sme tiež odsúdení, *boli sme od prirodzenosti deťmi hnevu, ako aj zostatok ľudstva* (verš 3b). Pochybujem, že v liste Efežanom je iné vyjadrenie, ktoré by bolo vyvolalo viac nepriateľských reakcií ako práve toto. Niektorí komentátori sa len veľmi málo snažia, iní sa vôbec nesnažia porozumieť mu. Tým menej sa ho snažia brániť, odmietajú ho ako dnes neudržateľné. Ich nepriateľstvo má tri príčiny. Týkajú sa slov „hnev“, „deti“ a „od prirodzenosti“. Musíme teraz starostlivo uvážiť, čo Pavel nimi myslí, a pokúsiť sa zbaviť ich nesprávneho chápania.

Po prvé, Boží hnev. Boží hnev nie je taký ako ľudský hnev. Nie je to zlá nálada, aby Boh mohol každú chvíľu stratiť nervy. Nie je to ani zlovôľa, ani zlomyseľnosť, ani nevraživosť, ani pomstychtivosť. Nie je ani nevypočítateľný, lebo je to božská reakcia na jedinú situáciu, a to na zlo. Preto sa dá s určitosťou predpovedať a nikdy nie je podriadená náladovosti, rozmaru alebo vrtochom. Ďalej to nie je ani neosobné pôsobenie odplaty v spoločnosti, „nejaký nevynutný proces príčiny a následku v morálnom univerze“, či už je to cez rozpad spoločnosti alebo cez uplatňovanie spravodlivosti na súdoch, alebo iným spôsobom, ako to tvrdil C. H. Dodd vo svojom slávnom Moffatovskom komentári k listu Rimanom.⁴ Ten fakt, že slovo „hnev“ (*orgé*) alebo to isté slovo s určitým členom (*hé orgé*) sa objavuje bez slova „Boží“, neznamená, že tento hnev je neosobný. Rovnako ani „milosť“ sa nestáva neosobnou, keď slovo „Božia“ je vynechané vo veršoch 5 a 8 v tejto kapitole („milosťou ste zachránení“). Nie, hnev, ktorý súdi, ako aj milosť, ktorá zachraňuje, sú osobné. Je to hnev Boží a milosť Božia.

Čo je to teda hnev, ak to nie je ani nevypočítateľná reakcia, ani neosobný proces? Je to Božie osobné, spravodlivé, neustále nepriateľstvo k zlu, jeho rozhodné odmietnutie urobiť s ním kompromis, ale naopak jeho rozhodnutie odsúdiť ho. Ďalej, jeho hnev

⁴ Hodder & Stoughton, 1932, s. 23

nie je nezlučiteľný s jeho láskou. Kontrast medzi veršom 3 a veršom 4 je pozoruhodný: *boli sme prírodou deťmi hnevu* ... ale Boh, bohatý v milosti, z veľkej lásky, ktorou nás miloval... Pavel takto prechádza z Božieho hnevu k Božej milosti a láske bez akéhokoľvek pocitu rozpakov alebo anomálie. Bol schopný držať ich pospolu vo svojej myslí, lebo veril, že boli pohromade v Božom charaktere. Myslím, že musíme byť Bohu vďačnejší za jeho hnev, a uctiť ho za to, že jeho spravodlivosť je dokonalá a že vždy odpovedá na zlo rovnakým, nemenným, predpovedateľným, nekompromisným spôsobom. Bez jeho morálnej slabosti nemohli by sme sa tešiť nijakému pokoju.

Druhý problém, ktorý tu ľudia nachádzajú, je vo vyjadrení *deti hnevu*. Je to preto, lebo tieto slová vytvárajú obraz malých detí, dokonca novorodencov, ktorí majú byť pod Božím hnevom, a je pochopiteľné, že ľuďom sa nepáči, čo vidia vo svojej predstave. Môžeme však bezpečne povedať, že tu nie je zmienka o malých deťoch. Tento výraz je ďalším hebraizmom, tak ako „synovia neposlušnosti“ vo verši 2 a týka sa ľudí v každom veku života. NEB to dobre objasňuje tým, že prekladá: „boli sme pod hrozným hnevom Božím.“

Tretí problém je vedľajšia veta príslovková *prírodou*. V akom zmysle sme boli „prírodou“ objektami Božieho hnevu a súdu? Na začiatok sa určite všetci zhodneme v tom, že Pavel zámerne robí rozdiel medzi tým, čím sme boli „od prirodzenosti“ (*phusei*, verš 3), a tým, čím sme sa stali „z milosti“ (*chariti*, verš 5). Je to kontrast medzi minulým a súčasným, medzi tým, čím sme boli odkázaní sami na seba, a tým, čím sme sa stali, keď Boh zasiahol v náš prospech. Je to teda rozdiel medzi súdom a spásou: „Prírodou sme boli pod Božím hnevom, milosťou sme spasení“. Potiaľ je to jasné a nesporné.

Ale slovo *phusei*, „od prirodzenosti“ akoby vyjadrovalo viac ako len náš „prírodzený“ stav, keď sme boli odkázaní sami na seba. Zdá sa, že tiež ukazuje na pôvod nášho stavu ako „členov padlej rasy“.⁵ Takto vyvoláva ťažké otázky o našom genetickom dedičstve a tým aj o našej morálnej zodpovednosti. Je Pavlovo vyjadrenie tesnopisným vyjadrením čohosi dlhšieho, ako napríklad toho, že od narodenia máme sklon k hriechu, a že preto hrešíme, čo nás potom dáva pod Boží súd? Alebo chce povedať, že už naše bytie ako ľudí je od

⁵ F. F. Bruce v poznámke Simpson, s. 46

narodenia pod Božím súdom? Nenašiel som silnejšie odmietnutie tejto poslednej myšlienky ako v nasledovných slovách od R. W. Dala. Určite hovorí za mnohých. „Táto veta je niekedy citovaná, akoby chcela potvrdiť to hrozné učenie, že už svojím narodením vyvolávame Boží hnev a že bez akéhokoľvek vykonania zla z vlastnej vôle sme pod Božou kliatbou. Táto desivá teória nemá žiadnu podporu ani v Starom ani v Novom zákone“.⁶ R.W. Dale však vedel, že práve toto učenie, ktoré tak horlivo popieral, je obsiahnuté vo veľkých reformačných vyznaniach, ako je Tridsaťdeväť článkov alebo vo Westminsterском vyznaní. Takto znie anglikánsky článok 9: „Dedičný hriech nespočíva v napodobňovaní Adama (v nasledovaní)... ale je to skazenosť prirodzenosti každého človeka, ktorá je prirodzene vrodená v Adamovom potomstve. Takto sa človek veľmi vzdialil od pôvodnej spravodlivosti a má vo svojej prirodzenosti sklon k zlu, takže jeho telo žiada vždy proti duchu. Z toho vyplýva, že v každý človek, ktorý sa na svete narodí, si zasluhuje Boží hnev a odsúdenie.“ Inými slovami, naša zdedená ľudská prirodzenosť samotná si už zasluhuje Boží hnev a súd. Vyzerá to tak, akoby práve toto tu Pavel tvrdil. Ako tomu máme rozumieť?

Pravdepodobne najlepším komentátorom bude jeho vlastný komentár, ako ho nachádzame v liste Rimanom. Práve tak, ako sú tieto verše skrátenou verziou listu Rimanom 1. až 3. kapitoly, tak je výraz „prírodou deťmi hnevu“ zhrnutím Rim 5,12-14. Jeho tvrdenie, že „smrť prešla na všetkých ľudí, lebo všetci zhrešili“, nehovorí, že všetci zdedili hriešnu prirodzenosť, ktorá ich viedla k hriechu, a tak k smrti, ale že „všetci zhrešili“ v Adamovi a s ním. Starý zákon vyjadruje silný zmysel pre solidaritu ľudskej rasy. O nasledujúcej generácii hovorí už ako o existujúcej „v bedrách“ súčasnej generácie. Tento fakt podčiarkuje súčasná genetika. Pavel teda hovorí, že si z Adama nemôžeme urobiť svojho obetného baránka a pripísať mu svoj hriech, vinu a odsúdenie. Lebo my sami sme boli v Adamovi. Dá sa pravdivo povedať, že sme zhrešili v Adamovi a že v ňom a s ním sme sa previnili a sme zomreli. Či nie práve v tomto zmysle môžeme byť opísaní ako hriešnici „od prírody“, a teda podriadení Božiemu spravodlivému súdu? Veľká väčšina protestantských teológov chcela vždy dodať (hoci len pokusne), že veria, že Božia milosť a Kristovo vykúpenie pokrývajú roky detstva pred

⁶ Dale, s.162

vekom zodpovednosti, a tí, ktorí patria k reformovanej tradícii, upozorňovali na biblické svedectvá o tom, že deti kresťanských rodičov sa rodia v rámci zmluvy.⁷ Napriek tomu ani tieto dôležité obmedzenia nemenia ten fakt, že je tu zdedený hriech a vina alebo súd, ktorý si zasluhujeme.

Smrť, otroctvo a odsúdenie: toto sú tri veci, ktoré Pavel spolu predkladá, aby poukázal na náš beznádejný stav. Je príliš pesimistický? Nuž, musíme súhlasiť (ako by sme to boli urobili), že toto nie je celá pravda o ľudstve. Nehovorí tu nič o „Božom obraze“, na ktorý bol človek pôvodne stvorený a ktorý - teraz hrozne poškodený - si človek zachováva. Je isté, že Pavel v tento obraz verí a o našom vykúpení hovorí v pojmoch znovu-stvorenia na Boží obraz (verš 10 a 4,24). Nehovorí tu nič o „úplnej skazenosti“, hoci aj toto by uznal ako fakt. Pretože biblické učenie o „úplnej skazenosti“ neznamená, že všetci ľudia sú rovnako skazení, ani nikto nie je schopný niečoho dobrého. Toto učenie hovorí o tom, že žiadna súčasť ktorejkoľvek ľudskej bytosti (myseľ, city, svedomie, vôľa atď.) neostala nepoškodená pádom do hriechu. Napriek tejto nutnej poznámke, ktorá potvrdzuje neustálu dôstojnosť človeka vyplývajúcu z Božieho obrazu, ktorý sa úplne nestratil, Pavlova diagnóza ostáva. Bez Krista je človek mŕtvý za priestupky a hriechy, zotročený svetom, telom a diablom, je odsúdený a je pod Božím hnevom.

Práve neznalosť tejto vážnosti ľudského stavu vysvetľuje naivnú vieru ľudí v povrchné liečenie. Všeobecné prístupné vzdelanie je veľmi želateľné. Rovnako spravodlivé zákony, ktoré sú aj spravodlivo uplatňované. Oboje sa páči Bohu, ktorý je Stvoriteľom a spravodlivým Sudcom celého ľudstva. Ale ani vzdelanie, ani zákonodarstvo nemôže ľudstvo vyslobodiť z duchovnej smrti, zajatia alebo odsúdenia. Radikálna nemoc vyžaduje radikálne liečenie. Kvôli tomuto neopustíme ani hľadanie lepšieho vzdelania, ani spravodlivejšej spoločnosti. Pridáme však k týmto veciam novú dimenziu, ktorá je nekresťanom cudzia, menovite dimenziu evanjelizácie. Pretože Boh nám zveril posolstvo o dobrých veciach, ktoré ponúka život mŕtvym, vyslobodenie zajatým a odpustenie odsúdeným.

⁷ Porovnaj 1Kor 7,14

2. Človek z Božej milosti alebo Boží súcit (4-10)

Verš 4 začína veľkolepým protikladom. Ale Boh ... Tieto dve slabiky stavajú proti zúfalému položeniu padlého ľudstva milostivú iniciatívu a suverénnu Božiu činnosť. *Boli sme predmetom jeho hnevu, ale Boh zo svojej veľkej lásky, ktorou nás miloval*, sa nad nami zľutoval. Boli sme mŕtvi a mŕtvi ľudia nevstávajú, ale Boh nás oživil s Kristom. Boli sme otrokmi v situácii bezmocnosti a hanby, ale Boh nás vzkriesil s Kristom a posadil po svojej pravici v pozícii cti a moci. Takto Boh obrátil situáciu spôsobenú naším hriechom. Je podstatne dôležité, aby sme sa dívali na obe časti tohto kontrastu súčasne - aby sme videli súčasne, čím sme od prírody a čím sme z milosti, aký je stav človeka a aká je Božia láska. Kresťania bývajú kritizovaní za to, že sa chorobne zaoberajú svojím hriechom a vinou. Táto kritika je nespravodlivá, keď sa zoči-voči pozrieme na fakty o ľudskej rase, (pretože nikdy nezaškodí pozrieť sa realite do tváre), spravodlivá je len vtedy, keď nepokračujeme pohľadom na slávu Božieho milosrdenstva a milosti.

Teraz musíme pokračovať v skúmaní toho, čo presne Boh urobil a prečo to urobil.

a) Čo Boh urobil

Jedným slovom zachránil nás. Vo verši 5 aj vo verši 8 stojí to isté tvrdenie: *Z milosti ste zachránení*. Niektorí komentátori dokonca prišli s myšlienkou, že verše 4-10 sú nejakou piesňou, ktorá chváli slávu spasenia a *sola gratia*, ktorá je dvakrát prerušená liturgickým zvolaním „Z milosti ste zachránení.“ „Zachránení“ je dokonavé prídavné slovo minulého času (*sesósmenoi*). Zdôrazňuje trvalé výsledky Božej záchranej činnosti v minulosti, akoby Pavel povedal: „Vy ste ľudia, ktorí boli zachránení a ostanú navždy zachránení“. Mnohí však dnes hovoria, že tradičný jazyk spasenia je pre nich nezrozumiteľný. Preto musíme hlbšie preniknúť do toho, čo tu Pavel píše.

Vytvára tu tri nové slovesá, ktorých základom je Božie dielo v Kristovi, a potom (pomocou pridania predpony *syn* „spolu s“) nás pripája ku Kristovi v týchto udalostiach. Takto hovorí po prvé: *Boh nás spolu oživil s Kristom* (verš 5), potom *vzkriesil nás spolu s ním* (verš 6a) a po tretie, *spolu s ním nás posadil v nebesiach* (verš 6b). Tieto slovesá („oživil“, „vzkriesil“, „posadil“) sa zmieňujú o troch

po sebe nasledujúcich historických udalostiach v záchranej životnej dráhe Ježiša, ktoré sú normálne nazývané vzkriesenie, vstúpenie a posadenie po pravici Božej. Svoju vieru v tieto skutočnosti vyjadrujeme vtedy, keď odriekame krédo: „Tretí deň vstal z mŕtvych, vstúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca“. Čo nás však naplňuje prekvapením, je to, že Pavel tu nepíše o Kristovi, ale o nás. Nehovorí tu, že Boh oživil, vzkriesil a posadil si po pravici Krista, ale že oživil, vzkriesil a posadil si po pravici s Kristom nás.

Základnou myšlienkou novozákonného kresťanstva je táto myšlienka jednoty Božieho ľudu s Kristom. V čom spočíva zvláštna charakteristika členov Božej novej spoločnosti? Nielen v tom, že obdivujú alebo dokonca uctievať Ježiša, nielen v tom, že súhlasia s dogmami cirkvi, nielen v tom, že žijú podľa určitého morálneho štandardu. Nie, ich zvláštna charakteristika spočíva v ich novej vzájomnej solidarite ako ľudí, ktorí sú „v Kristovi“. Z ich zjednotenia s Kristom vyplýva, že sa v skutočnosti zúčastňujú na jeho vzkriesení, vstúpení a intronizácii. V „nebeských miestach“, v neviditeľnom svete duchovnej reality, tam, kde sú v činnosti kniežatstvá a moci (3,10; 6,12) a kde má Kristus vrcholnú moc (1,20), tam Boh požehnal svoj ľud v Kristovi (1,3) a tam ich spolu posadil s Kristom (2,6). Ak sme však posadení s Kristom v nebesiach, nemôžu vzniknúť žiadne pochybnosti o tom, že sedíme na trónoch! Treba dodať, že toto rozprávanie o solidarite s Kristom v jeho vzkriesení a oslávení nie je nezmyselný kresťanský mysticizmus. Naopak, je svedectvom o živej skúsenosti, ktorú nám Kristus dal na jednej strane v novom živote (s citlivým uvedomovaním reality Boha a lásky k nemu a jeho ľuďom) a na druhej strane o novom víťazstve (kde zlo je stále viac pod našimi nohami). Boli sme mŕtvi, sme však duchovne oživení a vnímaví. Boli sme väznení, sme však posadení na trón!

b) Prečo to Boh urobil

Pavel neostáva len pri opise Božej záchranej práce, ale vedie nás k tomu, aby sme pochopili jeho pohnútky. Hlavný dôraz celého tohto odseku je na tom, čo viedlo Boha k tomu, aby konal v náš prospech. Nebolo to čosi v nás (nejaká predpokladaná zásluha), ale čosi v ňom (jeho vlastná nezaslúžená priazeň). Pavel zhromaždil štyri slová, ktorými vyjadruje pôvod Božej spasiteľnej iniciatívy. Píše

o Božom „milosrdenstve“ (*Boh bohatý v milosrdenstve*, verš 4a), o Božej láske (*z veľkej lásky, ktorou nás miloval*, verš 4b), o Božej milosti (*z milosti ste zachránení*, verše 5 a 8) a o Božej добрote (*dobrota jeho naproti nám v Kristovi Ježišovi*, verš 7). Boli sme mŕtvi a celkom bezmocní na to, aby sme sa zachránili. Len milosrdenstvo mohlo zachrániť bezmocných, lebo milosrdenstvo je láska k padlým a vyhodným. Zaslúžili sme si Boží hnev, len láska mohla triumfovať nad hnevom. Nič okrem súdu sme si z Božej ruky nezaslúžili za naše priestupky a hriechy - len milosť nás mohla vyslobodiť zo zaslúženého trestu, lebo milosť je nezaslúžená priazeň. Prečo teda Boh konal v náš prospech? Zo svojej čírej lásky, milosti, milosrdenstva a dobroty.

A ešte viac ako toto. Zachránil nás, *aby v budúcom veku ukázal nesmierne bohatstvo svojej milosti* (verš 7). Vo vzkriesení a vyvýšení Krista prejavil „nesmiernu veľkosť svojej moci“ (1,19-20). V našom vzkriesení a vyvýšení prejavil tiež „nesmierne bohatstvo svojej milosti“ a ochotu v tom pokračovať celú večnosť. Lebo my ako živé svedectvá o jeho добрote budeme ukazovať ľuďom na neho, ktorému vďačíme za svoju záchranu.

Keď ku koncu mojich teologických štúdií v Ridley hall v Cambridge, odchádzal na dôchodok Rev. Paul Gibson, odhalili mu portrét. Vyslovili poďakovanie, a potom sa zmienil o umelcovi, ktorý si zaslúžil uznanie. Povedal, že si myslí, že v budúcnosti sa ľudia nebudú pýtať „Kto je na tom portréte?“, ale „Kto namaľoval ten portrét?“. Nuž a v našom prípade Boh prejavil viac ako len šikovnosť. Pacient po prekonaní ťažkej operácie je živým svedectvom o schopnostiach svojho chirurga a odsúdenec je po udelení milosti živým svedectvom o milosrdenstve svojho vládcu. My sme oboje súčasne: dôkazom Božej múdrosti a trofejou jeho milosti.

Verše 8-10 hovoria podrobnejšie o Božej milosti a vysvetľujú, prečo v budúcich vekoch bude Boh v Kristovi na nás preukazovať svoju milosť a svoje milosrdenstvo. Je to kvôli nášmu spaseniu. Boh bude preukazovať svoju milosť k nám preto, lebo nás svojou milosťou zachránil. *Milosťou ste zachránení skrze vieru*. Tu sú tri základné slová kresťanskej dobrej správy - spasenie, milosť a viera. „Spasenie“ je viac ako odpustenie. Je to vyslobodenie zo smrti, otroctva a hnevu, ktoré sú opísané vo veršoch 1-3. Okrem toho zahŕňa celý náš nový život v Kristovi, s ktorým sme boli spolu

oživení, vyvýšení a posadení v nebeskom priestore. „Milosť“ je Božie nezaslúžené milosrdenstvo dávané zdarma a „viera“ je pokorná dôvera, s ktorou to všetko prijímame.

Aby Pavel zdôraznil toto pozitívne tvrdenie, že sme zachránení len z Božej milosti skrze dôveru v Krista, pridáva dve vyvažujúce negatíva: prvé - *nie je to z vás, je to Božie dielo* (verš 8b) a druhé - *nie zo skutkov, aby sa niekto nechválil*. Niektorí komentátori vysvetľujú slovo „to“ z prvého negatívneho výroku ako slovo, ktoré sa vzťahuje na vieru (to znamená: „boli ste zachránení skrze vieru a ešte aj tá viera, ktorou ste zachránení, je Božím darom“). Teologicky je to pravda. Nikdy nesmieme o záchrane rozmýšľať tak, akoby to bola nejaká transakcia medzi Bohom a nami, kde Boh prispieva milosťou a my prispievame vierou. My sme predsa boli mŕtvi a museli sme byť oživení, prv než sme mohli uveriť. Nie, Kristovi apoštolovia na iných miestach jasne učia, že viera je tiež Boží dar milosti.⁸ Napriek tomu na tomto mieste Pavel nehovorí o tomto, pretože slovo „to“ (*touto*) je v strednom rode, kým „viera“ je v ženskom rode. Preto musíme slovíčko „to“ chápať tak, že sa vzťahuje na celú predchádzajúcu vetu „Z Božej milosti ste ľuďmi, ktorí sú zachránení vierou a táto celá udalosť a skúsenosť je... Boží dar pre vás“. Nie je to ani váš úspech (*nie z vás*), ani odmena za nejaké vaše skutky náboženstva alebo filantropie (*nie zo skutkov*). A keďže tu niet miesta pre ľudské zásluhy, niet tu miesta ani pre ľudskú chválu. Záchrana je Boží dar, *aby sa niekto nechválil*. Kresťania sa vždy zle cítia v prítomnosti pýchy, lebo vnímajú jej nezmyselnosť. V nebi si nebudeme vykračovať ako pávy. Nebo bude plné Kristových úspechov a Božej chvály. V nebi bude čosi vystavené na obdiv, ale nebude to úspech človeka. Bude to neporovnateľné bohatstvo Božej milosti, milosrdenstva a dobroty skrze Ježiša Krista.

Človek by si myslel, že Pavel teraz už povedal, čo chcel, a je pripravený prejsť k ďalšej téme. No nie je to tak, je rozhodnutý neopustiť svoju tému dotedy, kým ju nevysvetlí tak, aby vylúčil každé možné nedorozumenie. A tak pridáva ešte ďalšie pozitívne, rozhodné a slávne tvrdenie (verš 10): *Lebo sme jeho dielom stvorení v Kristovi Ježišovi pre dobré skutky, ktoré Boh vopred pripravil, aby sme v nich chodili*. Prvé zdôraznené slovo tejto vety je *autou*, „jeho“.

⁸ Napr. Sk 18,27; Fil 1,29

Pavel už vyhlásil, že záchrana nie je naším dielom. A tu netvrdí jednoducho opak, totiž, že je Božím dielom. Pokračuje ešte ďalej. Akúkoľvek myšlienku na záchranu ako na „to“ alebo „toto“, čo by bolo mimo nás alebo oddelené od nás, necháva bokom. Zaujíma sa o nás, živé ľudské bytosti, ktoré boli mŕtve. Čím sme teraz? Sme Božím *dielom* (*poiéma*, „jeho umeleckým dielom, jeho majstrovským dielom“) stvorení (ktisthentes) v Kristovi Ježišovi. Obe grécke slová hovoria o stvorení. Doteraz Pavel opisoval spasenie v pojmoch vzkriesenia z mŕtvych, oslobodenia z otroctva a záchrany pred odsúdením. Každý z týchto výrokov hovorí, že je to Božie dielo, lebo mŕtvi sa nedokážu sami vzkriesiť, ani zajatí alebo odsúdení sami oslobodiť. Teraz sa k otázke vyjadruje tak, že neostáva ani tieň pochybností. Záchrana je stvorenie, nové stvorenie, znovu - stvorenie. A reč o stvorení nedáva žiadny zmysel, ak tu nie je Tvorca - seba-stvorenie je jasné protirečenie v pojmoch. „Vidíte teda,“ píše Kalvín, „že toto slovo „stvorit“ stačí na to, aby zatvorilo ústa a ukončilo táranie tých, ktorí by sa chceli chváliť nejakou zásluhou. Lebo keď tak hovoria, predpokladajú, že boli svojimi vlastnými stvoriteľmi“.¹⁰

Nie že by sme ostali pasívnymi a nehybnými. Niektorí kritici si toto vždy mysleli a predpokladali, že Pavlovo učenie o záchrane z milosti nás vlastne povzbudzuje pokračovať v hriechu. Títo sú celkom pomýlení. Dobré skutky sú pre spasenie nevyhnutné - nie ako jeho poklad alebo prostriedok, ale ako jeho dôsledok a prejav. Nie sme zachránení *zo skutkov* (v. 8-9), ale sme stvorení v Kristovi Ježišovi *pre dobré skutky* (verš 10), dobré skutky, ktoré Boh dopredu pripravil. Tieto on vytvoril v minulej večnosti a pre ne nás sformoval tak, aby sme v nich chodili.

Takže sa odstavec končí tak, ako začal, naším ľudským „chodením“, čo je hebrejský spôsob označenia životného štýlu. Predtým sme chodili v priestupkoch a hriechoch, v ktorých nás diabol zajal, teraz chodíme v dobrých skutkoch, ktoré pre nás Boh naplánoval vo večnosti, aby sme ich konali. Kontrast je úplný. Je to kontrast medzi dvoma životnými štýlmi (zlým a dobrým) a medzi dvoma pánmi, ktorí sú za nimi (diabol a Boh). Čo mohlo vôbec spôsobiť takúto zmenu? Práve toto: nové stvorenie z milosti a moci Božej. Kľúčovým

⁹ Bruce, s. 52

¹⁰ Kalvín, str. 162

výrazom celej tejto časti je určite *ale Boh* (verš 4) a z *milosti* (verše 5,8).

Pavel nemal žiadne ilúzie o degradácii ľudstva. Odmietol situáciu zvonku okrášliť, lebo to by ho bolo mohlo viesť k nejakým povrchným riešeniam. Miesto toho začal tento odsek pravdivým opisom človeka ako poddaného trom hrozným silám, menovite „hriechu“, „smrti“ a „hnevu“. Napriem tomu odmietol zúfalstvo, pretože verí v Boha. Je to tak, že jediná nádej mŕtvych je vzkriesenie. Živý Boh je však Bohom vzkriesenia. On je ešte viac, ako to: on je Bohom stvorenia. Obe metafory naznačujú nevyhnutnú potrebu božskej milosti. Lebo vzkriesenie je zo smrti a stvorenie je z ničoho. To je pravý zmysel „záchrany“.

II Nová spoločnosť

Efežanom 2,11-3,21

2,11-22

4. Jednotné nové ľudstvo

Odcudzenie je populárne slovo súčasnej spoločnosti. Je mnoho ľudí, zvlášť mladých, v takzvanom „vypelom“ svete, ktorí sú rozčarovaní „systémom“, kritizujú „technokraciu“ a sú nepriateľmi „zriadenia“ a ktorí seba označujú slovom „odcudzení“. Niektorí sa snažia o reformu, iní pripravujú revolúciu a ďalší vypadávajú z hry. V žiadnom prípade sa však nedokážu prispôbiť takémuto *status quo*.

Toto slovo spopularizoval Karol Marx, ktorý ho sám prevzal od nemeckého teológa Ludwiga Feuerbacha. Marx chápal problém proletariátu v pojmoch ekonomického odcudzenia. Každý robotník vkladá do svojej práce kus seba. Keď zamestnávateľ predáva jeho výrobok, prinajmenej sčasti je vinný za jeho odcudzenie. Podľa Marxa toto je základom triedneho boja.

Dneš sa toto slovo používa všeobecnejšie o odcudzení pracujúceho človeka nielen od výsledku svojej práce a odmeny, ktorá mu patrí, ale aj od výkonu moci, zvlášť pri rozhodovaní. Inými slovami, tento pojem sa stal viac politickým ako ekonomickým. „Odcudzenie“ je sčasti pocit znechutenia z toho, čo je, a sčasti pocit neschopnosti zmeniť to. Toto je veľmi rozšírený pocit v demokratických krajinách Západu a kresťania by boli hlúpi, keby to ignorovali.

Biblia však hovorila o ľudskom odcudzení dávno pred Feuerbachom a Marxom. Biblia opisuje dve ďalšie a dokonca radikálnejšie odcudzenia, ako sú ekonomické a politické. Jedno je odcudzenie od Boha, nášho Stvoriteľa, a druhé je odcudzenie vo vzťahu k našim blížnym. Nič nedehumanizuje väčšmi ako toto rozbitie základných medziľudských vzťahov. Práve vtedy sa stávame cud-

zincami vo svete, v ktorom by sme sa mali cítiť doma, necítime sa občanmi, ale prišielcami.

List Efežanom sa zmieňuje o oboch formách tohto odcudzenia. Pavel používa práve toto slovo vo vzťahu k obom týmto stavom. Grécke sloveso znie *apallotrió* a znamená odcudziť, vylúčiť alebo odtrhnúť. V Novom zákone sa objavuje len v týchto dvoch veršoch listu Efežanom a vo verši listu Kološanom, ktorý je paralelou k jednému z dvoch veršov listu Efežanom.

4,18 „odcudzení životu Božiemu“ (Kol 1,20-21)

2,12 „odcudzení spoločenstvu Izraela“

A práve toto dvojnásobné odcudzenie alebo skôr jeho zmena na zmierenie je témou druhej kapitoly listu Ef 2. V prvej polovici kapitoly (verše 1-10) sú ľudia opísaní ako odcudzení Bohu. Toto sloveso tu nie je priamo použité, ako je v 4,18, ale tak je to bezpochyby myslené, keď sa o nich hovorí ako o „mŕtvych v priestupkoch a hriechoch“, a „od prírody deťmi hnevu“ (verše 1,3). V poslednej kapitole sme hovorili o význame týchto viet.

V druhej polovici druhej kapitoly (verše 11-22), ktoré sú pre nás textom v tejto kapitole, sú ľudské bytosti opísané ako odcudzené navzájom. Osobitne pohanovia sú opísaní ako „odcudzení od spoločenstva Izraela“ (verš 12). Pre nás na konci 20. storočia je takmer nemožné vmyslieť sa do tých dní, keď ľudstvo bolo prísne rozdelené na Židov a pohanov. Biblia sa začína jasným vyhlásením o jednote ľudstva. Po páde do hriechu a potom po potope sleduje pôvod rozdelenia a odlúčenosti medzi ľuďmi. Môže sa zdať, že sám Boh prispel k tomuto procesu tým, že si vybral Izrael spomedzi všetkých národov, aby bol jeho „svätým“ alebo „odlišným“ ľudom. Musíme však mať na pamäti, že keď povolal Abraháma, sľúbil prostredníctvom jeho potomkov požehnať všetky rodiny zeme a pri vyvolení Izraela mal v úmysle to, aby sa Izrael stal svetlom národov.¹ Tragédia je v tom, že Izrael zabudol na svoje povolanie, prekrútil svoju výsadu na protekciu a skončil tým, že zo srdca pohŕdal, až si hnusil pohanských „psov“. Wiliam Barclay nám pomáha pochopiť odcudzenie medzi týmito dvoma spoločenstvami a hlboko zakorenené nepriateľstvo medzi nimi, zvlášť na strane Židov. Píše:

¹ Vid' Gn 12,1-3; Iz 42,1-6; 49,6

Žid nesmierne pohanmi pohrdal. Židia hovorili, že pohania boli Bohom stvorení na to, aby boli v pekle palivom. Tvrdili, že Boh zo všetkých národov miluje len Izrael... Bolo dokonca protizákonné pomôcť pohanskej matke v hodine jej pôrodu, lebo to by jednoducho znamenalo príchod ďalšieho pohana na svet. Kým neprišiel Kristus, pohania boli pre Židov predmetom pohrdania. Bariéra medzi nimi bola absolútna. Ak sa židovský chlapec oženil s pohankou, alebo židovské dievča sa vydalo za pohana, bol usporiadaný pohreb toho chlapca alebo dievčaťa. Takýto kontakt s pohanom sa rovnal smrti.²

„Stena oddelená“ alebo „deliaci múr nepriateľstva“ (verš 14) bol symbolom tohto dvojnásobného odcudzenia pohanov - od Boha a od Božieho ľudu Izraela. Tento múr bol pozoruhodným zjavom vo veľkolepom chráme, ktorý v Jeruzaleme postavil Herodes Veľký. Samotná budova chrámu bola postavená na vyvýšenej plošine. Okolo nej bol Dvor kňazov. Na východ bol Dvor Izraela a ešte ďalej na východ Dvor žien. Tieto tri dvory, kňazov, mužov-laikov a žien Izraela, boli všetky na jednej úrovni so samotným chrámom. Z tejto úrovne sa zostupovalo po piatich schodoch nadol na ohradenú platformu a potom z druhej strany múru ešte ďalších štrnásť schodov k ďalšiemu múru, za ktorým bol otvorený dvor alebo Dvor pohanov. Bolo to priestranné nádvorie, ktoré obkolesovalo celý chrám a jeho vnútorné nádvorie. Z ktorejkoľvek jeho časti mohli pohania vidieť, ale bolo im zakázané priblížiť sa k nemu. Boli od neho odrezaní stenou, ktorá bola jeden a pol metra vysoká. Na nej boli v určitých vzdialenostiach výstražné nápisy v gréčtine a latinčine. Nebolo na nich nič v zmysle „Prestúpenie sa trestá“, ale „Za prestúpenie je trest smrti“.

Slávny židovský historik Jozefus opisuje túto prekážku v oboch svojich knihách. V svojich *Starožitnostiach* píše, že chrám bol „obohnaný kamenným múrom, ktorý ho oddeľoval od okolia a na ktorom bol nápis o zákaze vstupu pre každého cudzinca pod hrozbou trestu smrti“.³ Vo svojej *Židovskej vojne* sa vyjadruje trochu jasnejšie. Píše, že tam „bola stena z kameňa všade dookola, ktorej výška mala tri lakte. Jej konštrukcia bola veľmi elegantná. Stáli na nej v rovnakých vzdialenostiach stĺpy, ktoré hlásali zákon

² Barclay, s. 125

³ Starožitn. XV. 11,5

čistoty, niektoré gréckym, iné rímskym písmom, totiž že „žiadny cudzinec nesmie vstúpiť do tejto svätyne.“⁴

Za posledných asi sto rokov sa našli dva z gréckych nápisov. Jeden roku 1871 a druhý r. 1935. Ten skorší je vystavený v múzeu v Istanbule. Je to biela vápencová doska, ktorá meria takmer meter. Presné slová znejú takto: „Žiadny cudzinec nesmie vstúpiť za prekážku a ohradu okolo chrámu. Ktokoľvek bude pri takomto čine prichytený, sebe bude musieť pripísať vinu za svoju smrť.“ Pavel o tomto vedel z vlastnej skúsenosti. Len asi pred tromi rokmi bol takmer zlynčovaný rozhnevaným davom Židov, ktorí si mysleli, že vzal so sebou do chrámu pohana. Zaujímavé na tom je, že to mal byť Efežan menom Trofimus.⁵

Toto je teda historické, sociálne a náboženské pozadie druhej kapitoly. Hoci sú všetky ľudské bytosti kvôli hriechu Bohu odcudzené, pohania boli tiež odcudzení Božiemu ľudu. A ešte horšie ako toto dvojnásobné odcudzenie (symbolom ktorého bol chrámový múr) bolo aktívne „nepriateľstvo“ alebo „neznášanlivosť“ (*echtra*), do ktorej toto odcudzenie vždy vyústilo - nepriateľstvo medzi človekom a Bohom a nepriateľstvo medzi pohanmi a Židmi.

Veľkou témou druhej kapitoly je, že Ježiš Kristus zrušil obe tieto nepriateľstvá. Obe sú spomenuté v druhej polovici kapitoly, hoci v opačnom poradí:

verš 14 „z oboch urobil jedno a ... zbúral medzi nimi múr rozdelenia“.

verš 16 „aby nás ... zmieril skrze kríž s Bohom a v sebe samom zabil nepriateľstvo (*echtra*)“.

Súčasne so zrušením tohto dvojnásobného nepriateľstva Ježiš vytvoril novú spoločnosť, v skutočnosti nové ľudstvo, v ktorom odcudzenie bolo nahradené zmierením a neznášanlivosť pokojom. A táto nová jednota medzi ľuďmi v Kristovi je záväzkom konečnej jednoty pod Kristovým vedením, o čom už Pavel hovoril v 1,10.

Po tomto úvode o jej pozadí a téme sme pripravení študovať samotný text.

⁴ Židovská vojna, V. 5,2

⁵ Sk 21,27-31

¹¹Preto pamätajte, že kedysi ste boli pohanmi podľa tela, a neobrezanými vás volali tí, čo sa nazývajú obrezanými rukou na tele, ¹²lebo v tom čase ste boli bez Krista, mimo izraelského spoločenstva, bez účasti na zmluvách s prisľúbením, bez nádeje a bez Boha na svete. ¹³Ak v Kristovi Ježišovi ste sa teraz vy, čo ste boli kedysi ďaleko, stali skrze Kristovu krv blízkymi. ¹⁴Ved' on je náš pokoj! On z oboch urobil jedno a vo svojom tele zbúral medzi nimi múr rozdelenia, nepriateľstvo, ¹⁵tým, že zrušil zákon prikázaní, spočívajúci v nariadeniach, aby v sebe z tých dvoch vytvoril jedného nového človeka a nastolil pokoj; ¹⁶aby v jednom tele skrze kríž v sebe samom zabil nepriateľstvo a zmieril oboch s Bohom. ¹⁷Prišiel a zvestoval pokoj vám, čo ste boli ďaleko a pokoj tým, čo boli blízko ¹⁸lebo skrze neho máme obaja v jednom Duchu prístup k Otcovi. ¹⁹Teda už nie ste cudzinci ani priselci, ale ste spoluobčania svätých a patríte do Božej rodiny. ²⁰Ste postavení na základe apoštolov a prorokov, hlavným uholným kameňom je sám Kristus Ježiš. ²¹V ňom celá stavba pevne pospájaná rastie v svätý chrám v Pánovi, ²²v ňom ste aj vy vbudovaní do Božieho príbytku v Duchu. Bude asi užitočné, ak prv, než sa ponoríme do detailnejšieho skúmania, pochopíme štruktúru tohto oddielu ako celku. Pavel sleduje duchovný životopis svojich pohanských čitateľov v troch štádiách. Toto je jadro jeho posolstva: (1) „Kedysi ste boli odcudzení od Boha a od jeho ľudu Izraela. (2) Svojou smrťou na kríži Ježiš Kristus zmieril Židov a pohanov medzi sebou a s Bohom a stvoril „nové jednotné človečenstvo“ (NEB - v. 15). (3) Už nie ste odcudzení, ale ste plnoprávnymi členmi Božej rodiny spoločne s Izraelom“. Tieto tri štádiá sú vyznačené výrazmi „kedysi“ (verš 11), „ale teraz“ (verš 13) a „tak teda“ (verš 19). Myšlienkový postup je takýto: *Pamätajte, že kedysi ste boli ... odcudzení ... ale teraz v Kristovi Ježišovi ... stali ste sa blízkymi ... lebo On je náš pokoj ... A tak už nie ste cudzincami ale ... spoluobčanmi svätých*. Týmto trom postupným štádiám Božieho plánu dám nasledovné názvy:

- a) obraz odcudzeného ľudstva, alebo čím sme boli kedysi (verše 11-12)
- b) obraz Krista činiaceho pokoj, alebo čo urobil Ježiš Kristus (verše 13-18)
- c) obraz Božej novej spoločnosti, alebo čím sme sa teraz stali (verše 19-22)

1. Obraz odcudzeného ľudstva, alebo čím sme boli kedysi (verše 11-12)

Vo veršoch 1-3 Pavel opísal celé ľudstvo (Židov aj pohanov) v hriechu a smrti. Tu, vo veršoch 11 a 12, sa zvlášť zmieňuje o pohanskom svete pred Kristom, o tých, ktorých Židia (*obriezka*) výsmešne nazývali *neobriezka*. Obriezka bola samozrejme prikázaná Bohom Abrahámovi ako vonkajší znak členstva v ľuďoch zmluvy. Ale oboje, fyzický obrad, ako aj tento pojem, nadobudlo prehnaný význam. Pohanovia a Židia sa pravidelne vzájomne nazývali hanlivými výrazmi. Pavel to tu zvyrazňuje. Pohanovia boli *nazývaní* „neobriezka“ tými, čo „sa *nazývajú* obriezka vykonanou rukou na tele“. Znie to tak, akoby Pavel vyhlasoval nedôležitosť mien a nálepiek v porovnaní so skutočnosťou, ktorá je za nimi. Naznačil, že za tým, „čo sa nazýva obriezka učenou rukami na tele“, existuje iný druh obriezky, obriezka srdca, duchovná, nie telesná, ktorú potrebovali rovnako Židia aj pohanovia a ktorú mali k dispozícii.⁶

V 12. verši necháva bokom to, ako sa Židia a pohanovia vzájomne nazývali, a dochádza k vážnej realite pohanského odcudzenia. V liste Rimanom vypísal zoznam privilégií Židov (9,3-5) a tu píše zoznam nevýhod pohanov. Po prvé, *boli oddelení od Krista*. Výraz je o to tragickejší, lebo v prvej kapitole opísal veľké duchovné požehnanie, ak je niekto „v Kristovi“. V prvej časti 2. kapitoly vysvetlil, ako nás Boh oživil, vzkriesil a posadil („s Kristom“). Ale kedysi, to znamená v celom období pred Kristom, pohanovia neboli ani „v Kristovi“, ani „s Kristom“, ale boli „oddelení od Krista“. Dokonca ani nečakali príchod Mesiáša.

Druhá a tretia nevýhoda pohanov boli navzájom podobné. Boli aj *odcudzení od spoločenstva Izraela a bez účasti na zmluvách s prísľúbením* (doslovne „prísľubu“, čo sa týka pravdepodobne sľubu, ktorý dal Boh Abrahámovi). Izrael bol „spoločenstvom“ alebo národom pod Božím vedením, teokraciou, a ľuďmi „zmluvy“, ktorému sa Boh zaviazal slávnostným záväzkom. Takto sa im zaviazal a vládol im. Ale pohanovia boli z tejto zmluvy a kráľovstva vylúčení.

Štvrtá a piata nevýhoda pohanov je vyjadrená veľmi stroho: *nemajúci nádej a bez Boha na svete*. Boli „beznádejní“ preto, lebo nevedeli o tom, že Boh plánoval a sľúbil, že ich jedného dňa zahrnie

⁶ Porovnaj Rim 2,28-29; Fil 3,3; Kol 2,11-13

do svojho zasľúbenia. Nemali teda žiadnu nádej, ktorá by ich podržala. A boli „bezbožní“ (*atheoi*) preto, lebo potlačili pravdu, ktorú poznali v Božom zjavení, ktorým sa Boh zjavil celému ľudstvu v prírode a nenechal ľudí bez svedectva o sebe. Miesto toho sa obrátili k modlárstvu.⁷ Nebolo to teda žiadne zveličovanie, keď nazval staroveký nežidovský svet „beznádejný“ a „bezbožný“. Zlatý vek Grécka bol minulosťou a nemali žiadny prísľub budúcnosti, na ktorú by sa mohli tešiť. K tomu ešte bohovia Grécka a Ríma úplne sklamali a nedokázali ukojiť hlad ľudských srdc. Ľudia neboli *atheoi* v tom zmysle, že by neverili - naopak mali celú záplavu bohov. Nemali však pravé poznanie Boha, aké dal Boh Izraelu.⁸ A keďže odmietli to poznanie Boha, ktoré mali, nemali s Bohom osobné spoločenstvo.

Takýto bol teda päťnásobný nedostatok starovekého pohanského sveta pred Kristom. Boli oddelení od Mesiáša, od teokracie a zmlúv, od nádeje a samotného Boha. William Hendriksen to sumarizuje tak, že boli „bez Krista, bez postavenia, bez priateľov, bez nádeje a bez Boha“.⁹ Pavlovou jednou vetou boli „ďalekí“ (13), odcudzení od Boha a Božieho ľudu.

My sami, a to je treba dodať, sme boli vo svojich predkresťanských dňoch v tom istom postavení. Boli sme odcudzení od Boha a od jeho ľudu. Ešte horšie, v našom srdci bolo „nepriateľstvo“, o ktorom sa Pavel zmieňuje neskôr, takže sme sa vzbúrili proti Božej autorite a vedeli sme len málo alebo nič o pravom ľudskom spoločenstve. Nie je to také isté v dnešnom svete bez Krista? Ľudia ešte stále budujú rozdeľujúce múry, ako je hrozný Berlínsky múr, alebo stavajú neviditeľné opony zo železa alebo bambusu, alebo vytvárajú bariéry rasy, farby, kasty, kmeňa, alebo triedy. Delenie je stálou vlastnosťou každého spoločenstva bez Krista. My sami sme to skúsili. Apoštol teraz hovorí: *Preto si pamätajte* (verš 11) a znovu: *pamätajte* (verš 12). Sú niektoré veci, o ktorých nám Písmo hovorí, že ich máme zabudnúť (ako sú ublíženia od iných). Je však osobitne jedna vec, na ktorú nemáme podľa príkazu nikdy zabudnúť, ale navždy si ju pamätať. A to je práve to, čím sme boli predtým, kým nás našla a zasiahla Božia láska. Lebo len v tom prípade, keď si budeme pamätať naše predošlé odcudzenie (nech je nám to akokoľvek neprijemné), budeme schopní pamätať si veľkosť milosti, ktorá nám odpustila a ktorá nás premieňa.

⁷ Sk 14,15 nn; Sk 17,22; Rim 1,18 nn

⁸ Ž 147,20

⁹ Hendriksen, s. 12

2. Obraz Krista činiaceho pokoj alebo čo urobil Ježiš Kristus (verše 13-18).

Paralela medzi dvoma polovicami druhej kapitoly je zrejmá. V oboch častiach najprv prichádza opis života bez Krista: „mŕtvi“ (verše 1-3) a „odcudzení“ (verše 11-12). V oboch častiach potom nasleduje veľkolepý protiklad: „Ale Boh“ (verš 4) a „Ale teraz“ (verš 13). Hlavný rozdiel je v tom, že v druhej polovici Pavel zdôrazňuje skúsenosť pohanov. Dvakrát používa dôrazné zámeno *vy* (*hymeis*): „Pamätajte, že kedysi (vy) ste boli odcudzení. Ale teraz v Kristovi Ježišovi (vy) ... ste sa stali blízkymi.“

Toto je teda v podstate rozdiel, ktorý spôsobil Kristus: *vy, ktorí ste boli kedysi ďalekí, stali ste sa blízkymi*. Takýto priestorový jazyk („ďalekí“ a „blízki“) nebol v Starom zákone nezvyčajný. O Bohu a Izraeli sa vedelo, že si boli vzájomne „blízki“, keďže Boh sľúbil, že bude ich Bohom a urobí z nich svoj ľud. Preto Mojžiš mohol povedať: „Ktorý veľký národ má Boha tak blízko seba ako je Hospodin, náš Boh, blízky nám?“¹⁰ Ich jedinečnosť v tejto veci je opakovane spomenutá v Žalme 148,14, kde sú nazvaní „ľudom Izraela, ktorý je mu blízky“. Naopak, pohania boli „ďaleko“, boli to ľudia, ktorí mali byť povolani „zdaleka“.¹¹ Boh však sľúbil, že jedného dňa bude hovoriť: „Pokoj, pokoj ďalekým a pokoj blízkym“ - toto zaslúbenie bolo splnené v Ježišovi Kristovi a Pavel ho tu cituje a vzťahuje ho na neho.¹² A táto „blízkosť k Bohu“, ktorej sa skrže Krista tešia všetci kresťania, je privilegium, ktoré príliš často berieme ako samozrejmosť. Náš Boh si neudržiava seba primeraný odstup, ani netrvá na svojej dôstojnosti ako nejaký orientálny potentát, ani mu nezáleží na nejakom komplikovanom rituáli alebo postupe. Naopak, skrže Ježiša Krista a skrže Svätého Ducha máme bezprostredný „prístup“ k nemu ako ku svojmu Otcovi (verš 18). Potrebujeme sa vzájomne povzbudzovať, aby sme toto privilegium aj využívali.¹³

Verš 13 je viac ako len konštatovaním o tom, že my, ktorí sme boli „ďalekí“, sme sa stali „blízkymi“. Tento verš obsahuje ešte aj dve dôležité zmienky o Kristovi. Hovorí, že naša nová blízkosť k Bohu je aj v *Kristovi Ježišovi* aj v (alebo skrže) *Kristovej krvi*. Ak máme byť

¹⁰ Dt 4,7

¹¹ Iz 49,1

¹² Iz 57,19; Ef 2,17

¹³ Žid 10,22; Jak 4,8

verní apoštolovmu učeniu, je dôležité držať sa oboch týchto vyjadrení a nezdôrazňovať jedno na úkor druhého. Lebo „krv Kristova“ (ako verše 1,7) znamená jeho zástupnú smrť za naše hriechy na kríži, ktorou nás zmieril s Bohom a navzájom. Výraz „v Kristovi Ježišovi“ označuje osobné spojenie s Kristom v súčasnosti a prostredníctvom tohto spojenia toto zmierenie prijímame a prežívame. Takže tieto dva výrazy sú svedectvom o dvoch etapách, ktorými sa „ďalekí“ stávajú „blízky“mi“. Prvá je historickou udalosťou ukrižovania a druhá je udalosťou kresťanského obrátenia, alebo súčasnou skúsenosťou spojenia s Kristom. To, čo Ježiš Kristus dosiahol na svojom kríži, Pavel vysvetlí v nasledujúcich veršoch. Medzitým bude múdre, ak sa dobre prizrieme výrazu „v Kristovi Ježišovi“, ktorým sa začína celý výklad Kristovho zmierlivého diela. Kristus nedosiahol všeobecné zmierenie a Pavel to ani nevyhlasuje. Ide tu o blízkosť k Bohu a vzájomnú blízkosť tých, ktorí túto blízkosť s vďačnosťou prežívajú v tej skutočnosti, že sú blízko Krista - sú vlastne „v ňom“ v živom a osobnom spojení. To znamená, ako to vo svojom komentári hovorí John Mackay, že Boží spájajúci princíp pri zjednocovaní ľudských bytostí nie je ani intelektuálny (filozofia) - ako to vidíme v rímskom katolicizme, ani politický (vojenské výboje) - ako to vidíme v islame alebo v marxizme, ale je duchovný (vykúpenie Kristom, čo v sebe obsahuje jednotu medzi Židmi a pohanmi, človekom a Bohom a v konečnom dôsledku nebom a zemou). Toto sú tri alternatívy „imperializmu“, prvý je „imperializmus“ myslenia, druhý „imperializmus“ ducha a tretí „imperializmus“ kráľovstva Božieho.

Apoštol pokračuje vysvetľovaním Kristovho diela a hovorí o tom, čo urobil, a aj o tom, ako to urobil. To, čo urobil, je jasné. *Lebo on je náš pokoj, ktorý z oboch urobil jedno a zbúral múr nepriateľstva* (verš 14). „On“ (autos) je silne zdôraznené. Je to on, Ježiš Kristus, ktorý vylial svoju krv na kríži a ktorý sa dnes ponúka svojmu ľudu, aby sa s nimi spojil. Je to on, ktorý skrze to, čo kedysi urobil a čo teraz ponúka, *je náš pokoj* medzi nami a Bohom. Výraz „oboch“, ktorých urobil ... „jedno“, zdá sa, že jasne označuje Židov a pohanov. Zmierenie však bolo širšie ako len medzi nimi, lebo ako sme videli vyššie *deliaci múr nepriateľstva, ktorý zbúral*, symbolizoval oddelenie pohanov nielen od Izraela, ale aj od Boha.

Toto vyhlásenie, ktoré tu činí Pavel o zbúraní tohto múru Ježišom Kristom, je mimoriadne pozoruhodné. Keď sa na to dívame do-slovne a historicky, múr nebol zbúraný, kým rímske légie nevstúpili do Jeruzalema r. 70 po Kr. Takže, keď Pavel písal tento list, múr ešte stále obkolesoval chrám a ešte stále zabraňoval pohanom vstúpiť. No napriek tomu, že materiálne ešte pretrvával, duchovne bol zničený už okolo r. 30 po Kr, keď Ježiš zomrel na kríži. Takto to vyjadril Armitage Robinson: „Ešte stál, ale už bol zastaraný, prekonaný a nepotrebný, pokiaľ šlo o jeho duchovný význam. Znamenie ešte stálo, ale vec, ktorú označovalo, bola zrušená.“¹⁴

Teraz sa pozrieme na spôsob, ako to Kristus urobil. Čo urobil, keď zomrel na kríži, aby sa zbavil nepriateľského rozdelenia medzi Židmi a pohanmi, medzi človekom a Bohom? Odpoveď je daná vo veršoch 15 a 16. Sú nabité teológiou a potrebujeme si ich vysvetliť: Snáď najlepší spôsob, ako objasniť apoštolov myšlienkový postup, bude, keď vyberieme tri postupné plnovýznamové slovesá, ktoré tu používa. Sú to: *zrušil ... aby stvoril ... a zmieril*. Dozvedáme sa, že zrušil zákon prikázaní, aby stvoril jedno nové človečenstvo a obe časti zmieril s Bohom.

a) zrušenie zákona prikázaní (verš 15a)

Prvým Pavlovým tvrdením je, že Kristus zbúral múr, nepriateľstvo tým, že *zrušil vo svojom tele zákon prikázaní a nariadení*. Na prvý pohľad je to prekvapujúci, ak nie až ohromujúci výrok. Ako môže apoštol vyhlasovať, že Kristus zrušil zákon, keď sám Kristus v kázni na vrchu zvlášť vyhlásil opak - že totiž ho neprišiel zrušiť, ale naplniť?¹⁵ Uvidíme, že rozdiel je len slovný. Hovoria totiž o zákone v dvoch rôznych významoch.

V kázni na vrchu z kontextu vyplýva, že Ježiš hovorí o *morálnom* zákone. Učil, že je rozdiel medzi farizejskou spravodlivosťou a kresťanskou spravodlivosťou. Zdôrazňoval, že kresťanská spravodlivosť je aj hlbokou a radikálnou poslušnosťou zákonu. Zdá sa však, že Pavel na tomto mieste hovorí o *obradnom* zákone. Nový anglický preklad tu používa slová „pravidlá a predpisy“, ktoré označujú obriezku (hlavný fyzický rozdiel medzi Židmi a pohanmi, verš 11), obete zvierat, zakázané jedlá a obradnú „čistotu“ a „nečis-

¹⁴ Armitage Robinson, s. 60

¹⁵ Mt 5,17

totu“, ktorá ovládala sociálne vzťahy. Paralelná pasáž v liste Kološanom sa zmieňuje o obriezke a tiež o „problémoch jedenia a pitia“ a o predpisoch týkajúcich sa „slávností novmesiaca a soboty“ (2,11; 16-21). Z toho je pravdepodobné, že toto má Pavel na mysli, keď hovorí o *prikázaniach a nariadeniach*. Tieto vytvorili medzi Židmi a pohanmi vážnu prekážku, ale Ježiš celý tento ceremoniál dal bokom. A urobil to *vo svojom tele* (toto sa určite týka jeho fyzickej smrti), pretože na kríži naplnil všetky obrazy a odtiene starozákonného obradného systému.

Je však pravdepodobné, že Pavel sa tu zmieňuje, hoci len na druhom mieste, aj o morálnom a nielen obradnom zákone. Ježiš určite nezrušil morálny zákon ako normu správania (ešte stále je záväzný a platí pre jeho nasledovníkov). Zrušil ho však ako cestu spasenia. Vždy, keď sa na zákon dívame týmto spôsobom, nastáva rozdelenie. Lebo akokoľvek sa snažíme, nedokážeme ho poslúchať. Preto nás zákon oddeľuje od Boha aj od ľudí. Ježiš však jediný dokonale poslúchal zákon a vo svojej smrti niesol následky našej neposlušnosti. Vzal na seba „kliatbu zákona“ a odsúdenie, ktoré hrozí tým, ktorí ho neposlúchajú), aby nás od nej oslobodil.¹⁶ Alebo, ako je to vyjadrené v paralelnej pasáži v liste Kološanom, Boh nám môže odpustiť všetky naše priestupky, lebo „zotrel dlžobný úpis, ktorý stál proti nám so svojimi zákonnými požiadavkami. Tento odstránil tým spôsobom, že ho pribil na kríž (2,13-14). Prijatie u Boha je teraz možné len skrze vieru v ukrižovaného Krista a platí to rovnako pre Židov aj pre pohanov. Zákon bol medzi nami prekážkou, ale viera nás zjednocuje, lebo všetci musíme prichádzať k Bohu skrze Krista tým istým spôsobom. Toto Pavel zdôraznil hlavne v liste Galaťanom. Totiž, že všetci sme pod Kristovým krížom privedení na tú istú úroveň.

Záverom treba povedať, že Ježiš zrušil aj nariadenia obradného zákona aj odsúdenie vyplývajúce z morálneho zákona. Oboje viedlo k rozdeleniu. Oboje bolo odstránené krížom.

b) Stvorenie jedného nového človečenstva (verš 15b)

Nie je možné obísť spôsob, akým Pavel prechádza z negatívneho do pozitívneho, zo zrušenia niečoho starého (deliaca činnosť zákona) k vytvoreniu čohosi nového (jediné nové človečenstvo). V oboch

¹⁶ Gal 3;10,13

významoch, o ktorých sme pri zákone uvažovali, zákon urobil medzi ľuďmi hlbokú priepasť. Židia a pohania si boli vzájomne odcudzení a boli nepriateľmi. Keď bol však deliaci zákon odstránený, neostalo nič, čo by tieto dve časti ľudstva rozdeľovalo. Naopak, Kristus ich spojil suverénnym činom stvorenia. Doslovne: „týchto dvoch stvoril do jedného človeka a tak učinil pokoj“. „Nový človek“ podľa F. F. Brucea „na tomto mieste, tak ako ‚dospelý človek‘ v Ef 4,13, je kresťanské spoločenstvo vídené ako jeden celok.“¹⁷ Pavel to v skutočnosti nehovorí o „novom človeku“, ale o „novej ľudskej rase“, ktorá je Ježišom Kristom zjednotená v ňom. Preto v ňom, lebo hoci jedno nové ľudstvo bolo stvorené vtedy, keď Ježiš zrušil rozdeľujúci zákon na kríži, v skutočnosti vzniká a rastie len v osobnom spojení s ním.

Táto nová jednota skrze Krista a v Kristovi dosahuje viac ako len preklopenie židovsko-pohanských rozdielov. Na iných miestach Pavel hovorí, že odstraňuje aj rozdiely medzi pohlaviami a sociálne rozdiely. „Tu už nemôže byť Grék, Žid, obrezaný a neobrezaný barbar, skýta, otrok, slobodný, ale Kristus je všetko vo všetkom“. A Inde: „Už nie je ani Žid, ani Grék, ani otrok, ani slobodný, ani muž, ani žena, lebo všetci ste jedno v Kristovi Ježišovi“.¹⁸ Neznamená to, že by fakty ľudskej diferencovanosti mali byť odstránené. Muži ostávajú mužmi a ženy ženami. Židia ostávajú Židmi a pohania pohanmi. Nerovnosť pred Bohom je však odstránená. Je tu nová jednota v Kristovi.

c) Zmierenie Židov a pohanov s Bohom (verš 16)

Po tom, čo bol zrušený deliaci zákon a stvorené nerozdelené človečenstvo, prišlo zmierenie oboch častí starého ľudstva s Bohom, ktorý *tým ukončil nepriateľstvo*. Na tomto mieste ide jasne o nepriateľstvo medzi Bohom a ľuďmi, práve tak ako vo verši 14 išlo hlavne o nepriateľstvo medzi Židmi a pohanmi. A práve tak ako tam „nepriateľstvo“ bolo vzájomné, myslím, že si musíme všimnúť určitú vzájomnosť aj v nepriateľstve medzi ľuďmi a Bohom. Nielenže náš postoj k nemu bol vzbúrenecký, ale bol na nás jeho „hnev“ pre náš hriech (verš 3). A len skrze kríž boli oba tieto postoje nepriateľstva ukončené. Keď Kristus niesol náš hriech a súd na kríži, Boh odvrátil svoj vlastný hnev, a my, vidiac jeho veľkú lásku, odvrátili sme svoj.

¹⁷ Bruce, s. 55

¹⁸ Kol 3,11; Gal 3,21

Takto Kristus (doslovne) „zabil“ lebo „zničil“ nepriateľstvo. Armitage Robinson to komentuje tak, že Kristus pri svojej smrti bol zabitý, ale aj on zabil“. ¹⁹ A keďže s nepriateľstvom sa rozhodným spôsobom porátali na oboch stranách, výsledkom je zmierenie.

Toto teda uskutočnil Kristov kríž. Po prvé, zrušil zákon (jeho obradné nariadenia a morálne odsúdenie) ako nástroj rozdelenia, ktorý oddeľoval ľudí od Boha a Židov od pohanov. Po druhé, stvoril jedno nové človečenstvo z dvoch bývalých hlboko rozdelených táborov a učinil medzi nimi pokoj. Po tretie, zmieril toto nové zjednotené ľudstvo s Bohom, keď na kríži zabil každé nepriateľstvo, ktoré bolo medzi nami. Ukrižovaný Kristus takto priviedol na svet nie menej, ako novú, zjednotenú ľudskú rasu, ktorá je jednotná v sebe a zjednotená so Stvoriteľom.

Toto však neznamená, že celé ľudstvo je teraz zjednotené a zmierené. Z pozorovania a zo skúsenosti vieme, že to tak nie je. Ale toto netvrdí ani Pavel. V Kristovom diele je ďalšia časť, ktorú ďalej spomína. Hovorí, že Kristus *prišiel a zvestoval pokoj* (verš 17). Dozvedeli sme sa už, že on je náš pokoj (verš 14) a že stvoril nové človečenstvo, *tak činiac pokoj* (verš 15). Teraz však *zvestoval pokoj*, rozhlásil dobrú správu o pokoji, ktorý učinil skrze kríž. ²⁰ Najprv ho dosiahol, potom ho vyhlásil. A keďže toto dosiahol na kríži a vyhlásenie musí logicky nasledovať po uskutočnení, toto zvestovanie sa nemôže týkať jeho verejného vystupovania. Musí sa to týkať jeho zjavení po vzkriesení, pri ktorých jeho prvé slová zneli: „Pokoj vám“. ²¹ Musí sa to tiež týkať zvestovania evanjelia pokoja svetu prostredníctvom apoštolov a nasledujúcich generácií kresťanov. ²² Ježiš Kristus ešte aj dnes zvestuje pokoj vo svete ústami svojich nasledovníkov. Lebo toto je naozaj predivný fakt, že vždy keď zvestujeme pokoj, je to Kristus, ktorý ho zvestuje prostredníctvom nás.

Okrem toho, táto dobrá správa bola od začiatku adresovaná „ďalekým“ a „blízkym“, to znamená rovnako pohanom aj Židom: *pokoj vám, ktorí ste boli ďalekí, a pokoj tým, ktorí boli blízki*. A mnoho ľudí z každého spoločenstva ho prijalo a tým sa zjednotilo s Bohom a medzi sebou. *Lebo skrze neho máme obaja prístup v jednom Duchu k Otcovi* (verš 18). Hoci „zmierenie“ je jedno-

19 Armitage Robinson, s. 65

20 Iz 52,7

21 Ján 20,19-21

22 Sk 10,36; Ef 6,15

razová udalosť, „prístup“ je trvalý vzťah, ku ktorému vedie. „Ospravedlnení z viery, máme pokoj s Bohom skrze nášho Pána Ježiša Krista. Skrze nebo sme dostali prístup...“²³ Prosagógé (prístup) vyvoláva scénu na orientálnom dvore, kde je osobám udeľovaná audiencia u kráľa alebo cisára, a títo sú mu predstavovaní. Táto príchuť slova ostáva, ale dôraz sa mení, lebo náš prístup nie je ku kráľovi, ale k Otcovi, pred ktorým máme „smelosť a dôveru k prístupu“ (3,12). Pri užívaní tohto bezprostredného prístupu k Otcovi zisťujeme, že nemáme žiadne praktické ťažkosti s tajomstvom večnej Trojice. Lebo náš prístup je *k Otcovi skrze neho* (skrze Syna, ktorý učinil pokoj a zvestoval ho) a *v jednom alebo skrze jedného Duchu*, Duchu, ktorý dáva nový život, dáva pečať a obýva svoj ľud, ktorý svedčí s naším duchom, že sme Božie deti, ktorý nám pomáha v našich slabostiach a učí nás modliť sa a ktorý nás pri modlitbe zjednocuje. Lebo *my všetci*, Židia aj pohania, sa ako členovia Božej novej spoločnosti spolu približujeme k Bohu. Takto najvyšším a najdokonalejším úspechom Krista činiaceho pokoj je tento trinitárny prístup božieho ľudu - že skrze neho a v jednom Duchu smelo pristupujeme k nášmu Otcovi.

3. Obráz Božej novej spoločnosti alebo čím sme sa stali (verše 19-22)

Teraz už - takto Pavel začína svoje zhrnutie. Krok za krokom vysvetlil, čo Kristus urobil, aby priviedol k Bohu a k svojmu ľudu tých, čo boli v pohanskom svete, ktorí boli predtým „ďalekí“. Kristus zrušil zákon nariadení, stvoril jedno nové človečenstvo miesto dvoch, obe zmieril s Bohom a zvestoval pokoj blízkym aj ďalekým. A tak *teraz*, čo je výsledkom Kristovho úspechu a zvestovania pokoja? Práve toto: *vy (pohania) už nie ste tým, čím ste boli kedysi, cudzincami a prišelcami*, „cudzincami v zahraničí“ (NEB), návštevníkmi bez zákonných práv. Naopak, vaše postavenie sa dramaticky zmenilo. Teraz „niekam patríte“ takým spôsobom, akým ste nikdy nikde nepatrili. Bývali ste utečencami, teraz máte prinajmenšom domov.

Aby ukázal na bohatstvo ich zmeneného postavenia a ich nové vý-

²³ Rim 5,1-2

sady v Kristovi, Pavel poukazuje na tri známe modely cirkvi, ktoré sú rozvinuté v mnohých iných pasážach Písma. Predstavuje nové židovsko-pohanské spoločenstvo ako Božie kráľovstvo, Božiu rodinu a Boží chrám.

a) *Božie kráľovstvo (verš 19a)*

Podľa verša 12 pohania boli bez postavenia a bez práv, boli „odcudzení od občianstva (*politeia*) Izraela“. Ale teraz, hovorí im, *ste spoluobčania (sumpolitai) svätých*, čo na tomto mieste zrejme znamená Židov, „svätí“ alebo „svätý národ“. Len niekoľko rokov predtým slovo *politeia* bolo použité na označenie rímskeho občianstva v Pavlovom rozhovore s veliteľom v Jeruzaleme.²⁴ Teraz píše o inom občianstve. Hoci túto metaforu nerozvíja, zdá sa, že myslí na občianstvo v Božom kráľovstve. Kráľovstvo Božie nie je územná správa, dokonca nie je to ani duchovná štruktúra. Božie kráľovstvo je Boh spravujúci svoj ľud. Je to Boh, ktorý obdarúva svoj ľud výsadami a poveruje zodpovednosťou, ktorá vyplýva z jeho vlády. Do tohto nového medzinárodného, Bohom vedeného spoločenstva, ktoré nahradilo starozákonnú národnú teokraciu, patria pohania aj Židia za rovnakých podmienok. Pavel píše v čase, keď Rímske impérium je na vrchole svojej slávy, ešte sa neobjavili žiadne príznaky budúceho úpadku, tým menej pádu. A predsa toto iné kráľovstvo, ktoré nie je ani židovské, ani pohanské, ale medzinárodné a medzirasové, vidí ako niečo nádhernejšie a trvalejšie ako akékoľvek pozemské impérium.²⁵ Z tohto občianstva sa teší ešte viac ako zo svojho rímskeho občianstva. Jeho občania sú slobodní a bezpeční. Slová: *už nie cudzinci a prišielci, ale ... občania*, zdôrazňujú kontrast medzi vykoreným životom bez Krista a stabilitou života v Božej novej spoločnosti. „Už nežijeme na pas, ale ... skutočne máme rodné listy ... naozaj sem patríme.“²⁶

²⁴ Sk 22,25-29

²⁵ Podobne v 1Kor 10,32 Pavel hovorí o „cirkvi Božej“ ako o treťom spoločenstve, ktoré je odlišné od „Židov“ aj od „Grékov“. Nepochybne práve na základe takýchto textov mohol Clement Alexandrijský odlišovať kresťanov od Grékov a Židov ako ľudí, ktorí uctievať Boha „treťou formou“ a „pokolenie zachránených ľudí“ (Miscellanea VI. 5). List Diognetovi z druhého storočia nazýva kresťanov „novým národom“ (kap. 1)

²⁶ Lloyd-Jones, Božia cesta, s. 302

b) *Božia rodina (verš 19b)*

Metafora sa mení a stáva sa intímnejšou: *ste členmi ... domácnosti Božej*. Kráľovstvo je jedna vec, domácnosť alebo rodina je iná vec. A v Kristovi sa Židia a pohania stávajú viac ako spoluobčanmi pod jeho vládou - sú spoločne deťmi v jeho rodine: Hneď v predošlom verši Pavel písal o novom a výsadnom prístupe „k Otcovi“, ktorý Židia a pohania majú skrze Krista (verš 18), a vyššie v liste sa rozširoval a požehnaní „adopcie“ do jeho rodiny (15). Čoskoro budeme viac hovoriť o Božom typickom otcovstve (3, 14-15) a o „Bohu a Otcovi“ nás všetkých. Tu však sa zdá, že jeho dôraz je menej na Božom otcovstve ako na bratstve, ku ktorému sú Otcove deti privedené napriek rasovým bariéram. „Bratia“ (čo znamená „bratia a sestry“) je najbežnejšie označenie kresťanov v Novom zákone. Vyjadruje blízky vzťah lásky, starostlivosti a podpory. *Philadelphía*, „bratská láska“ má byť vždy osobitným znakom Božej novej spoločnosti.

c) *Boží chrám (verše 20-22)*

Pavel teraz prichádza k svojmu tretiemu obrazu. Cirkev je v podstate spoločenstvom ľudí. Napriek tomu však môže byť vo viacerých vzťahoch, prirovnaná k budove a zvlášť k chrámu. Chrám v Jeruzaleme - najprv Šalamúnov, potom Zorobábelov a potom Herodesov - bol takmer tisíc rokov ohniskovým bodom izraelskej totožnosti ako ľudu Božieho. Nuž a teraz je tu nový ľud, bude tu aj nový chrám, ako naznačil Ježiš? Nový ľud nie je nový národ, ale nové človečenstvo, medzinárodné a celosvetové. Geograficky lokalizované centrum by sa tu nehodilo. Čo by teda mohlo byť jeho chrámom, jeho ohniskom jednoty? Tu vo veršoch 20-22 Pavel opisuje svoju víziu nového chrámu v podrobnejších detailoch ako na iných miestach. Vyplatí sa tu starostlivé štúdium. Pri rozvíjaní svojho obrazu zmieňuje sa o základoch a o uholnom kameni budovy, o celkovej štruktúre a o jednotlivých kameňoch, o jej súdržnosti a raste, jej súčasnej funkcii a (aspoň implicitne) o jej budúcom určení.

Po prvé - základy. Nič nie je pre žiadnu budovu dôležitejšie ako pevné, stabilné základy. Ježišovo dobre známe podobenstvo o dvoch staviteľoch, ktorým uzavrel kázeň na vrchu, poukázalo na nutnosť kamenných základov. Na akom kameni je teda cirkev postavená? Pavel odpovedá: *je postavená na základe apoštolov a prorokov, kde je uholným kameňom sám Kristus Ježiš* (verš 20).

Keďže aj apoštolovia aj proroci boli skupiny s učiteľským poslaním, zdá sa jasným záver, že to, čo tvorí základ cirkvi, nie je ani ich osoba, ani ich úrad, ale ich vyučovanie. Čo viac, máme o nich uvažovať ako o inšpirovaných učiteľoch, nástrojoch Božieho zjavenia, nositeľoch božskej autority. Slovo „apoštolovia“ tu teda nemôže mať všeobecný význam misionárov alebo zakladateľov zborov alebo biskupov alebo iných cirkevných vodcov. Musí označovať tú malú a osobitnú skupinu, ktorú si vyvolil Ježiš. Ľudí, ktorých povolal a splnomocnil, aby učili v jeho mene, a ľudí, ktorí boli očitými svedkami jeho vzkriesenia. Táto skupina pozostávala z dvanástich spolu s Pavlom a Jakubom a snád s jedným alebo dvoma ďalšími. Tomu, čo vyučovali, mala cirkev veriť a zachovávať, to, čo prikazovali, cirkev mala poslúchnuť. Slovo „proroci“ tiež označuje inšpirovaných učiteľov, ku ktorým prišlo slovo Božie a ktorí to slovo verne odovzdali iným. Spojenie „apoštolovia a proroci“ môže spájať Starý zákon (proroci) s Novým zákonom (apoštolovia) ako základ cirkevného učenia. Obrátené poradie slov však naznačuje (nie „proroci a apoštolovia“, ale „apoštolovia a proroci“), že sa tým myslia novozákonní proroci. Ak je to tak, potom ich spojenie s apoštolmi ako základom cirkvi je význačné. Zmienka musí znovu byť o malej skupine inšpirovaných učiteľov spojených s apoštolmi, ktorí spolu vydávali svedectvo o Kristovi a ktorých učenie bolo odvodené zo zjavenia (35) a bolo zakladajúce.

Toto prakticky znamená, že cirkev je budovaná na novozákonných Písmach. Toto sú základné dokumenty cirkvi. A práve tak ako sa základ nedá pohybovať, keď bol raz položený, a nadstavba sa kladie naň, tak aj novozákonný základ cirkvi je neporušiteľný a nedá sa zmeniť žiadnymi prídavkami, modifikáciami alebo vylučovaním čohosi, ako navrhujú tí, čo tvrdia, že sú dnes apoštolmi alebo prorokmi. Cirkev stojí a padá svojou vernou závislosťou od základných právd, ktoré Boh zjavil svojim apoštolom a prorokom a ktoré sú zachované v Novom zákone.

Uholný kameň má rovnako základný význam pre stavbu budovy. Je podstatnou súčasťou základov, pomáha udržiavať stabilitu budovy a zároveň ju spevňuje a udržiava líniu. Chrám v Jeruzaleme mal masívne uhelné kamene. Armitage Robinson spomína jeden starobylý monolit vykopaný z južnej steny chrámu, ktorý mal dĺžku

až 12 metrov.²⁷ *Hlavným uholným kameňom nového chrámu je sám Ježiš Kristus.* Na iných miestach je označený aj ako základný kameň.²⁸ Na tomto mieste má však Pavel na mysli hlavne úlohu Ježiša Krista, ktorý tento rastúci chrám drží v jednote. On je *hlavný uholný kameň, v ktorom celá stavba pevne pospájaná rastie v svätý chrám v Pánovi ...* Jednota a rast cirkvi sú spojené a tajomstvom oboch je Ježiš Kristus. Pretože slovné spojenie „v Kristovi“ označuje organické spojenie, metafory, ktoré ho najlepšie opisujú, sú metafory zo živej prírody, napríklad vetvy na viniči alebo údy na tele. Tu je toto chápanie prenesené na konštrukčnú prácu. Tak ako súdržnosť a rozvoj budovy závisí od pevného spojenia so svojim uholným kameňom, tak aj Kristus ako uholný kameň je nevyhnutný pre jednotu a rast cirkvi. Ak cirkev nie je trvale a bezpečne spojená s Kristom, jednota cirkvi sa rozpadne a jej rast sa buď zastaví, alebo pôjde bludným smerom.

Pavel prechádza od celkovej štruktúry chrámu k jednotlivým kameňom. V oboch prípadoch je spojenie s Kristom nevyhnutné. *Kristus ... hlavný uholný kameň, v ktorom je celá stavba pospájaná... v ktorom ste aj vy do nej zabudovaní ...* Apoštol Peter, ktorý tiež rozvíja obraz cirkvi ako budovy, opisuje jednotlivých členov cirkvi ako „živé kamene, ktoré majú „prichádzať k nemu (Ježišovi) ... a byť ... budovaní na duchovný dom“.²⁹ Tu v Pavlovom obraze sú týmito zvláštnymi kameňmi tí, ktorých oslovuje vy tiež, čím myslí svojich pohanských čitateľov. Jeruzalemský chrám bol, ako sme videli, výlučne židovskou budovou, kam mali všetci pohania zakázaný vstup. Teraz sú však pohania nielen vpustení dovnútra, sami sa stávajú stavebnými prvkami Božieho chrámu. A keďže jedna z funkcií uholného kameňa bola spájať dve steny dohromady, je možné, že Pavel tu používa tento obraz nato, aby poukázal na Krista ako kľúč k židovsko-pohanskej solidarite.

Aký je účel tohto nového chrámu? V podstate je ten istý ako účel starého: *miesto, kde býva Boh* (verš 22). Samozrejme, že duchovne zmýšľajúci Izraeliti vedeli, že Boh nebýva v chrámoch vystavených ľuďmi, ale že ani celý vesmír nemôže obsiahnuť jeho nekonečnú bytosť.³⁰ Napriek tomu však sľúbil zjaviť svoju slávu (šekina) v chrámovej vnútornej svätyni, aby symbolizoval tú skutočnosť, že

²⁷ Armitage Robinson, s. 69

²⁹ 1Pt 2,4-5

²⁸ Por. Iz 28,16; Ž 118,22; 1Kor 3,11; 1Pet 2,4-8

³⁰ Vid' 1Kr 8,27; Sk 7,48-49; Sk 17,24

býva medzi svojím ľudom. Nový chrám však nie je budova z materiálu, ani národná svätyňa, ani nemá určené miesto. Je to duchovná budova (Božia domácnosť) a medzinárodné spoločenstvo (ktoré zahrňa rovnako Židov aj pohanov) a má celosvetové rozšírenie (kdekoľvek sa nachádzajú Boží ľudia). Všade tam býva Boh. Nie je viazaný na sväté budovy, ale na svätých ľudí, na svoju novú spoločnosť. Im sa zaviazal svätou zmluvou. V nich žije tak v jednotlivcoch, aj ako v spoločenstve.³¹ Čo teda nahradilo slávu šekina, ktorá bola v chráme ako symbol Božej prítomnosti a tiež jej prejavom? Pavel tu zodpovedá aj túto otázku. Cirkev je zároveň *svätý chrám v Pánovi* (čo v Novom zákone vždy znamená „v Pánovi Ježišovi“, pokiaľ nie je výslovne uvedené inak) a zároveň *Boží prítok v Duchu*. Znovu sme upozornení na Svätú Trojicu. Lebo Boh prebýva vo svojom ľude ako vo svojom chráme „v Pánovi“ a „v Duchu“ alebo skrze svojho Syna a svojho Ducha.

V čase, keď Pavel diktoval svoj list, v Efeze stál veľkolepý mramorový chrám Artemidy („veľká je Diana Efežanov“) jeden zo siedmich divov starovekého sveta. V jeho vnútornej svätyni bola socha bohyně. Súčasne stál v Jeruzaleme židovský chrám postavený Herodesom Veľkým, ktorý sa zabarikádoval proti pohanom a teraz aj proti Bohu, ktorého sláve šekina celé storočia poskytoval prístrešie, ale ktorého slávu zjavenú v Mesiášovi sa snažil zničiť. Dva chrámy - jeden pohanský a druhý židovský, každý označova ný svojimi vernými ako miesto božieho prítoku, ale oba zbavené živého Boha. Lebo teraz jestvuje nový chrám, *prítok Boží v Duchu*. Je to jeho nová spoločnosť, jeho vykúpený ľud roztrúsený po celom obývanom svete. Oni sú jeho domovom na zemi. Oni budú jeho prítokom aj v nebi. Táto budova ešte nie je dokončená. *Rastie vo svätý chrám v Pánovi*. Až po stvorení nového neba a novej zeme vyhlási hlas z trónu s konečnou platnosťou: „Hľa prítok Boží s ľuďmi“.³²

Záver

Nádherne je pozrieť sa teraz späť a sledovať postup apoštolovho vyučovania. Maľuje na veľkom plátne smelými ťahmi štetca. Pripo-

31 Porovnaj 1Kor 6,19; 3,16 a Ef 2,21-22, kde je Boží chrám označený postupne ako telo jednotlivého kresťana, miestny zbor a všeobecná cirkev.

32 Zj 21,1-5

mína svojim pohanským čitateľom, že kedysi boli odcudzení od Boha a jeho ľudu. Ale Kristus zomrel, aby oboch zmieril. Takže teraz už nie sú cudzincami, ako boli kedysi, ale sú kráľovstvom, nad ktorým vládne Boh, rodina, ktorú miluje, a chrám, v ktorom prebýva. Ešte jednoduchšie: boli ste odcudzení, teraz ste zmierení a Kristus vás priviedol domov.

Bolo by ťažké zveličovať veľkoleposť tejto vízie. Nová spoločnosť, ktorú Boh vytvoril, nie nič menšie ako nové stvorenie, nová ľudská rasa, ktorej charakteristickým znakom už nie je odcudzenie, ale zmierenie, nie rozdelenie a nepriateľstvo, ale jednota a pokoj. V tejto novej spoločnosti vládne Boh, on ju miluje a žije v nej.

Toto je vízia. Keď sa však obrátíme od ideálu vykresleného v Písme ku konkrétnej skutočnosti, ktorú cirkev dnes prežíva, je to úplne odlišný a veľmi tragický príbeh. Lebo dokonca aj v cirkvi je často odcudzenie, nejednota a rozbroj. A kresťania stavajú nové bariéry namiesto starých, ktoré Kristus odstránil. Raz je to farba pokožky, inokedy rasizmus, nacionalizmus alebo kmeňový systém, raz osobné nevráživosti spôsobené pýchou, predsudkami, žiarlivosťou a neschopnosťou odpustiť a inokedy zas deliaci systém kást alebo tried, raz je to klerikalizmus, ktorý oddeľuje duchovných od laikov, akoby to boli oddelené druhy ľudských bytostí, inokedy je to denominacionalizmus, ktorý premieňa cirkev na sekty a odporuje jednote a univerzalite Kristovej cirkvi.

Tieto veci sú dvojnásobne pohoršujúce. V prvom rade sú urážkou Ježiša Krista. Ako sa opovažujeme stavať deliace múry v jedinom ľudskom spoločenstve, kde ich on sám zničil? Samozrejme, že vo vonkajšom svete sú bariéry jazykové a kultúrne, a je samozrejmé, že novoobrátení ľudia sa lepšie cítia medzi svojimi vlastnými, ktorí hovoria, obliekajú sa,edia, pijú a správajú sa rovnako, ako to robia oni a robili doteraz. Ak však zámerne existenciu týchto bariér v cirkvi predlžujeme, a dokonca ich tolerujeme bez toho, aby sme podnikli kroky na ich prekonanie, a tak ukázali jednotu Božej novej spoločnosti, ktorá prekračuje hranice kultúr, potom sa staviame proti Kristovmu zmierlivému dielu, ba dokonca sa ho pokúšame zrušiť.

To, čo je urážkou Krista, je síce iným spôsobom, ale tiež pohoršením pre svet. Bráni svetu uveriť v Ježiša. Boh chce, aby jeho ľud bol vizuálnym modelom evanjelia, aby demonštroval pred očami ľudí dobrú zvesť o zmierení. Aký však majú zmysel evanjelizačné

kampane, ak nevytvárajú cirkevné zbory žijúce podľa evanjelia? Je to holá nemožnosť, ak nám ostala aspoň stopa kresťanskej poctivosti, na jednej strane hlásať, že Ježiš na svojom kríži zrušil staré delenia a stvoril nové ľudstvo lásky, ak zároveň na druhej strane protirečíme svojej zvesti tým, že tolerujeme rasové, sociálne alebo iné bariéry v našich cirkevných spoločnostiach. Nehovorím, že cirkev má byť dokonalá a až potom môže kázať evanjelium, ale tvrdím, že nemôže kázať evanjelium, kým je so svojou nedokonalosťou spokojná.

Potrebujeme zlyhania cirkvi dostať do svojho svedomia, aby sme precítili urážku Krista a sveta, ktorú tieto zlyhania spôsobujú. Musíme plakať nad priepasťou medzi rečou a skutkami cirkvi, čo spôsobuje stratu dôvery. Musíme činiť pokánie za našu ochotu ospravedlňovať, a dokonca sa zmieriť s našimi pádmami a rozhodnúť sa čosi s tým urobiť. Myslím, že sotvačo je dnes nástojčivejšie pre Kristovu česť a šírenie evanjelia ako to, aby cirkev skutočne bola a aj aby ju videli ako takú, akú ju Boh chcel mať a čím skrze Kristovo dielo už je - totiž jednotným novým človečenstvom, modelom ľudskej spoločnosti, rodinou zmierených bratov a sestier, ktorí milujú svojho Otca a milujú jedni druhých, jasným prítomkom Božím skrze jeho Ducha. Len tak svet uverí v Krista ako Činiteľa pokoja. Len tak dostane Boh slávu, ktorá patrí jeho menu.

3,1-13

5. Pavlova jedinečná výsada

¹Preto ja, Pavel, väzeň Krista Ježiša za vás pohanov ... ²ved' ste azda počuli o dare Božej milosti, ktorý som dostal pre vás ³lebo zo zjavenia som sa dozvedel tajomstvo, ako som o tom už krátko písal. ⁴Ked' si to prečítate, môžete zvedieť, ako som poznal Kristovo tajomstvo. ⁵Ono v iných pokoleniach nebolo ľuďom známe také, ako sa teraz v Duchu zjavilo jeho svätým apoštolom a prorokom, ⁶že pohanovia sú spoludedičmi, spoluúdmi a spoluúčastníkmi prisľúbenia v Kristovi Ježišovi skrze evanjelium.

⁷A ja som sa stal jeho služobníkom z daru Božej milosti, ktorú som dostal podľa pôsobenia jeho moci. ⁸Ja, najmenší zo všetkých svätých, dostal som tú milosť zvestovať pohanom Kristovo nevy-spytateľné bohatstvo ⁹a všetkým oznámiť, aký je plán tajomstva od vekov skrytého v Bohu, ktorý všetko stvoril, ¹⁰aby sa teraz skrze Cirkev kniežatstvám a mocnostiam v nebi stala známou Božia mnohotvárna múdrosť, ¹¹podľa odvekého rozhodnutia, ktoré uskutočnil v Kristovi Ježišovi našom Pánovi. ¹²V ňom máme odvahu a prístup v dôvere skrze vieru v neho. ¹³Preto prosím, aby ste neochabovali pre moje súženia za vás, čo je vašou slávou.

Na tomto mieste svojho výkladu Pavel predstavuje seba a vysvetľuje svoju jedinečnú osobnú úlohu v Božom pláne pre pohanov. Nestalo sa to náhodou, že je známy ako „apoštol pohanov“.

V druhej polovici Ef 2, ako sme to videli v predchádzajúcej kapitole, veľmi pôsobivo vykreslil kontrast medzi dvojnásobným odcudzením pohanov predtým, než prišiel Kristus odcudzenie od Boha a Izraela), a ich dvojnásobným zmierením skrze Krista. Kristus svojou smrťou zničil bariéry medzi Židmi a pohanmi a bariéry medzi Bohom a človekom a v súčasnosti tvorí vo vzťahu k sebe jedinú, novú ľudskú spoločnosť z mnohých kultúr, ktorá je zároveň

rodinou, ktorú Boh miluje, a chrámom, v ktorom prebýva. Pavlovi čitatelia z pohanov museli čítať tento výklad s radosným údivom.

Teraz náhle obracia ich pozornosť na svoju osobu. Robí tak slovami *Ja, Pavel, väzeň Ježiša Krista za vás pohanov*“ (verš 1). Ľudsky chápané, nebol väzňom Ježiša Krista, ale väzňom Nerovým. Odvolal sa na cisára, a preto bol jeho súd zverený cisárovi.¹ Ale Pavel nikdy nemyslel, ani nehovoril v čiste ľudských pojmoch. Veril v Božiu suverénnu vládu nad záležitosťami ľudí. Preto sa nazýva (doslovne) „väzňom Ježiša Krista“ (verš 1)² alebo väzňom pre Pána“.³ Toto vyjadrovalo jeho presvedčenie, že jeho celý život včítane jeho únavného uväznenia bol pod Ježišovým panstvom. Mohol sa považovať za Kristovho väzňa práve tak, ako sa považoval za Kristovho otroka. V takomto prípade jeho opis hovorí o vonkajšom aj vnútornom zajatí.⁴

Potom pridáva druhú opisnú vetu, aby naznačil druh a účel svojho uväznenia. Bol väzňom *Ježiša Krista za vás pohanov*. Toto bol jednoduchý fakt. Práve fanatický židovský odpor proti jeho misii u pohanov viedlo k jeho zatknutiu v Jeruzaleme, jeho uväzneniu tam a v Cézarei. Potom nasledoval súd a odvolanie sa na Cézara, čo ho priviedlo do Ríma. Lukáš, jeho priateľ, lekár a spolucestovateľ, bol vtedy s ním a verne zaznamenal detaily v Skutkoch apoštolov. Vysvetľuje tam, čo podnietilo Židov k tomu, aby po búрили dav proti Pavlovi. Bol povestný tým, že „všade učí ľudí proti ľudu, zákonu a tomuto miestu“ (t.j. chrámu). Ako mohol získať takúto povesť? Nepochybne práve tým, že učil to, čo sme videli v druhej kapitole Efezanom. Učil, že Ježiš zrušil deliace prvky zákona a stvoril nový ľud a staval nový chrám. A tak bol zatknutý. Keď mu tribún dovolil, aby sa verejne bránil pred Židmi, počúvali ho potichu, kým neprišiel k miestu vo svojom príbehu, kde mu Ježiš povedal: „Choď, lebo ťa pošlem ďaleko k pohanom“. Vtedy začali kričať „Preč s takýmto zo sveta!“⁵

Takže práve Pavlovo smelé a nekompromisné zastávanie misie u pohanov viedlo k židovskému odporu. Nielenže kázal svoju víziu nového a nerozdeleného človečenstva a písal o tom, ale práve v tejto chvíli za tieto pravdy trpel.

¹ Sk 25,11-12

² Aj Filem 1,9 a 2Tim 1,8

³ 4,1

⁴ Barth, Efežanom, I, s. 361

⁵ Sk 21,17 nn; 22,21 nn

Zdá sa pravdepodobné, že zamýšľal pokračovať modlitbou za svojich pohanských čitateľov. Začal vetu: Pre tú príčinu ja Pavel ... Prerušil však sled svojich myšlienok a nezačal s modlitbou až po verš 14. Medzitým sa rozpísal o sebe, aby zdôraznil jedinečné výsady, ktoré mu Boh dal pri vykonávaní svojho plánu s pohanmi.

Dvakrát v týchto veršoch používa rovnaké spojenie slov, t.j. tú istú kombináciu gréckych slov, ktoré sú preložené *Božia milosť, ktorá mi bola darovaná* (verše 2 a 7). Zmieňuje sa o dvoch výsadách, ktoré mu Boh vo svojej nezaslúženej milosti dal.

Prvá výsada bola v tom, že mu dal isté zjavenie, na základe ktorého sa čosi dozvedel. Verše 2-3: *Počuli ste o Božej milosti, ktorá mi bola daná pre vás, ako mi skrze zjavenie bolo oznámené tajomstvo.*

Druhá výsada bola v tom, že bol poverený istým poslaním, za ktoré bol zodpovedný, aby ho oznámil iným ľuďom. Verše 7-8: *Stal som sa služobníkom tohto evanjelia podľa daru Božej milosti, ktorá mi bola daná pôsobením jeho moci.*

Je jasné, že tieto dva dary Božej milosti, zjavenia a poverenia, t.j. jemu zjaveného „tajomstva“ a jemu zverenej „služby“, boli spolu zviazané. Z toho, že dostal od Boha zvláštne zjavenie, vedel, že je povinný oznámiť iným to, čo bolo oznámené jemu.

1. Zjavenie, ktoré Pavel dostal od Boha, alebo tajomstvo, ktoré mu bolo oznámené.

V tomto krátkom odstavci Pavel trikrát používa slovo „tajomstvo“: *ako mi skrze zjavenie bolo oznámené tajomstvo* (verš 3) ... *môžete rozumieť môjmu poznaniu Kristovho tajomstva* (verš 4) ... *oznámiť všetkým ľuďom, aký je plán tajomstva* (verš 9). Toto slovo je kľúčom k nášmu chápaniu apoštola Pavla. Musíme si uvedomiť, že anglické a grécke slová nemajú ten istý obsah. V angličtine slovo „tajomstvo“ označuje čosi temné, nejasné, skryté, máťuce. Ak je niečo „tajomné“, tak je nevysvetliteľné až nepochopiteľné. Grécke slovo *mysterion* je však odlišné. Hoci je ešte stále „tajomstvom“, nie je prísne strážené, ale otvorené. Grécke slovo pôvodne označovalo pravdu, do ktorej bol niekto zasvätený. Používalo sa neskôr ako označenie tajných učení pohanských tajných náboženstiev, učení, ktoré boli vyhradené pre zasvätených. Ale v kresťanstve nejestvujú

žiadne ezoterické „tajomstvá“ vyhradené pre nejakú duchovnú elitu. Naopak, kresťanské „tajomstvá“ sú tie pravdy, ktoré, hoci sú nad ľudské objaviteľské schopnosť, sú Bohom zjavené a teraz sú otvorené celej cirkvi. Ešte jednoduchšie, mystériion je pravda doteraz ukrytá pred ľudským poznaním alebo chápaním, ale teraz je odhalená Božím zjavením.

Ak je všeobecný význam slova „tajomstvo“ v Novom zákone takýto, aké je toto otvorené tajomstvo alebo pravda, o ktorú tu ide - ktoré v iných pokoleniach nebolo ľuďom známe tak, ako sa teraz zjavilo jeho svätým apoštolom a prorokom v Duchu (verš 5)? Pavel dodáva jedinečný dodatok: zo zjavenia som sa dozvedel tajomstvo (verš 3). Vo verši 4, tak ako v Kol 4,3 ho nazýva *tajomstvom Kristovým*. Je to teda jasne zjavená pravda, „ktorej Kristus je aj zdrojom aj podstatou“.⁶ Jej presný charakter opisuje Pavel s veľkou silou a jasnosťou vo verši 6. *Že pohanovia sú spoludedičmi, spoluúdmami a spoluúčastníkmi prisľúbenia v Kristovi Ježišovi skrze evanjelium*. To znamená, že tajomstvo sa týka Krista a jeho spojeného židovskopohanského ľudu. Pavel sa chce vyjadriť čo najpresnejšie a na tento účel spája (v jednom prípade vytvára) tri paralelné, spojené výrazy. Každý z nich má tú istú predponu *syn* „spolu s“ a naznačuje, že veriaci z pohanov majú teraz spoločnú účasť s veriacimi zo Židov. O čo ide? Pohanovia sú „spoludedičmi“ (*synkléronoma*), „spoluúdmami“ (*sys sóma*) a „spoluúčastníkmi“ (*symmetocha*) zaslúbenia. Tieto tri nezvyčajné grécke výrazy potrebujú pár slov na vysvetlenie. Pavel tu vyhlasuje, že kresťania zo Židov aj z pohanov sú teraz spoločnými dedičmi toho istého požehnanie, spoluúdmami toho istého tela a spoluúčastníkmi na tom istom zaslúbení. Toto spoločné privilégium je zároveň v *Ježišovi Kristovi* (lebo ho užívajú rovnako všetci veriaci - či Židia alebo pohanovia - ak sú v spojení s Kristom) a tiež *skrze evanjelium* (lebo hlásané evanjelium obsahuje túto jednotu, a tak ju dáva k dispozícii tým, ktorí veria).

Na záver môžeme povedať, že „tajomstvo Kristovo“ je úplná jednotu Židov a pohanov skrze spojenie s Kristom a medzi sebou, ktoré bolo podstatou „tajomstva“. Boh ho zjavil osobitne Pavlovi (ako o tom krátko napísal - verš 3) - v predchádzajúcej kapitole. Bolo však oznámené aj Božím svätým apoštolom a prorokom skrze

⁶ Hendrikse, s. 153

Ducha (verš 5) a skrze nich „jeho svätým“ (Kol 1,26).⁷ Takže teraz to bolo spoločné vlastníctvo všeobecnej cirkvi.

Bolo to nové zjavenie. Lebo *nebolo oznámené ... iným pokoleniam* (verš 5) ale bolo *od vekov ukryté* (verš 9). Tieto výroky uvádzali čitateľov Biblie do pomykova, pretože Starý zákon dáva zjavenie Božieho plánu pre pohanov. Prisľúbil napríklad, že všetky rodiny zeme budú požehnané skrze Abrahámovo potomstvo, že Mesiáš dostane národy za svoje dedičstvo, že Izrael bude svetlom národov a že jedného dňa budú národy putovať do Jeruzalema a budú dokonca k nemu „tiecť“ ako veľká rieka.⁸ Aj Ježiš hovoril o prijatí pohanov a poveril svojich učeníkov, aby išli a robili z nich jeho učeníkov. Ale čo ani Starý zákon, ani Ježiš neodhalil, bola radikálnosť Božieho plánu. Tento plán spočíval v ukončení teokracie (židovský národ pod Božou vládou) a v jej nahradení novým medzinárodným spoločenstvom, cirkvou. Táto cirkev má byť „telom Kristovým“, ktoré je s ním organicky spojené, a do tejto cirkvi sú Židia a pohania včlenení skrze Krista za rovnakých podmienok bez akéhokoľvek rozdielu. Práve toto úplné spojenie Židov, pohanov a Krista bolo úplne nová vec, ktorú Boh zjavil Pavlovi prekonajúc jeho vžitú židovské predsudky.⁹

2. Pavlovo poverenie od Boha alebo služba, ktorá mu bola zverená (verše 7-13)

Na konci 6. verša Pavel vlastne stotožnil „tajomstvo“ s „evanjeliom“. Tak aspoň hovorí, že práve „skrze evanjelium“ sa kresťania zo Židov a z pohanov stávajú jedno s Kristom. Toto môže byť skutočnosťou len preto, lebo evanjelium oznamuje tajomstvo, ktoré ľudia poúvajú, ktorému veria a ktoré potom prežívajú.

Nuž a toto rovnítko medzi „tajomstvom“ a „evanjeliom“ je dôležité, lebo tajomstvo bola v podstate pravda zjavená Pavlovi, kým evanjelium bola v podstate pravda Pavlom zvestovaná. Pavel sám urobil toto spojenie, lebo bol presvedčený, že dobrá správa mu bola odhalená len preto, aby bola podaná ďalej. Veľmi jasne hovorí:

⁷ Príkladom je zjavenie Petrovi v Sk 10 a 11

⁸ Gn 12,1-3; Ž 2,8; Iz 42,6; Iz 49,6; Iz 2,2-4

⁹ Porovnaj jeho tvrdenie o priamom zjavení v Gal 1,18

Tohto evanjelia som sa ja stal služobníkom podľa daru Božej milosti, ktorá mi bola daná (verš 7). Ak teda prvým darom Božej milosti bolo samotné „tajomstvo“, ktoré mu bolo odhalené (ve rše 2-3), druhým darom bola služba, ktorá mu bola zverená a v ktorej sa mal o toto tajomstvo podeliť s inými. Prijal ho z Božej milosti a mal ho uskutočňovať *pôsobením jeho moci*.

Toto poverenie alebo službu považuje Pavel za nesmiernu výsadu. Lebo *táto milosť*, čo by sme mohli nazvať aj „tento výsadný dar Boží“, mu bola daná napriek tomu, že bol *najmenší zo všetkých svätých* (verš 8), alebo „najhorší člen svätého ľudu“.¹⁰ Je to veľmi prekvapujúce vyjadrenie. Používa tu superlatív (*elachistos* - „najmenší“, „najdrobnejší“) a používa ho lingvisticky nesprávnym spôsobom, čo však v teológii je možné, totiž mení ho na komparatív (*elachistoteros* - „najmenšejší“ alebo „menší ako najmenší“). Možno sa schválne hral s obsahom svojho mena. Jeho rímske prímenie „Paulus“ je latinské slovo, ktorého význam je „malý“ alebo „drobný“. Tradícia hovorí, že bol malej postavy. „Som malý“, akoby hovoril „malý podľa mena, malý postavou a morálne aj duchovne menší ako najmenší zo všetkých kresťanov“. Pri tomto tvrdení sa nevyžíva v pokrytectve, ani v sebaponižovaní. Myslí to naozaj úprimne. Je si hlboko vedomý svojej nehodnosti, lebo predtým „sa rúhal, prenasledoval a urážal“ Ježiša Krista¹¹, a tiež si je vedomý Kristovej prekypujúcej milosti. Dobrým dôkazom, že jeho skromnosť nebola ani pokrytecká, ani chorobná, je to, že mu nebránila niesť zodpovednosť apoštola. Práve naopak, v tejto pasáži dvakrát používa sebavedomé apoštolské *egó „ja“* (3,1; 4,1). Takto spojil osobnú pokoru s apoštolskou autoritou. Takže „ponižoval seba, ale vyvyšoval svoj úrad“.¹²

Toto výsadné postavenie služby šírenia evanjelia, ktorá mu bolo zverená z Božej milosti, opisuje teraz v troch etapách.

a) Oznámenie Kristovho bohatstva pohanom (verš 8)

Pretože tajomstvo, ktoré mu bolo zjavené, sa týkalo Božieho plánu o začlenení pohanov do Krista, bolo len logické, že služba, ktorá mu bola zverená, mala byť v prvom rade a hlavne nasmerovaná na nich. Bol poverený *kázať pohanom*. „Kázať“ na tomto mieste je

¹⁰ Armitage Robinson, s. 169

¹¹ 1Tim 1,13

¹² Simpson, s. 70

„euangelizó“ - hlásať dobrú správu. Bol si dobre vedomý, že toto evanjelium bolo pre pohanov posolstvom obsahujúcim veľkolepú dobrú správu. Táto správa spočívala v *nevýslovnom bohatstve Kristovom*, bohatstve, ktoré má on v sebe a ktoré dáva tým, ktorí k nemu prídu. V čom spočíva toto bohatstvo, môžeme usudzovať z toho, čo podal v prvej a druhej kapitole tohto listu. Je to bohatstvo, ktoré je voľne prístupné, lebo je tu kríž. Toto bohatstvo zahŕňa vzkriesenie zo smrti hriechu, víťaznú intronizáciu s Kristom v nebi, zmierenie s Bohom, začlenenie spolu s veriacimi Židmi do jeho novej spoločnosti, koniec nepriateľstva a začiatok pokoja, prístup k Otcovi skrze Krista a Ducha, členstvo v jeho kráľovstve a domácnosti, jestvovanie ako súčasť jeho príbytku medzi ľuďmi - a toto všetko je len predzvesť ďalšieho bohatstva, ktoré má len prísť - totiž bohatstva slávy dedičstva, ktoré dá Boh všetkému svojmu ľudu v posledný deň.

Niet divu, že Pavel nazýva Kristovo bohatstvo *nevystihnuteľným*. Slovo *anexichniastos* znamená doslovne „čo sa nedá vystopovať“. V gréckom preklade Jába 5,9 a 9,10 bolo použité na označenie divov Božieho stvorenia a prozreteľnosti, ktoré sú nad naše chápanie, a Pavel sám ho už použil v liste Rimanom 11,33 na označenie hlbokých tajomstiev Božieho plánu spasenia. Kristovo bohatstvo je podobné. Tak ako zem, sú priveľké na preskúmanie, ako more, sú prihlboké na zmeranie. Prekladatelia a komentátori súťažia a pokúšajú sa nájsť dynamický ekvivalent v angličtine. Hovoria, že Kristovo bohatstvo je „nevystihnuteľné“, „nepreskúmateľné“, „nevystopovateľné“, „nezmerateľné“, „nevyčerpatateľné“, „bezhraničné“, „nevyšpytateľné“, „nevypočítateľné“. Snáď preklad Good News Bible - „nekonečné“ - je najjednoduchší, keďže jedno je o Kristovom bohatstve isté, totiž, že nikdy nebude mať konca.

Apoštol v týchto veršoch nepriamo naznačil dve najsilnejšie pohnutky k evanjelizácii. Začal tým, že zdôraznil, že zjavenie a poverenie, ktoré dostal, patria nerozlučne spolu. To, čo mu bolo oznámené, musí rozhodne oznámiť iným. Každá zjavená pravda je daná do správcovstva. Je daná nato, aby bola odovzdaná ďalej, nie monopolizovaná. Ak si ľudia nedokážu nechať pre seba svoje vedecké objavy, o čo menej máme si my nechať pre seba Božie odhalenia? Pavel potom pokračuje zdôraznením obsahu samotnej zvesti.

Bol presvedčený, tak ako aj my musíme byť, že Kristus nikdy neochudobňuje tých, ktorí mu dôverujú, ale ich nesmierne obohacuje. Tu bola tá dvojnásobná povinnosť, ktorú cítil Pavel - po prvé, podeliť sa o Božiu pravdu a po druhé, podeliť sa o Kristovo bohatstvo. Takže dnes na obnovenie evanjelizačného zápalu je potrebné práve toto - rovnaké apoštolské presvedčenie o evanjeliu. Ak sme si raz istí, že evanjelium je pravdou od Boha a bohatstvom pre ľudstvo, nikto nás nebude schopný umlčať.

b) Oznámenie tajomstva všetkým ľuďom (verš 9)

Druhá časť, alebo stupeň Pavlovej výsadnej služby je opísaná týmito slovami: *všetkým oznámiť, aký je plán tajomstva od vekov skrytého v Bohu, ktorý všetko stvoril*. Deviaty verš nie je iba zopakovaním verša 8. Sú tu tri významné rozdiely.

Po prvé, kázanie evanjelia tu nie je definované ako *euangelizo* („oznamovať dobrú zvesť“), ale ako *fózió* („osvietiť“). Pavel už toto sloveso použil vo svojej modlitbe v 1,18. Takže myšlienka sa posúva z obsahu zvesti (dobrá správa) na stav tých, ktorým je zvestovaná (temno nevedomosti). Sám Ježiš charakterizoval Pavlovo poslanie týmito slovami. Povedal mu, že ho posielal k pohanom, aby im otvoril oči, aby sa obrátili od tmy k svetlu a od moci Satana k Bohu.¹³ Pavel na to nikdy nezabudol. Jeho vlastné obrátenie na ceste do Damašku bolo výsledkom jasného svetla z neba, nielen navonok, ale aj vo vnútri. Ako to povedal neskôr: „Je to Boh, ktorý povedal ‚Nech svetlo zasvieti v tme‘ a ktorý zasvietil v našich srdciach“.¹⁴ Práve slovo *fótismos* tam používa na opísanie svojho „osvietenia“ pri svojom obrátení. Pri našom šírení evanjelia musíme mať vždy na pamäti, že „knieža tmy“ drží ľudí v temnote a že len prostredníctvom Božieho osvietenia sa im otvoria oči tak, aby videli. Je to naša zodpovednosť, aby sme boli verní v šírení evanjelia, lebo toto je prostriedok, ktorý určil Boh a ktorým sa prináša svetlo tým, ktorí sú v tme.

Druhý rozdiel medzi ôsmym a deviatym veršom spočíva v Pavlovom opise jeho zvesti. Vo verši 8 ju nazýva *nevystihnuteľné bohatstvo Kristovo*, vo verši 9 *plán tajomstva*. Nie sú to len rozličné názvy tej istej veci, znovu je tu naznačený posun dôrazu. Človek by mohol povedať, že Kristovo „nevystihnuteľné bohatstvo“ je širším z týchto dvoch pojmov. Zahŕňa Kristovu nápravu dvojnásobného

¹³ Sk 26, 17-18

¹⁴ 2Kor 4,6

odcudzenia pohanov (od Boha a od Izraela), a preto aj úplnosť jeho spásneho diela. Slovo „tajomstvo“ sa sústreďuje len na jedno z týchto dvoch zmierení. Je pravdou, že toto tajomstvo je „tajomstvom Kristovým“, to znamená, že sa sústreďuje na Krista. Vyhlasuje však o ňom to, že skrze neho a v ňom sú Židia a pohania včlenení za rovnakých podmienok do toho istého jediného spoločenstva. Dovoľte mi poukázať na rozdiel ešte ostrejšie takto: podľa ôsmeho verša je Pavlovou zvesťou Kristus, podľa deviateho je to cirkev.

Tretí rozdiel medzi ôsmym a deviatym veršom je v tom, že v prvom z nich Pavel smeruje svoju službu k pohanom, v druhom ju smeruje ku *všetkým ľuďom*. Toto bolo nutné, keďže toto tajomstvo sa týka aj Židov aj pohanov. Bola to zvesť o vzájomnom zmierení a o spoločnom členstve v Božej novej spoločnosti, ktorú Boh tvoril. Možno toto je dôvod, prečo Pavel vo verši 9 opisuje Boha ako toho, ktorý *stvoril všetky veci*. Ten, ktorý stvoril vesmír, začal teraz tvoriť nové stvorenie a jedného dňa ho ukončí. Toto „tajomstvo“ vlastne obsahuje veľké zasľúbenie, že Boh nakoniec zjednotí všetky veci v Kristovi a pod jeho vládou.¹⁵ Vo verši 9 Pavel spája vo svojej myslí stvorenie aj vykúpenie. Boh, ktorý stvoril všetky veci na začiatku, znovu stvorí všetky veci na konci.

c) Oznámenie Božej múdrosti kozmickým mocnostiam (verš 10)

Apoštolova perspektíva sa naďalej rozširuje. Oznamuje nám, že aj keď je evanjelium v prvom rade adresované priamo ľuďom, nepriamo odovzdáva správu aj anjelom - *kniežatstvám a mocnostiam v nebi*. Čo tým myslí?

Prvý výsledok, ktorý sa dá od kázania „Kristovho nevystihnuteľného bohatstva“ a „tajomstva“ čakať, je zrod a rast cirkvi. Pohania a Židia prijímú evanjelium, obrátia sa a zistia, že sú spoločne členmi Božej rodiny a telom Kristovým. Toto sa vlastne už stalo, keď Pavel písal tento list. Nepredkladal tu len nejakú teóriu. Toto tajomstvo nebolo čírou abstrakciou. Pred očami ľudí nadobúdalo konkrétne tvary. V tomto novom jave v tejto novej mnohohorasovej spoločnosti ľudí sa ukazovala Božia múdrosť. Vznik cirkvi ako spoločenstva zachránených a zmierených ľudí je skutočne aj predvedením Božej moci, milosti a múdrosti. Najprv tu vidíme Božiu veľkolepú moc vo

¹⁵ 1,9-10

vzkriesení.¹⁶ Potom jeho nesmiernu milosť a láskavosť¹⁷ a po tretie, jeho *mnohonásobnú múdrosť*. Slovo „mnohonásobná“ (*polypoikilos*) znamená „mnohofarebný“ a používalo sa pri opise kvetov, korún, vyšívaných látok a tkaných kobercov. Jednoduchšie slovo *poikilos* bolo v Septuaginte použité na označenie „plášťa mnohých farieb“ (AV) aleb „bohato zdobeného rúcha“ (NIV), ktoré dal Jakob svojmu najmladšiemu synovi Jozefovi (Gn 37,3.23.32). Cirkev ako mnohorasová a mnohokultúrna spoločnosť je ako krásny gobelín. Jej členovia pochádzajú zo širokej škály farebných prostredí. Žiadne iné spoločenstvo sa jej nepodobá. Jej rôznorodosť a harmónia sú jedinečné. Je to Božia nová spoločnosť. A mnohofarebné spoločenstvo cirkvi je odrazom mnohofarebnej (alebo mnohonádhornej, ako hovorí Francis Thompson) múdrosti Božej.

Z toho vyplýva, že tak ako sa šíri po svete evanjelium, tak sa rozvíja aj toto nové a pestrofarebné kresťanské spoločenstvo. Je to tak, akoby sa tu odohrávala veľkolepá dráma. História je divadelnou budovou, svet je javiskom, členovia cirkvi v každej zemi sú herci. Boh sám napísal hru a tvorí a riadi jej priebeh. Dejstvo za dejstvom, scéna za scénou, príbeh sa neustále rozvíja. Ale kto sú diváci? Sú to kozmické inteligentné bytosti, *kniežatstva a mocnosti v nebeských priestoroch*. Máme sa na ne pozer ať ako na divákov v dráme záchrany. Takto sa „dejiny kresťanskej cirkvi stávajú školou anjelov“.¹⁸

Naše vedomosti o týchto duchovných bytostiach sú obmedzené, preto musíme dbať na to, aby sme prázdnyimi špekuláciami neprekračovali to, čo hovorí Písmo. Je však isté, že nie sú vševedúce. Apoštol Peter nám hovorí, že „nerozumeli úplne ani starozákonným prorokom, ani novozákonným apoštolom v ich učení o spasení v Kristovi, lebo sú to veci, do ktorých anjeli túžia nazrieť“.¹⁹ Podobne z desiateho verša môžeme odvodiť, že Boh im priamo nezjavil svoj plán pre cirkev, ale rozhodol sa oznámiť im ho radšej *cez samotnú cirkev* v jej vzniku a raste. Skrže staré stvorenie (vesmír) Boh zjavuje svoju slávu ľuďom a skrže nové stvorenie (cirkev) zjavuje svoju múdrosť anjelom. Zdá sa, že môžeme tvrdiť, že hoci my ich nevidíme, oni vidia nás. S úžasom sa prizeraajú, ako pohania a Židia sú začleňovaní do jednej spoločnosti ako vzájomne rovní. Zo

¹⁶ 1,19-2,6

¹⁸ Mackay, s. 84

¹⁷ 2,7

¹⁹ 1Pet 1,10-12

zloženia cirkvi sa dozvedajú nielen *rozmanitú Božiu múdrosť* (verš 10), ale aj jeho *večný cieľ* (verš 11). Tento cieľ *uskutočnil v Kristovi Ježišovi*, našom Pánovi, v aréne dejín skrze jeho smrť, vzkriesenie, dar svojho Ducha, kázanie evanjelia a vznik cirkvi. Lebo *v ňom* (v Kristovi) *a skrze našu vieru v neho* my všetci, či Židia alebo pohania, *máme smelosť a dôveru k prístupu* (verš 12). Tento všeobecný prístup všetkých kresťanov k Bohu skrze Krista je to, čo reformátori šestnásteho storočia nazvali „Kňazstvom všetkých veriacich“. Je to základná výsada všetkých, ktorí sú v Kristovi, t.j. „cirkvi“ všeobecného židovsko-pohanského spoločenstva, o ktorom Pavel práve písal.

Nemyslím, že môžem prejsť od týchto veršov ďalej, zvlášť od verša 10, bez toho, aby som aspoň nespomenul jednu celkom odlišnú interpretáciu, ktorá získava na popularite. Táto interpretácia spočíva na chápaní „kniežatstiev a moci“ nie ako kozmických inteligentných bytostí (t.j. anjeli a démoni), ale ako politicko-ekonomických štruktúr ľudskej spoločnosti. Plný výklad a kritiku tohto názoru ponechám na neskôr, keď sa dostaneme k boju s „kniežatstvami a mocami“ v 6,12, ale nemôžem ju celkom nespomenúť na tomto mieste. Jej význam sa dá zmerať výrokom G. B. Cairda o verši 10. „Sotva je prehnané tvrdenie, že každý výklad listu Efežanom stojí a padá týmto veršom“. Je presvedčený, že Boh má v úmysle cirkev použiť nielen na *informovanie* „moci“, ale na ich *vykúpenie*, lebo „dokonca aj takú štruktúru moci a autority, akou je sekulárny štát, je možné dať do súladu s Božou láskou“.²⁰ Markus Barth rozpracúva túto myšlienku o ďalekosiahlom „kozmicom“ vplyve cirkvi. „Politické, sociálne, kultúrne a náboženské sily a tiež aj všetky ostatné inštitúcie, tradície, väčšinové aj menšinové skupiny sú oslovené jej svedectvom“. Diktatúry a demokracie, organizácie odporujúce rasizmus alebo občianske slobody atď., atď. „všetky tieto a iné sily dostávajú od Boha jedinečnú príležitosť: majú právo vidieť medzi sebou začiatok nového neba a novej zeme“.²¹ Zmieňuje sa tu o úlohe cirkvi, ako je naznačená vo verši 10. Prirodzene, že sa cítim veľmi nesmelý, keď mám protirečiť vedcom takéhoto kalibru, ale po starostlivom zvážení veci cítim zodpovednosť vyjadriť sa o nej. Neverím, že Pavel pri písaní o knie-

²⁰ Caird, s. 66-67

²¹ arths Ephesians, I, s. 365

žatstvách a mocnostiach v nebesiach myslel na sociálne štruktúry na zemi, alebo že oznámenie im Božieho plánu chcel vysvetľovať ako vykupujúcu činnosť (nielen informatívnu). Tu však o tejto veci už nebudem hovoriť.

Pri pohľade späť na Pavlov výklad mimoriadnej výsady, ktorá mu bola daná z Božej milosti, aby sa stal apoštolom pohanov, je poučné všimnúť si rozličné prostriedky a fázy Božieho sprostredkovania informácií. Po prvé, oznámil tajomstvo svojho plánu samotnému Pavlovi (a ostatným apoštolom a prorokom - verš 5) prostredníctvom zjavenia. Po druhé, poveril Pavla (a iných), aby kázali evanjelium každému na celom svete. Po tretie, jeho mnohonásobná múdrosť a večný cieľ boli kniežatstvám a mocnostiam oznámené skrze existenciu cirkvi pri pohľade na jej rast. Toto je kruh Božieho odovzdávania správ, lebo dobrá zvesť bola podaná od Boha k Pavlovi, od Pavla a iných celému ľudstvu a od cirkvi na zemi znovu späť do neba kozmickým mocnostiam. Na každom stupni sa mení prostriedok komunikácie. Pavlovi Boh zjavil svoj plán priamym zjavením. Dnes sa táto zvesť šíri slovným podaním a k neviditeľným anjelským divákom sa nakoniec dostáva skrze vizuálny model mnohokultúrnej kresťanskej komunity. Pre evanjelium niet väčšej pocty ani niet väčšieho dôkazu jeho dôležitosti ako tento program všeobecnej komunikácie správ.

Záver

Hlavná lekcia, ktorá je podaná v prvej polovici tretej kapitoly, je ústredné postavenie cirkvi. Niektorí ľudia vytvárajú kresťanstvo, ktoré pozostáva len z osobného vzťahu k Ježišovi a nemá vlastne nič do činenia s cirkvou. Iní neochotne priznávajú potrebu členstva v cirkvi, ale dodávajú, že všetky cirkevné inštitúcie považujú za beznádejne zbytočné. Nuž je to pochopiteľné, ba až nevyhnutné, že sa stavíme kriticky k mnohým zdedeným cirkevným štruktúram a tradíciám. Každý cirkevný zbor na každom mieste a v každý čas potrebuje reformu a obnovenie. Musíme sa však vyvarovať pohdania Božou cirkvou a slepoty voči jej dielu v histórii. Môžeme bezpečne povedať, že Boh neopustil svoju cirkev, nech je s ňou akokoľvek nespokojný. Ešte stále ju buduje a zdokonaľuje. A ak ju Boh neopustil, ako ju môžeme opustiť my? Cirkev má ústredné miesto

v jeho pláne. Čo nás teda učí táto pasáž o biblickom učení o ústrednom postavení cirkvi?

a) Cirkev má ústredné miesto v dejinách

Verš jedenásty, ako sme videli, sa zmiňuje o Božom večnom rozhodnutí. Nazýva sa tiež jeho „plánom“ alebo „plánom tajomstva“ (verš 9). O tomto pláne alebo Božom rozhodnutí sa tu dozvedáme, že bol začatý vo večnosti, bol „ukrytý v minulých vekoch“ (verš 9) a „nebol oznámený ľudským synom v iných generáciách“ (verš 5). Tento plán Boh teraz uskutočnil v Kristovi Ježišovi, našom Pánovi - najprv skrze jeho historické dielo spasenia a potom skrze nasledovné zvestovanie vo svete. Aké je toto večné rozhodnutie, ktoré sa teraz uskutočňuje v dejinách, tento božský plán, ktorý sa takto stáva súčasťou dejín aj večnosti? Týka sa cirkvi, stvorenia nového a zmiereného človečenstva v jednote s Ježišom Kristom. Toto je „tajomstvo“ skryté od vekov, ale teraz odhalené.

Máme takýto pohľad na dejiny? Všetci sme históriu študovali v škole a možno sa nám zdala (ako mne) odporne nudná. Možno sme sa museli učiť spamäti dátumy alebo mená kráľov a kráľovien, ktorí vládli v našej krajine. Ale aký má história zmysel? Mal Henry Ford pravdu, keď sa r. 1919 počas súdneho procesu s *Chicago Tribune* za urážku na cti vyjadril: „História sú táraniny“? Je história len náhodným sledom udalostí, kde každý následok má svoju príčinu a každá príčina svoj následok, celok však neprejavuje žiadnu všeobecnú zákonitosť, ale je to len nezmyselný vývoj príbehu človeka? Mal Marx pravdu vo svojom dialektickom chápaní historického procesu? Alebo má história nejaké iné riešenie?

Kresťania tvrdia v rozpore so všetkými ostatnými názormi, že dejiny sú „jeho príbehom“ („history is his story“) - totiž Božím príbehom. Pretože Boh pracuje a prechádza od plánu počatého vo večnosti, cez historické rozpracovanie a odhalenie k dejinnému vrcholu a potom ďalej do večnej budúcnosti. Biblia chápe históriu takto lineárne. Hovorí nám tiež, že centrom Božieho večného - historického plánu je Ježiš Kristus, spolu s jeho vykúpeným a zmiereným ľudom. Pochopiť túto myšlienku nám môže pomôcť to, keď dáme do kontrastu perspektívu sekulárnych historikov s biblickou perspektívou.

Sekulárna história sústreďuje svoju pozornosť na kráľov, kráľovné a prezidentov, na politikov a generálov - fakticky na významné osobnosti (VIP). Biblia sa sústreďuje na skupinu, ktorú nazýva „svätí“. Sú to často malí ľudia, bezvýznamní ľudia, nedôležití ľudia, ktorí sú však súčasne Božími ľuďmi - a preto sú zároveň „neznámi (svetu), a predsa dobre známi (Bohu)“.²²

Sekulárna história sa sústreďuje na vojny, boje a mierové zmluvy, po ktorých nasledujú ďalšie vojny a mierové zmluvy. Biblia sa sústreďuje skôr na vojnu dobra so zlom a na rozhodujúce víťazstvo, ktoré získal Ježiš Kristus nad mocnosťami temna, na mierovú zmluvu ratifikovanú jeho krvou a na suverénne zvestovanie amnestie pre všetkých vzbúrencov, ktorí učinia pokánie a uveria.

Sekulárna história sa ďalej sústreďuje na meniacu sa mapu sveta pri porážke jedného národa iným a pripojení jeho územia a na vzrast a pád impérií. Biblia sa skôr sústreďuje na mnohonárodné spoločenstvo nazývané „cirkev“, ktoré nemá žiadne územné hranice a ktoré si nenárokujú nič menšie ako celý svet pre Krista, ktorého impérium sa nikdy neskončí.

Bezpochyby je toto vykreslenie rozdielov medzi sekulárnou a biblickou históriou priveľmi prísne. Biblia totiž neignoruje veľké ríše Babylonu, Egypta, Grécka a Ríma. Na druhej strane je pravda, že sekulárna história nemôže ignorovať fakt, že je tu cirkev. Je to však otázka perspektívy a priorit. Živý Boh je Bohom všetkých národov sveta, napriek tomu však v tejto všeobecnej komunite ľudstva existuje „zmluvné spoločenstvo“, jeho nová spoločnosť, začiatok jeho nového stvorenia. Práve týmto ľuďom sa zavi azal večným sľubom: „Budem ich Bohom a oni mi budú ľuďom“.

b) Cirkev má ústredné postavenie v evanjeliu

Evanjelium, ktoré niektorí z nás hlásajú, je príliš individualistické. „Kristus zomrel za mňa“, hovoríme a potom spievame o nebi „Och to bude sláva, keď tam budem“. Obe tvrdenia sú pravdivé. Čo sa týka prvého, sám apoštol Pavel mohol napísať: „syn Boží ... ma miloval a vydal seba samého za mňa.“²³ Pokiaľ ide o „pieseň slávy“, evanjelium sľubuje „slávu pre veriacich v nebi“. Toto však zďaleka nie je plné evanjelium. Z listu Efežanom v tretej kapitole je jasné, že

²² 2Kor 6,9

²³ Gal 2,20

plné evanjelium sa týka aj Krista aj „tajomstva“ Kristovho. Dobrá správa o nevystihnuteľnom Kristovom bohatstve, ktorú Pavel kázal, znie, že Kristus zomrel a vstal z mŕtvych nielen aby zachránil hriešnikov, ako som ja (hoci to naozaj urobil), ale tiež aby stvoril jednotné nové človečenstvo; nielen aby nás vykúpil z hriechu, ale aby nás adoptoval do Božej rodiny, nielen aby nás zmieril s Bohom, ale aby nás zmieril navzájom. Cirkev sa takto stáva integrálnou časťou evanjelia. Evanjelium je dobrou správou o novej spoločnosti, a ko aj o novom živote.

c) Cirkev má ústredné postavenie v živote kresťana

Je pozoruhodné, že Pavel túto pasáž zakončuje tak, ako začal (verš 1), totiž zmienkou o svojom utrpení za vec pohanov. Adresuje im nasledovné povzbudenie: *A tak vás žiadam, aby ste neochabovali pre moje utrpenia za vás, čo je vašou slávou* (verš 13). Nuž „utrpenie“ a „sláva“ sú v Novom zákone vždy spojené. Ježiš povedal, že vstúpi do svojej slávy skrze utrpenie a že jeho nasledovníci budú musieť ísť tou istou cestou. Tu však Pavel píše čosi odlišné, že totiž jeho utrpenie prinesie im (jeho čitateľom z pohanstva) slávu. Znáša kvôli nim utrpenie vo väzení ako ich zástanca, ktorý pevne zastáva ich včlenenie do Božej novej spoločnosti. Je tak pevne presvedčený o božskom pôvode svojho videnia, že je pripravený zaplatiť akúkoľvek cenu za jeho realizáciu. To je miera Pavlovej starostlivosti o cirkev.

Nuž samozrejme, že sa dá tvrdiť, že Pavel bol výnimkou. Napokon bol to apoštol pohanov. Dostal zvláštne zjavenie a zvláštne poslanie. Takže sa dalo očakávať, že bude za cirkev trpieť. Treba však povedať, že tento princíp je možné uplatniť na všetkých kresťanov. Ak cirkev má ústredné postavenie aj v dejinách aj v evanjeliu, potom určite musí mať ústredné postavenie aj v našom živote. Ako môžeme brať naľahko to, čo Boh berie tak vážne? Ako sa opovažujeme vytláčať na okraj to, čo Boh položil do stredu? Nie, budeme sa snažiť, aby sme sa stali zodpovednými členmi cirkvi, činnými v nejakom miestnom prejave všeobecnej cirkvi. Nebudeme sa môcť uspokojiť s nízkymi normami, ktoré d'aleko zaostávajú za novozákonnými ideálmi pre Božiu novú spoločnosť - či sú to už mechanické, nezmyselné zhromaždenia, alebo spoločenstvo, ktoré je ľadovo studené, ba až skazené rivalitou, ktorá z Večere Pánovej robí frašku, alebo taký do seba zahľadený izolacionizmus, ktorý

cirkev premieňa na geto, ktoré sa nezaujíma o vonkajší svet a jeho bolesti. Ak miesto toho budeme mať stále pred sebou (ako Pavel) víziu Božej novej spoločnosti ako jeho rodiny, jeho bydliska, jeho nástroja vo svete, potom sa budeme neustále usilovať o to, aby zhromaždenia nášho cirkevného zboru boli autentickéjšie, aby sa jeho spoločenstvo viac zaujímal o problémy ľudí a jeho svedectvo aby bolo naplnené väčším súcitom. Inými slovami, znovu (tak ako Pavel) budeme pripravení modliť sa, pracovať a ak treba aj trpieť preto, aby sa vízia zmenila na realitu.

3,14-21

6. Dôvera v Božiu moc

Preto zohýnam kolená pred Otcom, ¹⁵od ktorého má meno každé otcovstvo na nebi i na zemi: ¹⁶nech vám dá podľa bohatstva svojej slávy, aby skrze jeho Ducha mocne zosilnel váš vnútorný človek, ¹⁷aby Kristus skrze vieru prebýval vo vašich srdciach, aby ste zakorenení a upevnení v láske ¹⁸mohli so všetkými svätými pochopiť, aká je to šírka, dĺžka, výška a hĺbka ¹⁹a poznať aj Kristovu lásku presahujúcu každé poznanie, aby vás naplnila Božia plnosť celá. ²⁰A tomu, ktorý mocou, čo v nás pôsobí, je schopný okrem tohoto všetkého urobiť oveľa viac, ako prosíme alebo chápeme, ²¹tomu sláva v Cirkvi a v Kristovi Ježišovi po všetky pokolenia na veky vekov. Amen.

Jeden z najlepších spôsobov, ako zistiť hlavné trápenia a ambície kresťana, je študovať obsah jeho modlitieb a intenzitu, s akou sa ich modlí. My všetci sa modlíme za to, čo sa nás dotýka, a zrejme nás netrápia tie veci, ktoré nezahŕňame do svojich modlitieb. Modlitba vyjadruje pranie. Keď sa Pavel napríklad modlil za svojich izraelských súkmeňovcov, písal o „svojej túžbe srdca a modlitbe k Bohu za nich“.¹ Jedna pieseň to vyjadruje takto: „Modlitba je úprimná túžba duše vyslovená aleb o nevyjadrená“.

Toto určite platí o tejto druhej Pavlovej modlitbe v liste Efežanom, v ktorej otvára svoju dušu pred Bohom. Vysvetľoval aj Kristovo zmierlivé dielo, ktoré dalo vznik novej spoločnosti, aj svoj osobný podiel na tejto veci, keďže dostal osobitné zjavenie a poslanie. Teraz prechádza od výkladu k modlitbe. Modlí sa, aby tento Boží predivný plán, ktorý podrobne opisoval, bol čo najúplnejšie uskutočnený v živote jeho čitateľov. Modlitba a kázanie by mali ísť vždy ruka v ruku. Tak ako Ježiš zavlátil dobré semeno učenia v hornej dvorane modlitbou,² tak aj Pavel dokončuje svoje učenie úprim-

¹ Rim 10,1

² Ján 13-17

nou modlitbou, a keďže ju zapísal, môžeme sa do nej aj my započúvať. Biskup Handley Moule to vyjadril takto: „Kto by nebol znovu a znovu čítal záverečné verše tretej kapitoly listu Efežanom s pocitom človeka, ktorému je dovolené nazrieť cez poodrhnutú oponu do svätyne svätých kresťanského života?“³

1. Úvod k jeho modlitbe (verše 14-16a)

Apoštol začína: *Pre tú príčinu...*, a tým nadväzuje na myšlienkovú niť prerušenú vo verši 1. Akú „príčinu“ má na mysli? Čo ho to pohýna k modlitbe? Určite je to zmierlivé dielo Kristovo a tiež jeho vlastné pochopenie tohto diela skrze zvláštne zjavenie. Toto sú prvky jeho presvedčenia, ktoré podopierajú jeho modlitbu. Z tohto vyplýva pre modlitbu jeden dôležitý princíp. Základom Pavlovej modlitby bola jeho znalosť Božieho úmyslu. Nutné oprávnenie pre modlitbu mal Pavel práve v tom, čo Boh urobil v Kristovi a potom mu to zjavil. Lebo nevyhnutnou predohrou každej prosby je zjavenie Božej vôle. Nemáme právo modliť sa za niečo, čo Boh nezjavil ako svoju vôľu. Preto čítanie Biblie a modlitba musia ísť vždy spolu. Lebo práve v Písme Boh zjavil svoju vôľu a v modlitbe ho žiadame, aby túto vôľu uskutočnil.⁴

Pavel pokračuje: *Skláňam svoje kolená*. Normálny postoj pri modlitbe bolo medzi Židmi státie. V Ježišovom podobenstve o farizeovi a publikánovi obaja pri modlitbe stoja (Luk 18;11,13). Takže pokľaknutie bolo nezvyčajné. Naznačovalo mimoriadny stupeň naliehavosti, ako keď Ezdráš vyznával hriechy Izraela, alebo Ježiš padol na tvár v Getsemanskej záhrade a Štefan šiel na mučenícku smrť.⁵ Písmo nepredpisuje žiadnu pozíciu pre modlitbu. Je možné sa modliť pokľ a čiačky, postojačky, posediačky, pri chôdzi a dokonca aj poležiačky. Možno však budeme súhlasiť s Williamom Hendriksenom, že „ovisnutá pozícia tela pri modlitbe je pre Pána ohavnosťou“.⁶

Skláňam svoje kolená pred Otcom. Apoštol už nazval Boha „Otcom nášho Pána Ježiša Krista“ a pretože my sme v Kristovi, je aj

³ Moule, *Veni Creator*, s. 228

⁴ Vid' napr. Ján 15,7; 1Jána 5,1

⁵ Ezdr 9,55; Mt 26,39; Lk 22,41; Sk 7;59,60

⁶ Hendriksen, s. 166

„naším Otcom“, od ktorého plynú všetky dobrodenia.⁷ Na tomto mieste ďalej tvrdí, že od tohto Otca, pred ktorým kľáči v úctivej pokore, má *každá rodina na nebi aj na zemi svoje meno*. Aspoň taký je preklad RSV a NEB a *pasa patria* sa naozaj môže celkom správne preložiť ako „každá rodina“. V tejto zmienke o množstve rodín je však čosi nevhodné, keďže dominantnou témou týchto kapitol je to, že skrze Krista „jeden Boh a Otec nás všetkých“ (4,6) má len jednu rodinu alebo domácnosť, do ktorej veriaci Židia aj pohania patria za rovnakých podmienok. Preto sa zdá, že *pasa patria* bude lepšie preložené ako „celá rodina“ (AV), „jeho celá rodina“ (NEB margin) alebo „celá rodina veriacich“ (NIV). Ďalej pridané slová *v nebi a na zemi* potom budú naznačovať, že cirkev bojujúca na zemi a cirkev triumfujúca v nebi, hoci je rozdelená smrťou, jednako je jednou rodinou veľkej rodiny Božej.

Súčasne je tu zámerná hra so slovami v gréckej vete. Slovo „otec“ je *pater* a „rodina“ je *patria*. Preto sa niektorí prekladatelia snažili zachovať slovnú asonanciu v angličtine a preložili „Otec ... od ktorého každé otcovstvo ... (the Father.. fatherhood) má svoje meno“ (JBP, NIV-margin). Komentátori poukazujú na to, že slovo *patria* normálne neznamená „otcovstvo“, ale skôr „rodina“. Je to však rodina, ktorá pochádza z jedného otca, a teda myšlienka otcovstva je tu naznačená a „abstraktná myšlienka otcovstva sa tu zdá najdôležitejšia“.⁸ Je teda možné, že Pavel tu nehovorí len to, že celá kresťanská rodina má meno od Otca, ale že samotná predstava otcovstva je odvodená od otcovstva Božieho. V takom prípade skutočný vzťah medzi otcovstvom u ľudí a otcovstvom u Boha nie je ani analógiou („Boh je otcom ako sú ľudskí otcovia“), ani projekciou (Freudova teória, že Boha sme si vymysleli, lebo sme potrebovali postavu nebeského otca), ale je to vzťah odvodenia (Božie otcovstvo je prapôvodnou realitou, „prameňom každého predstaviteľného otcovstva“).⁹

K tomuto Otcovi sa Pavel modlí, aby dal jeho čitateľom isté dary *podľa bohatstva jeho slávy*. Aj „bohatstvo“ aj „sláva“ sú charakteristickými slovami tohto listu a na tomto mieste a tiež v 1,18 sú spojené. Pavel nemá žiadne pochybnosti o tom, že Boh má k dispozícii nevyčerpatelne zdroje, a že je schopný vypočítať jeho modlitbu.

⁷ 1,2-3

⁸ F. F. Bruce v Simpsonovi, s. 78

⁹ Armitage Robinson, s. 84

2. Podstata jeho modlitby (16b-19)

Rád si predstavujem apoštolovu prosbu ako schody, po ktorých vystupuje vyššie a vyššie v svojom úsilí za svojich čitateľov. Jeho modlitebné schodište má štyri schody, ktorých kľúčovými slovami sú: „sila“, „láska“, „poznanie“ a „plnosť“. Povedané presnejšie, najprv sa modlí, aby boli *posilnení* Kristom prebývajúcim v nich skrze svojho Ducha; po druhé, aby boli zakorenení a založení v láske; po tretie, aby *poznali* Kristovu lásku vo všetkých jej rozmeroch, hoci aj presahuje možnosti poznania; a po štvrté, aby boli *naplnení* samotnou Božou plnosťou.

a) *Posilnení mocou*

Modlitba sa začína: *aby vám dal zosilniť svojím Duchom vo vnútornom človekovi, aby Kristus skrze vieru prebýval vo vašich srdciach* (16-17a). Tieto dve prosby jasne patria spolu. Obe sa týkajú najvnútornejšej časti bytosti kresťana - jeho „vnútorného človeka“ na jednej strane a jeho „srdca“ na strane druhej. A hoci jedno hovorí o sile *Ducha* a druhé o prebývaní *Kristovi*, oboje sa určite týka tej istej skúsenosti. Pavel totiž nikdy neoddeľuje druhú a tretiu osobu Trojice. Prebývanie Krista a prebývanie Ducha v nás je tou istou vecou. Práve skrze Ducha prebýva totiž Kristus v našich srdciach¹⁰ a on dáva silu, keď tam prebýva. Navyše, skúsenosť s „Kristom vo vás“ bola súčasťou „tajomstva“, a teda výsadou veriacich z pohanov.¹¹

Niektorí sa čudujú tejto prvej prosbe, keď si spomenú, že Pavel sa tu modlí za kresťanov. Hovoria: „veď Kristus skrze Ducha prebýva v každom veriacom. Ako sa môže teda Pavel modliť, aby Kristus býval v ich srdciach? Či nebol Kristus ešte v nich?“ Na tieto otázky odpovieme, že naozaj je to tak, že v každom kresťanovi prebýva Kristus, a že každý kresťan je chrámom Svätého Ducha.¹² Charles Hodge však správne komentuje, že „v nás prebývajúcí Kristus je vec, ktorá má stupne“.¹³ Rovnako je to aj s vnútorným posilnením Ducha Svätého. Pavel sa modlí pri svojich čitateľoch za to, aby boli „upevnení, vystrojení, oživení“,¹⁴ aby „poznali silu vnútornej posily

¹⁰ Vid' Jn 14,16-18 a Rim 8,9-11

¹² Rim 8,9,10; 1Kor 6,19

¹³ Hodge, s. 186

¹¹ Kol 1,27

¹⁴ F. F. Bruce v Simpsonovi, s. 78

Ducha (JBP) a aby čoraz pevnejšie držali „vierou“ túto božskú silu, toto božské prebývanie v človekovi.

To, že Pavel má práve toto na mysli, je ďalej potvrdené tým, ako vyberá slovo pre „prebývanie“ Krista v srdci. Jestvujú dve podobné grécke slová: *paroikeó* a *katoikeó*. Prvý výraz je slabší. Znamená „obývať (miesto) ako cudzinec“ (AG). Žiť ako *paroikos* znamená žiť ako prišelec, ktorý žije mimo domova. Pavel použil toto slovo v 2,19. *Katoikeó* na druhej strane znamená niekde sa usadiť. Hovorí o trvalom pobyte na rozdiel od dočasného pobytu. Používa sa metaforicky o plnosti božstva, prebývajúcim v Kristovi¹⁵ aj o Kristovom prebývaní v srdci veriaceho (tu vo verši 17). Biskup Handley Moule z toho vyvodzuje: „Vybrané slovo (*katoikein*)... je slovo vytvorené na výslovné označenie trvalého bydliska na rozdiel od prechodného bývania. Označuje bývanie domáceho pána vo svojom dome na rozdiel od nočného odpočinku cestujúceho, ktorý zajtra odíde“. A zase „je to vždy príbytok v srdci, ktoré patrí Pánovi, ktorý tam, kde býva, musí vládnuť, ktorý neprichádza len nato, aby rozveselil a potešil, ale pri chádza predovšetkým vládnuť“.¹⁶ Takže Pavel sa modlí k Otcovi, aby Kristus skrze svojho Ducha mal dovolené usadiť sa v ich srdciach a zo svojho trónu mohol ich riadiť aj posilňovať. Už štvrtýkrát v tomto liste sme prekvapení prirodzenou trojičnou štruktúrou apoštolovho myslenia.¹⁷

b) *Zakorenení a založení v láske*

Keby sme mali možnosť opýtať sa Pavla, prečo sa za svojich čitateľov modlil, aby ich Kristus viedol a posilňoval, myslím, že by odpovedal, že chce, aby boli posilnení v láske. To preto, lebo v novom a zmierenom človečenstve, ktoré Kristus tvorí, je láska najvýraznejšou cnosťou. Nové človečenstvo je Božou rodinou, členovia ktorej sú bratmi a sestrami, ktorí milujú svojho Otca a milujú jedni druhých. Alebo mali by to robiť. Potrebujú energiu moci Ducha a Kristovho prebývania v nich, aby boli schopní milovať jedni druhých, napriek hlbokým rasovým a kultúrnym rozdielom, ktoré ich predtým oddeľovali.

Pavel chce vyjadriť, po akej fundamentálnej láske pri nich túži, a na to spája dve metafory (jednu botanickú, druhú architektonickú),

¹⁵ Kol 2,9

¹⁶ Moule *Veni, Creator*, s. 235 a 240

¹⁷ Vid' 1;3,17 a 2,18

ktoré obe zdôrazňujú hĺbku oproti povrchnosti. Títo kresťania majú byť *zakorenení a založení* na základe, alebo majú mať hlboké korene a pevné základy (NEB). Pavel ich takto pripodobňuje najprv k dobre zakorenčenému stromu, a potom k dobre postavenému domu. V oboch prípadoch bude neviditeľnou príčinou ich stability to isté: láska. Láska má byť pôdou, v ktorej je ich život zakorenený; láska má byť základom, na ktorom je ich život postavený. Nieкто by mohol povedať, že ich láska je zároveň „radikálna“ aj „fundamentálna“, lebo tieto slová sa zmieňujú o našich koreňoch a o našich základoch.

c) Poznanie Kristovej lásky

Pozorujeme, že apoštol teraz prechádza od našej lásky (v ktorej máme byť *zakorenení a založení*) ku Kristovej láske (za ktorú sa modlí, aby sme ju poznali). Uznáva, že pre obe potrebujeme silu a moc. Potrebujeme silu milovať a moc pochopiť Kristovu lásku. Tieto dve veci určite nemôžu byť od seba oddelené a čiastočne sa práve prejavom vlastnej lásky učíme zmyslu jeho lásky.

Pavel sa modlí, aby *sme mali moc (mohli) pochopiť* Kristovu lásku v jej plných rozmeroch - jej *šírke, dĺžke, výške a hĺbke*. Moderní komentátori nás varujú, aby sme tu neboli príliš doslovní, keďže apoštol sa tu mohol trochu vyžívať v rečníctve alebo v poetickej hyperbole. Napriek tomu sa mi zdá primerané povedať, že Kristova láska je dosť „široká“, aby zahrnula celé ľudstvo (zvlášť Židov a pohanov, ktorí sú témou týchto kapitol), je dosť „dlhá“, aby pretrvala večnosť, je dosť „hlboká“, aby zasiahla a j toho najhlbšie padlého hriešnika, a je dosť „vysoká“, aby ho vyvýšila do neba. Alebo ako to vyjadruje Leslie Mitton, keď nachádza paralelu s Rim 8,37-39: „Či pôjdeš vpred alebo vzad, či pôjdeš nahor alebo do hlbok nadol, nič nás neoddelí od lásky Kristovej“.¹⁸ M Starí vykladači šli ďalej. Objasnenie týchto rozmerov videli na kríži. Jeho zvislé brvno siahalo do zeme a ukazovalo do neba, kým priečne brvno držalo Ježišove ramená rozťahnuté, akoby chcel pozvať a privítať celý svet. Armitage Robinson to nazýva „peknu fantáziou“.¹⁹ Možno má pravdu, že je to len veľká predstavivosť, no napriek tomu to, čo tvrdí o Kristovej láske, je pravda.

¹⁸ itton s. 134

¹⁹ Armitage Robinson, s. 176

Tieto rozmery Kristovej lásky budeme schopní pochopiť, dodáva Pavel, len *so všetkými svätými*. Izolovaný kresťan isteže môže vedieť čosi o Ježišovej láske. Jeho pochopenie je nutne obmedzené jeho obmedzenou skúsenosťou. Na pochopenie celej Božej lásky je potrebný celý Boží ľud, *všetci svätí* spolu, mladí aj starí, čierni aj bieli, so všetkými svojimi rôznymi skúsenosťami a rôznym pôvodom.

Ale aj potom, hoci ju môžeme v jej rozmeroch do určitej miery „pochopiť“ svojou myslou, nemôžeme ju „poznať“ v našej skúsenosti. Je príliš široká, príliš dlhá, príliš hlboká a príliš vysoká, dokonca aj pre všetkých svätých spolu, aby ju pochopili. Táto *láska presahuje poznanie*. Pavel už použil toto „presahujúce“ slovo na označenie Božej moci²⁰ a milosti.²¹ Tu ho používa na opísanie lásky. Kristova láska je fak nepoznateľná, ako je nepreskúmateľné jeho bohatstvo (verš 8). Niet pochýb v tom, že celú večnosť budeme tráviť skúmaním nevyčerpatel'ného bohatstva jeho milosti a lásky.

d) *Naplnení Božou plnosťou*

„Plnosť“ je slovo charakteristické pre list Efežanom, ako aj pre list Kološanom. V liste do Kolossis Pavel hovorí nielen to, že Božia plnosť prebýva v Kristovi, ale aj to, že v Kristovi sme aj my dospeli k plnosti.²² Súčasne v liste Efežanom objasňuje, že ešte stále máme priestor pre rast. Ako jednotlivci máme byť stále znovu naplňovaní Duchom.²³ A cirkev, hoci je už Kristovou plnosťou,²⁴ má ešte stále „rásť v neho“, kým nedosiahne jeho plnosť.²⁵ „Rast k plnosti“ je teda témou Pavlovej štvrtej a poslednej prosby za jeho ázijských čitateľov. Modlí sa, aby boli *naplnení všetkou plnosťou Boha*. Nie je isté, ako má byť chápaný tento genitív. Ak je to genitív objektívny, potom Božia plnosť tu znamená bohatstvo Božej milosti, ktorú poskytuje. Ak je subjektívny, je to plnosť, ktorá naplňa samého Boha, inými slovami, je to jeho dokonalosť. Hoci je to závažná myšlienka, predsa sa na tomto mieste práve tento druhý význam zdá pravdepodobnejším. Grécka predložka, ktorá je tu použitá, je totiž *eis*, čo naznačuje, že nemáme byť natoľko naplnení „s“ jeho plnosťou, ako máme byť plnení „k“ jeho plnosti. Božia plnosť alebo dokonalosť sa stáva normou alebo úrovňou, za ktorú sa modlíme,

²⁰ 1,19
²³ 5,18

²¹ 2,7
²⁴ 1,23

²² Kol 1,19; 2,9-10
²⁵ 4,13-16

naznačená príkazmi byť svätý, ako je Boh svätý, a byť dokonalý, ako je náš Nebeský Otec dokonalý.²⁶

Takáto modlitba určite hľadá vpred na konečný stav dokonalosti v nebi, kde spolu vkročíme do cieľa Božej úplnosti, ktorú nám dal ako cieľ, a budeme celkom naplnení, naplnení do tej miery Božou plnosťou, ktorú ľudské bytosti môžu prijať bez toho, aby prestali byť ľuďmi. Ďalší spôsob, akým sa tento výhľad dá vyjadriť je ten, že budeme podobní Kristovi, čo je Boží úmysel a sľub,²⁷ keďže Kristus sám je plnosťou Božou. Ešte ďalší spôsob vyjadrenia tejto myšlienky je ten, že dosiahne me plnosť lásky, o ktorej Pavel práve hovoril vo svojej modlitbe. Vtedy bude splnená Ježišova vlastná modlitba: „Aby láska, ktorou si ma miloval, bola v nich a ja v nich.“²⁸ Keď hovoríme, že Pavlova posledná prosba ukazuje na nebeskú dokonalosť, nedáva nám to možnosť úniku pred jej výzvou pre súčasnosť. Boh totiž od nás očakáva, že denne budeme rásť smerom k tejto konečnej plnosti tak, ako sme denne premieňaní Duchom svätým na Kristov obraz od jedného stupňa slávy na druhý.²⁹

Keď sa teraz pozrieme späť dolu schodištom, ktorým sme s Pavlom vystupovali hore, nemôžeme nebyť prekvapení nad jeho opovážlivosťou. Modlí sa za svojich čitateľov, aby dostali silu Ducha a vedúcu prítomnosť Krista, aby ich život bol zakorenený v láske, aby dostali poznanie Kristovej lásky vo všetkých jej rozmeroch a aby dostali plnosť samotného Boha. Toto sú smelé prosby. Tí, ktorí vystupujú po tomto schodišti, strácajú dych a dokonca majú slabší záchvat. Pavel nás však nenecháva v napätom očakávaní.

3. Záver jeho modlitby (verše 20-21)

Všimneme si, že tieto štyri apoštolove prosby sú vložené medzi dve zmienky o Bohu. Vo veršoch 14-16 je Otcom celej rodiny a vlastní nekonečné bohatstvo v sláve; vo veršoch 20 a 21 je Bohom, ktorý v nás mocne pôsobí. Takýto Boh vie vypočuť modlitbu.

Božia schopnosť vypočuť modlitbu je silne vyjadrená apoštolovým zloženým sedemstupňovým výrokom. (1) On je schopný urobiť

²⁶ 1Pet 1,15-16; Mt 5,48

²⁸ Jn 17,26

²⁷ Rim 8,29; 1Jána 3,2

²⁹ 2Kor 3,18

alebo pracovať (*poiésai*), lebo nie je ani záhaľčivý, ani nečinný, ani mŕtvy. (2) On je schopný urobiť to, čo *my prosíme*, lebo počuje a vypočúva modlitby. (3) On je schopný urobiť, čo žiadame, *alebo myslíme*, lebo číta naše myšlienky, a niekedy si predstavujeme veci, na ktoré si netrúfame, a preto ich nežiadame. (4) On je schopný urobiť všetko, čo žiadame alebo myslíme, lebo o všetkom vie a dokáže to uskutočniť. (5) On je schopný urobiť *viac... ako (hyper, „nad“)* všetko, ako žiadame alebo myslíme, lebo jeho očakávania sú vyššie ako naše. (6) On je schopný urobiť oveľa viac alebo *hojnejšie (perissós)* nad všetko, čo žiadame alebo myslíme, lebo svoju milosť nedáva v odpočítanej miere. (7) On je schopný urobiť oveľa viac, *d'aleko hojnejšie* nad to, ako žiadame alebo myslíme, lebo on je Bohom super-hojnosti. Táto príslovka hyperekperissou je jedným z Pavlom vytvorených „super-superlatívov“.³⁰ Anglické navrhované ekvivalenty sú „nesmierne viac“ (NIV) alebo „ďaleko viac ako viac“³¹, ale dojem z neho je snáď najlepšie prenesený prekladom „nekonečne viac“ (AG, JBP). Vyjadruje jednoducho, že pre to, čo Boh môže urobiť, niet hraníc.

Božia nekonečná schopnosť konať nad naše modlitby, myšlienky a sny je *podľa moci, ktorá pôsobí v nás*, v nás jednotlivo (Kristus býva v našich srdciach skrze vieru) a v nás spoločne (lebo sme miestom, kde Boh prebýva vo svojom Duchu). Je to moc vzkriesenia, moc, ktorá vzkriesila Krista z mŕtvych, posadila ho na trón v nebesiach a potom vzkriesila a posadila na trón spolu s ním nás. Taká je moc, ktorá pôsobí v kresťanovi a v cirkvi.

Pavlova modlitba sa týka naplnenia jeho vízie Božej novej spoločnosti lásky. Žiada, aby jej členovia boli posilnení k láske a aby poznali Kristovu lásku, hoci aj presahuje poznanie. Potom sa však obracia od lásky Božej, ktorá presahuje poznanie, k moci Božej, ktorá presahuje predstavivosť - od bezhraničnej lásky k bezhraničnej moci. Lebo je presvedčený, ako aj my musíme byť, že len božská moc môže pôsobiť božskú lásku v božskej spoločnosti.

Pridať k tomu čokoľvek ďalšie by nebolo vhodné. Hodí sa tu len doxológia. *Jemu sláva*, zvoláva Pavel, tomuto Bohu, ktorý má moc vzkriesenia, ktorý jediný dokáže naplniť sen. Moc pochádza od neho, sláva teda musí smerovať k nemu. *Jemu nech je sláva v cirkvi a*

³⁰ Bruce, str. 70

³¹ Simpson, s. 84

v Kristovi Ježišovi zároveň v tele aj v hlave, v Neveste aj v Ženíchovi,
v spoločenstve pokoja a Činiteľovi pokoja, *po všetky pokolenia*
(v histórii) *na veky vekov* (vo večnosti), *Amen*.

III Nové pravidlá

Efežanom 4,15,21

4, 1-16

7. Jednota a rozličnosť v cirkvi

Preto vás prosím ja, väzeň v Pánovi, aby ste žili dôstojne podľa povolania, ktorého sa vám dostalo² so všetkou pokorou, miernosťou a zhovievavosťou. Znášajte sa navzájom v láske³ a usilujte sa zachovať jednotu Ducha vo zväzku pokoja.⁴ Jedno je telo a jeden Duch, ako ste aj povolani v jednej nádeji svojho povolania.⁵ Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst.⁶ Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých.⁷ Ale každý z nás dostal milosť podľa miery, akou nás obdaroval Kristus.⁸ Preto hovorí:

„Do výšav vystúpi, so sebou vzal zajatcov, ľudom dal dary“.

⁹*A čo iné znamená to „vystúpil“, ako že aj zostúpil do nižších častí zeme? ¹⁰Ten čo zostúpil je ten istý, čo aj vystúpil ponad všetky nebesia, aby naplnil všetko. ¹¹On ustanovil niektorých za apoštolov, niektorých za prorokov, iných za evanjelistov a iných za pastierov a učiteľov, ¹²aby pripravovali svätých na dielo služby, na budovanie Kristovho tela, ¹³kým nedospejeme všetci k jednote viery a poznania Božieho Syna, k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku, ¹⁴aby sme už neboli malými deťmi, ktorými sem-tam hádže a zmieta hocijaký vietor klamlivého ľudského učenia, ktorý podvodne strháva do bludu. ¹⁵Ale žijme podľa pravdy a v láske všestranne vrastajme do toho, ktorý je hlavou, do Krista. ¹⁶Z neho celé telo, pevne zviazané a pospájané všetkými oživujúcimi spojivami, podľa činnosti primeranej každej časti, rastie a buduje sa v láske.*

V predošlých troch kapitolách Pavel odkrýval svojim čitateľom, ako sa večný Boží úmysel uskutočňuje v dejinách. Skrze Ježiša Krista, ktorý zomrel za hriešnikov a vstal z mŕtvych, Boh tvorí čosi úplne nové, nielen nový život pre jednotlivcov, pre novú spoločnosť.

Pavel vidí, ako sa odcudzené človečenstvo vzájomne zmieruje, rozdrobené človečenstvo zjednocuje, ba ako sa tvorí nové človečenstvo. Je to veľkolepá vízia.

Apoštol teraz prechádza od novej spoločnosti k novým normám, ktoré sa v nej predpokladajú. Takže sa obracia od výkladu k napomenutiu, od toho, čo Boh urobil (v oznamovacom spôsobe), k tomu, čím musíme byť a čo musíme robiť my (v rozkazovacom spôsobe), od učenia k povinnosti, „od *credenda* ... *ku agenda*“,¹ od poučnej teológie k jej pozemskému, konkrétnemu uplatneniu v každodennom živote.

Začína: Ja teda, väzeň pre Pána, vás prosím... Doteraz ich učil a modlil sa za nich (1,15-23 a 3,14-19), teraz im adresuje vážnu výzvu. Vyučovanie, zástupná modlitba a pobádanie tvoria ťažko prekonateľnú trojicu zbraní vo výzbroji každého kresťanského učiteľa. Okrem toho Pavel nebol žiadny obyčajný učiteľ. Používa emfatické osobné zámeno, *egó* seabavedomej apoštolskej autority, tak ako v 3,1. A znovu sa tu predstavuje ako *väzeň pre Pána*, použijúc trochu odlišnú gramatickú konštrukciu, ale ten istý *dvojitý význam*, že je zároveň vážnym Kristovým aj vážnym pre Krista. Je vážnym priviazaným k nemu reťazami lásky a je vo väzbe pre vernosť jeho evanjeliu. Takto autorita jedného z Kristových apoštolov a rozhodné presvedčenie človeka v domácom väzení kvôli jeho vízii zjednotenej cirkvi spolu podopierajú jeho pobádanie. *Prosím vás*, píše, *aby ste žili život hodný povolania, ktorým ste povolaní*.

Aký má byť tento život, môže byť určené len charakterom Božieho povolania, ktorého má byť hodný. Aký teda má byť? Nová spoločnosť, ktorú Boh povoláva k jestvovaniu, má dve hlavné vlastnosti: Po prvé, je to „jeden“ ľud, ktorý je zložený rovnako zo Židov aj z pohanov, je to jedna Božia rodina. Po druhé, je to „svätý“ ľud, odlišný od sekulárneho sveta, oddelený (ako Izrael v časoch Starého zákona), aby patril Bohu. Pretože je Boží ľud povolaný, aby bol jedným ľuďom, musí svoju jednotu aj prejaviť. Pretože je povolaný, aby bol svätý, musí prejaviť svoju čistotu. Jednota a čistota sú dve základné črty života hodného božského povolania cirkvi. Apoštol pojednáva o jednote cirkvi vo veršoch 1-16 a o čistote cirkvi od 4,17 do 5,21.

Za posledných päťdesiat rokov a viac sa mnoho povravelo a

¹ Simpson, s. 87

popísalo o jednote cirkvi. Moderný záujem o túto tému je možné vystopovať vo vplyvnej „Výzve všetkým kresťanom“, ktorú r. 1920 vydala Lambethská konferencia anglikánskych biskupov pod vedením Randalla Davidsona, arcibiskupa z Canterbury. Hnutie za znovuzjednotenie cirkvi nadobudlo po tejto udalosti rýchlosť a jeho dva významné míľniky sú inaugurácia cirkvi Južnej Indie r. 1947 a inaugurácia Svetovej rady cirkví r. 1948. Odvtedy vzniklo už viac zjednotených cirkví, kým iné zjednocovacie plány uviazli. Dá sa povedať, že hnutie stagnuje. Preto je o to dôležitejšie pozrieť sa nepredpojatými očami na Efežanom 4,1-16, keďže toto je jedna z dvoch klasických novozákonných pasáží o kresťanskej jednote (druhá je Ján 17). Mala by nám poskytnúť silný stimul k tomu, aby sme sa zaoberali kresťanskou jednotou, a tiež zdravú korekciu pre množstvo pomýlených predstáv o nej.

Pavel sa zaoberá štyrmi skutočnosťami o tomto druhu jednoty, ktorú Boh zamýšľá pre svoju novú spoločnosť. Dajú sa vyjadriť v štyroch nasledovných výrokoch:

1. Jednota závisí od *láskavosti nášho* charakteru a správania (verš 2)
2. Jednota pochádza z *jednoty nášho Boha* (v. 3-6)
3. Jednota je obohatená *rozličnosťou* našich darov (verše 7-12)
4. Jednota vyžaduje *zrelosť* nášho vzrastu (verše 13-16)

Budeme vidieť, že láskavosť, jednota, rozličnosť a dospelosť sú zjavne kľúčovými myšlienkami tejto časti.

1. Kresťanská jednota závisí od láskavosti nášho správania (verš 2)

Pavel začína opis života hodného nášho povolania tým, že ho charakterizuje piatimi vlastnosťami - poníženosť, tichosť, trpezlivosť, vzájomná znášanlivosť a láska. Modlil sa k Bohu, aby sme boli „zakorenení a založení v láske“ (3,17); teraz svoju výzvu adresuje nám, aby sme žili život lásky. Práve tu on začína a tu máme začínať aj my. Príliš mnoho ľudí začína od štruktúr (a štruktúry nejakého druhu sú nevyhnutné), apoštol však začína morálnymi kvalitami. Pri hľadaní kresťanskej jednoty, ak si máme voľiť, isteže musíme povedať, že morálna stránka je dôležitejšia ako štruktúrna.

Poníženosť bola v starovekom svete veľmi opovrhovaná. Gréci nikdy nepoužívali svoje slovo pre pokoru (*tapeinotés*) v súhlasnom kontexte, ešte menej s obdivom. Naopak, týmto slovom označovali biedny, otrocký, päťolízacký postoj „hrbiacu sa podriadenosť otroka“.² Kým neprišiel Ježiš Kristus, skutočná pokora nebola uznávaná. Pretože on sa pokoril. A jedine on zo všetkých svetových náboženských a etických učiteľov nám predložil ako náš vzor malé dieťa.

Okrem toho, Pavel tu používa slovo *tapeinofrosyné*, čo znamená „poníženosť myseľ“, pokorné uznanie ceny a hodnoty iných ľudí, pokorná myseľ, ktorá bola v Kristovi a viedla ho k sebvyprázdneniu a stal sa sluhom.³

Nuž pokora je podstatne významnou pre jednotu. Za každou nezhodou sa skrýva pýcha, kým najväčším samostatným tajomstvom zhody je pokora. Nie je to ťažké dokázať zo skúsenosti. Ľudia, ktorí sa nám bezprostredne a inštinktívne páčia a s ktorými sa ľahko dohodneme, sú tí, ktorí nám dávajú úctu, ktorá nám patrí. Naopak, ľudia, ktorí sa nám bezprostredne a inštinktívne nepáčia, sú tí, ktorí s nami zaobchádzajú ako s odpadkami. Inými slovami, osobná samofúbosť je kľúčovým činiteľom vo všetkých našich vzťahoch. Ak však miesto manévrovania na získanie úcty od iných (čo je pýcha) venujeme im svoju úctu uznaním ich Bohom darovanej ceny (čo je pokora), budeme posilňovať súlad v Božej novej spoločnosti.

Tichosť (*praotés*) dostala srdečnú pochvalu od Aristotela. Pretože Aristoteles neznášal extrémny a obľuboval „zlatý stred“, v *praotés* videl kvalitu umiernenosti, „stred medzi prílišným hnevom a trvalou neschopnosťou nahnevať sa“.⁴ Toto slovo sa používalo aj na označenie zdomácnelých zvierat. Takže tichosť („krotkosť“) nie je synonymom pre „slabosť“. Naopak, je to jemnosť silných, ktorých sila je pod kontrolou. Je to vlastnosť silnej osobnosti, ktorá je napriek tomu svojím vlastným pánom a sluhom iných. Tichosť je „absencia postoja presadzovania osobných práv, či už v prítomnosti Božej alebo ľudí.“⁵ Osobitne je potrebná pri pastoroch, ktorí by svoju autoritu mali používať jedine v duchu jemnosti.⁶

„Poníženosť“ a „tichosť“ tvoria prirodzenú dvojicu. Lebo „tichý človek myslí tak málo na svoje osobné nároky, ako pokorný na svoje

² F. F. Bruce v Simpsonovi, s. 88   ³ Fil 2,3-8; podstatné meno sa používa vo verši 3

⁴ Barclay, s. 162

⁵ Findlay, s. 265

⁶ 1Kor 4,21; 2Tim 2,25

osobné zásluhy“.⁷ V dokonalej vyváženosti sa nachádzali v charaktere Pána Ježiša, ktorý sa sám označil ako „tichý a pokorný srdcom“.⁸

Tretia a štvrtá vlastnosť tiež tvorí prirodzenú dvojicu, lebo trpezlivosť (*makrothymia*) je schopnosť vydržať popudzujúcich ľudí, tak ako Boh v Kristovi mal trpezlivosť s nami. *Vzájomná znášanlivosť* hovorí o tej vzájomnej tolerancii, bez ktorej žiadna skupina ľudských bytostí nemôže spolunažívať v pokoji. Láska je poslednou vlastnosťou, ktorá zahŕňa predchádzajúce štyri, a je korunou a sumou všetkých cností. Keďže milovať znamená konštruktívne hľadať blaho iných a dobro spoločenstva, jej „väzbové“ vlastnosti sú oslavované v Kol 3,14.

Tu je teda päť základných kameňov kresťanskej jednoty. Tam, kde tieto nie sú prítomné, nemôže obstať žiadna vonkajšia štruktúra jednoty. Keď však bol položený tento pevný základ, je tu dobrá nádej, že je možné na ňom postaviť viditeľnú jednotu. Môžeme si byť istí, že Bohu sa nepáči žiadna jednota, ktorá nie je dieťaťom láskavosti.

2. Kresťanská jednota vychádza z jednoty nášho Boha (verše 3-6)

Aj náhodný čitateľ veršov 3-6 (ktoré niektorí považujú za časť kresťanskej piesne, alebo kréda pre katechuménov) je prekvapený opakovaním slova „jeden“, ktoré sa objavuje sedemkrát. Pozornejšie čítanie ukáže, že tri z týchto siedmich jednôt sa týkajú troch osôb Trojice (*jeden Duch* - verš 4; *jeden Pán* - verš 5, t.j. Pán Ježiš; a *jeden Boh a Otec nás všetkých* - verš 6), kým ostatné štyri sa týkajú našej skúsenosti vo vzťahu k trom osobám Trojice. Táto skutočnosť sa dá vyjadriť v troch jednoduchých tvrdeniach.

Po prvé, jestvuje len *jedno telo*, pretože jestvuje len *jeden Duch* (verš 4). Toto jedno telo je cirkev, telo Kristovo (1,23), ktoré zahŕňa veriacich zo Židov aj z pohanov. Jeho jednota alebo súdržnosť vychádza z jedného Svätého Ducha, ktorý ho obýva a oživuje. Pavel to opisuje na inom mieste takto: „V jednom Duchu sme my všetci - Židia či Gréci, otroci či slobodní - boli pokrstení do jedného tela - a

⁷ Dale, s. 215

⁸ Mt 11,29 (praos ... kai tapeinos) viď 2Kor 10,1

všetci sme pili z jedného Ducha.⁹ Takže práve spoločné vlastníctvo jedného Svätého Ducha nás integruje do jedného tela.

Po druhé, jestvuje len *jedna nádej*, ktorá patrí k nášmu kresťanskému povolaniu (verš 4), *jedna viera* a *jeden krst* (verš 5), pretože je len *jeden Pán*. Pán Ježiš Kristus je jediný predmet viery, nádeje a krstu všetkých kresťanov. Je to Ježiš Kristus, v ktorého sme uverili, Ježiš Kristus, v ktorého sme boli pokrstení,¹⁰ a Ježiš Kristus, ktorého príchod čakáme s nádejnými výhliadkami.

Po tretie, jestvuje jedna kresťanská rodina, ktorá zahŕňa všetkých nás (verš 6), pretože *jestvuje len jeden Boh a Otec*, ktorý je *nad všetkých*, *preniká všetkých* a je *vo všetkých*. Niekoľko rukopisov hovorí „vo vás všetkých“, čím objasňuje, že týmto slovom „všetci“ sa myslí „všetci kresťania“, ktorých Otcom je Boh, a nie „všetci ľudia“ bez rozdielu, alebo „všetky veci“ (vesmír). Armitage Robinson nazýva tento prídavok slova „vy“ „opatrnou poznámkou“.¹¹ Možno je to tak a je isté, že prevažná väčšina rukopisného svedectva ju vynecháva. Napriek tomu je to poznámka správna. Pretože tí „všetci“, *nad ktorými*, *skrze ktorých* a *v ktorých* je Boh Otcom, sú jeho rodina alebo domácnosť, jeho vykúpenie detí.¹²

Teraz môžeme tieto tri tvrdenia zopakovať, ale v opačnom smere a v takom poradí, v akom sú osoby Trojice normálne spomínané. Po prvé, tento jeden Otec vytvára túto jednu rodinu. Po druhé, jeden Pán Ježiš vytvára jednu vieru, nádej a krst. Po tretie, jeden Duch vytvára jedno telo.

Môžeme ísť vlastne ešte ďalej. Musíme tvrdiť, že *môže existovať len jedna kresťanská rodina*, len *jedna kresťanská viera*, *nádej* a *krst* a len *jedno kresťanské telo*, pretože je len *jeden Boh*, *Otec*, *Syn* a *Duch Svätý*. Cirkvi nemôžete množiť tak, ako nemôžete množiť Bohov. Je len jeden Boh? Tak má len jednu cirkev. Je Božia jednota neporušiteľná? Potom to isté platí aj o jednote cirkvi. Jednota cirkvi je taká nezničiteľná ako jednota samotného Boha. Cirkev nie je ľahšie rozdeliť, ako rozdeliť samotné Božstvo.

Po takomto nezaobalenom a dogmatickom vyhlásení (ako to urobil sám apoštol Pavel) nie je ľahké si predstaviť, čo si čitateľ myslí. Asi mi poviete čosi v tomto zmysle: „Je to veľmi pekné takto vyhlásiť, že cirkev nemôžeme rozštiepiť. Pravda je však taká, že prá-

⁹ 1Kor 12,13   ¹⁰ Napr. 1Kor 1,13; Gal 3,27   ¹¹ Armitage Robinson, s. 93

¹² Cf. 1,2; 17; 2,18-19; 3,14-15

ve v tom, čo tvrdíte, že nemôžeme urobiť, sme boli mimoriadne úspešní.“ Ako je možné dať dohromady zrejmy zjav nejednoty cirkvi s biblickým tvrdením o nezničiteľnosti jej jednoty?

Na tomto mieste si musíme uvedomiť dôležitý rozdiel. Nie je to len rozdiel medzi „viditeľnou“ a „neviditeľnou“ cirkvou. Toto rozlíšenie platí, ale predstava neviditeľnej cirkvi (ktorej členovia sú známi len Bohu) je zneužívaná ako výhovorka, ktorú používajú na vysvetlenie odmietnutia zodpovedného členstva vo viditeľnej cirkvi. Takže toto rozlíšenie sa musí definovať trochu presnejšie. Musíme rozlišovať medzi jednotou cirkvi ako neviditeľnou realitou prítomnou v Božej mysli (ktorý si hovorí: „Mám len jednu cirkev“) a nejednotou cirkvi ako viditeľným zjavom, ktorý protirečí neviditeľnej realite (kvôli ktorej si my hovoríme: „Jestvujú stovky oddelených a konkurujúcich si cirkví“). Sme jedno, lebo to hovorí Boh, a na medzinárodných konferenciách a kongresoch vnímame svoju jednotu v Kristovi. Napriek tomu navonok a viditeľne patríme k rôznym cirkvám a rôznym tradíciám, z ktorých niektoré nemajú ani spoločné prijímanie, kým iní ďaleko zablúdili od biblického kresťanstva.

Sám apoštol uznáva túto paradoxnú kombináciu jednoty a nejednoty. Práve v tejto pasáži, kde je tak zdôraznená nezničiteľná jednota cirkvi, je priznávaná aj možnosť nejednoty. Uvažujme o verši 3, ktorý sme dosiaľ vynechali a v ktorom čítame, že máme byť *horliví udržať jednotu Ducha vo zväzku pokoja*. Toto je veľmi zvláštne napomenutie. Pavel najprv opisuje jednotu cirkvi ako „jednotu Ducha“ (čo znamená, že je to jednota, ktorú tvorí Svätý Duch) a potom dokazuje, že táto jednota je tak nezničiteľná ako sám Boh. Napriek tomu v tej istej súvislosti nám pripomína, že ju máme udržiavať! Čo tým môže myslieť? Aký má zmysel vyzývať k udržiavaniu niečoho, čo je nezničiteľné, a vyzývať nás k tomu, aby sme to udržiavali, ale je to „jednota Ducha“, ktorú on stvoril, a preto by sa dalo predpokladať, že bude zodpovedať aj za jej udržiavanie?

Zdá sa, že na tieto otázky jestvuje jediná možná odpoveď, totiž že *udržiavať jednotu cirkvi* znamená udržiavať ju viditeľne. Máme tu apoštolské napomenutie, aby sme zachovali v reálnych konkrétnych vzťahoch lásky (*vo zväzku pokoja*, t.j. v pokoji, ktorý nás spolu viaže) tú jednotu, ktorú Boh stvoril a ktorú nemôže zničiť ani človek, ani démon. Máme svetu ukázať, že táto jednota, o ktorej hovoríme, že

jestvuje nezničiteľne, nie je akýsi zvrátený žart, ako vyzerá, ale je to pravdivá a slávna realita.

Možno nám tu pre lepšie pochopenie našej zodpovednosti pomôže analógia s ľudskou rodinou. Predstavme si dvojicu menom pán a pani Kováčovci a ich tri deti: Tomáša, Jakuba a Pavla. Je to jedna rodina, o tom niet pochyb. Spojilo ich manželstvo a rodičovstvo. Časom sa však rodina Kováčovcov rozpadne. Otec a matka sa hádajú, viac rokov žijú v nepríjemnom prírmerí, čoraz väčšími sa odcudzujú, až sa nakoniec rozvedú. Traja chlanci sa takisto hádajú, najprv so svojimi rodičmi, potom medzi sebou a rozídu sa. Tomáš žije v Kanade, Jakub v Austrálii a Pavol v Nemecku. Nikdy sa nestretávajú, nepíšu si, ani netelefonujú. Stratia kontakt. Nielen to. Sú takí rozhodnutí zaprieť jeden druhého, že si úradne zmenia meno. Je ťažké predstaviť si rodinu, ktorá by zažila tragickejší rozpad ako tento. Všetky vzájomné vzťahy boli prerušené.

Predpokladajme teraz, že sme príbuzní Kováčovcov, ako budeme reagovať? Pokrčíme plecami, usmejeme sa a zahundreme: „To nič, aj tak je to jedna rodina“? Mali by sme plnú pravdu. Z Božieho pohľadu sú stále jedna rodina, bez možnosti zrušenia. Pán a pani Kováčovci sú ešte stále manžel a manželka a stále sú rodičmi svojich troch synov, ktorí sú ešte stále bratmi. Pretože jednoducho nič nemôže zmeniť jednotu rodiny, ktorú vytvorila realita manželstva a narodenia. Ale uspokojíme sa s takouto situáciou? Bu deme sa pokúšať ospravedlniť alebo zľahčiť tragédiu ich rozdelenia odvolávaním sa na nezničiteľnosť ich rodinných zväzkov? Nie, toto by nestačilo ani nášmu rozumu, ani srdcu, ani svedomiu. Čo budeme teda robiť? Určite sa budeme snažiť o sprostredkovanie pokoja. Vy-zveme ich, aby „zachovali jednotu rodiny prostredníctvom zväzku pokoja“, to znamená, aby preukázali jednotu svojej rodiny pokáním a vzájomným zmierením.

Práve tak ten fakt, že jednota cirkvi je nezničiteľná, nie je žiadnou výhovorkou pre uspokojenie sa s tragédiou jej reálnej nejednoty. Naopak, apoštol nám hovorí, aby sme boli *horliví udržať jednotu Ducha*. Grécke slovo pre „horlivý“ je dôrazné (*spoudazontes*). Hovorí, že nemáme „šetriť námahou“ (NEB). Keďže je to prídavné prítomné, je to výzva k nepretržitej, usilovnej aktivite. Markus Barth to vyjadruje veľmi plasticky: „Je veľmi ťažké presne preložiť nástojčivosť obsiahnutú v tomto gréckom slove se. Nielen náhlivosť

a horlivosť, ale plné úsilie celého človeka, vrátane vôle, citu, rozumu, fyzickej sily a plného postoja. Rozkazovací spôsob príchastia v gréčtine vylučuje pasivitu, kvietizmus, postoj „však uvidíme“ alebo usilovnosť zmiernenú príliš voľnou rýchlosťou. Iniciatíva patrí tebe! Urob to teraz! Mysli to vážne! Ty to musíš urobiť! Myslím to vážne. Taký je tón verša 3.¹³

Pýtam sa sám seba, kde je dnes možné nájsť medzi evanjelikámi takéto horlivé hľadanie jednoty. Alebo je to apoštolský príkaz, ktorý vo veľkom ignorujeme?

Vezmime si najprv miestny zbor, lebo je pravdepodobné, že práve tohto sa Pavel v prvom rade dotýka. Niektoré kresťanské spoločenstvá sú zničené súperením medzi jednotlivcami alebo skupinami, ktoré sa trápia celé roky bez snahy o nápravu. Ako vôbec môžeme tolerovať takéto veci? Potrebujeme byť „horliví“ v hľadaní lásky, jednoty a pokoja a aktívnejší v tejto činnosti.

Ako sme však videli, list Efežanom mohol byť okružným listom adresovaným viacerým zborom. Pravdepodobne v samotnom meste Efez bolo už toľko kresťanov, že sa stretávali vo viacerých zboroch po domoch. Vieme napríklad, že Aquila a Priscilla mali cirkevný zbor vo svojej domácnosti, keď žili v Ríme, (Rim 16,3-5) a pravdepodobne aj vtedy, keď sa presťahovali do Efezu (Sk 18,26). A tak Pavel môže mať na mysli potrebu jednoty medzi zborní práve tak ako vo vnútri zborov. Ak je to tak, jeho zámer by sa dnes dotýkal medzicirkevných vzťahov. Toto nie je miesto, kde by sme mohli zachádzať do vysvetľovania technických pojmov označujúcich vzťahy medzi cirkvami, ako sú „otvorené spoločenstvo“, „interkomúnia“, „plné spoločenstvo“ a „organická jednota“. Je tu priestor pre rôzne názory na to, ako sa má Božia zamýšľaná jednota kresťanov prejavíť vo vonkajšej forme alebo formách. Všetci by sme sa však mali horlivo snažiť o nejaké viditeľné vyjadrenie kresťanskej jednoty. Podmienkou je vždy len to, že na jej dosiahnutie neobetujeme nejakú podstatnú kresťanskú pravdu. Kresťanská jednota vyplýva z toho, že máme jedného Otca, jedného Spasiteľa a jedného Ducha, ktorý v nás prebýva. To znamená, že nemôžeme pestovať jednotu, ktorá by sa páčila Bohu, ak poprieme učenie o Trojici, alebo ak osobne nepoznáme Boha skrze zmierlivé dielo jeho Syna Ježiša Krista a moc Svätého Ducha. Autentická kresťanská

¹³ Barth, s. 428

„jednota“ v pravde, živote a láske je oveľa dôležitejšia ako plány „zjednotenia“ štrukturálneho druhu, hoci ideálne je to, keď to druhé je viditeľným vyjadrením prvého.

3. Kresťanská jednota je obohatená rozličnosťou našich darov (verše 7-12)

Kontrast medzi 6. a 7. veršom je prekvapivý. Šiesty verš hovorí o Bohu ako Otcovi *všetkých nás*, ktorý je *nad všetkými*, preniká *všetkých* a je *vo všetkých*. Siedmy verš sa však začína: *Milosť však bola daná každému z nás...* Takto Pavel prechádza od „všetkých nás“ ku „každému z nás“, a tým aj od jednoty k rozmanitosti cirkvi.

V skutočnosti tu zároveň bližšie vymedzuje to, že práve napísal o jednote cirkvi. Aj keď je len jedno telo, jedna viera, jedna rodina, táto jednota sa nemá chybné vysvetľovať ako bezživotná a bezfarebná uniformita. Nesmieme si predstavovať, že každý kresťan je presnou kópiou každého iného kresťana, akoby sme všetci boli vyrobení v nejakej nebeskej továrni. Naopak, jednota cirkvi je ďaleko od nudnej monotónnosti a je vzrušujúco rozmanitá. A to nielen kvôli našim rôznym kultúram, temperamentom a osobnostiam (hoci je to tak, Pavel tu o tom nehovorí), ale kvôli rozličným darom, ktoré Kristus rozdeľuje na obohatenie nášho spoločného života.

Siedmy verš sa zmieňuje o Kristovej milosti pri udeľovaní rôznych darov. Hoci Pavel tu nepoužíva pojem *charismata* na označenie duchovných darov (ako Rim 12,6 a 1Kor 12,4), predsa je jasné, že hovorí práve o nich. „Milosť“ je totiž *charis* a „dary“ sú *charismata*. Okrem toho je veľmi dôležité chápať, aký je medzi nimi rozdiel. „Záchranná milosť“, tá milosť, ktorá zachraňuje hriešnikov, je daná všetkým, ktorí veria;¹⁴ To však, čo by sme mohli nazvať „služobnou milosťou“, milosť, ktorá vstrojuje Božích ľudí pre službu, sa dáva v rôznych stupňoch *podľa miery daru Kristovho* (verš 7). Jednota cirkvi pochádza z *charis*, Božej milosti, ktorou nás zmieril so sebou. Rozmanitosť cirkvi pochádza z *charizmata*, Božích darov, ktoré sú udeľované členom cirkvi.

Práve z tohto slova *charismata* je odvodené prídavné meno *charizmatický*. Takzvané „charizmatické hnutie“ napriek tomu, že je

¹⁴ Vid' 2;5,8 z milosti ste spasení

sporné v niektorých svojich osobitných dôrazoch, bolo jasne Bohom použité na duchovnú obnovu mnohých zborov aj jednotlivých kresťanov. Napriek tomu by sme mali upozorniť na biblický protest proti označeniu „charizmatické hnutie“, či už si ho jeho prívrženci vybrali, alebo ho len dostali. Slovo „charizmatický“ nie je pojem, ktorý je možno výstižne použiť na označenie akejkoľvek skupiny alebo hnutia vo vnútri cirkvi, pretože podľa Nového zákona celá cirkev je charizmatickým spoločenstvom. Je to telo Kristovo, v ktorom každý jednotlivý úd má nejaký dar, (*charisma*), ktorý má používať, alebo má funkciu, ktorú má vykonávať.

Čo teda tento odstavec hovorí o *charismatách*, alebo duchovných daroch? Hovorí o darcovi, ktorý ich dáva, o ich charaktere a ich účele.

a) Darcom duchovných darov je Kristus, ktorý vystúpil do neba (verše 7-10)

Podľa siedmeho verša každý dar je Kristov dar a táto skutočnosť je potvrdená v nasledujúcom verši citátom zo žalmu 68,18: *Vystúpil na výsosť, viedol zástup zajatcov a dal ľuďom dary.*

Žalm 68 je volanie k Bohu, aby prišiel vyslobodiť svoj ľud a dokázal jeho spravodlivosť ako za dávnych dní. Lebo po exode (verš 7) šiel pred svojím ľudom ako víťaz tak, že sa triasla hora Sinaj (verš 8) a králi boli rozprášení (verše 11-14). Keďže si potom želal, aby sa hora Sion stala jeho príbytkom (verš 16), prišiel zo Sinaj na svoje posvätné miesto (verš 17), vystúpil na vysoký vrch, pričom viedol za sebou zajatcov. Je to veľmi živá predstava. Zdá sa, že prenesenie truhly zmluvy sa tu prirovnáva k triumfálnemu vpochodovaniu Jahveho do svojho hlavného mesta.

Pavel aplikuje tento obraz na Kristovo vystúpenie do neba, nie neoprávnene, len preto, že spozoroval nejakú hmlistú podobnosť medzi týmito dvoma skutočnosťami, ale právom, lebo v Ježišom vyvýšení videl ďalšie naplnenie tohto opisu Božieho víťazstva. Kristus vystúpil ako dobyvateľ k Otcovej pravej ruke, jeho zástupom zajatcov sa stali kniežatstvá a mocnosti, ktoré porazil, zvrhol z trónu a odzbrojil.¹⁵

V aplikácii 68. žalmu na Krista je však textový problém. Žalm totiž hovorí, že Boh vystúpil na vrch „a prijal medzi ľuďmi dary“,

¹⁵ 1,20-22; por. Kol 2,15

kým Pavlov citát znie, že Kristus „dal ľuďom dary“. Niektorí komentátori neváhajú vyhlásiť, že Pavel zmenil slová tak, aby vyhovovali jeho úmyslu. J. H. Houlden napríklad píše: „Nemusíme hľadať iný dôvod pre túto zmenu ako vedomý úmysel.“¹⁶ Iní si myslia, že to bola „neúmyselná chybná citácia.“¹⁷ Obe tieto vysvetlenia sa zdajú nepravdepodobné *a priori*, pretože je známa apoštolova úcta k Písmu.

Vysvetlenie treba začať pozorovaním, že tieto dve podania sú len formálne odlišné, ale nie podstatne protirečivé. Slová sa nedajú vysvetľovať samostatne, ale len v súvislosti. Musíme si teda zapamätať, že po každom víťazstve v starovekom svete vždy nasledovalo vyberanie vojnovkej dane a tiež rozdeľovanie štedrých darov. To, čo dobyvatelia vzali svojim zajatcom, rozдали svojim vlastným ľuďom. Korisť bola rozdelená, zisk bol rozdávaný.¹⁸ Zdá sa možné, že aj samotný hebrejský text môže znamenať to isté, lebo sloveso „prijal“ by mohlo byť preložené aj „priniesol“. Rovnako nie je bezvýznamný ten fakt, že v dvoch starých verziách alebo prekladoch - v jednej aramejskej a druhej sýrskej - ho prekladajú „dal“. Takže je zrejme, že tento výklad mal už svoju tradíciu.

Treba urobiť ešte jednu zaujímavú poznámku. Liturgický zvyk v synagógach spájal 68. žalm s Letnicami, židovským sviatkom, ktorý pripomínal vydanie Zákona. Pavlovo použitie v súvislosti s kresťanskými Letnicami je pozoruhodnou analógiou. Tak ako Mojžiš prijal Ducha a dal ho svojmu ľudu, aby napísal Boží zákon na ich srdciach a prostredníctvom pastierov, ktorých ustanovil (verš 11), ich vyučoval pravde. Celý tento argument, že totiž „prijímanie“ a „dávanie“ patrí neoddeliteľne spolu, je vhodne ilustrovaný v Skutkoch 2,33, kde Peter v deň Letníc povedal: „Božia pravica ho povýšila a keď od Otca dostal sľúbeného Ducha Svätého, vylial ho, ako sami vidíte a počujete“. Kristus mohol dať len ten dar, ktorý sám dostal.

Po citáte zo žalmu 68,18 Pavel v zátvorkách dodáva, že Kristovo *vystúpenie* do neba znamená, že *zostúpil tiež do nižších častí zeme* (verš 9). Pretože je to v bezprostrednom kontexte o Kristových daroch pre cirkev, ktoré jej dal po vystúpení do neba, G. B. Caird prišiel s novou myšlienkou, že jeho „zostúpenie“ hovorí o jeho „ná-

¹⁶ Houlden, s. 310

¹⁷ Napr. Mitton, s. 146

¹⁸ Starozákonné príklady: 1M 14; Sudcov 5,30; 1Sa 30,26-31; Ž 68,12 a Iz 53,12

vrate na Letnice, keď dal cirkvi svojho Ducha.¹⁹ Ale aj keď je táto interpretácia dômyselná, prirodzené chápanie slov naznačuje, že jeho zostúpenie predchádzalo vystúpeniu a nie naopak. Cirkevní otcovia ranej cirkvi to chápali ako jeho zmienku o zostupe do podsvetia (hades).²⁰ Spájali ju s 1Petra 3,19 („šiel a kázal duchom vo väzení“), čo vysvetľovali ako olúpenie alebo „vyplienenie“ pekla. Ale bez ohľadu na to, čo hovorí text 1. Petra, v Efežanom 4,9 nie je žiadna zrejma zmienka ani o Hádese, ani o pekle. Kalvín (nasledovaný takými reformovanými komentátormi, ako bol Charles Hodge) tvrdil z výrazu „vystúpil do neba“ u Jána 3,13, že „nižšie časti zeme“ je genitívna opozícia alebo definícia toho, čo jednoducho znamená „zem“, a že jeho zostúpenie sa týka jeho inkarnácie. NEB (nový anglický preklad) tomu tiež rozumie týmto spôsobom, že totiž zostúpil „na najnižšiu úroveň, až na samú zem“. Je možné, že táto myšlienka je ešte všeobecnejšia, totiž že Kristus zostúpil do hĺbky pokorenia, keď prišiel na zem. Je tiež možné, že je tu zmienka o kríži a o „skúsenosti najhlbších hĺbok, agónii samého pekla“,²¹ ktorú tam Kristus vydržal...

Takýto výklad by dobre súhlasil s Filipanom 2,5-11, kde „smrť na kríži“ opisuje jeho najhlbšie poníženie, po ktorom nasledovalo jeho vrcholné povýšenie. Toto povýšenie je „ďaleko nad každú vládu, autoritu, moc a nadriadenosť a nad každé meno, ktoré je menované“ podľa 1,21 a na tomto mieste je to „ďaleko nad nebesia, aby naplnil všetky veci“ (verš 10), alebo „aby naplnil univerzum“ (NEB). To znamená, že Pavel nemá na mysli len zostúpenie a vystúpenie v priestore, ale ide mu o pokorenie a povýšenie. Toto povýšenie prinieslo Kristovi všeobecnú autoritu a moc. Výsledkom tohto povýšenia je tá skutočnosť, že cirkvi, v ktorej vládne, daroval samého Ducha, aby ju obýval, a dary Ducha, aby ju budovali, alebo privedli k dospelosti.

Vo svetle tohto dôrazu na Krista, ktorý vystúpil do neba, bol vyvýšený, ktorý naplnia vesmír, riadi cirkev, dáva dary, by bolo zrejším omylom rozmýšľať o *charizmatách* len ako o „daroch Ducha“ a spájať ich príúzkou s Duchom Svätým alebo skúsenosťami s ním. Pretože na tomto mieste sú to Kristove dary, kým v Rim 12 sú to dary Boha Otca. Rozdeľovanie troch osôb Trojice: Otca, Syna a

¹⁹ Caird, s. 73-74

²⁰ Sk 2,25 nn a Rim 10,7

²¹ Henriksen, s. 193

Ducha Svätého vždy vedie na falošnú stopu. O každý aspekt blaha cirkvi sa starajú spolu.

b) Vlastností duchovných darov sú mimoriadne rozličné

Pavel to osobitne zdôrazňuje v 1Kor 12,4. „Jestvujú rozličné dary“. Dnes je dôležité pripomenúť si túto skutočnosť, lebo mnohí majú veľmi obmedzený pohľad na *charismata*. Niektorí píšú napríklad o „deviatich daroch Ducha“. Pravdepodobne tým chcú naznačiť peknú, ale umelú súvislosť s deväťorakým ovocím Ducha.²² Iní sú úplne zamestnaní, až posadnutí tromi teatrálnejšími darmi („jazyky“, „proroctvo“ a „uzdravovanie“). Skutočnosť je taká, že Nový zákon v piatich zoznamoch sa zmieňuje medzi nimi ešte najmenej o dvadsiatich rôznych daroch, z ktorých niektoré sú veľmi prozaické a málosenzačné (ako „konanie milosrdenstva“ Rim 12,8). Okrem toho každý zoznam sa veľmi odlišuje od ostatných a zdá sa, že výber darov je vykonaný náhodne. Táto skutočnosť naznačuje, že nielenže žiadny z nich nie je úplný, ale že ani všetkých päť dohromady netvorí spolu vyčerpávajúci katalóg. Nepochybne jestvuje omnoho viac darov, ktoré nie sú zaznamenané.

V našom texte Pavel vyberá len päť. Kristus (*autos*, „on“ je zdôraznené, verš 11) dal *niektorých ako apoštolov, niektorých ako prorokov, niektorých ako evanjelistov, niektorých ako pastierov a učiteľov*. Slovo „apoštol“ má v Novom zákone tri hlavné významy. Na jedinom mieste sa zdá, že je použité na označenie každého kresťana. Ježiš povedal: „Sluha nie je väčší ako jeho pán; ani ten, kto je poslaný (*apostolos*) nie je väčší ako ten, ktorý ho poslal.“²³ Takže každý kresťan je zároveň sluhom aj apoštolom. Sloveso *apostelló* znamená „zoslať“ a všetci kresťania sú poslaní do sveta ako kresťanskí vyslanci a svedkovia, aby sa podieľali na apoštolskom poslaní celej cirkvi.²⁴ Tento význam však nemôže byť platný na tomto mieste, lebo v tomto zmysle všetci kresťania sú „apoštolmi“. Pavel však hovorí, že Kristus dal len „niektorých“ za apoštolov.

Po druhé, jestvovali „apoštolovia zborov“, ²⁵ poslovia vyslaní nejakým zborom ako misionári alebo za nejakým iným účelom. A po tretie, jestvovali „apoštolovia Kristovi“, veľmi malá a osobitá skupina, pozostávajúca z Dvanástich (včítane Mateja, ktorý nahradil Judáša),

²² Gal 5,22-23   ²³ Jn 13,16

²⁴ n 17,18; 20,21

²⁵ 2Kor 8,23, vid' Fil 2,25

Pavla, Jakuba - brata Pánovho a možno ešte jedného alebo dvoch iných. Títo boli osobne vybraní a poverení Ježišom a mali byť očitými svedkami vzkrieseného Pána.²⁶ Zrejme práve v tomto zmysle tu Pavel používa slovo „apoštolovia“) a práve v tomto zmysle ho používal doteraz vo svojom liste, keď hovoril o sebe (1,1) a o svojich spoluapoštoloch ako základoch cirkvi a nástrojoch zjavenia (2,20; 3,26).

Neváhajme teda povedať, že v tomto zmysle dnes apoštolovia nejestvujú. Roku 1975 napísal John Noble malú knižočku s názvom *Prví apoštolovia, poslední apoštolovia*. V nej sa snaží „povzbudiť svojich spolukresťanov k tomu, aby hľadali apoštolov, ktorí by formovali súčasný život cirkvi“, ktorí „zjednotia a povedú armádu pod Božou mocou, ktorá uskutoční jeho úmysel v týchto posledných časoch“. Jeho chápanie histórie je také, že keď pôvodní apoštolovia zomreli, „nechali vákuum autority, do ktorého vkročil i nesprávni ľudia“, t.j. biskupi. Kritizuje aj katolicizmus aj protestantizmus - katolicizmus preto, lebo „investoval absolútnu autoritu do jedného človeka“ a protestantizmus preto, lebo „dal každému jednotlivcovi právo riadiť cirkev“. Určite s ním môžeme súhlasiť, že v dlhej a pohnutej histórii cirkvi sa autorita často zneužívala. No vo svojom výklade obchádza dve významné skutočnosti. (1) Pôvodní apoštolovia ako očití svedkovia historicky vzkrieseného Ježiša nemôžu mať nasledovníkov. (2) Ich autorita je dnes zachovaná v Novom zákone, ktorý je zásadným „apoštolským následníctvom“. Ak však zachováme toto tvrdenie, že dnes nejestvujú Kristovi apoštolovia s autoritou porovnateľnou s autoritou Pavla, Petra a Jána, môžeme ďalej tvrdiť, že aj dnes jestvujú ľudia s apoštolskou službou iného druhu, včítane biskupskej správy, pionierskej misijnej práce, zakladania nových zborov, vedenia viacerých zborov atď.

A čo s prorokmi? Aj tu je potrebné urobiť rozdiel. V pôvodnom zmysle slova, tak ako ho používa Biblia, prorok bol takou osobou, ktorá „stála v rade Božej“, ktorá počula a dokonca „videla“ jeho slovo a potom „hovorela z úst Hospodinových“, a hovorila jeho slovo „verne“.²⁷ Inými slovami prorok bol ústami alebo tlmočníkom Božím, nástrojom jeho priameho zjavenia. Tu musíme znova nástožiť na tom, že v tomto zmysle už proroci dnes nejestvujú. Nikto si nemôže namýšľať, že má inšpiráciu podobnú tej, ako mali

²⁶ Sk 1;21,22; 10,40-41; 1Kor 9,1; 8-9

²⁷ Vid' Jer 23,16-32

kanonickí proroci, alebo že môže používať uvádzajúcu formulku „Tak hovorí Pán“. Ak by toto bolo možné, museli by sme ich slová pridať k slovám Písma a celá cirkev by musela počúvať a poslúchať. No zdá sa, že Pavel tu používa toto slovo práve v tomto zmysle. Prorokov kladie hneď za apoštolov (ako v 1Kor 12,28 „po druhých prorokov“) a apoštolov s prorokmi vyznačuje ako základ cirkvi a príjemcov nového Božieho zjavenia (2,20; 3,6). Ako základ, na ktorom je cirkev postavená, proroci nemajú nasledovníkov práve tak, ako ich nemajú apoštolovia, lebo základ bol položený a ukončený pred storočiami a dnes ho nemôžeme nijako zmeniť.

Ale tak ako pri apoštoloch, aj pri prorokoch sa musíme po tom, čo sme potvrdili jedinečnosť pôvodných učiteľov cirkvi, pýtať, či jestvuje nejaký náhradný dar. Zdá sa, že správna odpoveď je „áno“, ale potom musíme priznať, že nevieme, aký ten náhradný dar je! Niektorí ho vidia ako osobitý dar biblického výkladu, neobvyčajne hlboký pohľad do Božieho Slova. To by znamenalo, že moderní „proroci“ prostredníctvom služby Ducha Svätého počúvajú a prijímajú Božie Slovo, nie však ako nové zjavenie, ale ako nové pochopenie starého zjavenia. Iní ho vidia ako citlivé chápanie súčasného sveta, schopnosť čítať znamenia doby zároveň s rozhorčeným odhaľovaním sociálnych hriechov a vnímavé použitie Písma proti nim. Tí, čo zastávajú tento pohľad, upozorňujú na sociálno-politické výroky starozákonných prorokov. Tretí názor sa sústreďuje na účinok, ktorý mala služba novozákonných prorokov na ich poslucháčov, usvedčujúc neveriacich z hriechu a dávajúc veriacim „vzdelanie, povzbudenie a útechu“.²⁸ „Prorocký“ dar podľa týchto pohľadov je pozorovaný v narábaní so Slovom Božím, lebo si nevieme predstaviť Božích prorokov izolovaných od Božieho Slova. Je chápaný ako dar nahliadnutia buď do biblického textu, alebo do súčasnej situácie, alebo oboje, totiž ako mocná kombinácia presného výkladu a výstižnej aplikácie.

Jestvuje však iný názor popularizovaný „letničnými“ a „charizmatickými“ kresťanmi. Podľa neho Boh dnes znovu povoláva prorokov a prorokyne, ktorí hovoria jeho slovo pod jeho priamou inšpiráciou. Musím priznať, že ja mám vážne pochybnosti o tomto tvrdení. Tí, ktorí ho zastávajú, len zriedkakedy uznávajú jedinečnosť pôvodných apoštolov a prorokov, alebo ich nepotrebnosť po tom, čo

²⁸ 1Kor 14,3; Sk 15,3 2

sa Nový zákon stal cirkvi prístupným. Okrem toho v dejinách cirkvi bolo mnoho takýchto tvrdení, ktoré nevzbudzujú dôveru k modernému javu. V tých zboroch, kde sa takáto možnosť pripúšťa, je však treba nástojiť na tom, že takzvané „prorocké výroky“ nemôžu mať nikdy širší ako len lokálny a obmedzený význam (pre jednotlivcov alebo pre určitý zbor, nie pre celú cirkev), že musia byť vždy starostlivo kontrolované Písmom a charakterom hovoriaceho, ktorý musí byť známy, a že pravidelný, systematický a hlbokomyseľný výklad Biblie je pre budovanie Božieho ľudu oveľa dôležitejší.

Po apoštoloch a prorokoch Pavel hovorí o *evanjelistoch*. Toto podstatné meno sa v Novom zákone nachádza len trikrát (tu, v Sk 21,8 o Filipovi a v 2Tim 4,5 o Timoteovi). Sloveso „evanjelizovať“ je však často užívané na označenie šírenia evanjelia. Dar „evanjelistu“ musí byť čosi osobité, keďže všetci kresťania sú povinní vydať svedectvo o Kristovi, keď majú na to príležitosť, a tak podať dobrú správu. Toto podstatné meno „evanjelista“ sa môže týkať daru evanjelizačného kázania alebo daru podať evanjelium neveriacim so zvláštnou jasnosťou a vhodným spôsobom. Môže ísť tiež o pomoc bojazlivým odovzdať sa Kristovi alebo o účinné osobné svedectvo. Dar evanjelistu môže pravdepodobne nadobudnúť všetky tieto rozličné formy a ešte ďalšie. Musí sa nejakým spôsobom vzťahovať na službu evanjelia, či už masovej evanjelizácie, osobnej evanjelizácie, šírenia evanjelia cez literatúru, hudbu, alebo nejakého iného prostriedku. Dnes je veľká núdza o obdarovaných evanjelistov, ktorí by prebojovali nové cesty v používaní a rozvíjaní svojho obdarovania tak, aby prenikli veľké neoslovené časti spoločnosti a získali ich pre Krista.

Vo výraze *pastieri a učitelia* nie je zopakovaný určitý člen a môže ísť teda o dve mená pre tú istú službu. Kalvín si to nemyslel, lebo prišiel s myšlienkou, že udržiavať disciplínu, prisluhovať sviatosti, varovať a napomínať patrí osobitne pastierom. Je však jasné, že „pastori“ (t.j. pastieri), ktorí sú povolani starať sa o Božie stádo, robia tak osobitne tým, že ho „krmia“, t.j. prostredníctvom učenia.²⁹ Možno by bolo treba zdôrazniť, že hoci každý pastor musí byť učiteľom, obdarovaným službou Slova pre ľudí (či je to zbor alebo

²⁹ Vid' Jn 21,15-17; Sk 20,28; 1Pt 5,2

nejaká skupina alebo jednotlivci), nie však každý kresťanský učiteľ je zároveň aj pastierom (keďže môže učiť na škole a nie v zборе).

Keď sa na týchto päť darov znovu pozrieme, spozorujeme, že všetky sa nejakým spôsobom vzťahujú na službu vyučovania. Hoci dnes nejestvujú ani apoštolovia, ani proroci v pôvodnom zmysle týchto slov, sú tu evanjelisti, ktorí kážu evanjelium, pastieri, ktorí sa starajú o stádo, a učители, ktorí vykladajú Slovo. A sú naozaj veľmi potrební. Pre budovanie Božej cirkvi nič nie je potrebnejšie, ako dostatočná zásoba Bohom obdarovaných učiteľov. Mám však otázku, či táto potreba bola niekedy väčšia, ako je práve v našich dňoch. V niektorých častiach tretieho sveta dochádza k veľkým „ľudovým hnutiam“. Veľké množstvo ľudí, v niektorých prípadoch celé dediny a kmene prijímajú Krista a pomerný rast cirkvi prekonáva pomerný rast populácie. Tento radostný fakt však so sebou prináša aj problémy a nebezpečenstvá. Novopokrstení kresťania sú duchovnými deťmi. Ako takí sú veľmi zraniteľní hriechom a ľahko sa pomýlia. Sú takmer bezbranní proti falošnému učeniu. Nadovšetko potrebujú vyučovanie z Božieho slova. V niektorých situáciách, verte alebo nie, misionári vyzývajú k moratóriu vo veci novoobrátených. Modlia sa k Bohu: „Prosíme Bože, nedávaj nám viac, lebo nevieme, čo máme robiť s tými tisícmi, čo už máme.“ Niekedy zdôrazňujem svojim priateľom-charizmatikom, z ktorých sa mi niektorí zdajú príliš zamestnaní menej dôležitými darmi, aby mali na pamäti Pavlovo slovo „horlivo hľadajte vyššie dary“, ³⁰ a aby uvážili, či to nie sú dary vyučovania. Je to učenie, ktoré buduje cirkev. Práve učители sú najviac potrební.

V tomto verši (11) je položená ďalšia dôležitá otázka. Nie sú tu spomenutí presbyteri a biskupi, ani diakoni (o ktorých je zmienka napr. v Fil 1,1 a 1Tim 3; 1,12), ešte menej sa hovorí o trojitej postupnosti „biskupi, presbyteri, diakoni“, ktorá sa vyvinula v druhom storočí a je dnes v kresťanstve široko prijímaná. Ako môžeme vysvetliť, že tu chýbajú? Je to len skoršie štádium, prv než došlo k rozvinutejšej situácii, ktorú odrážajú Pastorálne epištoly? Alebo by sme mali rozlišovať medzi „úradmi“ určenými cirkvou (biskupi, presbyteri, diakoni) a „charizmatickými službami“ určenými Kristom (apoštolovia, proroci, evanjelisti, pastieri a učители)? Nie, ani jedno z týchto vysvetlení sa nám nepozdáva. Oddelenie „institú-

³⁰ 1Kor 12,31

cionálneho“ od „charizmatického“, alebo služobného „postavenia“ od služobných „darov“ je falošné rozlíšenie, ktoré má katastrofálne následky. To, že jestvuje v Božom úmysle taká vec, ako je služobný úrad alebo služobná postupnosť (či už trojstupňová alebo dvojstupňová - na tom tu nez áleží), je jasné z Pastoralných epíšt. Timoteus mal vybrať a ustanoviť presbyterov a diakonov v každom zbore. Ale ako ich mal vybrať? Aká mala byť ich kvalifikácia? Sčasti sa mal presvedčiť o pravosti ich morálneho charakteru, sčasti o ich pravovernosti a sčasti o ich obdarovaní (napr. „schopný učiť“ *didaktikos*).³¹ Je nepredstaviteľné, že by cirkev mala vybrať, vyučiť a ustanoviť ľudí, ktorí by nemali príslušné dary od Boha. Ordinácia k pastierskej službe v ktoromkoľvek cirkevnom zbore musí prinajmenšom znamenať (1) verejné uznanie, že Boh dotyčného človeka povolal a obdaroval a (2) verejné splnomocnenie tohto človeka k poslušnosti tomuto povolaniu, s modlitbou za oprávnenú milosť Ducha Svätého. Takže nesmieme oddeliť to, čo Boh spojil. Na jednej strane by cirkev mala uznať dary, ktoré Boh dal ľuďom, a mala by ich zmocniť a povzbudiť k vykonávaniu tejto služby. Na druhej strane Nový zákon nikdy neuvažuje o grotesknej situácii, kde cirkev poveruje a oprávňuje k službe takých ľudí, ktorí nemajú ani Božie povolanie, ani Božie vybavenie. Nie, ale dar a úrad, Božie splnomocnenie a cirkevné poverenie patria spolu. Mne sa zdá, že Pavel to tu naznačuje tým, že započítava „pastierov a učiteľov“ medzi Kristove dary pre svoju cirkev, pretože práca ordinovaných presbyterov je práve v pastierskej službe a vyučovaní Kristovho stáda. Kalvín píše bez toho, aby zjemňoval slová: „Preto sú blázniví tí, ktorí zanedbávajú tento cieľ (t.j. budovanie cirkvi) a dúfajú byť dokonalými v Kristovi, ako je to pri fanatikoch, ktorí si nárokujú tajné zjavenia Ducha, a pri pyšných, ktorí sa uspokojujú so súkomným čítaním Písma a predstavujú si, že službu cirkvi nepotrebujú.“³²

c) Účelom duchovných darov je služba

V 12. verši Pavel jasne hovorí, na čo sú tieto dary dané cirkvi od Krista. Preklad RSV z r. 1946 znel: *na vystrojenie svätých, na dielo služby, na budovanie tela Kristovho*. Podľa tohto prekladu je možné sa domnievať, že Kristus mal na mysli tri rôzne ciele. Myslím, že

³¹ 1Tim 3,2

³² Citované u Hodgea, s. 230, viď Kalvín Inštitúcie IV 3,4

prvý komentátor, ktorý tvrdil, že toto chápanie je chybné, bol Armitage Robinson. „Druhá z týchto vedľajších viet sa musí chápať ako závislá od prvej a nie ako ... s ňou rovnocenná“, napísal³³. Inými slovami, prvá čiarka („tá osudná čiarka“³⁴) „ktorá nemá žiadne lingvistické oprávnenie, len nepochybný ekzeziologický predsudok“³⁵ - sa musí vygumovať. Ak ju tam necháme, dôjdeme k „smutnému výsledku“, lebo „tento verš“ v takom prípade znamená, že len osobitní služobníci, nie všetci svätí, sú povolaní „k dielu služby“ a k spolupráci na „budovaní tela“. Tento výklad „má aristokratickú, t.j. klerikálnu a ekzeziastickú príchuť, rozlišuje (masu) „veriacich“ od (nadradenej triedy) cirkevných úradníkov.“³⁶

Ak je však čiarka odstránená, ostanú nám dva ciele - jeden bezprostredný a druhý konečný - pre ktoré Kristus daroval cirkvi svoje dary. Jeho bezprostredným úmyslom bolo „vystrojiť svätých pre dielo služby“ (RSV - druhé vydanie 1971), alebo ešte lepšie „vystrojiť Božích ľudí pre prácu v jeho službe“ (NEB). Jeho konečným cieľom je „pre budovanie tela Kristovho“.

Prvé vyjadrenie o vystrojení Božieho ľudu má ďalekosiahly význam pre každé správne pochopenie kresťanskej služby. Lebo slovo služba (*diakonia*) je tu použité nie na označenie práce pastorov, ale na označenie práce tzv. laikov, t.j. všetkých Božích ľudí bez výnimky. Je to nevyvrátiteľný dôkaz, že Nový zákon si nepredstavuje službu ako výsadu klerikálnej elity, ale ako výsadné povolanie všetkých Božích ľudí. Vďaka Bohu, že v našej generácii sa tento biblický pohľad na „službu každého člena“ v cirkvi pe vne uchytil.

Neznamená to, že by v cirkvi neostala zvláštna pastorálna služba určená pre kňazstvo, skôr tu ide o určenie jej charakteru. Novozákonná predstava o pastorovi nehovorí o človeku, ktorý si žiarlivo stráži všetku službu vo vlastných rukách a úspešne odráža každú iniciatívu laikov, ale hovorí o takej osobe, ktorá pomáha a povzbudzuje všetkých Božích ľudí, aby objavovali, rozvíjali a uplatňovali svoje dary. Jeho vyučovanie a školenie je zamerané týmto smerom, aby Boží ľudia boli služobníkmi, ktorí slúžia aktívne, ale pokorne podľa svojich darov vo svete odcudzenia a bolesti. Miesto

³³ Armitage Robinson, s. 99

³⁴ Mackay, s. 185

³⁵ Ibid

³⁶ Markus Barth. Prvý citát pochádza z Prelomenej steny, s. 165 a druhý z dlhšieho pojednania v Efežanom II. Vid' poznámka VI pod názvom „Cirkev bez laikov a kňazov“ s. 477-484

monopolizovanie všetkej služby pre seba v skutočnosti službu takto znásobujú.

Aký model cirkvi si máme teda ponechať vo svojej mysli? Tradičný model kreslí pyramídu s pastorm pochybne tróniacim na jej vrchole ako malým pápež vo svojom vlastnom zbere, kým laici sú zoradení pod ním v stlačených radoch menejcennosti. Je to totálne nebiblický obraz, keďže Nový zákon nepredpokladá jediného pastiera s poslušným stádom, ale pluralitný dozor a službu každého člena. Oveľa lepší nie je ani model autobusu, kde pastier je neustále za volantom, kým ostatok zboru sú pasažieri driemajúci z a ním v pokojnej istote. Celkom odlišný od pyramídy aj autobusu je biblický model tela. Cirkev Kristova je telo Kristovo, na ktorom má každý člen svoju osobitú úlohu. A hoci metafora tela určite dokáže obsiahnuť predstavu zvláštneho pastierskeho úradu (v zmysle jednej osobitnej služby - a veľmi dôležitej - medzi mnohými), jednoducho tu niet miesta ani pre hierarchiu, ani pre nejaký panovačný klerikalizmus, ktorý všetku službu sústreďuje v jedných rukách a upiera Božiemu ľudu ich oprávnený nárok na službu.

Túto službu každého jednotlivého člena som názorne videl pred niekoľkými rokmi, keď som navštívil zbor Sv. Pavla v Darien v štáte Connecticut. Je to Americká episkopálna cirkev, ktorá bola ovplyvnená charizmatickým hnutím. Na obálke ich nedeľného bulletinu som si prečítal meno ich kazateľa, rev. Everetta Fullama, ďalej meno druhého kazateľa a pomocného kazateľa. Potom nasledoval ďalší riadok: „Slúžiaci: celý zbor“. Bolo to prekvapujúce, ale nepopierateľne biblické.

Takže Kristovým bezprostredným cieľom je dať cirkvi pastierov a učiteľov a skrze ich službu slovom vystrojiť všetkých svojich ľudí pre ich rôznorodú službu. A konečný cieľ toho všetkého je budovanie jeho tela, totiž cirkvi. Lebo spôsob, ktorým celé telo rastie, je celkom jasne v používaní Bohom daných darov všetkými jeho údmi. Tieto dary majú taký pozitívny účinok aj na tých, ktorí verne vykonávajú svoju službu, aj na tých, ktorí ju prijímajú, že cirkev je čoraz zdravšia a zrelšia. Ak šestnásť stor oči obnovilo „kňazstvo všetkých veriacich“ (každý kresťan sa skrze Krista teší z priameho prístupu k Bohu), dvadsiate storočie snáď obnoví „službu všetkých veriacich“ (každý kresťan prijíma od Krista výsadu služby ľuďom).

Všetky duchovné dary sú teda služobnými darmi. To je ich účel.

Nie sú dané na sebecké, ale nesebecké použitie, totiž na službu iným ľuďom. Každý zo zoznamov *charismata* v Novom zákone toto zdôrazňuje. „Každému je daný prejav Ducha na spoločný úžitok“.³⁷ Z toho vyplýva, že ich pomerný význam (Pavel hovorí celkom jasne, že niektoré sú „vyššie“ alebo „väčšie“ ako iné)³⁸ má byť hodnotený podľa miery, ktorou „vzdelávajú“ alebo budujú cirkev. Preto práve vyučujúce dary majú taký po predný význam, lebo nič natoľko nebudujú cirkev ako pravda Božieho Slova.

Aby sme si to zopakovali, videli sme, že je to vyvýšený Kristus, ktorý dáva svojej cirkvi dary, že jeho dary sú veľmi rôznorodého charakteru a že vyučujúce dary majú primárny význam. Videli sme tiež, že ich úloha je vystrojiť Božích ľudí pre ich službu a tak budovať Kristovo telo.

4. Kresťanská jednota vyžaduje dospelosť nášho vzrastu (verše 13-16)

Apoštol pokračuje podrobnejším výkladom toho, čo si predstavuje pod *budovaním Kristovho tela*. Je jasné, že to bude dlhodobý proces, ktorý povedie (v troch nabitých vetách) k *jednote viery a poznania Syna Božieho, zrelosti muža a k miere plného Kristovho veku*. Toto je cieľ, ktorý cirkev jedného dňa *dosiahne*.

Toto sloveso *dosiahnuť* doslovne znamená „prísť na stretnutie“ (*katantaó*). Prvá a tretia veta sa výslovne dotýkajú Pána Ježiša („Syn Boží“ a „Kristus“). Markus Barth z týchto dvoch dôvodov vysvetľuje druhú vetu („zrelosť muža“) tak, že sa tiež zmieňuje o ňom. Prekladá ju „Dokonalý Muž“ a cirkev predstavuje ako Kristovu nevestu, ktorá v šťastnej slávnostnej procesii vychádza v ústrety svojmu Ženíchovi pri jeho triumfálnom príchode.³⁹ Je to pútavá rekonštrukcia a celkom iste súhlasí s predstavou nevesty a ženicha v 5,25-27. Na druhej strane je však trochu neprirodená, pretože nemáme „dosiahnuť“ alebo „stretnúť“ jednoducho „Syna Božieho“, ale „jednotu viery a poznania Syna Božieho“, nie jednoducho „Krista“, ale „mieru dospelosti plnosti Krista“. Inými slovami cieľom

³⁷ 1Kor 12,7   ³⁸ 1Kor 12,31

³⁹ Barth, Efežanom II, Poznámka VII „Stretnutie Dokonalého Muža“, s. 4 84-496

cirkvi nie je Kristus, ale jeho vlastná dospelosť v jednote, ktorá pochádza z poznania, viery a rastu v Krista.

Zastavme sa, aby sme si uvedomili, že jednota cirkvi, hoci v jednom zmysle daná a neporušiteľná (ako sme to videli), v inom zmysle musí byť aj „zachovaná“ (verš 3) a „dosiahnutá“ (verš13). Obe slovesá sú prekvapujúce. Ak jednota už jestvuje ako dar, ako môže byť dosiahnutá ako cieľ? Možno musíme odpovedať, že práve tak ako má byť zachovaná *viditeľne*, tak musí byť dosiahnutá *plne*. Lebo jestvujú stupne jednoty, práve tak ako jestvujú stupne svätosti. A jednota, ktorú máme jedného dňa dosiahnuť, je práve tá plná jednota, ktorú umožní plná viera v Syna Božieho a jeho plné poznanie. Toto vyjadrenie účinne vyvracia tvrdenie, že jednota môže rásť bez kresťanskej viery alebo bez kresťanského poznania. Práve naopak - čím viac poznáme a veríme v Syna Božieho, tým viac rastieme v tom druhu jednoty medzi sebou, ktorú si on želá.

Táto úplná jednota je tiež nazvaná *zrelosťou muža*. Niektorí to vysvetľujú tak, že to platí o každom jednotlivom kresťanovi, ktorý rastie k zrelosti v Kristovi. Táto predstava s Novým zákonom isteže súhlasí. Zdá sa však, že kontext vyžaduje, aby sme to chápali korporatívne. Cirkev je tu predstavená ako jednoliaty organizmus, telo Kristovo, a toto telo má vyrásť na dospelého človeka. Pavel sa o ňom už zmienil ako o novom človečenstve, ktoré tvorí Boh, alebo ako o „jednom novom človekovi“ (2,15). K jedn ote a novote tohto „človeka“ teraz pridáva dospelosť. Tento jediný *nový človek* má dosiahnuť *zrelosť muža*, čo nebude ničím menším ako *mierou vzrastu plnosti Kristovej*. Je to plnosť, ktorú vlastní a dáva sám Kristus.

Aj keď sa zdá, že tento rast k dospelosti je korporatívnou predstavou, ktorá opisuje cirkev ako celok, predsa však jasne závisí od dospievania jej jednotlivých členov, ako Pavel ďalej pokračuje: *aby sme už neboli deťmi (verš 14)*. Samozrejme, že máme pripomínať deti v ich pokore a nevinnosti.⁴⁰ Nemáme sa im však podobáť v ich nevedomosti a nestálosti. Nestále deti sú ako malé člny na rozbúrenom mori, úplne vydané napospas vetru a vlnám. Pavel tu maľuje plastický obraz. Hovorí o pohadzovaní (*klydonidzomenoi* - z *Klydón*, čo znamená rozbúrenú vodu alebo príboj) a toto pohadzovanie znamená „zmietanie sem-tam vlnami“ (AG) a o *unášaní*

⁴⁰ Mk 18,3; 1Kor 14,20

(periferomenoi), čo znamená „otáčanie meniacim sa vetrom“.⁴¹ Nový anglický preklad (NEB) dáva tieto dva obrazy búrky dohromady a prekladá: „pohadzovaní vlnami a točení každým novým závanom učenia.“ Takí sú nezrelí kresťania. Zdá sa, že nikdy nevedia, čo si myslia, ani nedochádzajú k trvalému presvedčeniu. Naopak. Ich názory sú obyčajne názormi posledného kazateľa, ktorého počuli, alebo poslednej knihy, ktorú čítali. Stávajú sa tak ľahkou korisťou každej novej teologickej módy. Sú neschopní odolávať *úskočnosti ľudí* (kybia znamená „hra v kocky“ a teda lesť) alebo *ich šikovnosti v podvádzaní*.

V protiklade k nestálosti v učení, čo je znakom nedospelosti, máme *hovoríť pravdu v láske, aby sme rástli do toho, ktorý je hlavou, do Krista. Z neho celé telo pevne zviazané a pospájané všetkými oživujúcimi spojivami, podľa činnosti primeranej každej časti rastie a buduje sa v láske* (verše 15-16).

V týchto veršoch nesmieme hľadať Duchom inšpirované poučenie o ľudskej anatómii a fyziológii. Úmysel apoštola nebol poučiť nás o činnosti ľudskeho tela, ale o raste Kristovho tela. Je pravda, že používa niektoré pojmy, ktoré používali starovekí lekárski autori, ako bol Hippokrates a Galenos. „Môžeme ho takmer vidieť, ako sa obracia na „milovaného lekára“, o ktorého prítomnosti nám hovorí v súvisiacom liste (Kol 4,14). Obracia sa naňho, prv než začne používať odborné pojmy o „oživujúcich spojivách zväzujúcich celé telo“ v ľudskom organizme.“⁴² Jeho dôraz je však na hlave, „do“ ktorej máme teraz rásť (verš 15) a „z“ ktorej telo rastie, keď „každá časť správne funguje“. Markus Barth vo svojom preklade jasne zvyrazňuje toto sústredenie pozornosti na iniciatívnu činnosť Hlavy, Krista. „On pracuje na skladaní a spájaní celého tela. On mu poskytuje výživu prostredníctvom každého spojenia podľa potrieb každej jednotlivéj časti. On umožňuje telu, aby rástlo tak, že sa buduje v láske“.⁴³

Ak dáme metaforu o tele bokom a budeme skúmať, ako cirkev rastie k dospelosti, Pavel má pre nás pripravenú odpoveď. Telo rastie pravdou a láskou. Keď sa necháme hádzať sem a tam prudkými údermi falošného učenia, odsudzujeme tým seba a cirkev na trvalú nedospelosť (verš 14). Miesto toho potrebujeme „pravdu“, s pod-

⁴¹ Simpson, s. 97 pozn. a s. 98

⁴³ Barth, Efezanom II, s. 426

⁴² Armitage Robinson, s. 104

mienkou, že ju hovoríme „v láske“ (verš 15). Lebo práve „v láske“ cirkev rastie a buduje sa (verš 16). Pavel volá po vyvázenej kombinácii oboch. „Hovoriť pravdu v láske“ nie je najlepší preklad tohto vyjadrenia, lebo grécke sloveso nehovorí nič o našej reči. Doslovne preložené znie „pravdiť (atéthenó) v láske“ a obsahuje myšlienku „zachovávaná“, „žítia“, a „konania“ pravdy. Vďaka Bohu, že v súčasnej cirkvi jestvujú tí, ktorí sú ochotní za každú cenu brániť a podporovať Božiu zjavenú pravdu. Niekedy im však veľmi nápadne chýba láska. Keď sa im zdá, že zacítili herézu, začína sa im chvieť nos, napínajú sa im svaly a oči im zasvietia bojovým leskom. Zdá sa, že nič ich tak neteší ako boj. Iní sa dopúšťajú práve opačného omylu. Sú rozhodnutí za každú cenu prejavovať bratskú lásku a kvôli nej sú pripravení obetovať aj hlavné pravdy zjavenia. Obe tieto tendencie sú nevyvážené a nebiblické. Pravda nezmäkčená láskou sa stáva pritvrdou, láska neposilnená pravdou sa stáva zmäkčilou. Apoštol nás vyzýva, aby sme ich obe udržiavali spolu, čo by pre Duchom naplnených veriacich nemalo byť ťažké, keďže Svätý Duch sám je „Duch pravdy“ a jeho prvé ovocie je „láska“.⁴⁴ K plnej zrelosti kresťanskej jednoty niet inej cesty okrem tejto.

Záver

Tu máme teda Pavlovo videnie cirkvi. Božia nová spoločnosť má preukazovať lásku, jednotu, rozmanitosť a rastúcu zrelosť. Toto sú vlastnosti života „hodného povolania“, ku ktorému nás Boh povolal a ktorý máme podľa apoštolovej prosby žiť (verš 1).

Čím viac zdieľame Pavlovu víziu, tým menej sa dokážeme uspokojiť s cirkevným *status quo*. Niektorí z nás sú príliš konzervatívni, príliš spokojní, príliš rýchli uspokojiť sa so súčasnou situáciou a vzdorovať zmenám. Iní sú príliš radikálni, ktorí sa chcú celkom zbaviť tejto inštitúcie. Namiesto toho potrebujeme lepšie pochopiť, ako si Boh predstavuje cirkev ako svoju novú spoločnosť. Potom sa neuspokojíme so stavom vecí, aký je v súčasnosti, ani s čiastkovými riešeniami, ale budeme sa modliť a pracovať za úplnú obnovu cirkvi.

Niektorí vyhľadávajú hlavne nové štruktúry pre jednotu, ale ako-

⁴⁴ Vid' Jn 14,17; 15,26; 16,23; Gal 5,22

by sa vôbec nestarali o to, že cirkev má byť spoločenstvom plným starostlivej lásky, vyznačujúcim sa pokorou, tichosťou, trpezlivosťou, znášanosťou a láskou. Pavlov hlavný záujem nie je sústredený na štruktúry - začína a končí láskou (verše 2,16).

Iní kladú mimoriadny dôraz na tú skutočnosť, že jednota cirkvi je teologickou predstavou, ktorá je ich mysli jasne sformulovaná. Zdá sa, že im však vôbec neprekáža anomália viditeľnej nejednoty, ktorá odporuje ich teológii.

Ďalší sú spokojní s uniformitou života cirkvi a jej liturgie, ktorá je prázdna, nudná, šedivá, monotónna a mŕtva. Nikdy nezbadali, že Boh zamýšľá pre cirkev rozmanitosť služieb, ktoré majú obohatiť a oživiť ich členstvo v Kristovom tele.

Ďalší majú statický pohľad na cirkev a sú spokojní, ak sa cirkevnému zboru darí udržiavať svoju veľkosť a program bezo zvyšku. Netúžia, aby cirkev rástla prostredníctvom evanjelizácie alebo prostredníctvom dospievania jej členov.

Každá takáto uspokojenosť je nehodná povolania cirkvi. Apoštol nám kladie pred oči čosi celkom odlišné, obraz prehlbujúceho sa spoločenstva, túžbu zachovať viditeľnú kresťanskú jednotu a vrátiť sa k nej, ak sa stratila. Predkladá nám cirkev, v ktorej každý člen aktívne slúži a neustále rastie k dospelosti tým, že zachováva pravdu v láske. Musíme mať tento biblický ideál vždy jasne pred sebou. Len tak budeme žiť život, ktorý je ho hodný.

4,17-5,4

8. Nové šaty

Apoštol pokračuje opisom nových pravidiel správania, ktoré sa očakávajú od Božej novej spoločnosti, inak povedané, života, ktorý je hodný Božieho povolania. Zatiaľ rozvinul tvrdenie, že povolanie k jednote nás zaväzuje, aby sme jednotu pestovali. Ďalej pokračuje tvrdením, že povolanie k svätosti nás zaväzuje, aby sme pestovali čistotu. Čistota je rovnako neodmysliteľnou súčasťou Božieho ľudu ako jednota.

Pavel začína túto časť o čistote cirkvi rovnako, ako začal predchádzajúcu časť o jednote cirkvi, vyhlásením svojej apoštolskej autority od Krista.

Verš 1 *Teda ja, väzeň Ježiša Krista, vás prosím...*

Verš 17 *Preto hovorím a dosvedčujem v Pánovi...*

Výraz „v Pánovi“ znamená „v mene Pánovom“ (GNB). Je to slávnostné vyhlásenie, že im píše s autoritou Pána Ježiša. NIV (Nový medzinárodný preklad) objasňuje tento dôraz slovami: „Hovorím vám to a zdôrazňujem to v Pánovi“.

Jadro jeho posolstva je jasné: *už nesmiete žiť tak, ako žijú pohania*. Samozrejme, že vec zovšeobecňuje. Nie všetci pohania žili (alebo žijú) tak neviazane ako tí, ktorých tu chce predstaviť. Ale tak ako jestvuje typický kresťanský životný štýl, práve tak je aj typický pohanský životný štýl. Ak je každý z nich verný svojim vlastným zásadám, sú vzájomne celkom protichodné. Pavlovi čitatelia zo skúsenosti vedeli, o čom hovorí. Boli to ľudia, ktorí boli predtým pohanmi a ešte stále žili v pohanskom prostredí. Ale už nesmú ďalej tak žiť, aj keby všetci okolo nich v takom živote pokračovali, (ako žijú pohania). Kedysi boli pohanmi a žili ako pohania. Teraz sú

kresťanmi, a teda musia žiť ako kresťania. Stali sa inými ľuďmi. Ich nové postavenie ako Božia nová spoločnosť vyžaduje nové normy a ich nový život v Kristovi vyžaduje nový životný štýl.

Pavel sa so svojou témou vyrovnáva tak, že začína učením, na ktorom je nový život založený (4,17-24), a potom prechádza na jeho praktické vyjadrenie v každodennom správaní (4,25-5,4).

1. Učenie ako podklad (4,17-24)

Pre čitateľov bolo v prvom rade dôležité, aby pochopili kontrast medzi tým, čím boli predtým ako pohanovia a čím sa stali teraz ako kresťania, aby pochopili kontrast medzi starým a novým životom a ďalej aby pochopili teologický podklad, ktorý je podstatou tejto zmeny.

¹⁷Preto hovorím a dosvedčujem v Pánovi: Už nežite, ako žijú pohanovia, v márnosti svojho zmysľania, ¹⁸so zatemneným rozumom, odcudzení Božiemu životu pre nevedomosť, ktorá sa ich zmocnila a pre zaslepenosť ich srdca. ¹⁹Oni otupeli a oddali sa necudnosti a nenásytno žiadostivo páchajú každú nečistotu. ²⁰Vy ste sa tak o Kristovi neučili, ²¹ak ste vôbec o ňom počuli a v ňom boli vyučení, ako je pravda v Ježišovi, ²²že máte odložiť starého človeka s predošlým spôsobom života, ktorý sa ženie za klamnými žiadostami do skazy, ²³a obnovovať sa duchovne premenou zmysľania, ²⁴obliecť si nového človeka, ktorý je stvorený podľa Boha v spravodlivosti a pravej svätosti.

Stojí hneď za povšimnutie, že apoštol zdôrazňuje vplyv intelektuálneho činiteľa na spôsob života každého človeka. Keď opisuje pohanov, upozorňuje na *márnosť ich zmysľania*, dodáva, že sú *zatemnení v rozume* a ich odcudzenie od Boha pripisuje *nevedomosti, ktorá v nich je*. Zmieňuje sa o ich prázdnej mysli, zatemnenom rozume a vnútornej nevedomosti ako o príčine toho, že sa stali otupenými, necudnými a nenásytno nečistými. Ale veriaci sa v protiklade k nim „naučili“ Krista, „počuli“ ho, „boli vyučovaní“ v ňom, to všetko podľa „pravdy“, ktorá je v Ježišovi. Oproti tme a nevedomosti pohanov Pavel stavia Kristovu pravdu, ktorú sa kresťania naučili.

Písmo podáva jednoznačné svedectvo o tom, akú skazonosnú moc má nevedomosť a omyl a akú moc má pravda na oslobodenie, povznesenie a zjemnenie.

a) *Pohanský život* (verše 17-19)

Z čoho však pochádza temno v myšliach pohanov, keď Boh sám je svetlo a neustále hovorí k ľuďom prostredníctvom svojho stvorenia a nebo aj zem ohlasujú jeho slávu? Pavel hovorí, že *na príčine je tvrdosť ich srdca*. Slovo, ktoré tu používa, je *pórosis*. Armitage Robinson uvádza k jeho významu a pôvodu dlhú poznámku.¹ Póros bol „druh mramoru“ alebo, podľa autorov lekárskeho diela, „mozol“ alebo „skostnatené výrastky na kĺboch“. Preto slovo *póroun* znamenalo petrifikovať, stať sa tvrdým, a teda necitlivým a dokonca (po prenesení z orgánov citu na orgán „videnia“) slepým. Podľa jeho názoru však neznamená „tvrdohlavosť“. Je to skôr „intelektuálna tuposť“, nie zocelenie vôle. Skúma toto slovo, ktoré sa v Novom zákone vyskytuje osemkrát a potom uzatvára: „Tuposť alebo znečitlivenie schopnosti vnímania, ktoré je rovné morálnej slepote, vždy podáva primeraný zmysel. Na druhej strane, kontext nikdy nehovorí jasne v prospech chápania slova ako „tvrdosť“. Niekedy sa tento význam slova zdá celkom vylúčený.“² Takže A. Robinson volí význam „slepota“ tak ako AV (autorizovaný preklad) v tomto verši. Považuje ho za „najmenej mýliaci“ preklad.

Napriek tomu, že Armitage Robinson starostlivo dokladá svoj výklad, komentátori a prekladatelia majú iný názor. Marek 3,5 (kde sa Ježiš „pozrel na nich s hnevom, lebo bol zarmútený tvrdosťou ich srdca“) určite naznačuje zámernú otupenosť. Keď sa vrátíme späť k nášmu textu v liste Efežanom, vidíme, že NEB to prekladá: „ich mysle stvrdli na kameň“, GNB (Good New Bible) používa slovo „tvrdohlavý“ a J. H. Houlden komentuje: „Pohanská nemorálnosť sa považuje za zámernú a trestuhodnú..., je to výsledok ich dobrovoľného odmietnutia morálneho svetla, ktoré mali k dispozícii vo svojej mysli a svedomí.“³ Je pravda, že v biblickom použití sa nedá oddeliť slovo „srdce“ od slova „mysel“, lebo srdce zahrnuje aj schopnosť myslieť a chápať. Treba však vidieť jasný rozdiel, ktorý existuje medzi „nevedomosťou“ a „tvrdosťou“ alebo „tvrdohlavosťou“.

¹ Armitage Robinson, str. 264-274

² Ibid, s. 267

³ Houlden, s. 317

Keď dáme Pavlove výrazy dohromady a starostlivo si všimneme ich logické spojenia (osobitne „pre a kvôli, ktoré sú prekladom slova *dia*), zdá sa, že nám tu zobrazuje hroznú cestu zla smerom nadol, ktorá sa začína tvrdohlavým odmietnutím Božej poznanej pravdy. Najprv *prichádza ich tvrdosť srdca, potom ich nevedomosť, pre zatemnenie ich chápania*, ďalej sú následkom toho *odcudzení od života Božieho*, pretože sa od nich odvrátil, *kým sa nakoniec nestanú bezcitnými a odovzdanými necudnosti, pažravosti a každej nečistote*. NEB to podáva takto: „Nezastavia sa pred ničím, aby uspokojili svoju zlú žiadosť“. Takže tvrdosť srdca vedie najprv k zatemneniu mysle, potom k odumretiu duše pod Božím súdom a nakoniec k neviazanému životu. Keď ľudia stratia všetku citlivosť, strácajú aj sebakontrolu. Je to presne tá istá postupnosť, ktorú Pavel opisuje v druhej časti listu Rimanom 1. Porovnávacie tabuľky nám môžu poslúžiť ako pomôcka:

Rimanom 1,18-32

Efežanom 4,17-19

Prvé štádium: Tvrdohlavosť

18 *Ľudia...nepravosťou
prekážajú pravde
21 Hoci Boha poznali,
28 nevedeli si vážiť
poznanie Boha*

18 *Pre tvrdosť (pórosis)
ich srdca
neoslavovali ho ako Boha*

Druhé štádium: Temno

21 *Stali sa márnivými
vo svojich myšlienkach
a ich nerozumné
mysle sa zatemnili
22 stali sa hlupákmi
28 zvrátené zmysľanie*

17 *v márnosti svojho
zmysľania
18a so zatemneným rozumom
18b nevedomosť, ktorá sa
ich zmocnila*

Tretie štádium: Smrť alebo odsúdenie

24 Preto ich Boh vydal	18 odcuzení Božiemu životu
26 Preto tú príčinu ich Boh	vydal
28 Boh ich vydal...	

Štvrté štádium: Neviazanosť

Boh ich vydal do:	19 Otupeli a oddali sa
24 nečistoty	necudnosti (<i>aselgeia</i> ,
26 nehanebných náruživostí	čo znamená verejná
27 nehanebných skutkov	neslušnosť nehanebného
28 čo sa nepatrí	druhu) a nenásytne
29-31 každá forma zloby...	žiadostivo páchajú
	každú nečistotu

b) Kresťanský život (verše 20-24)

Revidovaný preklad (RSV) nevynáša dosť ostro kontrast na začiatku verša 20: „čo sa však týka vás“ (*humeis de*) alebo vy však (NIV) ste sa tak nenaučili Krista. Oproti pohanskej tvrdosti, tme a neviazanosti Pavel stavia celý proces kresťanskej morálnej výchovy: Používa tri paralelné výrazy, ktoré sa sústreďujú okolo troch slovies v minulom čase aoriste. Tieto slová sú „učíť sa“, „počuť“ a „byť vyučovaný“. Všetky tri smerujú k „pravde, ako je v Ježišovi“.

Po prvé: „naučili ste sa Krista“ (verš 20, *emathete*) Po druhé: „počuli ste ho“ (verš 21a, *ékousate*) Po tretie: „boli ste vyučovaní v ňom“ (verš 21b, *edidachthéte*)

Sú to pozoruhodné výrazy. „Vyzvolávajú obraz školy“⁴ a zmieňujú sa o katechetickom vyučovaní, ktoré Pavel predpokladá, a konečne aj vie, že dostali. Podľa prvého je Kristus sám podstatou kresťanského učenia: Práve tak ako evanjelisti „kážu Krista“,⁵ tak ich poslucháči „sa učia“ Krista a „prijímajú“ ho, to znamená podanie o ňom.⁶ Ale akého Krista sa to vlastne učia? Nielen Slovo, ktoré sa stalo telom, jedinečného Bohočloveka, ktorý zomrel, vstal a vládne. Viac ako to text ukazuje, že musíme kázať jeho panstvo, kráľovstvo, alebo vládu spravodlivosti, ktorú priniesol, a všetky morálne požia-

⁴ Barth, Efežanom II, s. 504

⁵ 2Kor 4,5

⁶ Kol 2,6

davky nového života. Kristus, ktorého sa Efežania naučili, ich volal k normám a hodnotám úplne odlišným od ich predchádzajúceho pohanského života.

Po druhé, Kristus, ktorý je podstatou učenia („naučili ste sa Krista“), je zároveň aj sám učiteľom („počuli ste ho“). Je to škoda, že RSV prekladá *počuli ste o ňom*, lebo v texte nie je žiadna predložka. Pavel predpokladá, že prostredníctvom hlasu svojich kresťanských učiteľov v skutočnosti počuli Kristov hlas. Takže keď sa podáva zdravé kresťanské poučenie, dá sa povedať, že Kristus vyučuje o Kristovi.

Po tretie, *vyučení boli v ňom*. Toto znamená toľko, že Ježiš Kristus okrem toho, že je sám učiteľom aj učením, je ešte aj kontextom, totiž atmosférou, v ktorej je toto učenie podávané. Keď je Ježiš Kristus súčasne subjektom, objektom aj prostredím morálneho poučenia, môžeme si byť istí, že je naozaj kresťanské. Lebo *pravda je v Ježišovi*. Táto zmena z jeho titulu „Kristus“ na jeho ľudské meno „Ježiš“ sa zdá zámerná. Historický Ježiš je stelesnením pravdy, ako to sám tvrdil.⁷

Ale čo presne je táto pravda, ktorá je v Ježišovi? Ak pohanská tma vedie k neviazanej nečistote, aká je to pravda, ktorá kresťana oslobodzuje a vedie ho k spravodlivosti? Odpoveď dávajú nasledujúce verše (22-24). „Naučiť sa Krista“ znamená uchopiť nové stvorenie, ktoré on umožnil, a úplne nový život, ktorý z neho vyplýva. Nie je to nič menej ako odloženie starej človečiny ako spráchnivených šiat a oblečenie nového človečenstva ako čistých šiat stvorených na obraz Boží.

Kedy sa to odohráva? RSV (revidovaný preklad) vedie k vážnemu nedorozumeniu, lebo prekladá slovesá v neurčitku tak, akoby to boli imperatívy. Pavlove inštrukcie potom znejú ako nové príkazy čitateľom: *Odložte starú prirodzenosť ... a oblečte si nové stvorenie* (verše 22,24). Toto však nemôže byť správne z dvoch hlavných dôvodov. Po prvé, v paralelnej pasáži listu Kološanom⁸ sú tieto slovesá v particípiu aoristu (min. čas), čo naznačuje, čo koloskí kresťania urobili v čase svojho obrátenia „Vidiac, že ste vyzkliekli starú prirodzenosť... a obliekli ste novú prirodzenosť“. Po druhé, ak sú to v liste Efežanom príkazy (22,24), potom príkaz verša 25 (*Preto odložiac lož...*) sa stáva nezmyselným. Toto „preto“, ktoré stavia na

⁷ Jn 14,6

⁸ Kol 3,9-10

tom, čo bolo práve povedané, sotva môže postaviť príkaz na príkaz. Znelo by to takto „Vyzlečte starú prirodzenosť ... a oblečte novú... Preto odložte lož...“. Paralela v liste Kološanom dáva na druhej strane jasný zmysel, lebo buduje súčasný príkaz na fakte z minulosti. Znie to takto: „Odložte všetky tieto veci: hnev, zlobu, ohováranie (atď) - vediac, že ste vyzliekli starú prirodzenosť... a obliekli ste novú“ (3,8-10). Práve preto, že sme už vyzliekli svoju starú prirodzenosť v rozhodnom čine pokánia, ktorý sa volá obrátením, môžeme logicky dostať príkaz, aby sme odložili všetky praktiky, ktoré patria k tomuto starému, odhodenému životu. V liste Efežanom 4 práve tak ako v liste Kološanom 3, je použitá tá istá logika. Slovesá „vyzliecť“ a „obliecť“ nie sú nové príkazy, ktoré apoštol adresuje svojim čitateľom, ale sú to staré príkazy, ktoré im dal vtedy, keď bol s nimi, a teraz im ich pripomína. Tieto príkazy sú skutočne „pravdou, aká je v Ježišovi“, ktorú boli vyučovaní a aj sa ju naučili. Takže by sme mali do týchto viet dať odlišné interpunkčné znamienka a namiesto bodky za veršom 21 tam dať čiarku alebo slovo „totiž“. Bude to znieť takto: „Vy ste sa tak nenaučili Krista! - predpokladajúc, že ... ste boli v ňom vyučovaní, ako je pravda v Ježišovi, to tiež že ste mali vyzliecť svoju starú prirodzenosť a obliecť novú...“ J. B. Philips veľmi dobre vystihuje sled myšlienok: „Naučili ste sa odhodiť ... a obliecť...“ Takisto prekladá NEB (Nový anglický preklad): „Či ste neboli vyučení pravde, ako je v Ježišovi? - že zanechajúc predchádzajúci spôsob života, musíte dať bokom starú ľudskú prirodzenosť“.

Čo ich teda učili? Učili ich, že stať sa kresťanom znamená radikálnu zmenu, totiž „obrátenie“ (ako sa táto skúsenosť zvyčajne nazýva z ľudskej strany) a „nové stvorenie“ (Božia stránka). Zahrnuje zavrnutie nášho predošlého sebeckého, padlého človečenstva a prijatie nového „ja“ alebo znovu stvoreného človečenstva. Pavel obe tieto skutočnosti nazýva (doslovne) „človekom“. „Starý človek“ má byť vyzlečený a „nový človek“ má byť oblečený. Charles Hodge vysvetľuje toto použitie jazyka: „Čo sa tu menuje „starý človek“, Pavel na inom mieste nehovorí „starý človek“ alebo hovorí o sebe - napr. Rim 7,14 „Som telesný“ ... alebo „telo“... ako v Galatjanom 5; 16,17 ... Je to nazvané „človek“, lebo sme to my.“⁹ Naše staré ja a naše nové ja sú ďalej postavené do živého kontrastu.“ Tak

⁹ Hodge, s. 259-260

ako sme vyzvaní na to, aby sme odhodili svoju skazenú prirodzenosť ako roztrhané a špinavé šaty, tak sme tiež požiadaní, aby sme obliekli novú prirodzenosť ako šaty svetla. A tak ako predošlý bol zosobnený a ko starý človek, zvädnutý, deformovaný a s neustálym sklonom k skazenosti, tak nový je zosobnený „ako nový človek, svieži, krásny, životaschopný ako Boh...“ t.j. stvorený na jeho obraz.¹⁰

Portréty, ktoré Pavel kreslí, sa vzájomne vyvažujú. Starý človek bol *skazený*, v procese rozpadu, na ceste do zatratenia. Nový človek je *ново-stvorený podľa obrazu Božieho*. Starý bol ovládaný *žiadosťami*, nekontrolovanými vášňami. Nový je stvorený v *spravodlivosti a svätosti*. Žiadosti starého boli *podvodné*. Spravodlivosť nového je *pravdivá*. Takto skazenosť a stvorenie, vášeň a svätosť, podvod a pravda sú postavené do vzájomného protikladu. Sú absolútne nezlučiteľné, ukazujú na to, čo je staré a čo nové, čím sme boli v Adamovi a čím sme v Kristovi.

Verš 23 zapadá práve medzi tieto dva protikladné portréty osôb, ktoré máme „vyliečiť“ a „obliecť“: a *obnovte sa duchom svojej mysle*. Toto sloveso je v prítomnom infinitíve na rozdiel od sloviac vo veršoch 22 a 24, ktoré sú v aoriste (min. čas). Z toho vyplýva, že byť kresťanom znamená rozhodné odmietnutie starého a prijatie nového, čo je obsiahnuté v obrátení, plus každodenná, vlastne neustála premena mentálneho pohľadu. Ak úpadok pohanov bol následkom márnosti ich myslenia, potom spravodlivosť kresťanov vyplýva z neustálej premeny našej mysle.

V celom tomto učení božská a ľudská stránka sú nádherne spojené. Keď nám Pavel prikazuje, aby sme svoje staré človečenstvo vymenili za nové, myslí tým, že si sami môžeme privodiť znovuzrodenie. Nikto nikdy ešte nespôsobil svoje vlastné narodenie. Už sama predstava je absurdná. Nie, to nové človečenstvo, ktoré prijímame, je Božím stvorením, nie naším. Keď nás však Boh znovu tvorí v Kristovi, dávame k tomu svoj plný súhlas. „Vyzliekame“ svoj starý život, odvraciamy sa od neho znechutení a „obliekame“ si nový život, ktorý stvoril, prijímame to s otvorenou náručou a vítame s radosťou. Slovom - znovustvorenie (čo Boh robí) a pokánie (čo robíme my z jeho milosti) patria spolu a nedajú sa oddeliť.

¹⁰ Hodge, s. 264-265

Toto sa učili efezskí a iní ázijskí kresťania. Boli dokonale založení na podstate a dôsledkoch nového stvorenia a nového života. To, čo sa naučili, bolo súčasťou „pravdy v Ježišovi“. Nielenže sa naučili „vyzliecť“ staré a „obliecť“ nové, ale to aj urobili. Toto sa uskutočnilo pri ich obrátení. Symbolika potom možno pokračovala pri krste, lebo raný krst bol niekedy sprevádzaný ceremoniálnym oblečením do bieleho rúcha.¹¹ Pavel im teraz pripomína, čo sa naučili a čo urobili.

Keď sa ohliadneme späť na verše, ktoré sme práve čítali, možno lepšie pochopíme dva pevné základy učenia o kresťanskej svätosti, ktoré Pavel práve položil. Sú ako dva korene, z ktorých svätosť pučí a rastie. Najprv sme prežili nové stvorenie a ďalej sme následkom toho prijali novú myseľ, ktorá sa ustavične obnovuje: Tieto dve veci sú okrem toho organicky spojené. Našu novú myseľ sme dostali skrze nové stvorenie a naša nová myseľ chápe nové stvorenie a jeho dôsledky. A pretože je to nové stvorenie na Boží svätý obraz, zahrnuje v sebe úplné odmietnutie našej starej padlej prirodzenosti a vďačné oblečenie nášho nového človečenstva.

A *preto*, pokračuje Pavel, „každý z vás musí vyzliecť...“ (verš 25 NIV). T.j., keďže ste odhodili svoje staré ja raz a navždy, teraz musíte odhodiť všetko správanie, ktoré patrilo k vášmu starému životu. Vaše nové správanie musí byť v plnom súhlase s typom človeka, ktorým ste sa stali. Ako sme si už všimli, táto metafora („vyzliecť“ a „obliecť“) hovorí o spôsobe obliekania. Na tomto mieste ju môžeme rozviesť.

Aký druh oblečenia nosíme, závisí od úlohy, ktorú plníme. Keď ideme napríklad na svadbu, máme na sebe určitý druh oblečenia, keď ideme na pohreb, máme na sebe iný druh oblečenia. Uvedomujem si však, že niektorí mladí ľudia na Západe chodia neustále v modrých džínkach. No napriek tomu stále platí všeobecný zvyk prispôsobenia oblečenia k danej príležitosti. Oblečenie mnohých ľudí je určované ich zamestnaním. Vojaci a námorníci nosia rôzne uniformy. Právnicki majú špeciálne oblečenie, aspoň keď sú na súde. Takisto aj niektorí duchovní. To isté platí o väznoch a odsúdených. Keď teda meníme svoje poslanie, meníme svoje oblečenie. Keď sú väzni prepustení z väzby a stávajú sa slobodnými občanmi (odkladajú starú úlohu a preberajú novú), vymenia si oblečenie,

¹¹ Gal 3,27

ktoré mali na sebe (vyzlečú väzenské za normálne šaty). Podobne aj vojak pri odchode z armády do civilu vyzlieka uniformu a berie na seba „civil“. A práve tak, keďže sme pri novom stvorení vyzliekli starého človeka a obliekli nového, musíme odhodiť staré normy a prijať nové. Naša nová úloha bude znamenať nové oblečenie, náš nový život bude znamenať nový etický životný štýl.

2. Šesť konkrétnych príkladov (4,25-5,4)

Je obdivuhodné sledovať Pavla, ako ľahko vie zostúpiť z vysokých teologických úvah o našich dvoch ľudských prirodzenostiach, o Kristovi, ktorého sme sa naučili, a o novom stvorení, ktoré sme prežili vo svojej skúsenosti, k podrobnostiam kresťanského správania - hovoriť pravdu, ovládať hnev, poctivosť v práci a láskavá reč, odpustenie, láska a sexuálne sebaovládanie. Všetko veľmi praktické veci. Prv než prejdeme k jeho šiestim príkladom, musíme si všimnúť tri vlastnosti, ktoré majú spoločné.

Po prvé, všetky sa týkajú našich vzťahov. Svätosť nie je nejaký mystický stav, ktorý prežívame vo vzťahu k Bohu a v izolácii od ľudí. Nemôžeš byť dobrým človekom vo vákuu, to sa dá len v reálnom svete ľudí. Okrem toho všetky tieto požadované kvality sú aspektmi tej jednoty cirkvi, ktorú sa náš autor snaží osvetliť a podporiť na prvom mieste. Schválne venuje tejto veci prvotné miesto ... Podobne aj tie zlé veci, ktorým sa treba vyhýbať, sú všetky ničiteľmi ľudskej harmónie.¹²

Po druhé, v každom príklade je zákaz vyvážený zodpovedajúcim pozitívnym príkazom. Nestačí len odhodiť staré handry; musíme si obliecť nové rúcho. Nestačí prestať klamať, kraďnúť a strácať nervy, ak zároveň nezačneme hovoriť pravdu, tvrdo pracovať a byť láskaví k ľuďom. Po tretie, v každom prípade je podané zdôvodnenie príkazu. Ak nie je priamo vyjadrené, je aspoň implikované. V Ježišovom učení a v učení jeho apoštolov učenie a etika, viera a správanie vždy do seba presne zapadajú.

a) *Nelžite, ale radšej hovorte pravdu (verš 25)*

²⁵*Preto odložte lož a hovorte pravdu každý so svojím bližným, veď sme si navzájom údmi.*

¹² Houlden, s. 320

Presne povedané, grécke slovo nie je *lož* v abstraktnom zmysle, ale „klamstvo“ (*to pseudos*). Preto je možné, že Pavel sa tu zmieňuje tak ako v Rim 1,25, o „veľkom klamstve modlárstva“. Keďže jeho čitatelia sa zriekli vrcholnej lži pohanstva, ktorá je hlavným symptómom márnej a zatemnenej mysle (verše 17-18), teraz ich vyzýva, aby sa zbavili aj všetkých menších klamstiev a hovorili pravdu.¹³ Vyhybanie sa lži je zrejme málo platné, ak zároveň neľadáme pravdu. Ježišovi nasledovníci (v ktorom je pravda, verš 21) majú byť v spoločnosti známi ako čestní a spoľahliví ľudia, na ktorých slovo sa dá spoľahnúť. Zdôvodnenie tohto príkazu nie je len v tom, že ten druhý je náš *blížny*, ktorého máme podľa príkazu Písma milovať. V cirkvi sú naše vzťahy ešte bližšie, *lebo sme si navzájom údmi*. Pavel nás vracia späť k svojmu učeniu o cirkvi ako o tele Kristovom (viď verše 12-16) a nepriamo hovorí, že „klamstvo je bodnutím priamo do životne dôležitých orgánov tela Kristovho“.¹⁴ pretože spoločenstvo sa buduje na dôvere a dôvera sa buduje na pravde. Lož teda podkopáva spoločenstvo, kým pravda ho posilňuje.

b) *Nestrácaj nervy, ale dávaj si pozor, aby tvoj hnev bol spravodlivý* (verše 26-27)

²⁶*Hnevajte sa, ale nehrešte! Slnko nech nezapadá nad vašim hnevom;*
²⁷*a nedávajte miesto diabľovi.*

„Hnevajte sa, ale nehrešte“, je ozvena Žalmu 4,4. Zdá sa, že je jasné, že táto forma slov je hebrejský idióm, ktorý dovoľuje a potom obmedzuje hnev, nie že by ho prikazoval. Zodpovedajúci anglický idióm by znel: „keď sa hneváte, nehrešte“ (NIV). Napriek tomu však verš uznáva, že jestvuje taká vec, ako je kresťanský hnev, a primálo kresťanov ho pociťuje alebo vyjadruje. Treba povedať, že keď to nerobíme, zapierame Boha, škodíme sebe a podporujeme šírenie zla.

Písmo jasne vyučuje, že jestvujú dva druhy hnevu, spravodlivý a nespravodlivý. Vo verši 31 „hnev“ je jednou z nepekných vecí, ktoré máme „odložiť“ od seba. Je zrejme, že tu má na mysli nespravodlivý

¹³ Findlay, s. 292

¹⁴ Mackay, s. 213

hnev. V 5,6 sa však dozvedáme o Božom hneve, ktorý padne na neposlušných, a vieme, že Boží hnev je spravodlivý. Taký bol aj Ježišov hnev.¹⁵ Musí teda jestvovať dobrý a správny hnev, ktorému sa Boží ľudia môžu naučiť od neho a od svojho Pána Ježiša.

Pôjdem ešte ďalej a poviem, že dnešný svet veľmi potrebuje viac kresťanského hnevu. My ľudia uzatvárame kompromisy s hriechom, ako by to Boh nikdy neurobil. Zoči-voči nehanebnému zlu by sme nemali byť tolerantní, ale rozhorčení, nie apatickí, ale nahnevaní. Ak Boh nenávidí hriech, jeho ľudia by ho mali tiež nenávidieť. Ak zlo vyvoláva jeho hnev, malo by vyvolať aj náš hnev. „Zlosť ma zachvátila nad bezbožníkmi, ktorí opúšťajú tvoj zákon.“¹⁶ Akú inú reakciu môžeme očakávať, že zloba vyvolá u tých, ktorí milujú Boha?

Je obzvlášť pozoruhodné, že apoštol uvádza túto svoju zmienku o hneve v liste, ktorý je venovaný Božej novej spoločnosti lásky, a to v oddielei, ktorý sa zaoberá harmonickými vzťahmi. Robí tak preto, lebo pravý pokoj nie je totožný s ústupkami. E. K. Simpson hovorí: „Vo svete, ako je tento, aj ten najopravdovejší činiteľ pokoja musí niekedy vziať na seba úlohu rušiteľa pokoja ako svoju svätú povinnosť.“¹⁷

Zároveň však musíme mať ustavične na pamäti náš padlý stav a náš neustály sklon k nestriednosti a márnomyseľnosti. Z toho dôvodu musíme byť ustavične na stráži a byť cenzormi vlastného hnevu. Ak sme múdri, budeme „pomali do hnevu“, pamätajúc, „že hnev muža nepôsobí božiu spravodlivosť“.¹⁸ A tak Pavel ihneď obmedzuje svoje *hnevajte sa* tromi negatívami. Po prvé, *nehrešte*. Musíme sa presvedčiť, či náš hnev nie je spôsobený pýchou, odporom, zlomyseľnosťou, nervozitou alebo pomstychtivosťou. Po druhé, *nech slnko nezapadá nad vaším hnevom*. Táto inštrukcia dobre ilustruje nerozumnosť prehnane doslovného výkladu Biblie. Neočakáva sa tu, že budeme Pavla chápať tak doslovne, že kým slnko nezapadne, pokojne si môžeme dovoliť hnevať sa. V takom prípade by sa náš hnev predlžoval tak, ako sa predlžujú na jar dni a ľudia v Grónsku, kde dni trvajú viac ako štvrt' roka, by mali množstvo priestoru na pomstu“.¹⁹ Nie, apoštolov úmysel je varovať

¹⁵ Mk 3,5

¹⁶ Ž 119,53

¹⁷ Simpson, s. 108

¹⁸ Jak 1,19-20

¹⁹ Citované z komentára staršieho autora. Armitage Robinson, s. 112

nás pred prechovávaním hnevu. Zriedkakedy je bezpečné nechať uhlíky tlieť. Ak si uvedomíme vo svojom hneve nejaký hriešny alebo sebecký prvok (keď náš *orgé*-hnev degeneruje na *parorgismos*, čo znamená pocit odporu - toto slovo je použité na konci verša 26), vtedy je určite načase, aby sme s ním prestali a buď sa ospravedlnili, alebo zmierili s človekom, ktorého sa to týka. V Starom zákone platilo, že veriteľ, ktorý vzal ako zálohu plášť, mal tento plášť vrátiť, „keď za padne slnko“, aby dotýčný v ňom mohol spať. Zamestnávateľ, ktorý mal chudobných a núdznych zamestnancov, mal im vyplatiť mzdu pred „západom slnka“.²⁰ Jestvuje mnoho podobných situácií, ktoré je múdre prežívať naraz len jeden deň. „Nikdy nechod spať nahnevaný“ je dobré pravidlo a zriedkakedy je lepšie použiteľné ako v manželstve.

Pavlovo tretie obmedzenie znie *nedávajte priestor diablovi* (verš 27), lebo vie, aká nenápadná je hranica medzi spravodlivým a nespravodlivým hnevom a ako ťažko ľudia dokážu zodpovedne zaobchádzať so svojím hnevom. A tak diabol rád striehne na nahnevaných ľudí dúfajúc, že využije situáciu vo svoj prospech tak, že ich vyprovokuje k nenávisti, násiliu alebo rozbitiu spoločnosti.

c) *Nekradnite, ale radšej pracujte a dávajte* (verš 28)

Kto kradol, nech už nekradne, ale radšej nech pracuje a vlastnými rukami zarába, aby mal z čoho dať núdznemu.

„Neukradneš“ bolo ôsme prikázanie Mojžišovho zákona. Toto prikázanie malo a ešte stále má široké využitie, nevzťahuje sa len na krádeže cudzieho majetku alebo peňazí, ale aj na neplatenie daní, zatajenie colných poplatkov, čo vládu oberá o to, čo jej patrí. Platí aj pre zamestnávateľov, ktorí utláčajú svojich zamestnancov, a pre zamestnancov, ktorí zle pracujú, alebo si skracujú pracovný čas.

Apoštol však pri svojej pripomienke tohto prikázania (*nech zlodej už viac nekradne*) prekračuje číry zákaz a poukazuje na jeho kladné dôsledky. Nestačí, aby zlodej prestal kradnúť. Nech začne pracovať, *vykonávať čestnú prácu svojimi rukami* a nech si zarába na živobytie. Potom bude *schopný* nielen vyživovať seba a svoju rodinu, ale aj dať tým, ktorí potrebujú. Nebude už, ako to zlodeji zvyknú, parazitovať

²⁰ 5M 24,13-15

na spoločnosti, ale bude do nej prispievať svojou prácou. A nikto okrem Krista nedokáže premeniť z lodeja na dobrodincu.

d) Nepoužívaj svoje ústa na zlé, ale na dobré (verše 29-30)

Z vašich úst nech nevyjde nijaké zlé slovo, ale iba dobré, na potrebné budovanie, aby prinášalo milosť tým, čo počúvajú.³⁰ A nezarmucujte Svätého Božieho Ducha, v ktorom ste označení pečat'ou na deň vykúpenia.

Apoštol prechádza od používania rúk k používaniu našich úst. Reč je nádherným Božím darom. Je to jedna z tých našich ľudských schopností, ktoré sú odrazom našej podobnosti Bohu. Náš Boh hovorí, a preto aj my tak ako on vieme hovoriť. Rečou sa odlišujeme od zvierat. Kravy bučia, psy brešú, osly híkajú, prasatá krochajú, ovce bláčia, levy revú, opice vrešia a vtáci spievajú, ale len ľudské bytosti vedia rozprávať.

A teda *nech žiadna zlá reč nevychádza z vašich úst*, hovorí Pavel. „Zlý“ na tomto mieste je *sapros*, slovo, ktoré sa používa na označenie spráchnivených stromov a zhnitého ovocia.²¹ Keď označuje zhnitú reč, môžeme si byť istí, že ide o lož, neláskavosť alebo vulgárnosť, ktorá ubližuje poslucháčom. Namiesto toho máme používať svoj jedinečný dar reči konštruktívne, *na vzdelávanie*, čo značí na budovanie ľudí, nie na ich škodu alebo zničenie. Má to byť podľa potreby, tak aby *udelilo milosť tým, ktorí počúvajú*.

Ježiš vyučoval o veľkom význame reči. Naše slová odhaľujú to, čo je v našom srdci, hovoril. V deň súdu sa budeme musieť zodpovedať z každého neuváženeho slova, ktoré sme vyslovili.²² To znamená, že Jakub len reagoval na učenie svojho Majstra, keď zdôrazňoval nesmiernu moc ľudského jazyka na dobré alebo na zlé.²³ Ak sme naozaj novým Božím stvorením, bezpochyby si vypestujeme nové normy konverzácie. Miesto toho, aby sme ľuďom svojimi slovami ubližovali, budeme sa im snažiť pomôcť, povzbudiť ich potešiť a pochopiť. Ja sám som bol často oslovený porovnaním reči múdreho človeka a blázna v Prísloví 12,18 „Nerozmyslené slová človeka sú ako bodnutia mečom, ale jazyk múdrych lieči.“

Na prvý pohľad nie je jasné, prečo Pavel teraz uvádza Ducha Svä-

²¹ Mt 7,17-18 a 12,33

²² Mt 12,33-37

²³ Jak 3,1-12

tého. *Nezarmucujte Ducha Svätého Božieho, v ktorom ste označení pečatou na deň vykúpenia* (verš 30). Apoštol si však neustále uvedomoval, že za skutkami ľudí sú prítomné a aktívne neviditeľné bytosti. Práve nás varoval, aby sme nedávali príležitosť diablovej (verš 27). Teraz nás vyzýva, aby sme nezarmucovali Svätého Ducha. Z tohto je jasné, že Svätý Duch je osoba, lebo *hypeó* znamená spôsobiť smútok, bolesť alebo nešťastie, a také veci môžu prežívať len osoby. Čo ho však zarmucuje? Keďže je to „Svätý Duch“ vždy je zarmútený nesvätosťou, a keďže je to „jeden Duch“ (2,18; 4,4), zarmucuje ho aj nejednota. Fakt je ten, že všetko, čo je nezlučiteľné s čistotou alebo jednotou cirkvi, je tiež nezlučiteľné s jeho vlastným charakterom a preto mu ubližuje. Niekoľko by mohol dodať, že je to tiež „Duch pravdy“ skrze ktorého hovorí Boh a preto je nešťastný z nášho zneužívania reči, čo bolo Pavlovou témou v predchádzajúcom verši.

Vo verši 30 si ešte všimneme poznámky o *zapečatení* Duchom a o *dni vykúpenia*. Zapečatenie (ako to Pavel už vysvetlil v 1,13) sa uskutočnilo na začiatku nášho kresťanského života. Tou pečatou je sám Svätý Duch, ktorý v nás býva, ktorým nás Boh označil za svojich. A hoci už máme vykúpenie v tom zmysle, že máme odpustenie (verš 1,7), prichádza deň vykúpenia, keď naše telo bude vykúpené, lebo len vtedy bude naše vykúpenie, alebo oslobodenie úplné. To značí, že „zapečatenie“ a „vykúpenie“ sa v pozadí zmiňuje o začiatku a konci procesu záchrany. A medzi týmito dvomi dátami máme rásť na podobu Kristovu a starať sa o to, aby sme nezarmucovali Svätého Ducha. Svätý Duch je totiž citlivý Duch. Nenávidí hriech, rozpory alebo faloš a stráni sa ich. Ak mu teda nechceme pôsobiť bolesť, aj my sa ich budeme strániť. Každý Duchom naplnený veriaci človek si želá pôsobiť mu radosť, nie bolesť.

e) *Nebud' neláskavý alebo zatrpknutý, ale milý a láskavý* (4,31-5,2)

³¹*Akákoľvek zatrpknutosť, hnev, rozhorčenie, krik a rúhanie aj každá iná zloba nech sú ďaleko od vás.* ³²*Buďte k sebe navzájom láskaví a milosrdní, navzájom si odpúšťajte, ako aj vám odpustil Boh v Kristovi!*

^{5,1}*Napodobňujte Boha ako milované deti* ²*a žite v láske tak, ako aj Kristus miluje nás a vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obeť ľúbeznej vône!*

Pred nami je celá séria šiestich nepekých postojov a konaní, ktorých sa máme úplne zbaviť. *Zatrpknutosť* (*pikria*) je zahorknutý duch a zahorknutá reč. Niekedy hovoríme o „kyslých babkách“ a ja si myslím, že existujú aj kyslí dedovia. Máločo je na starších ľuďoch smutnejšie ako negatívny a cynický pohľad na život. Armitage Robinson cituje Aristotela, keď definuje *zatrpknosť* ako „zahorklého a protiviaceho sa ducha, ktorý odmieta zmierenie“.²⁴ *Hnev* (*thymos*) a *rozhorčenie* (*orgé*) sú zrejme podobné. Prvý termín označuje zúrivosť, kým druhý hovorí o trvalejšom a zatvrdenom nepriateľstve. *Krik* (*kraugé*) opisuje ľudí, ktorí sa rozrušia, zvýšia hlas v hádke a začnú na seba kričať až hulákať, kým *ohováranie* (v slovenčine *rúhanie*) (*blasfémia*) znamená hovoriť zle o iných, zvlášť za chrbtom, čo znamená kazenie ba až zničenie ich povesti. Šieste slovo je *zloba* (*kakia*), alebo *zlovôľa*, čo znamená zloprajnosť a možno aj zlé úmysly proti ľuďom. Druhá možnosť je tá, že toto slovo zhrňa v sebe predchádzajúcich päť necností, totiž „utajenú neprajnosť, nespokojné výbuchy, búrlivý hnev, verejnú hádku a ohováračské špinenie.“²⁵ V kresťanskom spoločenstve niet pre žiadnu z týchto hrozných vecí miesta. Každá z nich musí byť celkom zamietnutá.

Miesto nich musíme prijať také vlastnosti, ktoré sú charakteristické pre Boha a jeho Krista. Máme byť *k sebe navzájom láskaví*. Toto slovo znie *chréastos*. Pretože toto slovo znie podobne ako slovo Kristus (*Christos*), kresťania ho od začiatku považovali za zvlášť vhodné. Vyskytuje sa v Kázni na hore, kde označuje Božiu dobrotu aj k „nevďačným a sebeckým“.²⁶ *Milosrdní* znamená „súcitní“, kým *odpúšťanie navzájom* (*charizomenoi*) doslovne hovorí „konať milostivo“ jeden voči druhému, tak ako Boh v Kristovi činil milosť nám. Preto, pre Boží milostivý postoj a štedré konanie voči nám, máme *napodobňovať* (*mimétai*) Boha ako milované deti. Práve tak ako deti napodobňujú svojich rodičov, tak aj my máme napodobňovať nášho Otca, Boha. To nám povedal sám Ježiš.²⁷ Máme tiež nasledovať Krista, *žiť v láske, tak ako nás Kristus miloval a vydal samého seba za nás*. Toto isté sloveso o *sebavydaní* (*paradidómi*) je použité o pohanoch v kap. 4,19. Oni sa vydávajú nehanebnosti, my, podobne ako Kristus, sa máme vydať láske. Bohu sa páči takéto

²⁴ A. R. s. 194

²⁷ Mt 5,45,48

²⁵ Caird s. 83

²⁶ Lk 6,35

sebavydanie za iných. Obetavá láska je *obeľou ľúbeznej vône Bohu* - ako u Krista, tak aj u nás. Takže tu je prekvapivá pravda o tom, že obetavá láska k iným sa stáva obeľou, ktorá je prijateľná Bohu.

Je pozoruhodné, že Pavlova etika je úplne sústredená na Boha. Je preňho samozrejmé, že pri morálnych poučeníach menuje tri osoby Trojice. Hovorí nám, aby sme „napodobňovali Boha“, „naučili sa Krista“ a „nezarmucovali Ducha Svätého“.

f) *Nevtipkujte o sexe, ale radšej zaň d'akujte* (verše 3-4)

³*Smilstvo a akákoľvek nečistota alebo lakomstvo nech sa ani nespomenú medzi vami, ako sa patrí na svätých, ani mrzkosť ani hlúpe reči a neprístojné žarty, lebo to sa nesluší, radšej vzdávajte vďaky.*

Pavel prechádza od „sebaobetovania ... k jeho pravému opaku, totiž pôžitkárstvu“,²⁸ od pravej „lásky“ k tomu jej opaku, ktorý sa nazýva „chĺpnosť“. Grécke slová pre *smilstvo* (*porneia*) a *nečistota* (*akarharsia*) spolu zahrnujú všetky sexuálne hriechy, totiž každý sexuálny styk mimo kontextu Bohom ustanoveného manželstva naplneného láskou. Pavel k nim pridáva *lakomstvo*. Je to akiste preto, lebo smilstvo a nečistota sú osobitne degradujúcou formou lakomstva, totiž ulakomením sa na na niečo telo pre vlastné ukojenie. Desiate prikázanie osobitne zakázalo žiadať manželku svojho blížneho. Predtým v tomto liste Pavel písal o „nenásytnosti“ spojenej s nečistými praktikami (4,19.)²⁹ Takže žiadna forma sexuálnej nemorálnosti *nesmie byť ani spomínaná medzi vami*. Nemáme sa vyhýbať len konaniu, ale aj mysleniu a rečiam o nich. Až do takejto miery majú byť vypudené z kresťanského spoločenstva. Toto bola vysoká požiadavka, lebo v Ázii kvitla nemorálnosť. Grécka bohyňa Artemis „Diana Efežanov“ bola považovaná za bohyňu plodnosti, preto sa s jej uctievaním pravidelne spájali sexuálne orgie.

Štvrtý verš prechádza od nemorálnosti k vulgárnosti. *Nečistota* znamená obscénosť. *Hlúpe reči a neprístojné žarty* sa pravdepodobne vzťahujú na hrubé vtípkovanie, čo je najlacnejšia forma

²⁸ Hendriksen, s. 227

²⁹ Vid' aj 1Kor 5,10,11; 6,9-10 a Kol 3,5, kde apoštol spája lakomstvo s nemorálnosťou.

dôvtipu. Všetky tri hovoria o špinavej myšli, ktorá sa vyjadruje je špinavý i rečami. Toto sa však nesluší. Radšej vzdávajú vd'aky, hovorí Pavel. Kontrast je prekvapivý a krásny. Ďakovanie samo osebe nie je samozrejmom náhradou vulgárnosti, keďže vulgárnosť je egocentrická a vd'akyvzdanie je teocentrické. Možno však Pavel chce povedať práve toto: „Kým sexuálna nemorálnosť a žiadostivosť sú výrazom egocentrickej ziskuchtivosti, vd'akyvzdanie je pravým opakom, a teda liekom, ktorý je tu potrebný. Je to uznanie Božej štedrosti“.³⁰ Zdá sa mi však pravdepodobné, že postavenie vulgarity a vd'akyvzdania do vzájomného kontrastu je ešte zrejmejšie v tom zmysle, že jedno predstavuje pohanský a druhé predstavuje kresťanský postoj k sexu. Samozrejme sa vie, že kresťania majú zlú povesť kvôli negatívnemu postoju k sexu. Dr. Michel Fourcault, ktorý je od r. 1970 profesorom histórie myšlienkových systémov na Collge de France, zrejme píše *Dejiny sexuality* v šiestich zväzkoch. V januári 1977 vysvetľoval svoju prácu v *Le Monde* a tam hovoril o „najťažšom dedičstve kresťanstva, ktoré sex považuje za hriech“. A je pravdou, že niektorí z našich viktoriánskych predkov sa veľmi priblížili k takémuto stotožneniu. Kresťania by sa však mali vyhýbať vulgárnosti nie preto, že majú pomýlený názor na sex, alebo preto, že sa ho boja, alebo sa zaň hanbia, ale preto, že máme naň vysoký a svätý pohľad ako na Boží dobrý dar na svojom mieste, a nechceme, aby sa stal lacným. Všetky Božie dary majú byť predmetom vd'akyvzdania a nie vtipkovania. Vtipkovanie ich nutne znehodnocuje. Ďakovanie je spôsob, ako zachovať ich hodnotu požehnaní od milujúceho Stvoriteľa.

Záver

Aká je to téma, ktorá sa vinie kapitolou 4 a prechádza do kapitoly 5? Tieto kapitoly sú pohnutým volaním k jednote a čistote cirkvi. Majú však ešte širší význam. Ich témou je spojenie kresťanskej skúsenosti (toho, čo sme) s kresťanskou teológiou (tým, čo veríme) a kresťanskou etikou (s tým, ako sa správame). Zdôrazňujú, že bytie, myslenie a konanie patria spolu a nikdy sa nesmú oddeliť. Lebo to, čím sme, ovláda to, ako myslíme, a naše myslenie určuje

³⁰ Houlden, s. 324

naše konanie. Sme Božia nová spoločnosť, ľudia, ktorí vyzliekli starý život a obliekli nový, t.j. to, čím nás urobil. Takže si to potrebujeme pripomínať dennou obnovou mysle, pamätajúc, ako sme „sa naučili Krista ... ako je pravda v Ježišovi“. Potrebujeme kresťansky myslieť o svojom novom postavení. Potom musíme aktívne pestovať kresťanský život. Svätosť totiž nie je stav, do ktorého skĺzneme. Nie sme len pasívnymi divákmi posvätenia, ktoré Boh v nás koná. Naopak, musíme cieľavedome „odkladať“ od seba každé konanie, ktoré je nezlučiteľné s naším novým životom v Kristovi, a „obliecť“ životný štýl, ktorý je s ním zlučiteľný.

Táto téma môže byť zhrnutá dvoma význačnými slovami. Vo verši 4,1 nás Pavel prosí, aby sme viedli život *hodný* Božieho povolania. Vo verši 5,3 nám hovorí, aby sme sa vyhýbali nemorálnosti „ako sa patrí na svätých“. Je to veľmi nešťastná okolnosť, že slovo „svätý“ je rezervované, ak nie pre hrdinov cirkvi, ktorí boli kanonizovaní, tak aspoň na mimoriadnych a často excentrických ľuďoch, ktorí sa od iných odlišujú svojou bledou tvárou, nebeským pohľadom a neviditeľnou svätožiarou. „Svätými“ sú však všetci Boží ľudia, ktorí sú s ním zmierení a sú zmierení navzájom. Preto niektoré správanie je „vhodné“ alebo „slušné“, lebo je primerané tomu, akí sme. Iné je „nevhodné“ alebo „neslušné“, lebo je nevhodné.

Nikto nech nehovorí, že na učení nezáleží. Dobré správanie vychádza z dobrého učenia. Až potom, keď jasne pochopíme, kto sme v Kristovi, vznikne v nás túžba, aby sme žili život hodný nášho povolania a slušne podľa svojho charakteru ako Božia nová spoločnosť.

5,5-21

9. Ďalšie podnety na spravodlivosť

Je trochu neodôvodnené urobiť po verši 4 medzeru a veršom 5 začať nový odstavec. Zvlášť ak si uvedomujeme, že v oboch veršoch ide o tú istú tému sexuálnej nemorálnosti. Predsa sa však zdá, že verše 3 a 4 patria k predchádzajúcemu oddielu obsahujúcemu praktické príklady morálneho správania. Každý z nich obsahoval vzájomne sa vyvažujúce zákazy a príkazy. Po nich, aj keď verš 5 pokračuje na tému sex, pozorujeme, že sa téma mení. Pavel prechádza vo svojom pojednaní v kresťanskom správaní od modelov k motívácii a pridáva štyri mocné podnety k spravodlivému životu.

Všetci zamestnávateľa v podnikoch a priemysle poznajú životnú dôležitosť motivácie. Ako je možné robotníkov presvedčiť, aby pracovali viac a lepšie, a tak zvýšili produktivitu alebo predaj? Ponúkajú sa všetky možné podnety vo forme vyšších miezd, príťažlivejších podmienok, prémie, dovolení, rekreačných a vzdelávacích akcií a potom výhľadu na dôchodok. Najlepšia motivácia však nie je ani materiálna, ani sebecká. Múdri zamestnávateľa sa usilujú u svojich pracovníkov vzbudiť vyšší záujem o prácu, vyššiu vernosť firme a pocit hrdosti na to, čo vyrábajú, alebo predávajú. Toto všetko svedčí o prirodzenosti ľudí stvorených na Boží obraz, ktorí k práci potrebujú aj dôvody na jej vykonávanie, ideály, ktorými by boli inšpirovaní, a pocit tvorivého naplnenia. Nie je teda prekvapujúce, že Biblia, ktorá nám podáva toto učenie o ľudstve, sa sama zaoberá nielen povinnosťou, ale aj motiváciou. Ľudia vedia, čo by mali robiť, ako je ich možné motivovať, aby to naozaj urobili? Tu máme pred sebou jeden aspekt učenia o posvätení (t.j. o procese, ktorým sa stávame podobnými Kristovi), ktorý je v Biblii veľmi zdôrazňovaný a v súčasnej cirkvi veľmi zanedbávaný.

Apoštol doteraz argumentoval tým, že ako Božia nová spoločnosť musíme prijať nové normy správania. Keďže sme „vyzliekli“ starý život a „obliekli“ nový, musíme nosiť primerané oblečenie. Teraz pridáva ďalšie argumenty pre svätosť. Prvý sa týka vážnej istoty súdu (verše 5-7), druhý sa týka toho, čo on nazýva „ovocie svetla“ (verše 8-14), t.j. vecí, ktoré vyplývajú z našej príslušnosti k ľuďom, ktorí patria k svetlu, tretí argument sa týka povahy múdrosti (verše 15-17) a štvrtý sa týka plnosti Ducha Svätého (verše 18-21).

1. Istota súdu (verše 5-7)

Lebo uvedomte si a pochopte, že ani jeden smilník ani nečistý, ani chamtivec, čo je modloslužobník, nemá dedičstvo v Kristovom a Božom kráľovstve. ⁶Nech vás nik nezvedie prázdnyimi rečami, lebo za to prichádza Boží hnev na neposlušných synov. ⁷Preto nemajte s nimi nič spoločné.

V Novom zákone je uvedených mnoho dôvodov, prečo sa kresťania majú zdržiavať nemorálnosti. Je tu napríklad trojičná teológia ľudského tela, ktoré je stvorené Bohom, patrí Kristovi a je obývané Duchom. Pavel o tom píše v 1Kor 6,12-20. Ďalej je tu vnútorná nevhodnosť nesvätých praktík pri svätých Božích ľuďoch - inými slovami, sexuálna povolenosť sa jednoducho „medzi svätými nesluší“ (verše 3-4). Teraz je tu strach zo súdu. Väčšina nemorálnych ľudí unikne so svojím správaním na zemi. Nebudú však unikať odhaleniu, usvedčeniu a odsúdeniu naveky. Pavel varuje: *Uvedomte si a pochopte, že v tomto nevládne žiadna neistota, že ani jeden smilník a nečistý* (myslí sa „človek“, lebo hoci sú slová v mužskom rode, nemá význam obmedziť sa na mužov)... *nemá dedičstvo v Kristovom a Božom kráľovstve.* Všimneme si aj pozoruhodné spojenie Krista a Boha v tomto vyjadrení. Keďže tu nie je zopakovaný určitý člen, kráľovstvo patrí tomu, ktorý je zároveň „Kristom“ a „Bohom“. A toto božské kráľovstvo je kráľovstvom spravodlivosti, z ktorého bude vylúčená každá nespravodlivosť.¹

Musíme však dávať pozor pri používaní tohto prísneho výroku. Nemá sa mu rozumieť tak, že už jedna nemorálna myšlienka, slovo

¹ 1Kor 6,9,10; Gal 5,21

alebo skutok stačí na to, aby nás diskvalifikoval pre nebo. Kto by bol potom prijatý? Nie - pre tých, ktorí padnú do takýchto hriechov zo slabosti, potom však činia pokánie v hanbe a pokore, pre tých jestvuje odpustenie. Nemorálny alebo nečistý človek, o ktorom sa tu hovorí, je taký, ktorý sa takémuto životnému štýlu odovzdal bez hanby a pokánia. Je to *človek chamtivý v zmysle*, ktorý sme už definovali, totiž sexuálne nenásytný (4,19; 5,3). Pavel dodáva v zátorke, že je to *modlár*. Takíto ľudia, ktorých chciť sa stal modlárskou posadnutosťou, nebudú mať účasť na dokonalom Božom kráľovstve.

Apoštol pokračuje: *nech vás nik nezvedie*. On sám ich vyzýval, aby uznali pravdu o božskom súde (*bud'te si istí*). Teraz ich varuje pred *prázdnyimi slovami* falošných učiteľov, ktorí by ich presviedčali o opaku. Za jeho dní gnosticci tvrdili, že telesné hriechy je možné páchať bez poškodenia duše a bez trestu. V našich dňoch je vo svete veľa zvodcov, dokonca sú aj v cirkvi. Učia, že Boh je príliš láskavý, aby každého odsúdil, a že nakoniec sa každý dostane do neba, bez ohľadu na svoje správanie na zemi. Ich slová sú však prázdne a ich učenie podvodnícke. Univerzalizmus (t.j. univerzálne, všeobecné spasenie nakoniec) je lož. Pravdou je to, že *za to* (za tieto zlé, nemorálne, žiadostivé, modlárske praktiky) *prichádza Boží hnev na neposlušných synov*. Posledná veta je hebraizmom, s ktorým sme sa stretli v 2,2, a jednoducho znamená „neposlušní“. To sú tí, ktorí poznajú Boží zákon a schválne ho neposlúchajú. Na takých padá Boží hnev, ktorý začína dnes a vyvrcholí v deň súdu.“² Preto, uzaviera Pavel - lebo Božie kráľovstvo je spravodlivé a Boží hnev zasiahne nespravodlivých - *nemajte s nimi nič spoločné*. Preklad RSV je nešťastný. Pavel tu nezakazuje každý kontakt alebo schádzanie sa s takými ľuďmi. Inak by sme im nemohli priniesť evanjelium alebo pokúsiť sa odvrátiť ich zo zlej cesty. Museli by sme tiež úplne odísť zo sveta, čo Kristus zakázal.³ Grécke slovo *symmetochoi* hovorí o spoluúčasti, nie o jednoduchom stretávaní. Zákaz teda znamená, „nebud'te im partnermi“ (NIV). Ak sa totiž zúčastňujeme na ich praktikách, ako bol Lót varovaný v Sodome, riskujeme, že sa zúčastníme aj na ich osude.

Pre kresťanov by bolo ľahké prebehnúť takýto odstavec očami bez toho, aby sa zastavili v myšlienkach, že to patrí neveriacim a nie

² Rim 1,18 nn; Ef 14,17-19

³ Jn 17,5; 1Kor 5,9-10

nám. Či nás Pavel neuistil vyššie vo svojom liste o našom nebeskom dedičstve a či nás neučil, že Duch Svätý v nás je zárukou, dokonca prvou ochutnávkou, prvou splátkou toho, „kým to nenadobudneme ako vlastníctvo“?⁴ A či sa nemodlil, aby boli naše oči otvorené, aby sme videli „bohatstvo slávy dedičstva“, ktoré bude jedného dňa naše?⁵ Áno, je to tak. Súčasne nám však adresuje toto varovanie o nebezpečenstve straty nášho dedičstva v Božom kráľovstve. Ako môžeme dať tieto dve veci dohromady? Len tak, že si pripomenieme, že istota spasenia nie je ani synonymom, ani dôvodom pre domýšľavosť. A ak by sme padli do života lakomej nemorálnosti, podali by sme tým jasné svedectvo o tom, že nakoniec sme modlári a nie čítelia Boha, že sme neposlušní a nie poslušní, a teda sme dedičmi nie neba, ale pekla. Apoštol nás vážne varuje, urobíme múdro, ak budeme naň dbať.

2. Ovocie svetla (verše 8-14)

Kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlom v Pánovi. Žite ako deti svetla! ⁹Ovocie svetla je v každej добрote, spravodlivosti a pravde. ¹⁰Skúmajte, čo sa páči Pánovi ¹¹a nemajte účasť na jalových skutkoch tmy, radšej ich odhaľujte, ¹²lebo to, čo oni potajomky robia, je hanba aj hovoriť. ¹³Ale všetko, čo sa odhalí, svetlo vynesie najavo, ¹⁴a všetko, čo je zjavné, je svetlo. Prehovoriť:

„Prebud' sa ty, čo spíš, vstaň z mŕtvych a bude ti svietiť Kristus.“

Pavel pokračuje tým, že uvádza ďalší dôvod, prečo sa nemáme začať správať ako nemravní ľudia. Teraz ho stavia nie na budúcnosti (prichádzajúci súd Boží), ale na minulosti a prítomnosti (na rozdieli v tom, čím jeho čítelia boli (kedysi a čím sú teraz).

Celý odstavec využíva bohatý symbolizmus tmy a svetla. „Tma“ tu predstavuje nevedomosť, omyl a zlo, „svetlo“ predstavuje pravdu a spravodlivosť. Vo veršoch 4,17-18 zobrazil zatemnené chápanie pohanov. Jeho čítelia boli kedysi v tom istom stave: *Kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlom v Pánovi*. Všimnite si, že nehovorí, že boli v tme a že teraz sú vo svetle. Bola by to pravda, ako hovoria novozá-

⁴ 1,13-14

⁵ 1,18

konní autori.' To, čo tu Pavel píše, je však ešte prekvapujúcejšie, oni sami sú teraz skutočne „svetlom“. „Ich život, nielen ich okolie“ sa zmenilo z tmy na svetlo. A táto radikálna zmena sa odohrala v Pánovi, prostredníctvom ich spojenia s ním, ktorý vyhlásil, že je svetlom sveta.' A tak, keďže sa stali „svetlom v Pánovi“, musia *chodiť ako deti svetla*. Good news Bible prekladá, že majú chodiť „ako ľudia, ktorí patria k svetlu“. Ich správanie musí súhlasiť s ich novou totožnosťou. Musia vyžarovať to svetlo, ktorým sami sú, a „žiť ako ľudia, ktorí sú doma na dennom svetle“ (NEB).

Čo to bude znamenať v praxi? Bude to znamenať život, ktorý bude svietiť *všetkým, čo je dobré, správne a pravdivé*, lebo to sú veci, ktoré sú *ovocím svetla* (niektoré rukopisy znejú „ovocie Ducha“, je to však pravdepodobne ozvena Gal 5,22, a „ovocie svetla“ je lepšie znenie.) Je možné, že Pavel doľahuje metaforu až do konca a pripodobňuje dobrotu a pravdu, ktoré rastú pod svetlom Kristovým, k žatve, ktorá dozrieva pod slnkom. Isteže, ak majú žiť v súhlase so svojím vyznaním ako „deti svetla“, budú sa *usilovať zistiť (dokimazó)* znamená skúmať, rozoznať a súhlasiť), *čo sa páči Pánovi*. Metafora so svetlom hovorí veľmi názorne o kresťanskej otvorenosti a priehľadnosti, o radostnom živote v prítomnosti Kristovej, keď netreba nič skrývať a ničoho sa báť.

Je však smutné, že nie je možné žiť vo svetle, radovať sa z toho bez zaujatia postoja k tým, ktorí ešte žijú v tme a k ich životnému štýlu. Aký to bude postoj? Negatívne: *nezúčastňujte sa na jalových skutkoch tmy*. Kým svetlo prináša ovocie dobra a pravdy, skutky tmy sú jalové, neproduktívne, neplodné, nemajú žiadne pozitívne výsledky. Takže sa na nich nemáme zúčastňovať *namiesto* toho ich máme *odhaľovať* - „ukázať ich, aké naozaj sú“ (NEB). Možno si to nebudeme želať robiť, ale nemôžeme si pomôcť, lebo o svetlo má vždy takýto účinok. Okrem toho, zlé skutky si zaslúžia byť odkryté, t.j. *odmaskované a potrestané, lebo o tom, čo oni tajne robia, je hanba aj hovoriť*.

Verš 13 hovorí o dvojakom význame kresťanského odhalenia zla. Po prvé, *keď je niečo odhalené svetlom, stáva sa viditeľným*. To je vždy dobré. Tma zakrýva nechutné skutočnosti zla, svetlo ich robí viditeľnými. Zlo možno potom pozorovať také, aké naozaj je, bez akejkoľvek možnosti ukrytia alebo úniku. Po druhé, *všetko, čo je viditeľné, je svetlo*. Pavlovo ekonomické využitie slov spôsobuje, že je

ťažké zistiť, čo myslí týmito slovami. Zdá sa však, že opisuje druhý stupeň činnosti svetla: to, čo je osvetlené, sa premieňa na svetlo. To môže znamenať toľko, že kresťania, ktorí vedú spravodlivý život, zdržiavajú a premieňajú tým činiteľov zla, a dokonca ich vedú k obráteniu. Keď totiž svetlo svieti, veci, ktoré činí viditeľnými, sú zrazu *svetlom*, práve tak ako Efežania sami sú *svetlom* (verš 8). JBP to parafrázuje takto: „Svetlo dokáže (nakoniec, stalo sa to aj vám) premeniť veci, na ktoré svieti, na svetlo.“ Ak je tento výklad správny, potom Pavel krásne zakončil svoju metaforu o tme a svetle. „Odhalenie“ znie negatívne, ukazuje ľuď takých, akí naozaj sú, je to kritika a odsúdenie. A je to naozaj tak. Ale to svetlo, ktoré odkrýva, má tiež kladnú evanjelizačnú moc - „svetlo jednej duše činí inú dušu odľahčenou“ (angl. „Light“): „Môže totiž priviesť ľudí, ktorí vidia ohavnosť zla, k usvedčeniu z hriechu a ku kajúcej viere v Ježiša. Toto je teda dvojaký účinok, aký má svetlo na prevládajúcu tmu: činí veci viditeľnými a pôsobí svetlo.“

Štrnásť verš je prirodzeným záverom. Pavel zakončuje svoj argument vhodným citátom. Tento citát je buď zhrnutím verša zo Starého zákona, ako je Izaiáš 61,1 (*legei - je povedané* obyčajne uvádza citáty zo Starého zákona), alebo je to, ako hovoria mnohí moderní komentátori, výňatok z veľkonočnej alebo krstovej piesne: *Prebud' sa ty, kto spíš, vstaň z mŕtvych a Kristus ti dá svetlo*. Náš predchádzajúci stav v Adamovi je tu graficky opísaný pojmami spánok, smrť a tma - z toho všetkého nás vyslobodzuje Kristus. Obrátenie nie je ničím menším ako prebudením zo spánku, vzkriesením z mŕtvych a prechodom z tmy do Kristovho svetla. Nečudo, že sme potom volaní k novému životu!

3. Podstata múdrosti (verše 15-17)

Dávajte si teda veľký pozor, ako máte žiť: nie ako nemúdri, ale ako múdri. ¹⁶*Využívajte čas, lebo dni sú zlé.* ¹⁷*Preto nebuďte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôľa.*

Pavlov ďalší krátky odstavec je založený na dvoch predpokladoch. Prvý je, že kresťania sú *sofoi* - múdri ľudia, nie blázni. Druhý predpoklad je ten, že kresťanská múdrosť je praktická, lebo učí, ako

sa máme správať. Slovo, ktoré označuje „správanie“, je v celom liste slovo „chodenie“, čo je hebrejská predstava. Naše kresťanské chodenie alebo správanie už nesmie byť ovládané svetom, telom a diablom (2,1-3), alebo ako u pohanov (4,17). Namiesto toho musí byť „hodné“ Božieho povolania „v láske“ a „ako deti svetla“ (4,1; 5,1; 5,8). Teraz pridáva všeobecnejšie napomenutie, aby sme sa správali ako múdri, za akých nás považuje: *dávajte pozor, ako chodíte*. Každá vec, ktorá stojí za námahu, vyžaduje starostlivosť. My všetci si dáme záležať na veciach, ktoré majú pre nás význam, naše zamestnanie, naše vzdelanie, domácnosť a rodina, koníčky, oblečenie a vzhľad. Takže ako kresťania si musíme dať záležať na svojom kresťanskom živote. Musíme s ním zaobchádzať tak vážne, aký v skutočnosti je. „Dávajte si veľký pozor, ako sa správate: ako rozumní ľudia, nie ako naivní“. (NEB) Aké sú teda znamenia múdrych ľudí, ktorí si dajú námahu so svojim kresťanským učeníctvom?

Po prvé: *Múdri ľudia čo najlepšie využívajú svoj čas*. Slovo *exagorazó* môže znamenať „vykúpiť“ alebo „nadobudnúť späť“. Pri takomto použití znamená „vykúpiť čas z jeho zlého zajatia“. Pravdepodobne tu však ide o „skúpenie“. V tom prípade má pravdu RSV, keď prekladá *využiť čas čo najlepšie*. *Čas (kairos)* tu hovorí o každej ubiehajúcej príležitosti.

Múdri ľudia určite vedia, že čas je vzácny tovar. Všetci z nás máme k dispozícii rovnaké množstvo času, v každej hodine 60 minút a v každom dni 24 hodín. Nikto z nás nemôže čas natiahnuť. Múdri ľudia ho však využívajú do najvyššej možnej miery. Vedia, že čas sa míňa, a tiež, že *dni sú zlé*. Takže sa chopia každej unikajúcej príležitosti, kým ju majú. Keď raz pominula, ani najmúdrejší ľudia ju nedokážu vrátiť. Nieкто dal takýto oznam do rubriky STRATY A NÁLEZY: „Včera medzi východom a západom slnka som stratil dve zlaté hodiny, obe ozdobené šesťdesiatimi diamantovými minútami. Nálezcovi neponúkam žiadnu odmenu, lebo sú navždy stratené“. Oproti tomu Jonathan Edwards, filozof-teológ, ktorý bol Božím nástrojom vo „Veľkom prebudení“ v Amerike v rokoch 1734-35, napísal vo svojich slávnych *rozhodnutiach* tesne pred svojimi dvadsiatymi narodeninami. „Rozhodol som sa, že nikdy nestratím ani chvíľu času, ale využijem každú chvíľu čo najužitočnejším spôsobom, ako to len dokážem“. Bol to múdry

človek, lebo prvý znak múdrosti, ktorý tu Pavel uvádza, je disciplinované využitie času.

Po druhé, *múdri ľudia rozoznávajú vôľu Božiu*. Sú presvedčení, že svojvôľa je bláznovstvom a že múdrosť je možné nájsť jedine v Božej múdrosti a nikde inde. *A teda nebuďte nemúdri, ale rozumejte, čo je vôľa Pánova* (verš 17). Sám Ježiš sa modlil, „Nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane“. Učil nás, aby sme sa modlili, „Staň sa tvoja vôľa na zemi, ako v nebi“. V živote nie je nič dôležitejšie ako objaviť a konať vôľu Božiu. A čo viac, pri snahe zistiť vôľu Božiu je podstatné rozlišovať medzi jej „všeobecnou“ a „čiasťkovou“ vôľou. Všeobecnú vôľu Božiu preto tak nazývame, lebo sa týka všeobecne jeho ľudí a je rovnaká pre všetkých nás, t.j., aby sme boli podobní Kristovi. Jeho čiasťková vôľa sa však týka jednotlivých vecí v našom živote, je odlišná pre každého z nás - napr. aké bude naše povolanie, či vstúpime do manželstva, a ak áno, s kým. Až potom, keď urobíme toto rozlíšenie, môžeme uvažovať o tom, *aká je vôľa Pánova*. Jeho „všeobecná“ vôľa sa nachádza v Písme. Božia vôľa pre Božích ľudí je zjavená v Slove Božom. V Písme však nenájdeme jeho „čiasťkovú“ vôľu. V Písme isteže nájdeme všeobecné princípy ktoré nás povedú, ale detailné rozhodnutia sa musia urobiť po starostlivom premýšľaní, modlitbe a porade so skúsenými veriacimi.

4. Plnosť Svätého Ducha (verše 18-21)

A neopíjajte sa vínom, veď v ňom je samopaš, ale buďte naplnení Duchom 19a hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne, vo svojich srdciach spievajte Pánovi a oslavujte ho. 20Ustavične vzdávajte vďaky za všetko Bohu a Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista 21a podriaďujte sa jedni druhým v bázni pred Kristom.

Pavel už svojim čitateľom povedal, že boli „zapečatení“ Duchom Svätým a že nesmú „zarmucovať“ Svätého Ducha (1,13; 4,30). Teraz im prikazuje, aby boli *naplnení Svätým Duchom*. Niet väčšieho tajomstva svätosti ako naplnenie tým, ktorého sama podstata aj meno sú „svätý“.

Keď sa na tento odsek dívame z gramatického hľadiska, skladá sa z dvoch imperatívov (príkazov neopíjať sa, ale byť naplnený Du-

chom). Tieto imperatívy sú doplnené štyrmi prítomnými prídavnými (hovoriac, spievajúc, ďakujúc, podriaďujúc). Teologicky povedané, najprv nám predkladá našu kresťanskú povinnosť (vyhýbať sa opilstvu, ale hľadať plnosť Ducha) a potom opisuje štyri dôsledky tohto duchovného stavu na našich vzťahoch. „Byť naplnený Duchom“ je téma, o ktorej sa dnes mnoho hovorí a diskutuje. Je pre nás dôležité, aby sme starostlivo preštudovali Pavlovo učenie.

Apoštol začína akýmsi porovnaním opilstosti a plnosti Ducha Svätého. *Neopíjajte sa vínom ... ale buďte naplnení Duchom.* A medzi týmito dvoma stavmi je naozaj povrchná podobnosť. Opitý človek je, ako hovoríme, „pod vplyvom“ alkoholu. Duchom naplnený kresťan je pod vplyvom a mocou Svätého Ducha. Tu sa však podobnosť končí a začína sa rozdiel. Vieme, že v Dionýzovom kulte sa intoxikácia alkoholom považovala za prostriedok inšpirácie. Je však vážnym nedorozumením považovať naplnenie Duchom Ježiša Krista za nejaký druh duchovného opojenia, pri ktorej strácame sebakontrolu. Naopak, v Gal 5;22,23, kde je menované ovocie Ducha, sa „sebaovládanie“ (*enkrateia*) uvádza ako vrchol. Pod vplyvom Svätého Ducha nestrácame sebaovládanie, ale ho získavame. Je pravda, že v deň Letníc niektorí hovorili, že Duchom naplnení učeníci sú opití. Boli však v menšine a Lukáš ich opisuje ako „iných“. Väčšina si nič takého nemyslela, ale bola užasnutá, že počula, ako sú Božie mocné skutky hlásané v ich vlastných jazykoch. Zdá sa, že táto menšina dokonca ani nebola úprimná v tom, že pripisovala týmto Duchom naplneným kresťanom opilstvo. Lukáš hovorí, že si z nich robili žarty, takže práca Ducha Svätého bola „posmešne prekrúcaná“.

Prvá kapitola výkladu Efežanom 5,18-6,9 od dr. Martyna Lloyd-Jonesa, *Život v Duchu v manželstve, v domácnosti a v práci*, sa nazýva „Hnacia sila Ducha“. Pretože bol aj lekárom aj kazateľom, veľmi názorne ukazuje podobnosť a rozdiely medzi opitnosťou a plnosťou Ducha. Hovorí: „Vino-alkohol ... keď sa naň dívame z farmakologického hľadiska, nie je prostriedok povzbudzujúci, ale utlmujúci. Vezmite si ktorúkoľvek knihu farmakológie a nájdite „alkohol“. Vždy ho nájdete pod utlmujúcimi prostriedkami. Nie je to povzbudzujúci prostriedok.“ Ďalej, „alkohol utlmuje predovšetkým najvyššie centrá zo všetkých v mozgu ... tieto riadia všetko, čo dáva človeku sebaovládanie, múdrosť, porozumenie, rozlišo-

vane, úsudok, rovnováhu, schopnosť hodnotiť veci, inými slovami všetko, čo spôsobuje, že sa človek správa ako najlepšie a najvznešenejšie vie“. Duch Svätý však spôsobuje pravý opak. „Keby bolo možné dať Ducha Svätého do učebnice farmakológie, dal by som ho pod povzbudzujúce prostriedky, lebo práve tam patrí. On naozaj stimuluje ... stimuluje každú z našich schopností ... myseľ a intelekt ... srdce a vôľu...“

Všimnite si, ako Pavel maľuje kontrast: Výsledkom opilstva, hovorí, je neviazanosť (asótiá). Opití ľudia dávajú priechod divokým, roztopašným a nekontrolovaným činom. Správajú sa ako zvieratá. Výsledky naplnenia Duchom sú úplne odlišné. Ak nás nadmerné užívanie alkoholu odľudšťuje a mení človeka na zviera, plnosť Ducha nás robí ľudskejšími, lebo nás činí podobných Kristovi.

Apoštol opisuje štyri pozitívne výsledky naplnenia Duchom.

a) Spoločenstvo: oslovovanie navzájom žalmami, hymnami a duchovnými piesňami (verš 19a)

Známy autorizovaný preklad tejto vety začína, „Hovoriac si žalmy...“. Toto však neznamená, že Duchom naplnení kresťania hovoria sami so sebou. Grécke použitie reflexívneho gramatického tvaru sa môže rovnako dobre preložiť aj „navzájom“ (ako v 4,32). Ani to nemá znamenať, že keď sme naplnení Duchom, prestaneme sa rozprávať a začneme si miesto toho vzájomne spievať. Nie, tu je zmienka o kresťanskom spoločenstve, a vymenovanie „žalmov, hymnien a duchovných piesní“ (ktoré nie je jednoduché rozlíšiť, hoci prvé slovo naznačuje hudobný sprievod) naznačuje, že tu ide o spoločné zhromaždenie. Vždy keď sa kresťania zhromaždia, radi spievajú Bohu a sebe navzájom. Niekedy spievame citlivo, ako to robili Židia v chráme a v synagóge. Robili to aj prví kresťania, stretávajú sa pred úsvitom, „aby striedavo spievali pieseň Kristovi ako bohu“. Niektoré žalmy, ktoré spievame, tiež v skutočnosti nie sú uctievaním Boha, ale vzájomným povzbudzovaním. Dobrým príkladom je Žalm 95 (*Venite*), kde si navzájom spievame: „Poďte, spievajme Hospodinovi, radostne pokrikujme skale nášho spase-
nia“. Tu máme spoločenstvo pri uctievaní, vzájomné vyzvanie k chvále.

b) *Uctievanie: spev a hranie (tieto slová možno spájajú vokálnu a inštrumentálnu hudbu) Pánovi celým srdcom* (verš 19)

Tu sa nehovorí o speve „jeden druhému“, ale „Pánovi“. Hoci RSU môže mať pravdu, keď ďalšie slová prekladá „celým srdcom“, gréčtina asi hovorí „vo svojom srdci“ (AV), tak ako v Kol 3,16. Možno tu ide o úprimnosť alebo o vnútornosť pravej kresťanskej chvály alebo oboje. Možno to vystihol Philips svojím prekladom „hrajúc vo svojom srdci pre uši Pánove“, z ktorého nemuzikálni ľudia načerpali mnoho potešenia. V takom prípade môže ísť o tiché uctievanie, hoci súčasne radostné a melodické. Je nepochybné, že Duchom naplnení kresťania majú v srdci radostnú pieseň a spoločné uctievanie Boha, ktoré je plné Ducha, je radostnou oslavou Božích mocných činov. J. Armitage Robinson však prišiel s myšlienkou, že Pavel tu dáva do kontrastu veselosť pochádzajúcu z vína s triezvym šťastím nábožnej žalmotvorby“.

c) *Vďačnosť: vždy a za všetko ďakujúc Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista* (verš 20)

Výzva k ďakovaniu nie je v Pavlových listoch zriedkavá. Duch hundraňa nie je zlučiteľný s Duchom Svätým. Šomranie bolo jedným z neustále sa opakujúcich hriechov Izraelského národa. Neustále „reptali“ proti Hospodinovi a proti Mojžišovi. Duchom naplnení veriaci nie je však plný sťažností, ale plný vďačnosti.

Napriek tomu, že text hovorí, že máme ďakovať *vždy a za všetko*, nesmieme tieto slová doslovne presadzovať. Nemôžeme totiž ďakovať Bohu absolútne „za všetko“, vrátane krikľavého zla. V niektorých kresťanských kruhoch sa stáva populárnym zvláštny názor, že totiž veľkým tajomstvom kresťanskej slobody a víťazstva je bezpodmienečná chvála. Manžel má chváliť Boha za cudzoložstvo svojej ženy a manželka za opilstvo svojho muža. Ba dokonca aj najhroznejšie nešťastia života sa majú stať predmetom ďakovania a chvály. Takýto návrh je prinajlepšom nebezpečnou polopравdou a prinajhoršom je absurdný ba až rúhavý. Je samozrejmé, že Božie deti sa učia nedohadovať sa s Bohom vo svojom utrpení, ale mu dôverovať, a tiež aj ďakovať za jeho láskavú prozreteľnosť, ktorou aj zlo obracia na dobrý výsledok (Rim 8,28). Ale toto znamená, že chválime Boha za to, že je Bohom, nie za zlo. Chváliť ho za zlo by

znamenal, že reagujeme bez citu na ľudskú bolesť (keď nám Písmo hovorí, aby sme plakali s plačúcimi), a tiež súhlas, ba dokonca podporu zla (keď nám Písmo hovorí, že máme nenávidieť zlo a odporovať mu), Bohu je zlo protivné a nemôžeme ho chváliť za to, čo sa mu protiví.

Takže toto „všetko“, za čo máme Bohu vzdávať vďaku, sa musí vymedziť kontextom, ktorý znie: *v mene nášho Pána Ježiša Krista Bohu Otcovi*. Naša vďaka má byť vzdávaná za všetko, čo je zlučiteľné s Božím láskavým otcovstvom a so seba-zjavením, ktoré nám dal v Ježišovi Kristovi. A tu je naša zbožnosť znovu vyučovaná a vedená učením o Trojici. Keď sme naplnení Svätým Duchom, vzdávame vďaku Bohu, nášmu Otcovi v mene Pána Ježiša Krista.

d) Podriadenosť: poddávajúte sa jeden druhému z úcty ku Kristovi (verš 21)

Napriek tomu, že RSV (revidovaný preklad) začína týmto veršom nový odstavec a prekladá ho ako imperatív, je to v skutočnosti ďalšie prídavné prítomné (*hypotassomenoi*), ktoré rozvíja príkaz „bud'te plnení Duchom“ tak ako predchádzajúce tri. Niekedy človek, ktorý tvrdí, že je naplnený Duchom, sa stane agresívnym, seba-vedomým a bezočivým. Ale Svätý Duch je pokorný Duch a tí, ktorí sú ním naplnení, vždy preukazujú Kristovu tichosť a jemnosť. Jednou z ich najzrejmejších vlastností je to, že sa poddávajú jeden druhému.

Poddávajú sa aj Kristovi, lebo ich vzájomná poddajnosť vyplýva z *úcty ku Kristovi*, alebo podľa známejšej terminológie, „v bázni Kristovej“. Tým, ktorí sú naozaj podriadení Kristovi, nie je ťažké podriaďovať sa tiež navzájom. Mimochodom, tento výraz, „v bázni Kristovej“ je pozoruhodné, hoci nepriame Pavlovo svedectvo viery v Ježišovo božstvo, lebo stála požiadavka Starého zákona znela: žiť „v bázni Kristovej“. V tejto kapitole sa nachádza viacero „pokresťančených“ starozákonných myšlienok. Napríklad Božie kráľovstvo je Kristovým kráľovstvom (verš 5). Máme sa páčiť Kristovi a hľadať jeho vôľu práve tak, ako pred Kristom ľudia hľadali Božiu vôľu a chceli sa mu páčiť (verše 10,17). Kľaňanie Bohu sa stáva kľaňaním Kristovi. Lebo „Pán“ spomenutý v posledných troch veršoch je titul Ježišov.

Také sú ozdravujúce výsledky plnosti Svätého Ducha. Všetky sa týkajú našich vzťahov. Ak sme naplnení Duchom, budeme mať harmonický vzťah s Bohom (uctievajúc ho s radosťou a vďakou) a medzi sebou (zhovárajúc sa a podriaďujúc sa jeden druhému). V krátkosti: Duchom naplnení veriaci milujú Boha a milujú sa navzájom, čo je sotva prekvapujúce, pretože prvým ovocím Ducha je láska.

Teraz sa musíme vrátiť k imperatívu, od ktorého tieto štyri príchastia závisia, t.j. ku kresťanskej povinnosti a privilégiumu, z ktorých tieto štyri kresťanské postoje vyplývajú. Je to príkaz *Buďte plnení Duchom*. Presná forma slovesa *plérousthe* je veľavravná.

Po prvé, je to *rozkazovací spôsob*. „Buďte plnení“ nie je pokusný návrh, ale autoritatívny rozkaz. Nie sú nám ponechané viaceré možnosti vyhnúť sa tejto zodpovednosti ako ktorejkoľvek inej, ktorá sa nachádza vedľa nej v liste Efežanom. Byť naplnený Duchom je povinnosť a nie vec na výber.

Po druhé, je v *množnom čísle*. Inými slovami, je to adresované celému kresťanskému spoločenstvu. Nikto z nás sa nemá opíjať, všetci máme byť naplnení Duchom. Plnosť Ducha nie je privilégium elity, ale je k dispozícii všetkým Božím ľuďom.

Po tretie, je v *pasívnom rode*. NEB tu prekladá: „Nech vás plní Svätý Duch“. Nie je tu žiadna technika, ktorú je možné sa naučiť, alebo formulka, ktorú treba recitovať. Podstatné je to, aby sme sa v pokání odvrátili od toho, čo zarmucuje Svätého Ducha, a otvorili sa mu vo viere tak, aby mu nič neprekážalo naplniť nás. Pozoruhodné je, že v paralelnej pasáži v liste Kološanom nie je napísané „Nech vás plní Duch“, ale „Nech slovo Kristovo býva vo vás bohaté“ (3,16). Nikdy nesmieme oddeľovať Ducha a Slovo. Poslúchať Slovo a poddať sa Duchu je v podstate to isté.

Po štvrté, je to v *prítomnom čase*. V gréčtine jestvujú dva druhy imperatívu. Jeden je aorist, ktorý označuje samostatný čin. Druhý je imperatív prítomný, ktorý označuje nepretržitú činnosť. Takže keď Ježiš v Káne na svadbe povedal „Naplňte nádoby vodou“ (Jn 2,7), použitý imperatív je v aoriste, lebo nádoby boli naplnené len raz. Keď nám však Pavel hovorí „buďte plnení Duchom“, používa imperatív prítomný, čím hovorí, že máme byť naplňovaní neustále. Lebo plnosť Ducha nie je skúsenosťou, ktorá je raz navždy a ktorú nemôžeme nikdy stratiť, ale je to výsada, ktorú treba nepretržite

obnovovať nepretržitou vierou a poslušným uplatňovaním: Boli sme raz navždy „zapečatení“ Duchom, potrebujeme byť naplnení Duchom a byť ním naplňovaní každý deň a každú chvíľu dňa.

Máme tu teda posolstvo pre kresťanov, ktorí sú porazení, a aj pre kresťanov na oboch stranách duchovného spektra. Porazeným by Pavel povedal: „Buďte plnení Duchom a on vám dá novú lásku, radosť, pokoj, trpezlivosť, láskavosť, dobrotu, vernosť, krotkosť a sebaovládanie“. Spokojným so sebou by Pavel povedal „buďte naďalej plnení Duchom“. Ďakujte Bohu, čo vám dal doteraz. Ale nehovorte, že ste už v cieľi. Lebo je toho viac, ešte oveľa viac, čo má prísť.

IV Nové vzťahy
Efežanom 5,21-6,24

5,21-23

10. Manželia a manželky

Pavel vyznačil nové normy, ktoré Boh určil pre svoju novú spoločnosť, cirkev, osobitne vo veci jej jednoty a čistoty. Tieto dve kvality sú nevyhnutne potrebné pre život, ktorý je hodný povolania a zároveň vhodný pre postavenie, ktoré majú Boží ľudia. Teraz prechádza ďalej k novým vzťahom, v ktorých sa Boží ľudia nevyhnutne nachádzajú. Preto sa na konci svojho listu sústreďuje na dva ďalšie rozmery kresťanského života.

Prvý sa týka praktických, celkom pozemských vzťahov v domácnosti. Ak sa Božia rodina neskladá z bežných ľudských rodín, ktoré preukazujú Božiu lásku, potom sama prestáva byť dôveryhodnou predstavou. Aký má zmysel pokoj v cirkvi, ak niet pokoja v domácnosti? Druhý rozmer sa týka nepriateľa, ktorému čelíme, a preto aj výzbroje, ktorú potrebujeme v neutíchajúcom duchovnom boji.

Tieto dve oblasti zodpovednosti (domácnosť a zamestnanie na jednej strane a duchovný boj na strane druhej) sú od seba celkom odlišné. Manžel a manželka, rodičia a deti, páni a sluhovia sú viditeľné a hmatateľné ľudské bytosti, kým kniežatstvá a mocnosti stojace proti nám sú neviditeľné, nehmatateľné démonské bytosti. Ak však naša kresťanská viera má mať nejakú praktickú hodnotu, musí byť schopná vyrovnáť sa s oboma situáciami. Musí nás naučiť, ako sa máme správať ako kresťania doma a v práci, a musí nás urobiť schopných bojovať proti zlu takým spôsobom, že obstojíme a nepadneme. To znamená, že harmonická domácnosť a pevnosť v boji sú dve posledné témy, ktorými sa apoštol zaoberá.

Manželia a manželky, rodičia a deti, páni a sluhovia sa nachádzali hneď v prvých kresťanských zboroch. Okrem toho sú tieto tri dvojice vzťahov základom každej ľudskej existencie. Markus Barth to dobre vyjadruje, keď hovorí, že v prvej vidíme človeka ako „sexu-

álnu bytosť (prv ako sa dr. Freud alebo dr. Kinsey dotkli tejto skutočnosti)“, v druhej ako „časovú bytosť (zviazanú s generáciou, v ktorej žije“ a v tretej ako „hmotnú bytosť, ktorá je časťou ekonomickej štruktúry“, v čom Pavel predbieha Marxa. „Takže tu máme človeka, sexuálnu, časom viazanú a hmotnú bytosť, ktorá vždy, bez výnimky, je zapletená a ako sa zdá, beznádejne chytená v štruktúrach týchto troch dimenzií.“¹

Zdá sa, že apoštolovia od začiatku dávali detailné a praktické rady vo veci kresťanského rodinného života a vo veci toho, čo dnes nazývame „zamestnanie“. Príklady sa nachádzajú v listoch Pavlových aj Petrových.² V súčasnosti nutne potrebujeme podobnú mravnú výchovu. Príliš mnoho tzv. „učení svätosti“ zdôrazňuje osobný vzťah k Ježišovi Kristovi bez akéhokoľvek pokusu ukázať na dôsledky tohto vzťahu vo vzťahoch k ľuďom, s ktorými žijeme a pracujeme. V protiklade k takejto svätosti vo vákuu, ktorá zveličuje význam skúseností a podceňuje etiku, apoštolovia definovali povinnosti kresťana v konkrétnych situáciách každodenného života a práce.

Zdá sa, že Luther bol prvý, kto sa vo svojom *katechizme* vyjadril o týchto zoznamoch ako o *Hanstafeln*, čo doslovne znamená „domáce tabule“, ale často je prekladané ako „tabule domácich povinností“. V poslednej dobe ich vedci porovnávali so židovskou *halakou* (súbor zákonov a tradícií) a so spismi nežidovskými, zvlášť stoickými. To, že Židia, stoici aj kresťania sa zaujímajú o morálne správanie v domácnosti nás nemusí prekvapovať. Ale podobnosť medzi týmito *Haustafeln* je niekedy zveličovaná.³ Ak si Ježišovi apoštolovia vôbec boli vedomí preberania nejakého materiálu zo židovských alebo pohanských prameňov, dokonale ho pokresťančili. Niet na to lepšieho príkladu, ako je Pavlovo oslovenie manželov a manželiek v liste Efežanom, ktoré je založené na rozvinutom učení o Kristovi a jeho cirkvi.

¹ Barth, Broken Wall, s. 205-207, vid' aj jeho Efežanom II, s. 755

² Ef 5,22-6,9; Kol 3,18-4,1; Tit 2,1-10; 1Pt 2,18-3,1

³ John Howard Yoder uvádza zoznam ôsmich „veľmi dôležitých odlišností“ medzi stoickými a kresťanskými *Haustafeln* v knihe Ježišova politika, s. 170-183

1. Právomoc a poddanosť

Revidovaný preklad (RSV) môže mať pravdu, keď nový odstavec začína veršom 21: *Podriad'ujte sa jedni druhým z úcty ku Kristovi*. Všimli sme si, že toto grécke sloveso je prídavným prítomným („podriad'ujúc“) tak ako „hovoriac si navzájom“, „spievajúc a hudúc“ (verš 19) a „ďakujúc“ (verš 20), a že všetky štyri prídavnosti rozvíjajú príkaz „buďte plnení Duchom“ (verš 18) a popisujú myšlienky plnosti Svätého Ducha. Treba však povedať, že grécke prídavnosti sa niekedy používalo aj ako imperatívy. Je tiež nepochybné, že požiadavka vzájomnej podriadenosti vedie k podriadenosti požadovanej od manželiek, detí a otrokov. Okrem toho vo verši 22 nie je žiadne sloveso, lebo výzva k podriadenosti vo verši 21 platí aj pre verš 22. To znamená, že verš 21 je v skutočnosti spojovacím veršom, ktorý vytvára most medzi dvoma časťami. Práve preto ho Nový anglický preklad (NEB) uvádza ako samostatný paragraf.

Isté je, že tri odstavce, ktoré nasledujú, sú uvedené ako príklady kresťanskej podriadenosti, a že dôraz je v nich hlavne na podriadenosť. Takže manželky sú oslovené pred manželmi a žiada sa, aby im boli *poddané* (verš 22); deti sú spomenuté prv ako rodičia a žiada sa od nich, aby ich *poslúchali* (6,1), a otroci sú oslovení pred ich pánmi a žiada sa od nich, aby boli *poslušní* (6,5).

Dnes však už samotná predstava podriadenosti autorite vyšla z módy. Je v úplnom rozpore so súčasnými postojmi povolnosti a slobody. Nič nevyvolá väčší protest ako reč o „podriadenosti“. Naša doba je dobou oslobodenia (nie v najmenej miere pre ženy, deti a robotníkov) a všetko, čo len vonia útlakom, vzbudzuje hlboký odpor, je odmietané. Ako majú na tento moderný svet kresťania odpovedať?

Naša prvá reakcia na tieto oslobodzovacie hnutia, a neváham to povedať (hoci to neskôr upresním), by mala byť pozitívna a mali by sme ich uvítať. Musíme totiž uznať, že v mnohých kultúrach boli ženy vykorisťované a zaobchádzali s nimi ako so sluhami vo vlastnej domácnosti. Musíme uznať, že deti boli často utálačné a ubíjané. Platí to nie v najmenej miere aj o viktoriánskom Anglicku, kde deti malo byť „vidieť, ale nie počuť“. Musíme uznať, že sa nespravodlivo zaobchádzalo s robotníkmi, že dostávali neprimeranú mzdu a pracovali v zlých podmienkach, nemali podiel na zodpovednom

rozhodovaní, nehovoriac už o otrasnej nespravodlivosti a barbarstve otrokárstva a otrokárskeho obchodu.

My, ktorí menujeme meno Kristovo, musíme s hanbou priznať, že my sami sme sa často uspokojili so *status quo* a tým sme pomáhali udržiavať niektoré formy ľudského útlaku, miesto toho, aby sme boli na čele tých, ktorí bojujú o sociálne zmeny. V paragrafoch, ktoré budeme teraz študovať, sa nenachádza nič, čo by bolo v protiklade so skutočným oslobodením ľudských bytostí z každého ponižovania, vykorisťovania a útlaku. Naopak. Pýtam sa: Komu najviac vďačia ženy, deti a robotníci za svoje oslobodenie? Či to nie je Ježiš Kristus? Je to Ježiš Kristus, ktorý zaobchádzal so ženami jemne a úctivo v časoch, keď sa nimi pohrdalo. Je to Ježiš Kristus, ktorý povedal „Nechajte deti prichádzať ku mne“ v tej historickej dobe, keď sa neželané deti vyhadzovali na miestne smetisko (ako dnes do nemocničnej spaľovne), alebo sa ponechávali na námestí, aby si ich hocikto vzal a vychoval do otroctva alebo na prostitúciu. A je to Ježiš Kristus, ktorý učil úcte k fyzickej práci tým, že sám pracoval ako tesár a umýval nohy svojim učeníkom hovoriac „Ja som medzi vami ako sluha“.

Preto nesmieme vykladať to, čo tu Pavel píše ženám, deťom a sluhom vo svojich *Haustafeln* o podriadenosti, takým spôsobom, ktorý by odporoval tým základným postojom Ježiša. Ani nesmieme nútiť Pavla k tomu, aby si sám protirečil, ako to robia niektorí autori, lebo to je v biblickej exegéze rada vychádzajúca zo zúfalstva. Nie, ale musíme vložiť tieto *Haustafeln* na svoje miesto do listu Efežanom, v ktorom Pavel opisuje jednotné, nové ľudstvo, ktoré tvorí Boh skrze Krista. Zdôrazňuje tu úplnú jednotu ľudí všetkých kultúr, zvlášť Židov a pohanov v Kristovi. Vo svojom paralelnom liste do Kolosis menuje otroka a slobodného človeka (3,11) a vo svojom skoršom liste Galaťanom menuje muža a ženu (3,28). Môžeme si byť celkom istí, že vo svojich *Haustafeln* neničí teraz svoju vlastnú tézu tým, že by staval nové bariéry pohlavia, veku a postavenia v Božej novej spoločnosti, v ktorej boli zrušené. Musíme mu dôverovať, že má aspoň trochu konzistentné myslenie, a dovoľí mu, aby to sám vysvetlil.

Vo svetle učenia Ježišovho a jeho apoštolov môžeme s istotou a opakovane potvrdiť aspoň tri súvisiace tvrdenia: prvé: *dôstojnosť* ženy, dieťaťa a sluhu; druhé: *rovnosť* všetkých ľudských bytostí pred

Bohom, bez ohľadu na ich rasu, postavenie, triedu, kultúru, pohlavie, alebo vek, lebo všetky sú učené na jeho obraz; tretie tvrdenie: *jednota* všetkých kresťanských veriacich, ktorá je ešte hlbšia a znamená spoločné členstvo v Božej rodine a v Kristovom tele. Len vtedy, keď sú tieto myšlienky neustále v dohľade našej mysle, sme pripravení uvažovať o učení týchto *Haustafeln*.

Podriadenosť, ku ktorej Pavel zaväzuje manželky, deti a sluhov, nie je iným pojmom pre menejcennosť. Na pozitívnej strane je dôležité pochopiť rozdiel, ktorý správne robí Luther a jeho nasledovníci, medzi osobami na jednej strane a ich úlohami na strane druhej. Tu máme jeden z Lutherových výkladov na túto tému: „Často som už povedal, že musíme presne rozlišovať medzi týmito dvoma vecami - medzi úradom a osobami. Človek, ktorého meno je Hans alebo Martin, je človek, ktorý je celkom odlišný od človeka, ktorý sa nazýva elektor, doktor alebo kazateľ. Máme tu dve rôzne osoby v jednom človeku. Jedna je tá, ktorou je každý z nás stvorený a narodený, podľa nej sme si všetci podobní - muž alebo žena, alebo dieťa, mladý alebo starý. Keď sa však narodíme, Boh nás ozdobuje a oblieka ako inú osobu. Teba urobí dieťaťom a mňa otcom, jedného pánom a iného sluhom, jedného kniežaťom a iného občanom“.⁴

Keď raz rozumieme tomuto rozdielu, potom tí, ktorí zastávajú nejaký úrad - či už vládcovia, magistráti, manželka, rodičia alebo zamestnávateľia - majú určitú Bohom danú autoritu a čakajú, že iní ju budú uznávať. Manželka a manželka, rodičia a deti, páni a sluhovia majú rovnakú dôstojnosť ako bytosti Bohu podobné, ale majúce rôzne Bohom určené úlohy. J. H. Yoder to vystihuje, keď hovorí: „Rovnosť v *hodnote* nie je identitou *úloh*“.⁵ Manžel, rodič a pán dostali autoritu, ktorej sa iní majú podriaďiť.

S touto autoritou súvisia dve otázky: Odkiaľ pochádza? A ako sa má uplatňovať?

Odpoveď na prvú otázku je, že pochádza od Boha! Boh Biblie je Bohom poriadku, a keď usporadúval život človeka (napr. v štáte a v rodine), ustanovil isté právomoci alebo vodcovské úlohy. Táto autorita, hoci je uplatňovaná človekom, pochádza od Boha, a preto sa jej iní ľudia majú svedomite podriaďiť. Grécke slová to dosvedčujú, lebo v centre slova *hypotassomai* („podriaďiť sa“) je *ta-*

⁴ Z jeho výkladu „Blahoslavení tichí“ (Mt 5,5) v Kázni na vrchu, Zbrané Lutherove diela, Zv. 21 (Concordia 195 6)

xis („poriadok“) Podriadenosť je pokorné uznanie Božieho usporiadania spoločnosti. Toto je jasné učenie Pavlových *Haustafeln*. Manželkám hovorí, aby sa podriadovali svojim manželom ako Pánovi (verš 22), deťom, aby poslúchali svojich rodičov v Pánovi (6,1), a otrokom, aby svojich pozemských pánov poslúchali ako Krista (6,5). To znamená, že za manželom, rodičom a pánom musia vidieť samotného Pána, ktorý im dal ich autoritu. A ak sa chcú podriaďovať jemu, budú sa podriaďovať aj im, lebo práve jeho autoritu títo ľudia uplatňujú. To isté platí o vzájomnej podriadenosti, ktorá sa očakáva od všetkých kresťanov. Z úcty ku Kristovi sa máme podriaďovať jedni druhým - k tomu Kristovi, ktorý má autoritu ako Pán a pokoril sa (ako sluha).

Musíme však byť veľmi opatrní, aby sme toto biblické učenie o autorite neprehnali. Neznamená to, že autorita manželov, rodičov a pánov je neobmedzená, alebo že manželky, deti a robotníci musia byť bezpodmienečne poslušní. Nie, podriadenosť, ktorá sa tu vyžaduje, je podriadenosť Božej autorite delegovanej ľudským bytostiam. Ak teda túto Bohom darovanú autoritu zneužijú (napr. príkazom niečoho, čo Boh zakazuje, alebo naopak), našou povinnosťou už nie je svedomite poslúchnuť, ale svedomite odmietnuť. Poslušnosť za takýchto okolností by znamenala neposlušnosť Bohu. Zásada je jasná: musíme sa podriaďovať až potiaľ, pokiaľ poslušnosť autorite človeka neznamena neposlušnosť Bohu. V tom bode sa „občianska neposlušnosť“ stáva našou kresťanskou povinnosťou. Aby sme sa podriadili Bohu, musíme odmietnuť podriaďiť sa ľuďom. Peter to povedal Synedriu takto: „Viac sa sluší poslúchať Boha ako ľudí“.⁶ Je to však výnimka. Všeobecné pravidlo, na ktorom Nový zákon nástoží, je pokorná podriadenosť Bohom danej autorite.

Na druhú otázku o použití Bohom delegovanej autority odpovédáme, že nikdy nesmie byť využívaná sebecky, ale vždy v prospech tých, na ktorých dobro bola daná. Je možné, že najvýraznejší prvok v *Haustafeln* je ten, že v každej dvojici vzťahov sú uvedené recipročné povinnosti. Je pravda, že manželky sa majú podriaďovať svojim manželom, deti svojim rodičom a otroci svojim pánom a že táto požiadavka podriadenosti (*hypotagé*) predpokladá autoritu (*exousia*) u manželov, rodičov a pánov. Tieto dve grécke slová sa

⁵ Yoder, s. 177, pozn. 23

naozaj vzájomne dopĺňajú. Napriek tomu sa slovo *exousia* v tomto oddiele nevyskytuje ani raz. Keď Pavel opisuje povinnosti manželov, rodičov a pánov, ani v jednom prípade im nehovorí, že majú uplatňovať svoju autoritu. Naopak, výslovne alebo implicitne ich varuje pred nesprávnym využitím ich autority, zakazuje im využívať svoje postavenie. Namiesto toho ich vyzýva, aby pamätali na svoju zodpovednosť a na práva druhej strany. Takže manželia majú milovať svoje ženy a starať sa o ne, rodičia nemajú svoje deti provokovať, ale vychovávať ich citlivo, a páni nemajú svojich otrokov ohrozovať, ale zaobchádzať s nimi spravodlivo.

Zdá sa, že je dôležité, prv než dôjdeme k samotnému textu *Haustafeln*, aby sme všeobecne hovorili o tejto téme podriadenosti a autority. Na záver môžeme povedať, že „autorita“ v biblickom význame neznamená synonymum pre „tyraniu“. Všetci, ktorí zastávajú pozíciu autority v spoločnosti, sú zodpovední Bohu, ktorý im ju zveril, aj osobe alebo osobám, pre dobro ktorej alebo ktorých ju dostali. Slovom, biblická predstava autority nehovorí o tyranii, ale o zodpovednosti.

V prvom rade tu Pavel hovorí o zodpovednosti manželov a manželiek. Podstata jeho učenia je jasná. Manželky sa majú „podriaďovať“ a manželia majú „milovať“.

Ako je Cirkev podriadená Kristovi, tak aj ženy mužom vo všetkom.
²⁵Muži milujte manželky ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu ²⁶aby ju posvätil očistným kúpeľom vody a slovom, ²⁷aby si sám pripravil Cirkev slávnou, na ktorej niet škvrny ani vrásky ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená. ²⁸Tak sú aj muži povinní milovať svoje manželky ako vlastné telá. Kto miluje svoju manželku, miluje seba samého. ²⁹Veď nik nikdy nemal v nenávisťi svoje telo, ale živí si ho a opatruje, ako aj Kristus Cirkev, ³⁰lebo sme údmi jeho tela. ³¹Preto muž zanechá otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú dvaja v jednom tele. ³²Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi. ³³Ale aj vy, každý jeden nech miluje svoju manželku ako seba samého. A manželka nech si ctí muža.

2. Povinnosti manželiek (verše 22-24)

Pre podriadenosť manželiek manželom sú tu uvedené alebo aspoň implikované dva dôvody. Prvý dôvod vyplýva zo stvorenia a týka sa manželovej „nadriadenosti“ svojej žene, kým druhý vyplýva z vykúpenia a týka sa Kristovej „nadriadenosti“ cirkvi.

Manželky, podriaďte sa svojim manželom ako Pánovi. Lebo manžel je hlavou manželky (verše 22-23a). To, že manžel je hlavou, je vyhlásené ako fakt a stáva sa podkladom pre podriadenosť manželky. Jeho pôvod tu však nie je bližšie rozobratý. Aby sme Pavlove dôvody lepšie pochopili, musíme sa obrátiť inde, menovite k 1Korinťanom 11,3-12 a k 1Timoteovi 2,11-13. V oboch týchto oddieloch sa vracia k rozprávaniu 1Mojžišovej 2 a poukazuje na to, že žena bola stvorená po mužovi, z muža a pre muža. Dodáva, že muž sa tiež rodí zo ženy, a teda muž a žena sú vzájomne od seba závislí. Jeho dôraz je však na poradí, spôsobe a cieľi stvorenia Evy. A keďže sa Pavlovo dôvodnenie zakladá hlavne na týchto faktoch stvorenia, ktorými dokladá manželovu úlohu hlavy rodiny, jeho argumenty majú trvalú a všeobecnú platnosť a nemožno ich obísť ako limitované vtedajšou kultúrou. Kultúrne prvky môžeme určite nájsť v aplikácii princípu, v požiadavke „závojev“ a myslím aj v požiadavke „byť ticho“. To však, že muž (a hlavne manžel) je „hlavou“, nie je len aplikáciou princípu v určitej kultúre, je to samotný základný princíp. Nie je to mužský šovinizmus, ale kreacionizmus. Nové stvorenie v Kristovi nás oslobodzuje od pokrivených vzťahov medzi pohlaviami, ktoré boli ovplyvnené pádom do hriechu (napr. 1Moj 3,16). Toto nové stvorenie však vedie k pôvodnému zámeru stvorenia. Práve k tomuto „počiatku“ sa vracal sám Ježiš (napr. Mt 19,4-6). Potvrdil učenie 1Mojžišovej 1 a 2. Tak to musíme robiť aj my. To, čo ustanovilo stvorenie, nemôže zrušiť žiadna kultúra.

Práve z tohto dôvodu musíme odmietnuť aj šikovní argument, ktorý hovorí, že tak ako bolo zrušené otroctvo, analogicky má byť zrušená aj podriadenosť ženy. Ak by to naozaj platilo, prečo by sme nedoplnili celé trio a nezrušili aj poslušnosť detí? Nie, tieto paralely sú nepresné. Otrokárstvo je neľudská ustanovizeň, ktorá nemá žiadne ospravedlnenie v žiadnom biblickom učení. Manželova nadriadenosť má však koreň v stvorení.

Keď sa obrátíme od biblického zjavenia k súčasnej skúsenosti, zistíme, že kresťania sa zhodnú v tom, že sexualita človeka je súčasťou našej ľudskosti. Mužskosť a ženskosť predstavujú hlboké rozdiely, ktoré sú psychologické aj fyziologické. Samozrejme, že obe pohlavia sú rovné pred Bohom, ale to neznamená, že sú identické. Boh sám stvoril človeka, muža a ženu, na svoj obraz. Takže obaja rovnako sú nositeľmi jeho obrazu,⁷ ale zároveň každý doplňuje toho druhého.⁸ Biblický pohľad zachováva súčasne rovnosť aj vzájomnú komplementárnosť pohlaví. Dobré to vyjadruje aj slovo „partnerstvo“, pokiaľ máme na pamäti, že príspevok oboch nie je identický, ale odlišný. Takže muž objavuje seba ako muž a žena objavuje seba tým, že je ženou. Právě sebazpoznanie a naplnenie nepochádza zo snahy byť niekým iným, ani z napodobňovania opačného pohlavia. Aké sú teda vzájomne sa doplňujúce odlišnosti dvoch pohlaví? Biblické učenie hovorí, že Boh dal mužovi (a obzvlášť manželovi v manželskom v ztahu) určitú vedúcu úlohu a že jeho žena nájde seba a svoju pravú Bohom danú úlohu nie vo vzbure proti nemu alebo jeho vedeniu, ale v dobrovoľnej a radostnej podriadenosti.

Moderné chápanie pohlavnej diferenciacie naznačuje potvrdenie tohto biblického učenia. Takto aspoň znie téza amerického sociológa profesora Stevena Goldberga v jeho knihe *Nevyhnutnosť patriarchátu*.⁹ Hoci je to myslené ako odpoveď na feministické hnutie, tvrdí, že jeho prístup je vedecký a nie ideologický, pretože jeho vec spočíva na empirických dôkazoch. Nemôžeme jeho tézu odmietnuť ani s tým, že pochádza od muža, lebo významná americká antropologička dr. Margaret Meadová je citovaná na prebale knihy, kde podporuje jeho tvrdenie: „Všetky tvrdenia, ktoré sa tak pohotovo podávajú o spoločnostiach ovládaných ženami, sú nezmyslom. Nemáme žiadny dôvod domnievať sa, že niekedy existovali“.

Prvá časť jeho knihy je antropologickou štúdiou, ktorej záver znie: „V každej spoločnosti, ktorá kedy existovala, nachádzame patriarchát (muži zaplňajú prevažné percento vyšších hierarchických pozícií v politických a iných hierarchiách), mužské výsady (muži obsadzujú vysoko postavené miesta, čokoľvek to znamená v tej-

⁷ 1M 1,26-27

⁸ 1M 2,18-24

⁹ Vydaná v USA r. 1973 a v Británii Mauriceom Temple Smithom r. 1977

ktorej spoločnosti) a mužskú nadriadenosť (aj muži aj ženy cítia, že pri stretávaní muža a ženy nadriadenosť patrí mužovi, čo je zohľadnené v požiadavkách spoločnosti a v systéme autori ty)¹⁰. Veľmi sa snaží zdôrazniť, že tu nerobí žiadne úsudky o hodnote, ani nemeria výkon, ani nevyhlasuje niektoré pohlavie za „vyššie“ alebo „nižšie“ od druhého. Jeho cieľom je jednoducho ukázať, že ... „patriarchát“, „mužská nadriadenosť“ a „mužské výsady“ - v tom technickom zmysle slova, v akom ich on používa - sú „tri univerzálne skutočnosti“,¹¹ keďže „v žiadnej spoločnosti, nikde a nikdy neboli neprítomné“.¹²

Pri rozvíjaní svojej druhej tézy dr. Goldberg prechádza od antropológie k fyziológii. Tvrdí, že antropologické dôkazy mužskej nadriadenosti, ktoré práve predstavil, majú fyziologické príčiny. Tieto „tri univerzálne skutočnosti“ sú spoločenskými prejavmi základného mužského sklonu (často nazývaného „agresivita“, hoci dr. Goldberg dáva prednosť názvu „tendencia k ovládaniu“, ktorý sám má „neuro-endokrinologický“ pôvod. „Pri samotnom základe teórie, ktorú tu predkladáme, je hypotéza, ktorá jednoducho vyhlasuje, že medzi mužmi a ženami sú neuro-endokrinologické rozdiely, ktoré spôsobujú odlišné reakcie muža a ženy na okolie, a tým aj odlišné správanie muža a ženy“.¹³ Nepopiera, že náš genetický kód sa mieša s naším okolím a výchovou, ani že jestvujú výnimky z tohto zovšeobecnenia, ani že mnoho žien je sklamaných, lebo im chýbajú príležitosti využiť svoje nadanie. Namiesto toho tvrdí, že medzi mužskosťou a ženskosťou sú základné rozdiely, že mužskosť znamená sklon k ovládaniu, a že „sklon k ovládaniu je v prvom rade výsledkom hormonálneho vývoja a nie anatómie, pohlavnej identity alebo spoločenského chápania, ktorá zohľadňuje anatómiu a pohlavnú príslušnosť“.¹⁴

Kresťan, ktorý číta tézu profesora Goldberga, to chce povedať teologicky, v pojmoch stvorenia. Boh stvoril a stále činí mužov a ženy odlišnými a jedna z ich hlavných odlišností spočíva vo vedúcej úlohe, ktorú dal mužovi. Toto môže celkom dobre mať genetický základ. Ak je to tak, mužský „sklon“ musí byť kontrolovaný, ak má jeho „vedúca úloha“ mať konštruktívny význam. „Patriarchát“ znie totiž otcovsky a „mužské ovládanie“ znie násilne. Dokonca aj

¹⁰ Op. cit., s. 63

¹³ s. 121

¹¹ s. 60

¹⁴ s. 81

¹² s. 62

biblické slovo „poddanosť“ sa často vysvetľuje, akoby bolo synonymom pre „podmanenie“, „podriadenosť“ a dokonca „porobu“. Všetky tieto slová majú citový náboj. Ani slovo „podriadenosť“ nie je výnimkou. Musíme sa pokúsiť zbaviť ho tohto náboja a preniknúť k jeho základnému biblickému významu. Tento význam neobjavíme ani v jeho modernom použití, dokonca ani v jeho etymológii, ale hlavne v spôsobe, akým je použité v kontexte Efežanom 5.

Niet pochýb o tom, čo „podriadenosť“ znamenala v staroveku, kde pohrdanie ženami bolo takmer univerzálnou skutočnosťou. William Barclay hovorí: „Židia mali pohrdavý vzťah k ženám. V židovskej rannej modlitbe bola veta, v ktorej židovský muž ďakoval Bohu, že ho neučinil „pohanom, otrokom alebo ženou“ ... Podľa židovského zákona žena nebola osobou, ale vecou. Nemala žiadne práva podľa zákona, bola v absolútnom vlastníctve svojho manžela, ktorý s ňou mohol zaobchádzať, ako chcel. ... Toto postavenie bolo ešte horšie v gréckom svete. Celý grécky spôsob života urobil spoločenstvo medzi mužom a ženou takmer nemožným. Grék od svojej ženy očakával, že mu povedie domácnosť, postará sa o jeho zákonné deti, ale pôžitok a priateľstvo nachádzal inde... V Grécku bol rodinný a domáci život takmer na vymretie a vernosť vôbec nejstvovala... V Ríme za čias apoštola Pavla bola situácia ešte horšia... Degenerácia Ríma bola tragická... Nepreháňame, keď povieme, že celá atmosféra starovekého sveta bola cudzoložná. Manželský zväzok bol na ceste k úplnému rozpadu.¹⁵ Potvrďuje to aj Charles Seltman. Píše, že v rímskom svete „dievča bolo úplne pod mocou otca a žena pod mocou manžela. Bola jeho movitým majetkom... Jej život bol právne nezastupiteľný, čo sa rovnalo ztroččeniu, a jej postavenie bolo označené slovom „imbecilitas“, odkiaľ pochádza naše slovo.“¹⁶ Je pravda, že toto nie je úplný obraz. Markus Barth sa snaží vrátiť mu rovnováhu: „Jestvovalo aj pro tihnutie, ktoré propagovalo rovnaké práva pre ženy“ a „rôzne obdobia a rôzne geografické oblasti vytvárali rôzne názory“. Čo sa týka Efezu a jeho okolia, „kult Veľkej Matky a chrám Artemidy vyznačili toto mesto nad iné ako baštu a záštitu ženských práv“.¹⁷ Napriek tomu útlak žien v starom svete prevládala a ich emancipácia

¹⁵ Barclay, s. 199-203

¹⁶ Ženy v staroveku, s. 136, 138

¹⁷ Barth, Efežanom, II, s. 655-662

sa sotva začala. Práve na tomto temnom pozadí žiari Pavlovo učenie tým jasným svetlom. Ešte stále sa však musíme opýtať, čo sa presne myslí „nadri adenosťou“ a „poddanosťou“.

Na začiatok treba povedať, že tieto slová samy osebe neurčujú stereotyp mužského a ženského správania. Rôzne kultúry priradujú mužom a ženám rôzny úlohy. Na Západe, napríklad, je oddávna zvykom, že žena nakupuje, varí a upratuje spolu s kŕmením, kúpaním, výmenou plienok a starostlivosťou o deti. Na mnohých miestach v Afrike a Ázii ženy pracujú na poliach a nosia ťažké bremená na hlave. Dnes sa však mnohé z týchto zaužívaných zvykov správne uznávajú za vec kultúry, a preto sú spochybňované a v niektorých prípadoch sa menia. Mnohé dvojice sa učia deliť si domáce povinnosti.

Ak chceme pochopiť povahu manželskej vedúcej úlohy v novej spoločnosti, ktorú založil Boh, musíme sa pozrieť na Ježiša Krista. Lebo Ježiš Kristus je pozadie, na ktorom Pavel používa a rozvíja slová „vedenie“ a „poddanosť“. Hoci manželovo vedenie sa zakladá na stvorení, definuje ho na vzťahu Krista Vykupiteľa: *Lebo manžel je hlavou manželky ako Kristus je hlavou cirkvi, svojho tela a On sám je jej Záchranca* (verš 23). Kristovo vedenie jeho cirkvi sme videli opísané v 4,15-16. Je to práve z Krista ako hlavy, odkiaľ telo čerpá svoje zdravie a rastie k dospelosti. Jeho vedenie znamená starostlivosť a nie ovládanie, zodpovednosť a nie vládu. Táto pravda je podopretá prekvapivým prídavkom slov *a on sám je jej záchrancom*. Hlava tela je záchrancom tela - charakteristickým znakom jeho vedenia nie je natoľko panstvo ako záchrana.

Ak manželovo vedenie manželky pripomína Kristovo vedenie cirkvi, potom aj jej poddanosť bude pripomínať poddanosť cirkvi: *ako sa cirkev poddáva Kristovi, nech sa tak manželky poddávajú svojim manželom vo všetkom* (verš 24). V tom nie je nič znehodnocujúce, lebo jej poddanosť nie je bezmyšlienkovitou poslušnosťou jeho vláde, ale skôr vdáčným prijatím jeho starostlivosti. Znovu citát z Markusa Bartha: „Poddanosť a úcta k manželovi, ku ktorej je manželka obzvlášť vyzývaná ... nie je v žiadnom prípade poddanosťou mačičky ... útočnému psovi ... Pavel ... tu má na mysli dobrovoľné, slobodné a radostné partnerstvo, na ktoré ukazuje analógia s Kristovým vzťahom k cirkvi.“¹⁸ Vždy keď manželovo ve-

¹⁸ Barth, Broken Wall, s. 223

denie je odrazom vedenia Kristovho, poddanosť jeho ženy jeho chrániacej a obohacujúcej lásky nie je zďaleka poškodením jej ženskosti, ale jej obohatením.

3. Povinnosti manželov (verše 25-33)

Ak slovo, ktoré charakterizuje povinnosti manželiek, je „poddanosť“, potom slovo, ktoré charakterizuje manželove povinnosti je „láska“. Mohli by sme si myslieť, že sama príroda manželov naučí túto prvotnú povinnosť, ale mnohé kultúry - staré aj nové - dokazujú opak. Samozrejme, že každý manželský pár je viazaný určitým citovým putom a Pavlovi súčasníci, stoici, učili, aby manželia „milovali“ svoje ženy. Sloveso, ktoré používali, bolo však slabé *fileo*. Až kresťanstvo zaviedlo do manželstva silnú a obetavú lásku *agapé*. Pavel používa dve analógie ako ilustrácie nežnej starostlivosti, ktorú má mať manželova láska k manželke.

Prvá analógia je, že manžel musí milovať svoju manželku tak, ako Kristus miloval cirkev. Zmluva, ktorú Boh z milosti uzavrel so svojím ľudom Izraelom, bola často nazývaná manželskou zmluvou.¹⁹ Ježiš toto učenie prevzal a smelo sa nazýval Ženíchom.²⁰ Pavel rozvíja tento obraz tu a v 2Korint'anom 11,1-3, kým v Zjavení máme možnosť vidieť oslávenú cirkev „pripravenú ako nevestu ozdobenú pre svojho manžela“ a môžeme vidieť aj prichádzajúcu „svadobnú večeru Baránkovu“.²¹

V Pavlovom výklade vystupuje do popredia obetavá vernosť zmluvnej lásky nebeského Ženícha ku svojej neveste. A práve toto majú manželia napodobňovať: *Manželia, milujte svoje manželky ako Kristus miloval cirkev a vydal za ňu sám seba, aby ju posvätil.*

Môžeme pozorovať, že Pavel používa na opis postupných štádií Kristovej zaviazanosti svojej neveste, cirkvi, päť rôznych slovies. *Miloval ju, vydal seba za ňu, aby ju posvätil, keď ju očistil, aby si ju pripravil.* Tento výrok je taký obsažný, že niektorí exegeti si myslia, že je to citát z ranej kresťanskej piesne alebo vyznania. Zdá sa, že sleduje Kristovu starostlivosť z minulej až do budúcej večnosti. Slová *Kristus miloval cirkev*, ktoré predchádzajú jeho sebaobetovanie

¹⁹ Napr. Iz 54,5-8; Jer 2,1-3; 31,31-32; Ez 23; Hoz 1-3

²⁰ Mk 2,18-20, porov. Jn 3,29

²¹ Zj 19,6-9; 21,2,9

za ňu, určite hovoria o jeho večnej preexistencii, kedy si zamiloval svojich ľudí a rozhodol sa, že ich príde spasíť. Takže miloval cirkev a vydal sám seba za ňu. Táto zmienka sa samozrejme týka predovšetkým kríža.

Ale prečo to Ježiš Kristus urobil? Aký bol účel jeho obete? Aby ju posvätil, keď ju očistil. Možno je tu zámerná narážka na kúpeľ nevesty, ktorý sa uskutočňoval pred židovskou aj gréckou svadbou. Gramatické časy sloviess naznačujú, že očistenie cirkvi prichádza pred jej odovzdaním sa alebo posvätením. Toto očistenie je zrejme to prvé obmytie od hriechov a vín, ktoré prijímame pri prvom pokání a uverení v Ježiša. Uskutočňuje sa *obmytím vody so slovom*, alebo jednoduchšie „vodou a slovom“ (NEB). „Obmytie vodou“ jednoznačne hovorí o krste vodou,²² kým dodatočná zmienka o „slove“ naznačuje, že krst nie je žiadna magická alebo mechanická ceremónia, ale potrebuje slovo výkladu, ktoré definuje jeho význam, vyjadruje zaslúbenie očistenia a nového života v Duchu, ktorý krst symbolizuje, a vzbudzuje vieru.

Je pravda, že niektorí si myslia, že „slovo“ sa týka vyznania viery u kandidáta na krst,²³ alebo výzvy k čistému svedomiu,²⁴ a nie kázania krstiaceho alebo evanjeliovej formuly. Zdá sa však, že je prirodzenejšie dať „vodu“ a „slovo“ dohromady ako dve veci prisluhované kandidátovi na krst. Keď vo svojom výklade došiel Kalvín k tomuto veršu, naliehal, aby sme nikdy neoddeľovali sviatosti od „Slova“, keďže „mať znamenie bez zaslúbenia, ktoré k nemu patrí, je len neužitočné a vedie ku sklamaniu“.²⁵ Markus Barth celkom pekne argumentuje, že v danom kontexte slovo zaslúbenia nemôže byť nič iné ako „Milujem ťa.“ Ďalej pokračuje: „Mesiáš hovorí toto rozhodujúce „slovo“ svojej Neveste a týmto spôsobom sa súkromne a verejne, decentne a podľa zákona k nej priväzuje a ona k nemu.“²⁶ Je to slávnostné slovo zmluvy lásky.

Keď očistil svoju nevestu vodou, jeho ďalší plán je posvätiť si ju a nakoniec *postaviť* pred seba. *Posvätenie* zrejme hovorí o súčasnom procese, v ktorom sa jej charakter a správanie stáva svätým skrze moc Ducha, ktorý v nej býva. „Predstavenie“ je eschatologické a uskutoční sa vtedy, keď sa Kristus vráti, aby si ju vzal. Postaví ju

²² Sk 22,16

²⁴ 1Pt 3,21

²⁶ Barth, Efežanom II, s. 691

²³ Rim 10,8-10,13

²⁵ Kalvín, s. 583-584

pred seba v *nádhere* (*endoxon*). Toto slovo môže hovoriť o krásnych šatách nevesty, keďže sa bežne používa na opis šiat.²⁷ Znamená však viac ako len toto. „Sláva“ (*doxa*) je Božia žiara, je to vyžarovanie a prejav bytosti, ktorá je inak skrytá. Takisto sa odhalí aj pravý charakter cirkvi. Na zemi je cirkev často v potrhaných handrách, je pošpinená a škaredá, pohrdajú ňou a prenasledujú. Jedného dňa sa však ukáže, čím je v skutočnosti - nič menšie ako nevesta Kristova „bez škvrn, vrások a iných znetvorení“ (JBP), *svätá a bez vody*, krásna a slávna. Kristus pracoval aj pracuje na nej práve s týmto konštruktívnym cieľom. Nevesta sa sama nepripraví na predstavenie Ženíchovi. Je to on, ktorý pracuje na tom, aby ju urobil krásnou, aby ju mohol postaviť pred seba. Jeho láska a seba-obetovanie, jeho očistenie a posväcovanie - to všetko je určené na jej oslobodenie a zdokonalenie, keď si ju nakoniec predstaví v jej plnej sláve. Dr. Lloyd-Jones píše: „Môžem si dovoliť povedať to takto? Odborník na krásu sa poslednýkrát dotkne cirkvi a táto masáž bude taká dokonalá, že nezostane stopa ani po jednej vráske. Bude vyzeráť mladá v kvete svojej mladosti. Na tvári bude mať rumenec, bude mať dokonalú pokožku bez chýb a vrások. A takou zostane na veky vekov.“²⁸

Taký je teda Pavlov výklad toho, čo znamená Kristovo vedenie. Hlavou cirkvi je jej ženích. Tento ženích ju neutláča. Naopak, obetoval sa, aby jej slúžil, aby sa stala všetkým tým, po čom túži, aby bola, totiž aby bola sebou v plnosti svojej slávy. Práve tak aj manžel nikdy nemá svoje vedúce postavenie použiť na ubíjanie alebo potláčanie svojej manželky, ani ju nemá odradiť od toho, aby bola sama sebou. Jeho láska k nej ho povedie presne opačným smerom. Dá za ňu sám seba, aby mohla rozvinúť svoj celý potenciál pod Božím vedením, a tak sa celkom stať sama sebou.

Mnohí čitatelia majú pocit, že po opise týchto vrcholov romantickej lásky Pavel vo verši 28 prechádza na opačnú stranu, keď hovorí: *Práve tak aj manželia majú milovať svoje ženy ako svoje vlastné telá*. Zdá sa totiž, že vo svojom poučení pre manželov, aby milovali svoje ženy, zostupuje zo vznešeného štandardu Kristovej lásky k dosť nízkemu štandardu sebalásky. Tento pocit anomálie viedol niektorých komentátorov k tomu, že sa pokúšali preložiť vetu odlišným spôsobom, pokusy sa im však nevydarili, lebo nasledujúca

²⁷ Lk 7,25

²⁸ Lloyd-Jones, *Život v Duchu*, s. 175-176

veta tvrdohlavo odmieta poskytnúť iný význam ako ten najzrejmejší: *Ten, kto miluje svoju ženu, seba miluje*. Pravdepodobné vysvetlenie Pavlovho zostupu na prízemnejšiu úroveň sebalásky je v tom, že vždy je realista. Veľkosť Kristovej lásky nemôžeme plne pochopiť. Jej veľkosť „prekračuje poznanie“, ako to napísal vyššie.²⁹ Ani manželom nie je ľahké uplatniť tento štandard v realite každodenného života. Všetci však z každodennej skúsenosti vieme, ako milujeme seba. Preto je tu praktické použitie „zlatého pravidla“, ktoré uviedol Ježiš, že totiž máme činiť iným to, čo by sme chceli, aby oni činili nám.³⁰ Lebo všetci to inštinktívne ovládame. „Lebo nikto nemá svoje telo v nenávisti, ale si ho opatruje a krmí (verš 29a). To znamená, že im dáva jesť a (môže to znamenať že) ho oblieka, v každom prípade sa oň stará.

Táto výzva pre manžela, aby „živil a opatroval“ svoju manželku ako svoje telo, je viac ako len užitočný návod na každodenné správanie. Obsahuje aj vnútornú primeranosť, keďže on a jeho žena sa stali v skutočnosti „jedným telom“. Boh však zamýšľa, aby sexuálne spojenie nebolo len zjednotením tela, ale aby vyjadrovalo a symbolizovalo aj zjednotenie osobností. Práve vtedy, keď nastane medzi manželom a manželkou takéto hlboké spojenie, platí, že ten, *kto miluje svoju ženu, seba miluje*.

Táto myšlienka vedie apoštola späť ku Kristovi a tak dosahuje vrchol vo svojom výklade. Doteraz používal dve analógie pre manželovu lásku k svojej manželke, totiž Kristovu obeť lásky za svoju nevestu, Cirkev, a manželovu láskavú starostlivosť o svoje telo. Teraz oba tieto obrazy spája. Kristova nevesta a Kristovo telo je tá istá vec (pozri verš 23), *lebo sme údmi jeho tela* (verš 30).³¹ Kristus nás začlenil do svojho tela, urobil nás časťou seba v hlbokom a nedeliteľnom spojení. To Pavla vedie k tomu, aby citoval 1M 2,24: *Pre tú príčinu opustí muž svojho otca a matku a bude sa pridržať svojej ženy a títo dvaja sa stanú jedným telom* (verš 31) a aby vyhlásil: *toto tajomstvo je hlboké* (verš 32).³² Zdá sa, že niet dôvodu pochy-

²⁹ 3,19

³⁰ Mt 7,12

³¹ Autorizovaný preklad „z jeho mäsa a kostí“ nepatrí k originálu. Nepochybne boli tieto slová pridané ako ozvena 1Mojž 2,23

³² Hieronymov latinský preklad vo Vulgate znie: **sacramentum hoc magnum est**. Hieronym použil slovo sacramentum v jeho staršom význame ako „tajomstvo“ - čosi, čo obsahuje nejakú skrytú pravdu alebo posvätnú symboliku tak ako v 1Tim 3,16. Nechce tým povedať, ani to v gréčtine neznamená, že by manželstvo bolo

bovať o tom, že myslí na prvom mieste na tajomné a posvätné hĺbky samotného sexuálneho spojenia. Hneď však prechádza k jeho ešte hlbšiemu symbolizmu: *Hovorím, že tu ide o Krista a cirkev*. Pritom nielenže používa *egó* svojej apoštolskej autority, ale používa práve ten výraz (*egó de legó* - „ale ja hovorím“), ktorý použil Ježiš v šiestich antitézach v Kázni na hore.³³ Pavel nehovorí nič nevhodné, lebo „tajomstvo“ je zjavená pravda a toto hlboké „tajomstvo“, o ktorom hovorí na tomto mieste (spojenie cirkvi s Kristom), je blízko príbuzné židovsko-pohanskému spojeniu v tele Kristovom, ktoré mu bolo zjavené a o ktorom písal v 3,1-6. Man želský vzťah teda vidí ako krásny model spojenia cirkvi s Kristom. Keď je tento model aplikovaný na Krista a jeho cirkev, potom toto „jedno telo“ je totožné s „jedným novým človekom“, o ktorom hovorí v 2,15. Môžeme si všimnúť tú skutočnosť, že všetky tri obrazy cirkvi, ktoré Pavel v liste Efežanom rozvíja - telo, budova a nevesta - zdôrazňujú realitu jej jednoty vyplývajúcej z jej spojenia s Kristom.

Verš 33 výstižne sumarizuje úplnejšie učenie, ktoré Pavel venoval manželom a manželkám. *Nech každý z vás miluje svoju ženu ako seba, lebo on a ona sa stali jedným a manželka nech si váži manžela*. Faktom je, že „nech si váži“ je prekladom slova *fobétai*, čo doslovne znamená „báť sa“. Toto sloveso však „môže vyjadrovať pocit strachu vo všetkých jeho odlišnostiach a stupňoch od jednoduchého rešpektu cez úctu až po adoráciu podľa svojho objektu“.³⁴ Apoštol začal dvojicou „láska“ a „poddanosť“. Končí ďalšou dvojicou „láska“ a „rešpekt“. Videli sme, že láska, ktorú má na mysli u manžela, je láska obetujúca a slúžiaca s tým cieľom, aby sa manželka stala tým, čím ju Boh chce mať. To značí, že „poddanosť“ a „rešpekt“, ktorý žiada od manželky, bude vyjadrovať jej reakciu na jeho lásku a jej túžbu, aby sa aj on stal tým, čím ho Boh chce mať v jeho „videní“.

4. Zhrnutie

Začnime manželom. Pavel nezdôrazňuje jeho autoritu nad manželkou, ale jeho lásku k nej. Jeho autorita je skôr definovaná ako lás-

„sviatosťou“ v tom zmysle, aký mu dala neskoršia rímskokatolícka teológia. Manželstvo je „sviatostné“ len v tom zmysle, aký mu tu dáva Pavel, totiž že je symbolom spojenia Krista a jeho cirkvi.

³³ Mt 5;22,28,32,34,39,44

³⁴ Hodge, s. 353

kavá zodpovednosť. Podľa našich predstáv slovo autorita hovorí o moci, ovládaní až útlaku. „Autoritatívneho“ manžela si predstavujeme ako panovačného človeka, ktorý sám robí všetky rozhodnutia, vydáva rozkazy a očakáva poslušnosť, robí svojej žene prekážky a potláča ju a tak jej bráni v tom, aby sa stala zrelou a plnou osobnosťou. Toto však vôbec nie je ten druh „vedenia“, ktorý tu apoštol opisuje, ktorého modelom je Ježiš Kristus. Byť „hlavou“ isteže vyžaduje určitý stupeň vedenia a iniciatívy, taký, ako keď Kristus prišiel, aby oslovil a získal svoju nevestu. Zvlášť však vyžaduje obeť, sebavydanie kvôli milovanej bytosti, ako keď Kristus vydal seba za svoju nevestu. Ak byť „hlavou“ znamená v nejakom zmysle „mať moc“, tak je to moc k službe a nie k ovládaniu, moc k umožneniu sebarealizácie a nie k jej zničeniu a sklamaniu. V tom všetkom normou manželovej lásky má byť Kristov kríž, na ktorom sa odovzdal až na smrť vo svojej nesebeckej láske ku svojej neveste. Dr. Lloyd-Jones túto pravdu zdôrazňuje prekvapivým spôsobom: „Koľkí z nás,“ pýta sa, „si uvedomujeme, že o manželskom stave máme vždy uvažovať v pojmoch učenia o vykúpení? Je to náš zvyčajný spôsob uvažovania o manželstve? ... Kde nájdeme state o manželstve v knihách dogmatiky? V ktorej časti? Pod nadpisom „etika“. Manželstvo tam však nepatrí. O manželstve musíme uvažovať v pojmoch učenia o vykúpení.“³⁵

Čo sa týka povinnosti manželky v manželskom vzťahu, prekvapuje ma, aká je táto pasáž medzi mnohými ženami nepopulárna. Keď je čítaná na sobáší a vzbudzuje odpor u feministiek, rozmýšľam, nakoľko dôsledne bola čítaná, a obzvlášť, či bola čítaná v celom kontexte. Dovoľte mi vypísať päť bodov, ktoré, dúfam, ukážu, že tu nemáme návod na útlak, ale skôr chartu pravej slobody.

a) Požiadavka poddanosti je osobitným z príkladov všeobecnej kresťanskej povinnosti

To znamená, že výzva „manželky poddávajú sa“ (verš 22) nasleduje za požiadavkou, aby sme sa „poddávali navzájom“ (verš 21). Ak je teda povinnosťou manželky poddávať sa svojmu manželovi, je aj povinnosťou manžela, ako člena Božej novej spoločnosti, poddávať sa svojej manželke. Poddanosť je všeobecnou kresťanskou povinnosťou. V celej kresťanskej cirkvi, vrátane každej kresťanskej do-

³⁵ Lloyd-Jones, Život v Duchu, s. 148

mácnosti, poddanosť má byť vzájomná. Lebo Ježiš Kristus sám je vzorom pokory. Vzdal sa svojho postavenia a svojich práv a pokoril sa k službe. A tak v novom poriadku, ktorý on založil, volá všetkých svojich nasledovníkov, aby išli v jeho stopách. „Všetci si oblečte pokoru vo vzájomných vzťahoch.“³⁶ Nemala by sa manželka dokonca tešiť z výsady, ktorú môže prejavíť vo svojom vzťahu k manželovi, na krásu pokory, ktorá má charakterizovať všetkých členov Božej novej spoločnosti?

Toto platí zvlášť v prípade, keď je zrejmé, že jej seba-pokorenie nie je vnútené, ale slobodné. V starovekom svete to muselo byť veľmi jasne rozoznateľné. Manželka nemala žiadne postavenie a málo práv, to sme už videli. Apoštol ju napriek tomu oslovuje ako slobodnú bytosť a volá ju k tomu, aby sa neuspokojila s osudom, ktorému nemožno uniknúť, ale aby urobila zodpovedné rozhodnutie pred Bohom. Práve toto začína revolučnú inováciu v štýle etického myslenia raného kresťanstva.³⁷ Dobro voľné kresťanské seba-poddávanie je ešte aj dnes veľmi dôležité. Otcovi skôr preukazuje svoju dôstojnosť, ako ju stráca. Keď je niekto prístupný inému človeku, ustupuje mu a dáva sa mu k dispozícii, preukazuje väčšiu dôstojnosť a slobodu ako ten, kto neznáša byť pomocníkom ani partnerom nikomu, len sebe. Piata kapitola Efežanom, nech podporuje čokoľvek, určite nepodporuje slepú poslušnosť alebo zlomenie manželkinej slobodnej vôle. Naopak, táto kapitola ukazuje, že v kráľovstve ukrižovaného sluhu-Mesiáša obyvatelia rešpektujú poriadok založený na slobode a rovnosti, v ktorom jeden pomáha druhému - zdanlivo sa tým vzdáva vlastných práv, v skutočnosti však uplatňuje právo napodobňovať samotného Mesiáša... nikde v kresťanskej literatúre sa ešte nenašiel veľkolepejší, múdrejší a pozitívnejší opis manželstva.³⁸

b) Poddanosť ženy má patriť tomu, kto ju miluje, nie nejakej oblúde
Apoštolovo poučenie znie: „Manželky, vy sa poddávajte, manželia vy rozkazujte“. Jeho slovo znie: „Manželky, vy sa poddávajte, manželia, vy milujte!“ Samozrejme, že v každom období a v každej kultúre existovali príklady krutých a tyranských manželov, a existovali bolestné prípady, keď manželka musela kvôli zachovaniu

³⁶ 1Pt 5,5

³⁷ Yoder, s. 174

³⁸ Barth Efežanom II., s. 714-715

čistoty svedomia vzdorovať autorite svojho manžela. Pavel tu však opisuje kresťanský ideál a nie ohavné úchytky od neho. Komentátorom to bolo vždy jasné. Kalvín v 16. storočí kázal tak to: „Manželia... nemajú byť k svojim manželkám krutí, alebo si myslieť, že všetko, čo sa im páči, je povolené a podľa zákona. Ich autorita má byť skôr vyjadrením spoločenstva ako kralovania.“ Apoštol trikrát opakuje svoj základný príkaz: *manželia, milujte svoje ženy* (verš 25); *manželia majú milovať svoje ženy* (verš 23), *nech každý z vás miluje svoju ženu* (verš 33). Ak je manželovo vedenie vyjadrené zodpovednou láskou k svojej manželke, prečo by mala byť neochotná poddať sa mu? A ak to od nej žiada jej manžel, môže vedieť, že bude úspešný len v tom prípade, ak ju bude milovať.

c) *Manžel má milovať ako Kristus*

Od manželky sa žiada, aby sa poddávala manželovi. Je táto požiadavka ťažká? Myslím, že to, čo sa žiada od jej manžela, je ťažšie. Táto požiadavka nie je v tom, aby „miloval“ svoju manželku romantickou, sentimentálnou alebo dokonca agresívnou vášnivou láskou, čo sa dnes často považuje za pravú lásku. Nie, ale má ju milovať láskou Kristovou. Práve tak ako je trikrát opakovaná požiadavka, aby miloval, je trikrát opakovaná aj požiadavka, aby sa správal podľa Kristovho vzoru. Manžel je hlavou svojej manželky, *ako Kristus je hlavou cirkvi* (verš 23), svoju manželku má milovať, *ako Kristus miloval cirkev* (verš 25), a tak ju má živiť a opatrovať, *ako Kristus opatruje cirkev* (verš 29). Takže jeho vedenie, jeho láska, aj jeho starostlivosť sa majú podobať Kristovým. Najvyšší bod v požiadavkách je dosiahnutý vo verši 25, kde je napomenutý, aby miloval svoju manželku, *ako Kristus miloval cirkev a vydal sám seba za ňu*. Toto je úplnosť sebaobetovania. Má ju milovať láskou, ktorá je niekedy nazývaná „Golgotská láska“. Nie je možné predstaviť si vyššiu normu. Manžel - kresťan, ktorý čo aj čiastočne naplní tento ideál, káže evanjelium, aj keby nikdy neotvoril ústa, lebo ľudia vidia na ňom tú lásku, ktorá viedla Ježiša Krista na kríž.

d) *Manželova láska, podobne ako Kristova, obetuje, aby mohla slúžiť*
Vyššie sme uvažovali o piatich slovesách vo veršoch 25 a 26. Kristus „miloval“ cirkev a „vydal seba“ za ňu, aby ju „očistil“, „posvätil“ a nakoniec „predstavil“ sebe v plnej nádhere a bez akejkoľvek chyby.

Inými slovami, jeho láska a sebaobetovanie neboli samoúčelné, ale mali jasný cieľ. Jeho cieľom nebolo vnútiť cirkvi nejakú cudziu totožnosť, ale oslobodiť ju od škvrn a vrások, ktoré rušia jej krásu, a predstaviť ju v jej pravej sláve. Kresťanský manžel má mať podobný záujem. Jeho vedenie nebude nikdy použité na potlačenie manželky. Jeho túžbou je, aby ju videl vyslobodenú zo všetkého, čo kazí jej pravú ženskú totožnosť, a aby rástla k tej „sláve“, tej dokonalosti naplnenej osobnosti, ktorá bude posledným miestom určenia tých, ktorých vykúpil Kristus. Kristus vydal seba na smrť s týmto cieľom. S týmto istým cieľom sa aj manžel vydáva (odovzdáva) v láske.

e) Poddanosť manželky je len iným aspektom lásky

Videli sme, že podstatou Pavlovej inštrukcie je „Manželky, poddávajte sa, manželia, milujte“. Videli sme tiež, že tieto slová sú odlišné, lebo uznávajú vedenie, ktoré Boh dal manželovi. napriek tomu však, keď sa snažíme tieto dve slovesá definovať, nie je ľahké ich jasne rozlíšiť. Čo to znamená „podať sa“? Znamená to vzdať sa niekomu. Čo to znamená „milovať“? Znamená to vydať sa za niekoho tak, ako Kristus „vydal seba“ za cirkev. Takže „poddanosť“ a „láska“ sú dvoma aspektami jednej a tej istej veci i, totiž nesobeckého sebaovdania, ktoré je základom trvalého a rozvíjajúceho sa manželstva.

Niežby takéto sebaodovzdanie bolo niekedy ľahké. Bojím sa, že som namaľoval obraz manželského života, ktorý je viac romantický ako realistický. Pravda je taká, že každé sebaobetovanie, hoci je to cesta služby a prostriedok sebarealizácie, je zároveň bolestivé. V skutočnosti to vyzerá tak, že láska a bolesť sú neoddeliteľné, obzvlášť pri hriešnikoch, ako sme my, keďže náš padlý stav nie je vymazaný skrze naše znovu-stvorenie skrze Krista. V manželstve prichádza bolesť prispôsobovania, keď staré nezávislé „ja“ ustupuje novému vzájomne závislému „my“. Je tu aj bolesť zraniteľnosti, keďže vzájomná blízkosť vedie k seba-odhaleniu, sebaodhalenie k vzájomnému poznaniu a poznanie k riziku odmietnutia. Takže manželia a manželky by nemali čakať, že objavia harmóniu bez konfliktu. Musia pracovať na budovaní vzťahu plného lásky, úcty a pravdy.

Vydať seba inému znamená uznať hodnotu subjektu inej bytosti. To preto, lebo ak sa odovzdávam, môžem to urobiť len vtedy, keď si

cením tú inú bytosť tak vysoko, že som ochotný obetovať seba pre jej subjekt, aby sa mohla ona alebo on plnšie rozvinúť. Nuž a stratiť seba kvôli tomu, aby ten druhý mohol nájsť seba - to je podstata Kristovho evanjelia. Je to aj podstata manželského vzťahu, lebo keď manžel miluje svoju manželku a manželka sa poddáva svojmu manželovi, každý sa snaží umožniť tomu druhému, aby sa stal viac sebou v rámci harmonického vzájomného dopĺňovania pohlaví.

6,1-9

11. Rodičia, deti, páni a sluhovia

Deti, poslúchajte svojich rodičov v Pánovi, lebo je to spravodlivé. ²Cti svojho otca i matku, to je prvé prikázanie s prísľúbením. ³Aby ti dobre bolo a aby si dlho žil na zemi. ⁴A vy otcovia, neodráždite svoje deti k hnevu, ale vychovávajújte ich prísne a napomínajte ich v Pánovi.

Pavel teraz prechádza vo svojich *Haustafeln* od vzájomných povinností manželov a manželiek k povinnostiam rodičov a detí. Hneď na začiatku stojí za povšimnutie, že o lokálnom cirkevnom zbore rozmýšľa ako o „cirkevnej rodine“, ktorá sa skladá z oboch pohlaví a zo všetkých vekových skupín. Z toho, že v tomto odstavci oslovuje deti aj rodičov, vyplýva, že v spoločnom zhromaždení očakáva všetkých spolu, nielen aby tam chválili Boha, ale aj počúvali jeho Slovo. Mohli tam počuť čítať Starý zákon a listy apoštola, ktoré boli čítané nahlas a vysvetľované. A pri čítaní apoštolských *Haustafeln* sa mohli dozvedieť o svojich vlastných kresťanských povinnostiach a o povinnostiach členov svojej rodiny. Ten fakt, že deti sú začlenené medzi poslucháčov poučení a majú tam svoj vlastný oddiel, naznačuje, aký hlboký vplyv mal v cirkvi ten, ktorý povedal „Nechajte deti prichádzať ku mne a nebráňte im, lebo takým patrí kráľovstvo Božie.“¹ A inde: „Kto by prijal jedno takéto dieťa v mojom mene, mňa prijím a.“² Oproti tvrdej krutosti, ktorá prevládala v Rímskej ríši, kde sa neželané deti ponechávali svojmu osudu, slabé a deformované sa zabíjali a ešte aj zdravé boli považované za príťaž, lebo zabráňovali pohlavnej promiskuite a komplikovali ľahký rozvod, to bola radikálna zmena.

¹ Mk 10,14

² Mt 18,5

1. Povinnosti detí (verše 1-3)

Deti, poslúchajte svojich rodičov.... Tu máme ďalší príklad tej všeobecnej poddanosti, ktorá sa podľa 5,21 očakáva od všetkých členov Božej novej spoločnosti. Tento raz je však požiadavka náročnejšia, totiž poslušnosť. Manželkám sa neprikazovalo „poslúchať“ a podľa môjho názoru manželský obrad podľa Modlitebnej knihy z r. 1662 obsahuje nesprávnu výzvu, aby manželka zahrnula do svojho sľubu aj poslušnosť. Predstava manželstva, v ktorom manžel vydáva rozkazy a manželka ich poslúcha, sa jednoducho v Novom zákone nenachádza. Najviac sa tomu približuje už citovaný príklad Sára, ktorá „poslúchala Abraháma, nazývajúc ho pánom“. Ale dokonca aj v tomto oddiele skutočná výzva apoštola Petra ženám je taká istá ako Pavlova, totiž: „poddávajte sa svojim manželom.“³ A ako sme videli v poslednej kapitole, poddanosť manželky je čosi celkom odlišné od poslušnosti. Je to dobrovoľné sebavydanie milujúcemu, ktorého zodpovednosť je definovaná pojmami konštruktívnej starostlivosti. Je to odpoveď lásky na lásku.

Deti však majú poslúchať svojich rodičov. Aj keď Pavel pokračuje obmedzovaním rodičovskej autority a vedie ju kanálom kresťanskej výchovy, predsa je jasné, že rodičovská autorita u detí je odlišná od manželovho „vedenia“ manželky a je silnejšia. Pavel to však nepovažuje za samozrejmosť. Jeho učenie je vždy racionálne zdôvodnené. Tak ako pri poddanosti manželky, tak aj pri poslušnosti detí stavia svoje poučenia na starostlivo vybudovanom základe. Pre poslušnosť detí v kresťanskej domácnosti uvádza tri podklady: prírodu, zákon a evanjelium.

Po prvé, príroda: *Deti, poslúchajte svojich rodičov... Lebo to je správne, alebo spravodlivé (dikaioi)*. Poslušnosť detí patrí do tej oblasti, ktorá v stredovekej teológii dostala meno „prirodzená spravodlivosť“. Táto poslušnosť nevyplýva z osobitného zjavenia, je časťou prirodzeného zákona, ktorý Boh vpísal do všetkých ľudských srdiec. Nie je viazaná na kresťanskú etiku, je to normatívne správanie v každej spoločnosti. Vyučovali ju pohanskí moralisti, grécki aj rímski. Stoickí filozofi považovali synovskú poslušnosť za samozrejmu, jasne požadovanú rozumom a za súčasť „prirodzenosti vecí“. Tento dôraz nachádzame oveľa skôr a v orientálnej kultúre v Konfucia,

3 1Pet 3,1-6

ktorý kládol veľký dôraz na synovskú úctu. To platí dnes, stáročia neskôr o čínskych, kórejských a japonských zvykoch, ktoré dodnes odrážajú jeho vplyv. Dá sa povedať, že všetky civilizácie považovali uznanie rodičovskej autority za nevyhnutný predpoklad stabilnej spoločnosti. Nie sme teda vôbec prekvapení, keď Pavel zahŕňa „rodičom neposlušné“ ako príznak dekadentnej spoločnosti, ktorú Boh ponechal jej vlastnej bezbožnosti, a tiež ako príznak „posledných dní“, ktoré sa začali príchodom Kristovým.⁴

Ak je poslušnosť detí súčasťou prirodzeného zákona, ktorý Boh napísal na ľudské srdcia, patrí tiež aj k zjavenému zákonu, ktorý Boh dal na kamenných doskách Mojžišovi. Pavel teda pokračuje: *Cti otca svojho a matku svoju (čo je prvé prikázanie so zaslúbením), aby ti bolo dobre a aby si mohol dlho žiť na zemi* (verše 2,3). Pavel vo svojom citáte voľne spája grécky text 2Mojž 20,12 („Cti otca svojho a matku svoju, aby si dlho žil...“) a 5Mojž 5,16 („aby ti bolo dobre“). Keďže toto prikázanie je piate z desiatich a na prvý pohľad sa týka našich povinností k blížnym, mnohí kresťania rozdelili Dekalóg na dve nerovnaké časti, prvé štyri prikázania - povinnosti k Bohu, ostatných šesť prikázaní naše povinnosti k blížnym. Židia však vždy učili, že dve dosky zákona obsahovali každá päť prikázaní. Význam tohto usporiadania spočíva v tom, že úcta k našim rodičom patrí medzi naše povinnosti voči Bohu. Toto je určite správne. Lebo prinajmenšom v detstve nám reprezentujú Boha a sprostredkujú jeho autoritu a lásku. Máme ich „ctiť“, čo značí, že máme uznávať ich Bohom danú autoritu, a tak im venovať nielen svoju poslušnosť, ale aj svoju lásku a úctu. Práve preto, že rodičovská autorita je delegovaná od Boha, bola v živote ľudu zmluvy považovaná za tak veľmi dôležitú. Mojžiš dostal príkaz, aby povedal Izraelu: „Budete svätí, lebo ja Pán, váš Boh, som svätý“. Úcta k rodičom sa takto stala integrálnou súčasťou úcty k Bohu ako ich Bohu a ich zvláštneho vzťahu k nemu ako jeho ľudu. Odtiaľ pochádza mimoriadne prísny trest (smrť), ktorým bol potrestaný každý, kto zlomil svojim rodičom, a „tvrdohlavý a odporný syn“, ktorý mu odmietol poslušnosť, vzdoroval varovnej disciplíne a ukázal sa nenapraviteľným.⁵

Apoštol Pavel však dáva prednosť uplatneniu prikázania pomocou sľubu a nie hrozby. Pripomína svojim čitateľom, že prikázanie ctiť rodičov je *prvé prikázanie so zaslúbením* a pokračuje citovaním

⁴ Rim 1,28-30; 2Tim 3,1-2

⁵ 3M 20,9; 5M 21,18-21

sľubu prosperity a dlhého života. Toto klamlivo jednoduché vyhlásenie obsahuje viacero problémov. Niektorí komentátori sa odvažujú s Pavlom nesúhlasiť tvrdiac, že piate prikázanie nie je prvé so zasľúbením, pretože druhé prikázanie tiež obsahuje sľub „vernej lásky pre tisíce“ tých, ktorí milujú a poslúchajú Boha. Dostatočná odpoveď na túto námietku je, že tieto posledné slová „sú skôr vyhlásením Božieho charakteru ako sľubom“.⁶ Iní zase vyjadrujú názor, že v takom prípade to nie je prvé, ale jediné prikázanie so sľubom, lebo žiadne iné prikázanie sľub neobsahuje. Na to F. F. Bruce dobre odpovedá, že Pavel nemyslí „len na Dekalóg, ale na celý súbor pentateuchálneho zákonodarstva, ktorý sa začína Dekalógom“.⁷ To však neuspokojuje každého. A tak niektorí slovo „prvé“ vykladajú ako slovo označujúce nie poriadok, ale hodnotu (ako v otázke zákonníka: „ktoré prikázanie je prvé zo všetkých?“).⁸ Horvoria, že to znamená, že je to „prikázanie najvyššieho významu, ku ktorému je pripojený sľub“,⁹ alebo prvé, čo sa týka významu medzi prikázaniami o našich sociálnych povinnostiach,¹⁰ alebo, že „toto je pre deti primárne prikázanie, po ktorom nasleduje zasľúbenie“.¹¹

Sľub, o ktorý tu ide, sa týkal materiálnej prosperity (*aby ti bolo dobre*) a dlhého života (*aby si dlho žil*). V časoch teokracie, keď bol Izrael zároveň národom aj cirkvou nad ktorým vládol Boh, jeho zmluvné požehnania boli úzko zviazané so zasľúbenou zemou, s bezpečím, zdravím a dobrou žatvou. Teraz sa však časy zmenili a zmenilo sa aj Božie zaobchádzanie s jeho ľuďom. Toto sa zdá byť vysvetlením Pavlovho zámerne zmeneného znenia zasľúbenia - oproti originálu „v zemi, ktorú ti dá Pán tvoj Boh“ je tu znenie *na zemi*. Zasľúbená zem sa stráca z dohľadu. Boží zmluvný ľud je teraz medzinárodným spoločenstvom a jeho požehnanie je hlavne v duchovných veciach v Kristovi. Súčasne je tu popri jeho požehnaní „v nebeských oblastiach“ (1,3) aj sľúbené požehnanie „na zemi“ (1,3). Toto by sme snáď mali interpretovať skôr vo všeobecných a individuálnych pojmoch. V takom prípade v tomto sľube nejde natoľko o dlhý život každého dieťaťa, ktoré poslúcha svojich rodičov, ako skôr o sociálnu stabilitu každého spoločenstva, v ktorom deti ctia svojich rodičov. Zdravá spoločnosť je určite nepredstaviteľná bez silného rodinného života.

⁶ Bruce, s. 121

⁷ Bruce, s. 121

⁸ Mk 12,28

⁹ Hendriksen, s. 258

¹⁰ Hodge, s. 358

¹¹ Hunter, s. 74

Z požiadavky, aby deti poslúchali svojich rodičov vyplývajú dve praktické otázky: Je toto prikázanie bezpodmienečné? A komu toto prikázanie patrí?

Mnoho mladých kresťanov, ktorí sa veľmi snažia žiť podľa učenia Písma, je znepokojených požiadavkou poslušnosti. Majú poslúchať absolútne vo všetkom, čo im ich rodičia kážu robiť? Čo, ak deti spoznali Krista, kým podľa ich vedomostí rodičia ostali neobrátení? Ak im rodičia zakážu nasledovať Krista alebo pripojiť sa ku kresťanskému spoločenstvu, musia poslúchnuť? Pri odpovedi na takéto otázky, ktoré sú často kladené s veľkou bolesťou a obavami, myslím, že musím najprv povedať to, že počas maloletosti mladého človeka (o tom viac neskôr) poslušnosť rodičom má byť normou a neposlušnosť len vzácnou výnimkou.

Povedzme napríklad, že si mladý človek, ktorý bol vychovaný v nekresťanskej domácnosti, nedávno si prišiel ku Kristovi a teraz sa chceš dať pokrstiť, ale rodičia ti bránia. Osobne by som ti neodporúčal, aby si sa dal krstiť proti výslovnému želaniu rodičov. Dokonca aj krst, hoci ho Ježiš prikázal, môže počkať, kým nebudeš starší a zákony tvojej krajiny ti nedajú väčšiu mieru nezávislosti. Na druhej strane, ak by ti tvoji rodičia mali zakázať uctievať a nasledovať Krista v tvojom srdci, to by si nemohol poslúchnuť. Ježiš musel mať na mysli práve takúto situáciu, keď varoval, že príde k rodinnému konfliktu, v ktorom rodičia a deti budú v opozícii voči sebe a našimi nepriateľmi budú naši domáci. Naša vernosť Kristovi musí byť za takých okolností na prvom mieste, nech by bola akokoľvek nebezpečná. Ak milujeme dokonca aj svojich rodičov viac ako jeho, nie sme ho hodní.¹² To samozrejme neznamená, že by sme mali hľadať rodinný konflikt alebo mali na svedomí jeho podnecovanie. Naopak, v šetci Ježišovi nasledovníci sú povolani k tomu, aby boli pôsobiteľmi pokoja, a pokiaľ to závisí od nás, aby sme s každým nažívali v pokoji.¹³ Niekedy sa však napätiam a rozbrojom jednoducho nedá vyhnúť.

Je úplnou pravdou, že v paralelnej pasáži v liste Kološanom sa deťom prikazuje, aby rodičov poslúchali „vo všetkom“.¹⁴ Toto je však v liste Efežanom vyvážené príkazom poslúchať v *Pánovi* (6,1). Tento druhý príkaz určite modifikuje ten predchádzajúci. Deti ne-

¹² Mt 10,34-39

¹³ Mt 5,9; Rim 12,18

¹⁴ Kol 3,20

majú poslúchať rodičov absolútne vo všetkom bez výnimky, ale vo všetkom, čo je zlučiteľné s ich primárnou lojalitou, totiž s vernosťou Pánovi Ježišovi Kristovi.

Toto nás privádza k druhej praktickej otázke: kto sú to tie „deti“, ktoré majú poslúchať svojich rodičov? A kedy prestávajú byť takýmito deťmi? Oslovuje to Pavel len malé deti, alebo aj mladých chlapcov a dievčatá? Alebo myslí na všetkých mladých ľuď, ktorí ešte nevstúpili do vlastného manželstva a žijú s rodičmi, aj keď sú už dospelí a už dávno zanechali detstvo, aj svoje dorastenecké roky? Na túto otázku nie je možné dať jedinú odpoveď - v rôznych kultúrnych prostrediach by prichádzali do úvahy rôzne odpovede. Vo väčšine západných krajín bola hranica dospelosti nedávno znížená z dvadsaťjeden na osemnásť rokov. V tomto veku už nie sú ďalej maloletí, majú volebné právo a majú právo vstupovať do manželstva nezávisle od rodičovského súhlasu. Opačnou krajinou je to, čo platilo v Pavlových časoch, že „moc rímskeho otca sa na dieťa vzťahovala dotedy, kým otec žil“.¹⁵ Podobný zvyk aj dnes prevláda v niektorých krajinách tretieho sveta, obzvlášť v Ázii. Na to môžeme povedať len toľko, že v každej spoločnosti je zákon alebo zvyk, ktorý uznáva aspoň čiastočnú nezávislosť mladých ľudí, keď dosiahnu dospelosť, určitý vek, alebo vstúpia do manželstva a opustia domov. Kresťania by v tejto veci nemali odporovať zaužíwanej zvyklosti svojho kultúrneho prostredia. Pokiaľ sú vo svojej kultúre považovaní za deti alebo maloletých, mali by naďalej poslúchať svojich rodičov.

Jeden ďalší dôležitý bod. Aj keď dosiahneme podľa názoru svojho kultúrneho prostredia plnoletosť a už nie sme podriadení rodičovskej autorite, a teda nie sme už povinní „poslúchať“ ich, ešte stále ich musíme „ctiť“. Naši rodičia zastávajú v našom živote osobitné postavenie. Ak si ich vážime tak, ako máme, nikdy ich nezanedbáme, ani na nich nezabudneme. Mnohé kultúry tretieho sveta, dokonca aj nekresťanské, sa o rodičov vo vyššom veku starajú oveľa svedomitejšie a pozornejšie ako mnohí z nás, ktorí žijeme na takzvanom kresťanskom Západe. Napriek tomu, že za určitých okolností to môže byť nevyhnutné a za iných okolností dokonca žiadateľné, je to smutný pohľad na sebeckú tradíciu Západu, ktorá zdôrazňuje jadro rodiny (rodičia a deti) natoľko, že sami sa nesta-

¹⁵ Barclay, s. 208

ráme o rodičov, ale posielame ich do domovov dôchodcov. To znamená, že izolovať svojich rodičov, alebo čo len aj symbolicky ich odmietnuť sa dá len zriedkakedy zmieriť s príkazom, že ich máme ctiť.

Potiaľ sme sledovali Pavlovo zdôvodňovanie poslušnosti dieťaťa prírodou a Písmom, zákonom prírodným a zákonom zjaveným. To znamená, že poslušnosť ho vyžaduje najprv preto, lebo je to napísané. Jeho tretí argument hovorí o evanjeliu a o novej dobe, ktorá sa začala s Ježišom Kristom. Toto sa skrýva za príkazom, že deti majú poslúchať svojich rodičov v *Pánovi*, totiž v Pánovi Ježišovi. Už sme videli, že tieto slová upravujú paralelný príkaz v liste Kološanom, kde sa hovorí, že majú poslúchať „vo všetkom“ Tým však ich zmysel nie je vyčerpaný. Detská poslušnosť sa týmto dostáva do oblasti špecifickej kresťanskej povinnosti. Deti sú volané na zodpovednosť poslúchať svojich rodičov na základe ich osobného vzťahu s Pánom Ježišom Kristom. Je to on, ktorý ako Stvoriteľ prvý ustanovil v rodine a spoločnosti poriadok, a v novej spoločnosti, ktorú teraz stavia, ho neruší. Medzi starým a novým poriadkom, medzi pôvodným stvorením a novým stvorením v Kristovi je podstatná spojitosť. Rodiny neboli zrušené. Muži a ženy ešte stále vstupujú do manželstva a majú deti. V *Pánovi* sú ešte stále manželmi a manželkami, rodičmi a deťmi. Zmenilo sa to, čo bolo spôsobené ničivým vplyvom pádu človeka. To preto, lebo rodinný život, ktorý Boh stvoril na začiatku a vyhlásil o ňom, že je „dobrý“, bol skazený ľudskou vzburou a sebestvom. Vzťahy sa rozpadli. Spoločnosť sa rozdrobila. Láska sa premenila na žiadostivosť a autorita na útlak. Teraz však, v Pánovi, skrze jeho zmierlivé dielo, začala sa Božia nová spoločnosť, ktorá má spojitosť so starou vo fakte rodinného života, ale nespája sa ňou vo svojej kvalite. Lebo teraz sa všetky naše vzťahy menia práve preto, že sú v *Pánovi*. Sú zbavené ničivého egocentrizmu a miesto toho sú zaplavené Kristovou láskou a pokojom. Mení sa dokonca aj poslušnosť k rodičom. Už to nie je nechotné podvolenie sa rodičovskej autorite. Kresťanské deti sa učia poslúchať s radosťou, „lebo to sa páči Pánovi“.¹⁶ Majú na pamäti podriadenosť z lásky, ktorou Ježiš poslúchal svojich rodičov.¹⁷ Nuž tento istý Ježiš je ich Pán a Spasiteľ a tvorca nového poriadku, a preto sa horlivo snažia robiť to, čo sa mu páči.

¹⁶ Kol 3,20

¹⁷ Lk 2,51

2. Povinnosti rodičov (verš 4)

Poučenie pre deti, aby poslúchali svojich rodičov, predpokladá, ako sme videli, skutočnosť rodičovskej autority. Keď však Pavel opisuje správanie rodičov k deťom, nezdôrazňuje uplatňovanie autority, ale jej obmedzenie.

Obraz, ktorý kreslí, v ktorom sú otcovia zdržanlivými, jemnými a trpezlivými vychovávateľmi svojich detí, je v ostrom protiklade k norme jeho súčasnosti. „Na čele rímskej rodiny... bol *pater familias*, ktorý vykonával zvrchovanú moc nad všetkými členmi rodiny... Samovládny charakter tejto *patria potestas* sa prejavoval nielen v otcovom práve trestať, ale aj v jeho *ius vitae necisque*¹⁸ (zabíjanie novorodencov, odkladanie detí)... *Pater familias* mal plnú moc disponovať so svojimi deťmi tak ako s otrokmi alebo vecami...“¹⁹ Z William Barclay dodáva: „Rímsky otec mal nad svojou rodinou absolútnu moc. Mohol jej členov predať do otroctva, mohol ich nechať pracovať na svojich poliach v reľaziach, mohol vziať právo do svojich rúk a trestať ako sa mu páčilo, mohol ich dokonca trestať smrťou.“²⁰

Kresťanský otec bol úplne odlišný, zvlášť ak mal na pamäti to, čo napísal Pavel vyššie, totiž že jeho otcovstvo bolo odvodené od „jedného Boha Otca nás všetkých“ (3,14-15; 4,6). Téma, ktorá spája celý list Efežanom, hovorí o tom, že skrze Kristovo zmierlivé dielo existuje teraz jedna mnohonárodná, mnohokultúrna Božia rodina. Pozemskí otcovia sa teda majú starať o svoje rodiny tak, ako sa Boh-Otec stará o svoju rodinu. Mimochodom, určite sem patria aj matky. Hoci slovo vo verši 4 je v skutočnosti „otcovia“ (*pateres*), napriek tomu je možné použiť ho ako „otcovia a matky“, podobne ako „bratia“ (*adelphoi*) znamenalo „bratia a sestry“. Vo veršoch 1-3 určite ide o oboch rodičov, otcov aj matky, takže Good News Bible oprávnenne prekladá vo verši 4 slovo „otcovia“ slovom „rodičia“.

Z negatívnej stránky sa im prikazuje: *Nepopudzujte svoje deti k hnevu* (verš 4) alebo „nerozčulujte svoje deti“ (NIV) alebo „nepodpichujte svoje deti k zlosti“ (NEB). Pavel tu ukazuje, aká je detská osobnosť citlivá. Niektorí autori si domýšľali, že v svojom

¹⁸ T.j. „právo života a smrti“

¹⁹ článku *Patria Potestas* v Oxfordskom klasickom slovníku (vydanie 1949), s. 653

²⁰ Barclay, s. 208

vlastnom detstve mal pomerne málo lásky a že v tomto poučení rodičom sa prejavuje záblesk nejakej spomienky na vlastné rané detstvo. Nevieme. Vieme však to, že rodičia veľmi ľahko zneužívajú svoju autoritu buď tým, že kladú dráždivé alebo nerozumné požiadavky, ktoré nepočítajú s neskúsenosťou a nezrelosťou detí, alebo tvrdosťou a krutosťou na jednej strane alebo protekciou a maznaním na strane druhej, alebo pokorovaním a potláčaním detí, alebo dvoma známymi zbraňami sebaobranu, sarkazmom a výsmechom. Toto sú niektoré postoje rodičov, ktoré v deťoch vyvolávajú odpor a hnev. Koľko „nahnevaných mladých ľudí“, ktorí sú nepriateľmi celej spoločnosti, sa tomuto nepriateľstvu naučilo v bezcitnej domácnosti? Disciplína má svoje miesto, ako ďalej hovorí Pavel, ale nikdy nesmie byť náladová (keďže deti majú vrodenný zmysel pre spravodlivosť) alebo neláskavá. Inak sa stanú malomyselnými“.²¹ Na druhej strane takmer nič nevedie dieťa k takému rozkvetu a rozvoju talentu ako pozitívne povzbudenie láskavých a chápacích rodičov. Je to práve tak ako manželova láska k manželke, ktorá sa prejavuje tak, že pomáha plne rozvíjať jej potenciálu. Aj láska rodičov sa prejavuje v tom, že pomáha rozvíjať potenciál detí.

Za týmto obmedzením rodičovskej autority je jasné uznanie, že hoci deti majú poslúchať svojich rodičov v Pánovi, predsa majú svoj vlastný život a svoju vlastnú osobnosť. Sú to malí ľudia so svojimi vlastnými právami. Ako takí majú byť rešpektovaní a v žiadnom prípade nesmú byť vykorisťovaní, manipulovaní alebo ubíjaní. „Panovačný otec viktoriánskych románov,“ hovorí sir Frederick Catherwood, „ktorý svoju autoritu využíva na svoje vlastné ciele, nemá väčšie právo nazývať svoju autoritu kresťanskou ako jeho vzbúrený syn. Jeden autoritu zneužíva, druhý sa jej vysmieva. Obaja sa mýlia.“²²

Násilníckych rodičov môžeme však vidieť aj inde, nielen vo viktoriánskom Anglicku. Ďalší príklad pochádza z nie takých dávnych čias v Spojených štátoch. Román *Obor* autorky Edny Ferberovej rozpráva príbeh Texasana Jordana Benedicta. Tento majiteľ miliónhektárového ranča s dobytkom je rozzúrený, že jeho malý syn Jordy, ktorý má tri roky, nemá rád kone. Keď ho posadia v plnej

²¹ Kol 3,21

²² A.Better Way (NP 197), s.59

kovbojskej paráde na jedného z koní, plače, aby ho zložili dole. Otec je znechutený. „Ja som jazdil na koni skôr, ako som vedel chodiť“ hovorí. „V poriadku,“ odpovedá jeho žena Leslie, „to bolo veľmi pekné, ale to si bol ty. Toto je iný človek. Možno nemá rád kone...“ „Volá sa Benedict,“ odsekne otec, „a ja z neho urobím koniara, aj keby som ho k nim mal priviazať.“ „Tak dlho sa už hráš na Boha, že si myslíš, že ovládaš svet.“ „Ovládam tú časť z neho, ktorá patrí mne.“ „On nie je tvoj. On je tvoj a môj. A dokonca nie je ani náš. Je sám sebou...“²³ Každé dieťa musí mať možnosť byť sebou. Múdri rodičia uznávajú, že nie všetky odmietavé reakcie detí si zasluhujú označenie „vzbura“. Naopak, práve pomocou pokusov deti objavujú hranice svojej slobody a kvalitu rodičovskej lásky. Okrem toho, ak majú dospieť, musia rozvinúť svoju nezávislosť nie preto, že vzdorujú autorite svojich rodičov, ale preto, že potrebujú uplatniť svoj vlastnú.

Pavel sa neuspokojuje so svojou inštrukciou pre rodičov len po negatívnej stránke, totiž, že nemajú svoje deti provokovať k hnevu. Dopĺňa ju touto pozitívnou výzvou: *Vychovávajú ich v disciplíne a poučení Pánovom*. Sloveso (*ektrefó*) doslovne znamená „živiť“ alebo „chovať“ a v 5,29 bolo použité na označenie chovania nášho vlastného tela. Používa sa však aj na označenie výchovy detí. Kalvínov preklad znie: „Nežne ich milujte... zaobchádzajte s nimi jemne,“²⁴ a William Hendriksen: „Vychovávajú ich s citom.“²⁵ Tu sa chápu deti ako krehké stvorenia, ktoré potrebujú nežnosť a bezpečie lásky, a toto chápanie predbehlo modernú psychológiu, ktorá sa zaoberá prvými rokmi života, o celé storočia.

Tento dôraz na rodičovskú výchovu detí má mnohoraké dôsledky. Jeden z nich je ten, že rodičia by si mali žiarlivo strážiť svoju zodpovednosť. Hoci nejakú časť svojej zodpovednosti za svoje deti odovzdávajú cirkvi a škole, nikdy sa jej nesmú úplne vzdať. Je to ich vlastná, Bohom daná úloha - nikto ich nemôže adekvátne alebo úplne nahradiť. Ďalší dôsledok je ten, že rodičia potrebujú na deti čas a námahu. Dr. Lloyd-Jones výstižne poznamenáva: „Keby rodičia venovali výchove svojich detí len toľko premýšľania ako chovu zvierat a pestovaniu kvetov, situácia by bola veľmi odlišná.“²⁶ Ako by teda mali rodičia vychovávať svoje deti? Odpoveď: *v disciplíne a*

²³ (Victor Gollancz 1952), s. 285-286

²⁴ Kalvín, s. 622

²⁵ Hendriksen, s. 262

²⁶ Lloyd-Jones, *Life in the Spirit*, s. 290

poučení Pánovom. Toto druhé slovo (*nouthesia*), či sa prekladá „poučenie“ alebo „výstraha“, sa zrejme týka hlavne výchovy slovom, kým prvé slovo (*paideia*) znamená výchovu k disciplíne až trestom. „*Paideia* (disciplína) je výchova s dôrazom na usmernenie mladých ľudí.“²⁷ Je to slovo, ktoré list Židom v 12. kap. používa pre pozemských otcov aj pre nášho nebeského Otca, ktorý nás „kázni na naše dobro“.²⁸

Starý zákon sa jasne vyjadroval o potrebe disciplíny a trestov vo výchove: „Ten, kto šetrí palicu, nenávidí svojho syna, ale ten, kto ho miluje, usiluje sa ho ukázať.“ A inde: „V srdci dieťaťa sídli bláznovstvo, ale palica disciplíny ho odtiaľ vyženie.“²⁹ Súhlasím, že naši viktoriánski predkovia používali tieto verše z knihy Prísloví na ospravedlnenie svojej prehnane prísnej výchovy. V našej generácii sme na druhej strane svedkami prehnanej reakcie, ktorá vedie k nadmernej *laissez-faire* povolnosti. Na prvý extrém treba odpovedať: „Opakom nesprávnej disciplíny nie je absencia disciplíny, ale správna disciplína, pravá disciplína.“³⁰ Na druhý extrém treba odpovedať: „Opakom úplnej nedisciplinovanosti nie je krutosť, ale vyvážená disciplína, je to kontrolovaná disciplína.“³¹ Rodičia si musia byť predovšetkým načistom vo svojich pohnútkach. Vždy je nebezpečné karhať deti vtedy, keď sú rozrušené, keď je dotknutá ich pýcha, alebo keď sa nedokážu ovládať. Dovoľte mi znovu citovať dr. Lloyd-Jonesa, keďže jeho výklad týchto veršov je plný praktickej múdrosti: „Keď vediete svoje deti k disciplíne, najprv musíte ovládať seba ... Akým právom hovoríte svojmu dieťaťu, že potrebuje disciplínu, keď je zrejmé, že ju potrebujete vy sami? Sebaovládanie, ovládanie svojej výbušnosti je základnou podmienkou pre ovládanie iných.“³²

Doteraz sme mysleli hlavne na to, ako viesť deti k disciplíne. Kresťanská výchova detí je však aj mentálna a morálna. Zahŕňa aj vyučovanie. V súčasnosti je veľmi populárne, aby rodičia boli absolútne „nedirektívni“ a nechali svoje deti, aby si našli svoju vlastnú

²⁷ Houlden, s. 336

²⁸ Žid 12,5-11

²⁹ Pr 13,24; 22,15; vid' Pr. 23,13-14 a 29,15

³⁰ Lloyd-Jones, *Life in the Spirit*, s. 268

³¹ *Ibid.*, s. 283

³² *Ibid.*, s. 279. Je to výklad týchto štyroch veršov, zaberá päť kapitol a nachádza sa na stranách 237-302

cestu. Pavel má iný názor. Niektorí rodičia sú iste priveľmi direktívni, priveľmi panovační, čím prekážajú svojim deťom pri vlastnom rozhodovaní, a teda v ceste k dospelosti. Musíme tu rozlišovať medzi pravou a falošnou výchovou. Falošná výchova je prevýchova, kde rodičia a učitelia vnucujú dieťaťu svoje myšlienky a vôľu. Pravá výchova na druhej strane je stimulácia, pri ktorej sa rodičia a učitelia správajú ako katalyzátor a povzbudzujú dieťa k jeho vlastným reakciám. Ak nechajú dieťa tápať, nemôže to viesť k jeho vlastným reakciám. Musia vyučovať kresťanské hodnoty pravdy a dobroty, zastávať ich a odporúčať, aby ich deti prijali, zároveň sa však treba vyvarovať akéhokoľvek tlaku, tým menej násilia.

Túto disciplínu a výchovu, ktorými rodičia majú vychovávať svoje deti, nazýva Pavel „Pánovými“. Niektorí to pochopili jednoducho ako taký druh výuky a disciplíny, ktoré majú „patriť ku kresťanskej výchove“ (NEB), a že Pavel tu ukazuje kresťana, ktorý je v opozícii proti sekulárnej výchove. Ja si však myslím, že to znamená viac ako toto, konkrétne, že za rodičmi, ktorí vychovávajú a vedú svoje deti k disciplíne, stojí sám Pán. Je to práve on, kto je hlavným učiteľom a udeľovateľom disciplíny. Prevládajúcou starosťou kresťanských rodičov určite nie je len to, aby sa deti podriadili ich autorite, ale aby jej prostredníctvom spoznali a poslúchali Pána. Keď výchova a disciplína detí v kresťanskej domácnosti vedie nie umelým, ale prirodzeným spôsobom k tomu, že deti prijmu učenie a disciplínu samého Pána Ježiša, vždy to spôsobí veľkú vdáčnosť a radosť.

3. Povinnosti otrokov (verše 5-8)

Otroci, poslúchajte pozemských pánov s bážňou a chvením z úprimného srdca ako Krista: ⁶Neslúžte iba naoko, ako tí, čo sa chcú páčiť ľuďom, ale ako Kristovi služobníci, ktorí z tej duše plnia Božiu vôľu. ⁷A slúžte ochotne ako Pánovi a nie ľuďom. ⁸Veď viete, že každý, aj otrok aj slobodný, dostane od Pána odmenu, ak urobí niečo dobré.

Zdá sa, že otroctvo bolo v staroveku všeobecne prijaté. Vysoké percento obyvateľstva boli otroci. „Zistilo sa, že v Rímskej ríši bolo

60 000 000 otrokov.“³³ Tvorili pracovnú silu a patrili k nim nielen domáci sluhovia a manuálne pracujúci ľudia, ale aj vzdelanci - lekári, učitelia a úradníci. Otrokov bolo možné dediť alebo kúpiť, alebo získať pri vyrovnávaní veľkého dlhu. Vojnoví zajatci sa bežne stávali otrokmi. Nikto sa tomu nečudoval a nikto to nespochybňoval. „Otroctvo bolo skutočnosťou ekonomického života v Stredomorí do takej miery a natoľko uznávané ako súčasť štruktúry práce tých čias, že správne nemôžeme hovoriť o „probléme“ otroctva v staroveku. Tento absolútny súhlas s otrockým systémom vysvetľuje, prečo Platón vo svojom opise dobrého života, ako to urobil vo svojej *Republike*, nepotreboval sa zmieňovať o triede otrokov. Jednoducho jestvovala.“³⁴

Pre tých z nás, ktorí žijeme v krajinách, kde bolo otroctvo zákonom zrušené už pol druhu storočia, je ťažko predstaviteľné, ako bolo možné takýmto spôsobom znášať vlastníctvo jednej ľudskej bytosti inou ľudskou bytosťou. Ešte ťažšie je pochopiť, ako mohli byť otroci považovaní viac za veci ako osoby. Napriek všetkej svojej kultúrnej vyspelosti a vynikajúcemu intelektu Aristoteles si nevedel predstaviť žiadny priateľský vzťah medzi otrokom a jeho majiteľom. Povedal: „Otrok je živý nástroj, práve tak ako nástroj je otrok bez duše.“ Pripustil však prinajmenšom, že „otrok je druh vlastníctva, ktoré má dušu.“³⁵ Toto odlúčenie otrokov v mysli verejnosti sa odzrkadľovalo v rímskom zákonodarstve. „Podľa zákona boli len movitým majetkom bez práv, s ktorým majiteľ mohol zaobchádzať v podstate ako chcel.“³⁶ „Rímsky štát ponechal problém disciplíny otrokov na ich majiteľov... *Pater-familias* mal úplnú moc nad všetkými otrokmi, ktorých vlastnila jeho *familia*. Mal právo trestať ich bičovaním alebo zavrieť ich do *ergastula*. Mal aj právo vykonať trest smrti.“³⁷ Preto sa nám zachovali správy o hrozných krutostiach, zvlášť z predkresťanského obdobia. Otroci boli niekedy bičovaní, mrzačení, väznení v reťaziach, vytĺkli im zuby, vypichli oči, boli hádzaní divej zveri, alebo ukrižovaní - a to všetko niekedy aj pre najbežnejšie priestupky. Skutočnosť, že niektorí otroci ušli, (tým riskovali, že budú chytení, upálení, palicovaní a d konca popravení),

³³ Barclay, s. 212

³⁴ Westermann, s. 215

³⁵ Nikomachova etika VIII.11.6, Politika 1.2.4

³⁶ Salmon, s. 70

³⁷ Westermann: *Otrokárske systémy gréckeho a rímskeho staroveku* (s. 75-76) *Pater familias* bol hlavou rodiny a *ergastulum*. bola dielňa alebo väzenie pre neposlušných otrokov

kým iní spáchali samovraždu, je dostatočným svedectvom o tom, že krutosť voči nim bola veľmi rozšírená.

Súčasne by bolo vážnym omylom domnievať sa, že tento druh barbarského zaobchádzania bol bežný alebo všeobecný, alebo že pokračoval bez zmiernenia až po prvé storočie po Kristu. Hoci zákon zo začiatku nepredpisoval žiadne tresty pre majiteľov, ktorí zle zaobchádzali so svojimi otrokmi, predsa však boli často obmedzovaní inými činiteľmi - buď vlastným zmyslom pre zodpovednosť, alebo verejnou mienkou, alebo vlastnými záujmami. Pokiaľ ide o verejnú mienku, Pavlov súčasník, stoik Seneca, učil o bratstve medzi ľuďmi a vyzýval k láskavému zaobchádzaniu s otrokmi. Pokiaľ ide o vlastné záujmy, majitelia vedeli, že ich otroci predstavujú veľký kapitálový vklad. Bolo teda v ich vlastnom záujme dobre sa postarať o svojich otrokov, tak ako sa starali o svoje domáce zvieratá a o svoj nábytok.

Čo je bezprostredne pozoruhodné na Pavlových *Haustafeln*, je jeho oslovenie otrokov. Už ten prostý fakt, že ich oslovuje, znamená, že boli uznanými členmi kresťanského spoločenstva a že ich považuje za zodpovedných ľudí, ktorým adresuje morálnu výzvu práve tak ako ich majiteľom. Ak deti majú poslúchať svojich rodičov, otroci majú poslúchať svojich *pozemských pánov* (verš 5), a to z toho istého dôvodu, totiž, že za nimi sa musia naučiť rozoznávať osobu svojho *Pána... v nebi* (verš 9), čiže Pána Krista. Ježiš Kristus je spomenutý v každom zo štyroch veršov, ktoré sú adresované otrokom. Majú poslúchať, *ako* poslúchajú *Krista* (verš 5), správať sa *ako sluhovia* (doslovne „otroci“) *Kristovi* (verš 6), slúžiť *ako Pánovi*, nielen ľuďom (verš 7), vediac, že dostanú odmenu *od Pána* (verš 8). Kristocentricita tohto poučenia je veľmi pôsobivá. Výhľady otroka sa zmenili. Jeho horizont sa rozšíril. Bol oslobodený od otroctva „páčiť sa ľuďom“ a stal sa slobodným Kristovým sluhom. Jeho pozemské povinnosti sú pohlten vyšším zamestnaním, totiž *vôľou Božou* (verš 6) a Kristovou spokojnosťou.

Presne ten istý princíp je možné aplikovať pri práci a zamestnaní súčasných kresťanov. Nášim veľkým nedostatkom je jasne vidieť Ježiša Krista a predstaviť si ho pred sebou. Žena v domácnosti môže variť tak, akoby varila pre Ježiša Krista, alebo tak upratovať, akoby Ježiš Kristus prišiel ako čestný hosť. Učiteľia môžu tak učiť deti, lekári liečiť pacientov, predavači obsluhovať zákazníkov,

účtovníci kontrolovať knihy a sekretárky písať listy, akoby v každom prípade slúžili Ježišovi Kristovi. Dá sa to isté povedať o masách robotníkov v priemysle, ktorí neustále musia sústredene sledovať stroje, a o baníkoch, ktorí musia pracovať pod zemou? Isteže áno. Kristova prítomnosť v bani alebo v továrni určite nie je výhovorkou pre zlé podmienky práce. Naopak, mala by byť povzbudením k ich zlepšeniu. Súčasne však ich situácia nie je porovnateľná so situáciou otrokov v Rímskej ríši. Ak teda práca otrokov-kresťanov mohla byť premenená tým, že ju robili *ako pre Pána*, to isté musí platiť o kresťanoch - baníkoch, robotníkoch, smetiaroch, zametačoch a zamestnancoch verejných sociálnych zariadení.

Keď raz bolo kresťanom-otrokom jasné, že ich prvotná zodpovednosť je slúžiť Kristovi Pánovi, ich služba pozemským pánom sa stala vzorová. V prvom rade sa stali úctivými, poslušnými *so strachom a trasením* (verš 5), čo neznamena, že sa plazili pred svojím pozemským pánom, ale skôr úctivé uznanie Pána Ježiša, ktorého autoritu ich majiteľ reprezentuje. Toto je jasné nielen z toho, že tento výraz „so strachom a trasením“ je obvyčajne v takomto kontexte, ale aj z toho, že v paralelnej pasáži Kološanom je tento výraz nahradený „so strachom pred Pánom“.³⁸ Ďalej, budú poslúchať v *prostote srdca* (5), opravdivo a celým srdcom, bez pokrytectva alebo nízkych pohnútok. Po tretie, budú svedomiť, nebudú slúžiť *len naoko, ako kto sa chce páčiť ľuďom*, pracujúc len keď sa dáva šéf, aby získali jeho priazeň, ale *ako sluhovia Kristovi*, ktorý sa dáva neustále a nikdy sa nedá oklamať nekvalitnou prácou. Po štvrté, ich služba bude dobrovoľná a „radostná“ (NEB) a nie neochotná a hundravá. Keďže budú vedome konať *vôľu Božiu*, budú to robiť *zo srdca* (verš 6) a *dobrovoľne* (verš 7). Mohli by sme povedať, že budú mať prítom srdce aj dušu. A to všetko preto, lebo vedia, že ich Pán je aj ich srdcom a že žiadna práca, ktokoľvek ju koná (*otrok alebo slobodný*), neostane u neho bez odmeny (verš 8).

4. Povinnosti pánov (verš 9)

A vy, páni, správajte sa k nim takisto a prestaňte sa vyhrážať, ved' viete, že aj ich aj váš Pán je v nebi a on nenadŕža nikomu.

³⁸ Kol 3,22, viď Ef 5,21

Hoci povinnosti kresťanov-otrokov sú rozpísané dosť podrobne, kresťanskí majitelia otrokov tu majú len tri zásady. Každá z nich má však ďalekosiahly dosah na pozadí polovice prvého storočia po Kristu. Po prvé: *správajte sa k nim takisto*. To znamená, ak chcete od nich úctu, preukážte ju, ak chcete službu, poskytnite ju. Je to uplatnenie zlatého pravidla. Čokoľvek chcú páni od svojich otrokov vo veci ich správania, najprv sa musia k nim správať práve takým spôsobom. Pavel nepripúšťa žiadnu privilegovanú nadradenosť pánov, akoby sa oni sami mohli vyhnúť zdvorilým spôsobom, ktoré očakávajú od iných.

Po druhé: *prestaňte sa vyhrážať*. Tak ako rodičia nemajú provokovať svoje deti, ani páni sa nemajú vyhrážať svojim otrokom. To znamená, že nemajú zneužívať svoje postavenie a hroziť trestami. Tresty boli v Ríši uznávané ako jeden spôsob, ako ovládať otrokov, a ani kresťanstvo nepopiera, že v niektorých prípadoch je trest legitímny ba až nutný. Hrozby sú však zbraňou, ktorú mocní používajú proti slabým. A vzťahy založené na hrozbách nie sú vôbec ľudské. A tak ich Pavel zakázal.

Po tretie, podkladom pre tieto požiadavky je *poznatie, že Ježiš Kristus je pán otrokov aj majiteľov otrokov a nikomu nenadřža*. Majitelia otrokov boli zvyknutí na to, že sa im lichotilo a že sa prízmurovali oči, ale také čosi nemôžu čakať (lebo to ani nedostanú) od Ježiša Krista. Takže všetky tri zásady boli určené na to, aby zmenšili kultúrnu a sociálnu priepasť medzi otrokom a majiteľom otrokov. Otrokář sa nemal dívať na svoj vzťah k otrokom ako na vzťah majiteľa k movitému majetku, alebo na vzťah nadradeného k menejcenným, ale mal mať na pamäti, že aj on aj oni majú spoločného nebeského pána a nestranného sudcu.

5. Zrušenie otroctva

Nový vzťah, ktorý medzi otrokom a jeho majiteľom umožnil Ježiš Kristus, bol niečím novým a krásnym. Je však pochopiteľné, že mnohým kritikom to pripadalo ako nedostatočná kresťanská odpoveď na dokonalé zlo. Neposkytovalo evanjelium radikálnejšie riešenie otroctva, ako je úprava osobných vzťahov? Keby aj Pavel nevyzval otrokov k povstaniu proti svojim pánom (čo by si niektoré horúce

hlavy priali, aby to urobil), prečo aspoň neprikázal majiteľom otrokov, aby ich oslobodili? Prečo sú autori Nového zákona takí slabí a mäkkí, namiesto toho, aby odsúdili otroctvo ako hroznú a neľudskú vec, akou skutočne bolo?

Keď my kresťania bránime seba a svoju vieru pred touto kritikou, nikdy to nesmieme robiť tak, že by sme vyjadrovali súhlas s otrokárstvom. Lebo ak Nový zákon aj výslovne neodsudzuje otroctvo, nevyjadruje s ním ani súhlas. Napriek tomu, že degradácia v otrokárstve mala rôzne stupne podľa miesta a obdobia, a hoci americké otrokárstvo bolo horšie ako rímske, rímske bolo horšie ako grécke a grécke bolo horšie ako hebrejské, kresťanské svedomie musí otroctvo odsúdiť v každej forme. Podstata jeho zla nie je v službe, ktorú predpokladá (lebo Ježiš sa dobrovoľne stal sluhom iných,³⁹ ako aj apoštol Pavel),⁴⁰ dokonca to nie je ani v donucovaní, ale skôr vo vlastníctve ľudských bytostí človekom, čo ich degraduje na odľudštený majetok, tovar, ktorý možno používať, vykorisťovať a predávať, a v krutosti, ktorá to často sprevádzala. Ak je to tak, znovu sa pýtame, prečo Nový zákon nevyzval k jeho zrušeniu.

Prvá odpoveď je pragmatická - totiž že kresťania boli najprv len bezvýznamnou menšinou v Ríši. Ich náboženstvo samotné bolo stále nezákonné a politicky nemali žiadnu moc. Okrem toho otroctvo bolo v tom čase neodmysliteľnou súčasťou štruktúry rímskej spoločnosti. Vo väčšine miest bolo oveľa viac otrokov ako slobodných ľudí. Bolo teda nemožné zrušiť otroctvo jedným úderom bez toho, aby sa úplne nerozpadla spoločnosť. Keby kresťania boli aj prepustili svojich otrokov, boli by väčšinu z nich odsúdili na nezamestnanosť a biedu. G. B. Caird to vyjadril takto: „Staroveká spoločnosť bola tak ekonomicky závislá od otroctva, ako je moderná spoločnosť závislá od strojov, a každý, kto by bol navrhoval jeho zrušenie, bol by považovaný za fanatika, ktorý podvádza.“⁴¹ Otroctvo malo byť ešte nejaký čas tolerované (hoci tento „nejaký čas“ bol určite príliš, príliš dlhý) ako symptóm toho, čo kresťania nazývali „tento prítomný čas zlý“.

Jestvuje aj druhý dôvod, prečo v Novom zákone nenachádzame tvrdšie výrazy hnevu proti tomuto systému. W. L. Westermann píše: „Nedostatok hlbokého odporu proti otroctvu v staroveku ako so-

³⁹ Fil 2,7; Ján 13,14-16

⁴⁰ 1Kor 9,19; 2Kor 4,5

⁴¹ Caird, s. 216

ciálnemu a ekonomickému zlu sa dá čiastočne vysvetliť tým, že zmena zákonného postavenia z otroctva na slobodu prostredníctvom prepúšťania bola... pravidelná a ľahká...“⁴² „Postoj apoštolov k otroctvu sa dá najlepšie vysvetliť tým, ako jedinečne Rimania zaobchádzali s otrokmi v prvom storočí po Kr. a ako ich prepúšťali vo veľkých množstvách.“⁴³ Podľa výsledkov prieskumu, ktorý robil Tenney Frank, medzi rokmi 81 a 49 pr. Kr. bolo prepustených 500000 rímskych otrokov. Takže „rímsky otrok bol ďaleko od toho, aby mal žiť v trvalom otroctve, naopak mohol sa tešiť na deň svojej príležitosti. U Rimanov sa stalo bežnou praxou prepúšťanie otrokov, ktorí sa stávali potom obchodníkmi alebo remeselníkmi. Často sa bývalý otrok stal bohatším ako jeho patrón.“⁴⁴ Tieto svedectvá pomáhajú vysvetliť Pavlovu radu korintským otrokom, aby využili príležitosť, ak môžu získať slobodu, a tiež jeho silný náznak Filémonovi, aby prepustil Onezima.⁴⁵

Tretí bod, ktorý uľahčuje postoj Nového zákona, je ten, že v tom čase sa zákonné postavenie otrokov začínalo uvoľňovať a preukazovalo príznaky prichádzajúceho zlepšenia. „V rímskom svete sa v prvom storočí uskutočnili rozsiahle humanitárne zmeny, ktoré viedli k zásadne zlepšenému zaobchádzaniu s otrokmi.“⁴⁶ Postupne im boli priznávané mnohé zákonné práva, ktoré mali slobodní ľudia, vrátane práv vstupovať do manželstva, mať rodinu a vlastníť majetok. „Roku 20 po Kr. dekrét Senátu určil, že zločinci spomedzi otrokov majú byť súdení rovnakým spôsobom ako slobodní.“⁴⁷ Viacerí cisári zaviedli oslobodzujúce opatrenia. Claudius r. 50 po Kr. vydal zákon, že chorí otroci, ktorých majiteľ opustil, majú byť po uzdravení oslobodení. Za Vespaziána okolo r. 75 mohla otrokyňa dostať za určitých okolností slobodu, ak ju majiteľ pohlavne zneužil. Domisián roku 90 zakázal mrzačenie otrokov. Hadrián na začiatku druhého storočia odmietol súhlasiť s predajom otrokov na nemo-rálne alebo gladiátorské účely, a je možné, že zakázal popravovanie otrokov majiteľmi.“⁴⁸

Takže v čase, keď evanjelium začalo urýchľovať a rozširovať tento

⁴² Westermann, s. 215

⁴³ z článku „Otrok Otroctva“ od A. Rupprechta v **Obrázkovej encyklopédii Biblie od Zondervana**. Redigoval Merrill C. Tenney (Zondervan 1975) zväzok V., s. 458

⁴⁴ Tamtiež, s. 459

⁴⁵ 1Kor 7,21; Filém 16

⁴⁶ A. Rupprecht, tamtiež, s. 458

⁴⁷ Tamtiež, s. 459

⁴⁸ Salmon, s. 72

proces, bolo už v Ríši zavádzané humánnejšie zákonodarstvo. Napriek tomu my kresťania sa nemôžeme zbaviť pocitu hanby, že otroctvo a obchod s otrokmi boli tak dlho tolerované, obzvlášť neskôr v európskych kolóniách. Oboje malo byť zrušené o storočia skôr. Najlepší kresťanskí myslitelia to videli. Kalvín napríklad v polovici šestnásteho storočia pripisoval otroctvo dedičnému hriechu. Považoval ho za „vec celkom odporujúcu každému prirodzenému poriadku“, a tvrdil že ľudské bytosti „formované na obraz Boží“ by nikdy nemali byť „v takom hanebnom postavení“.⁴⁹

Hoci nemôžeme obhajovať pasivitu alebo strach dvoch nasledujúcich kresťanských storočí, ktoré videli toto sociálne zlo, ale ho nezrušili, môžeme sa však zároveň tešiť, že evanjelium už v prvom storočí začalo podkopávať túto ustanovizeň. Evanjelium podpálilo zápalnú šnúru, ktorá omnoho neskôr viedla k výbuchu, ktorý ju zničil. Toto nás privádza späť k Pavlovmu listu Efežanom a k zmeneným vzťahom medzi otrokmi a majiteľmi, ktoré opísal. Môžeme pripomenúť tri aspekty tohto nového vzťahu.

Prvý aspekt je rovnosť. Samozrejme, že nikto si nemohol predstavaovať, že pred zákonom alebo vo zvykoch ľudí boli páni a otroci rovní. Celkom určite neboli, keďže jeden vlastnil druhého. Jednako však boli rovní pred Bohom, keďže mali toho istého Pána a sudcu, ktorý nepreukazoval žiadnu náklonnosť (verš9). Rímsky zákon bol ešte stále v určitých ohľadoch diskriminujúci, ale nebeská spravodlivosť nebola. Pavel pripomenul tento fakt obom, pánom aj otrokom. Toto bol totiž teologický základ, na ktorom pos taval svoje učenie o rovnosti. Otroci mali svojim pozemským pánom dobre slúžiť, ochotne, tak ako svojmu nebeskému Majstrovi, *vediac*, že On ich poctí a odmení. Majitelia otrokov im nemali hroziť, ale ich rešpektovať, *vediac*, že majú toho istého Pána v nebi. Takto ich spoločné poznanie panstva a súdu Ježiša Krista robilo rovnými. Ak mali na pamäti, že Ježiš je ich spoločným Pánom v súčasnosti a bude ich spoločným sudcom v budúcnosti, celý ich vzájomný postoj sa zmenil.

Druhá vlastnosť ich vzťahu mala byť spravodlivosť. To, čo je tu skryté v slovách pánom *robte im to isté* (verš 9), je povedané výslovne v liste Kološanom 4,1: „Páni, dávajte otrokom, čo je spravodlivé a slušné, veď viete, že aj vy máte Pána v nebi!“ Tento príkaz musel znieť veľmi čudne v ušiach tých, ktorí ho prví počuli.

⁴⁹ Kalvín, s. 634

Lebo napriek tomu, že rímsky zákon, ako sme počuli, bol čoraz humannejší, otroci boli ešte stále všeobecne považovaní za vlastníctvo svojich pánov, ktorí mali nad nimi absolútnu moc. A samozrejme tam, kde nie sú uvažované práva, tam nie je žiadna spravodlivosť. Takže spravodlivosť pre otrokov bola revolučná a nová myšlienka. Toto je jasne vidieť na vzájomnom charaktere vzťahu otrok - majiteľ. Lebo ak otroci mali povinnosti voči svojim pánom, tak aj páni mali povinnosti voči svojim otrokom. A tak sa povinnosti pánov stávali právami otrokov a takisto ako povinnosti otrokov boli právami pánov.

Ten istý princíp spravodlivosti založený na recipročných právach platí aj v dnešných pracovných vzťahoch. Aj zamestnávateľia aj zamestnanci majú povinnosti - zamestnanec má odvieť dobrú prácu a zamestnávateľ má platiť spravodlivú mzdu. Takto sa povinnosť jedného stáva právom druhého človeka. Ak je povinnosťou zamestnanca odvieť dobrú prácu, zamestnávateľ má právo ju očakávať. Ak je povinnosťou zamestnávateľa platiť spravodlivú mzdu, zamestnanec má právo ju očakávať. Veľký problém v rozporoch medzi vedením závodov a zamestnancami je v tom, že sa každá strana sústreďuje na zabezpečenie vlastných práv a pripomínanie povinností strany druhej. Pavel však tento dôraz kladie opačným smerom. Každú stranu volá k tomu, aby sa sústredila na svoju zodpovednosť, nie na svoje práva. Keby sa v súčasných rozporoch vo výrobných vzťahoch každá strana sústredila na plnenie svojich povinností a na naplnenie práv druhej strany, výrobné vzťahy by sa okamžite oteplili.

Tretí a najvyšší aspekt transformovaných vzťahov medzi páni a otrokmi - je bratstvo. Najpozoruhodnejšie a najjasnejšie sa objavuje v Pavlovom liste Filémonovi, kde ho vyzýva k tomu, aby prijal naspäť svojho utečeného, ale teraz obráteného otroka Onezima a prijal ho „už nie ako otroka, ale viac ako otroka, ako milovaného brata“.⁵⁰ Tieto slová by zneli neuveriteľne pre každé uši mimo kresťanov. Seneca vyučoval všeobecné bratstvo ľudstva, ale nemôžem nikde nájsť, že by bol toto učenie aplikoval na otrokov. Nazýval ich „sú-druhmi“, dokonca „priateľmi“, ale nie „bratmi“. Myšlienka bratstva je Pavlovou novinkou a je jednou z veľkých tém listu Efežanom. Lebo Božia nová spoločnosť je Otcovou domácnosťou alebo ro-

⁵⁰ Filem 16

dinou, ktorej všetci členovia majú k sebe v Kristovi vzťah ako bratia a sestry. Už v prvom liste napísal a s istotou tvrdil, že všetci, ktorí sú v Kristovi, sú synmi a dcérami Božími, a že už „nie je... ani otrok ani slobodný... lebo ste všetci jedno v Kristovi Ježišovi“.⁵¹ Tento istý postoj potom zopakoval v liste, ktorý je s listom Efežanom paralelný: „Tu už nemôže byť ... otrok, slobodný, ale Kristus je všetko a vo všetkom.“⁵²

⁵¹ Gal 3; 2 6,28

⁵² Hendriksen, s. 263. Pozri aj kapitolu „Apoštol Pavel a rímsky zákon o otroctve“ od P. R. Colemana - Nortona v **Štúdiách rímskej ekonomiky a sociálnej histórie** (Princeton university Press. 1951), s. 155,177

6, 10-20

12. Kniežatstvá a moci

Napokon upevňujte sa v Pánovi a v sile jeho moci. ¹¹Oblečte si Božiu výzbroj, aby ste mohli čeliť úkladom diabla! ¹²Lebo nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s Kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohoto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach. ¹³Preto si vezmite Božiu výzbroj, aby ste mohli v deň zla odolať, všetko prekonať a obstáť! ¹⁴Stojte teda bedrá si prepášte pravdou, oblečte si pancier spravodlivosti ¹⁵a obujte si pohotovosť pre evanjelium pokoja! ¹⁷A zoberte si aj prilbu spásy a meč Ducha, ktorým je Božie slovo! ¹⁸Vo všetkých modlitbách a prosbách sa modlite v každom čase v Duchu! A v ňom vytrvalo bdejte a proste za všetkých svätých! ¹⁹Aj za mňa, aby mi bola daná reč, keď otvorím ústa, a aby som smelo zvestoval tajomstvo evanjelia, ²⁰ktorého vyslancom som aj v okovách, aby som mal v ňom odvahu hovoriť, ako som povinný.

Už viackrát pri štúdiu tohto listu sme mali príležitosť žasnúť nad šírkou Pavlovo obzoru. Začal výkladom Božích úmyslov, ktoré majú počiatok v minulej večnosti pred založením sveta a hovoria o stvorení novej jedinej ľudskej rasy skrze smrť a vzkriesenie Krista a zjednotení celej cirkvi a celého stvorenia pod Kristovým vedením. Zdôraznil, že tomuto Božiemu plánu bol daný osobitný charakter tým, že do Božej spoločnosti sa za úplne rovnakých podmienok dostávajú aj Židia aj pohania. Staré dni delenia a diskriminácie pominuli. Objavila sa úplne nová jednota, v ktorej sú Židia a pohania rovnoprávni členovia toho istého tela a majú rovnaký podiel na tom istom zasľúbení. Takže teraz má jeden Otec jednu rodinu, jeden Mesiáš - Spasiteľ má jeden ľud a jeden Duch má jed-

no telo. Tieto pevné skutočnosti Božej práce skrze Krista a Ducha tvoria základ, na ktorom Pavel založil svoju výrečnú výzvu. Jeho čitatelia musia žiť život, ktorý je „hodný“ ich povolania a „sluší“ ich novému postaveniu ako Božej novej a zmierenej spoločnosti. Musia preukázať svoju jednotu v kresťanskom spoločenstve a súčasne sa radowať v rozličnosti svojich darov a tým aj svojich služieb. Musia odložiť každú nečistotu svojho správania pred obrátením a žiť život „pravej spravodlivosti a svätosti“. Tiež sa musia naučiť podriaďovať jeden druhému v každom druhu vzťahu v domácnosti a tak podporovať vo svojich domácnostiach súzvuk. Jednota, pestrosť, čistota a súzvuk - tieto veci apoštol zdôraznil ako hlavné charakteristické znaky nového života a novej spoločnosti v Kristovi. Zdá sa, že je to krásny ideál, jasne želiteľný cieľ a nebude ho také ťažké dosiahnuť.

Teraz nás však Pavel privádza späť na zem do reality tvrdej ako sny. Pripomína nám opozíciu. Pod tým, čo vidíme na povrchu, prebieha neviditeľný duchovný boj. Predstavuje nám diabla (už spomínaného v 2,2 a 4,27) a isté „kniežatstvá a moci“, ktorým velí. Nepodáva nám tu diablu biografiu a ani žiadny záznam o pôvode temných síl. Predpokladá, že ich existencia je medzi čitateľmi známa. Jeho cieľom aj tak nie je uspokojiť našu zvedavosť, ale varovať nás pred ich nepriateľstvom a poučiť nás, ako ich premáhať. Má Boh plán stvoriť novú spoločnosť? Potom tieto mocnosti urobia všetko, čo je v ich silách, aby ho prekazili. Urobil Boh všetko pre to, aby v Kristovi zrúcal steny oddeľujúce rôzne rasy a kultúry? Potom diabol pomocou svojich vyslancov urobí všetko, aby ich znovu vybudoval. Má Boh v úmysle, aby jeho zmierený a vykúpený ľud žil vo vzájomnej zhode a čistote? Potom moci pekla budú medzi ním rozsievať semená rozkolu a hriechu. A práve s týmito silami, ako sa tu hovorí, máme viesť vojnu - alebo, aby sme boli presnejší - máme s nimi „zápasit“ (verš 12, autorizovaný preklad). Táto metafora nie je nutne nezlučiteľná s metaforou o ozbrojenom vojakovi, ktorú Pavel ďalej rozvíja, akoby „zmenil scénu z bojiska na scénu z telocvične“.¹ Chce tu jednoducho zdôrazniť realitu nášho zápasu s mocami zla a vážnu nutnosť boja zblízka.

Náhly prechod od „pokojných domácností a šťastných dní“ predchádzajúcich paragrafov k odpornej zlomyseľnosti diabolských spik-

¹ Hendriksen, s. 273

nutí v tejto časti nám spôsobuje bolestivý otras, ktorý však má podstatný význam. My všetci by sme si priali, aby sme celý svoj život mohli prežiť v nerušenom pokoji, medzi našimi milovanými doma a v spoločenstve Božieho ľudu. Cesta takého úniku je však dôsledne zablokovaná. Kresťania sa musia postaviť pred predstavu konfliktu s Božím a ich nepriateľom. Ostáva nám len prijať dôsledky tejto záverečnej pasáže Pavlovho listu. „Je to poplašné volanie do boja... nepočujete bubon a poľnicu?... Slovo nás budí, podnecuje a stavia na nohy. Celý tón je vojenský, je mužný a mocný“.² Okrem toho až do konca života alebo histórie človeka nedôjde k ukončeniu bojov, dokonca ani k dočasnému prímeriu, až potom, keď bude dosiahnutý pokoj z neba. Je pravdepodobné, že Pavel má toto na mysli, keď začína. *Nakoniec...* Lepšie rukopisy tu majú totiž výraz, ktor by sa nemal prekladať „nakoniec“ (označujúc začiatok záveru), ale „odteraz“, čo znamená „v čase, ktorý ostáva“.³ Ak je to správne, potom tu apoštol naznačuje, že celý medzičas medzi Pánovými dvoma príchodmi bude charakterizovaný konfliktom. Pokoj, ktorý Boh uskutočnil skrze Kristov kríž, bude možné prežívať iba uprostred neutíchajúceho boja proti zlu. Preto je Pánova sila a Božia výzbroj nevyhnutne potrebná.

1. Nepriateľ, s ktorým bojujeme (verše 10-12)

Dôkladná znalosť nepriateľa a zdravá úcta k jeho schopnostiam sú nutnými predpokladmi víťazstva vo vojne. Podobne aj my, ak podceníme svojho duchovného nepriateľa, nebudeme vidieť, že nutne potrebujeme Božiu výzbroj, pôjdeme do boja neozbrojení a bez výstroja, len so svojou mizernou silou a budeme rýchlo a hanebne porazení.

Takže medzi výzvu hľadať Pánovu silu a obliecť Božiu výzbroj na jednej strane (verše 10-11) a svoj výpočet zbraní na druhej strane (verše 13-20) vkladá Pavel plný a hrozivý opis síl, ktoré sú proti nám zoradené (verš 12). *Lebo nezápasíme proti telu a krvi, píše, ale proti kniežatstvám a mociam.* Inými slovami, náš boj nie je vedený proti

² Lloyd-Jones, *Warfare*, s. 16,22

³ Barth, *Efežanom II*, s. 759-60

ľudským bytostiam,⁴ ale proti kozmickým inteligentným bytostiam. Naši nepriatelia nie sú ľudské bytosti, ale démonské bytosti. Pavlovi ázijskí čitatelia boli s týmto faktom celkom dobre oboznámení. Bezpochyby si pamätali - alebo aspoň počuli o prípade židovských exorcistov v Efeze, ktorí boli takí nerozvážni a pokúsili sa vyhnáť zlého ducha v Ježišovom mene hoci sami Ježiša nepoznali, ktorého meno používali. Namiesto úspechu boli pri svojom pokuse premoženi demonizovaným človekom a v panike ušli *nahí a dobití*.⁵ Tento druh udalostí mohol byť bežný. Pavlovi efezskí konvertiti sa predtým zaoberali okultizmom a potom zo svojich vzácnych kníh o mágii urobili verejnú vatru. Takáto priama výzva mocnostiam zla neostane bez odpovede.⁶

Sily zoradené proti nám majú tri hlavné charakteristické znaky. Po prvé, sú mocné. Či slová „kniežatstva“ a „moci“ označujú rozličné hodnosti zlých duchov v pekelnej hierarchii, nevieme, ale obe slová upozorňujú na moc a autoritu, ktorej sú nositeľmi. Sú tiež nazývané *svetovládcovia tejto súčasnej tmy*. Slovo *kosmokrates* sa používalo v astrológii na označenie planét, ktoré považovali za vládcov osudu ľudstva. Nachádzame ho v Diových orfických hymnách, v rabínskych spisoch pripisovaných Nabuchodonozorovi a iným pohanským kráľom a tiež v rôznych starovekých nápisoch rímskych cisárov. Všetky tieto použitia sú príkladmi, v ktorých sa myslí na svetovládu. Keď sa aplikujú na mocnosti zla, pripomínajú diablove tvrdenie, že Ježišovi mohol dať „všetky kráľovstvá zeme“, pripomínajú titul „vládca tohto sveta“, ktorý mu Ježiš dal, a Jánov výrok, že „celý svet je v moci zlého“.⁷ Tieto nepopierajú Pánovo rozhodujúce víťazstvo nad kniežatstvami a mocnosťami, ale ukazujú, že tieto samozvané vlády neuznali porážku, ani neboli zničené. Takže ešte stále majú značnú moc.

Po druhé, sú zlomyseľné. Moc sama osebe je neutrálna - dá sa použiť dobre aj zle. Ale naši duchovní nepriatelia používajú svoju moc nie konštruktívne, ale deštruktívne, na zlé a nie na dobré. Sú to svetovládcovia *tejto súčasnej tmy*. Nenávidia svetlo a unikajú pred ním. Tma je ich prirodzeným bydliskom - tma lži a tma hriechu. Sú

⁴ To, že „telo a krv“ znamená „ľudské bytosti“ v ich súčasnej smrteľnej prirodzenosti, je jasné z Mt 16,17; 1Kor 15,50; Gal 1,16 a Žid 2,14

⁵ Sk 19,13-17

⁶ Sk 19,18-20

⁷ Mt 4,8-9; Ján 12,31.14,30; 16,11; 1Jn 5,19; Porovnaj Ef 2,2

označené aj ako *duchovné moci zla*, ktoré pôsobia v *nebeských sférach*, to znamená vo sfére neviditeľnej reality. Sú to „duchovní agenti priamo z generálneho štábu zla“ (JBP). Takže „tma“ a „zlo“ sú charakteristické pre ich činnosť a „príchod Krista na zem bol signálom pre bezprecedentný výbuch aktivity v kráľovstve tmy, ktorú títo svetovládovia kontrolujú“.⁸ Ak ich chceme premôcť, musíme mať na pamäti, že nemajú žiadne mravné princípy, žiadne zásady cti, žiadne vyššie city. Neuznávajú žiadnu Ženevskú konvenciu na obmedzenie alebo čiastočné civilizovanie svojich zbraní. Sú celkom bez zábran a bezohľadní v dosahovaní svojich zlovoľných úmyslov.

Po tretie, sú šikovní. Pavel píše o *úskokoch diabla* (verš 11), keď v predošlom liste vyhlásil „lebo nie sú nám neznáme jeho úmysly“ alebo (NIV) „intrigy“.⁹ G. B. Cairdovi sa zdá, že anglické slovo *wiles* (úskoky, triky, lesť) je „trochu zhadzujúce“, akoby Pavel „nebral diabla vážne“, a „sotva sa hodí k plnokrvnej vojenskej metafore“. Miesto neho navrhuje výraz „vojenská lešť, ktorý poskytuje požadovanú kombináciu taktickej šikovnosti a dômyselného zavádzania“.¹⁰ Je to práve preto, že diabol zriedkakedy útočí otvorene, uprednostňuje tmu pred svetlom, a keď sa premieňa na „anjela svetla“,¹¹ zastihne nás nepripravených. Je to nebezpečný vlk, ale do Kristovho stáda vstupuje preoblečený za ovcu. Niekedy reve ako lev, častejšie je však nenápadný ako had.¹² Nesmieme si teda predstavovať, že otvorené prenasledovanie a otvorené pokušenie sú jeho jediné alebo dokonca najbežnejšie zbrane - dáva prednosť zvädzaniu ku kompromisu a k omylom. Je pozoruhodné, že to isté slovo „úskoky“ je použité v 4,14 o falošných učiteľoch a ich ľstivých trikoch. E. K. Simpson píše, že diabol vyvíja „dvojakú pekelnú politiku“, ako to opísal Bunyan vo svojej Svätej vojne. Je to „taktika vyhrážania, ktorá sa strieda s taktikou našepkávania v Satanovej celkovej stratégii. Hrá aj tyrana aj zvodcu. Sila a podvod tvoria jeho hlavnú ofenzívu proti tábora svätých. Uplatňuje ich striedavo.“¹³

„Úskoky diabla“ nadobúdajú rôzne formy, ale najúskočnejší je vtedy, keď sa mu podarí ľudí presvedčiť, že nejestvuje. Popretie jeho reality nás vystavuje ešte viac jeho šikovnosti. Dr. Lloyd-Jones vyjadruje svoje presvedčenie v tejto veci nasledujúcimi slovami:

⁸ Bruce, s. 128

¹¹ 2Kor11,14

⁹ 2Kor 2,11

¹² 1Pet 5,8; Gn 3,1

¹⁰ Caird, s. 92

¹³ Simpson, s. 144-145

„Som si istý, že jedna z hlavných príčin dnešného úpadku cirkvi je v tom, že zabúda na diabla. Všetko sa pripisuje nám, všetci sme sa stali vo svojom postoji a myslení psychologmi. Nepoznáme tento veľký a objektívny fakt bytia a existencie diabla, protivníka, žalobcu a jeho „ohnivé šípy“.¹⁴ Teda podľa Pavlovej charakteristiky moci temna sú veľmi zlomyselné a ľstivé. Ako môžeme obstáť proti útokom takýchto nepriateľov? Je to nemožné. Sme príliš slabí a naivní. Napriek tomu na príčine mnohých - ak nie väčšiny - našich porážok je naša hlúpa sebadôvera, keď neveríme, alebo zabúdame, akí sú naši duchovní nepriatelia silní.

Len Božia moc nás môže obrániť a vyslobodiť z moci, zloby a šikovnosti diabla. Je pravda, že kniežatstvá a moci sú silné, ale Božia moc je silnejšia. Je to jeho moc, ktorá vzkriesila Ježiša Krista z mŕtvych a posadila ho na trón v nebeských sférach a ktorá vzkriesila nás zo smrti hriechu a posadila na trón s Kristom. Je pravda, že v tých istých nebeských sférach, v tom istom neviditeľnom svete pôsobia kniežatstvá a moci (verš 12). Boli však porazené na kríži a sú teraz pod Kristovými a našimi nohami. Takže ten neviditeľný svet, v ktorom na nás útočia a v ktorom sa bránime, je práve ten svet, v ktorom Kristus vládne nad nimi a my vládneme s ním. Keď nás Pavel vyzýva, aby sme čerpali energiu, moc a silu od Pána Ježiša (verš 10), používa tú istú trojicu slov, ktorú použil v 1,19 (*dynamis, kratos a ischus*) vo vzťahu k Božiemu dielu vzkriesenia Ježiša z mŕtvych.

Máme tu vedľa seba dve napomenutia: Prvé je všeobecné: *Buďte silní v Pánovi a sile jeho moci* (verš 10). Druhé je špecifickejšie: *Vezmite celú Božiu výzbroj, aby ste boli schopní obstáť proti úsokom diablovým* (verš 11). Oba príkazy sú nápadným príkladom vyváženého učenia Písma. Niektorí kresťania sú si veľmi sebaistí a myslia si, že si poradia bez Pánovej sily a jeho výzbroje. Iní si natoľko nedôverujú a myslia si, že nemajú čím prispieť k dosiahnutiu víťazstva v duchovnom boji. Jedni i druhí sa mýlia. Pavel tu vyslovuje správnu kombináciu Božieho splnomocnenia a ľudskej spolupráce. Moc isteže pochádza od Pána a bez *sily jeho moci* sa zapotácame a padneme, ale napriek tomu potrebujeme byť silní v ňom a v nej, alebo presnejšie, potrebujeme byť posilnení. Sloveso je totiž pasívnym prízentom, ktorý by sa skoro dal preložiť „Posilnite sa v Pánovi“ (NEB). „Nájdite svoju silu v Pánovi.“ Je to rovnaká

¹⁴ Lloyd-Jones, *Warfare*, s. 292

konštrukcia ako 2Tim 2,1, kde Pavel napomína Timotea, aby „bral silu z Božej milosti, ktorá nám patrí v Kristovi Ježišovi“. Podobne aj výzbroj je Božia, a bez nej budeme osudovo nechránení a odkrytí, ale aj napriek tomu my si ju musíme vziať a obliecť. Musíme to vlastne urobiť kus po kuse, ako to apoštol opisuje vo veršoch 13 až 17.

2. Kniežatstvá a moci

Doteraz som predpokladal, že Pavel pod „kniežatstvami a mocnosťami“ myslel osobné démonské inteligentné bytosti. Medzi nedávnymi a súčasnými teológmi existuje však stále módnejšia teória, že sa tu Pavel zmieňuje skôr o štruktúrach myslenia (tradícia, zvyky, zákon, autorita, dokonca náboženstvo), obzvlášť ako je stelesnené v štáte a jeho ustanovizniach. Hoci skupina nemeckých teológov diskutovala o tejto možnosti v 30-tych rokoch, v anglicky hovoriacom svete sa o tom diskutovalo až po vojne. Stala sa takou populárnou, že považujem za potrebné najprv vystopovať jej vývoj a potom ju podrobiť kritike.

Roku 1952 vyšla¹⁵ kniha Gordona Ruppá *Kniežatstvá a mocnosti* s podtitulom „Štúdie kresťanských konfliktov v histórii“. Píšuc tesne po skončení druhej svetovej vojny, dával do protikladu zlyhanie nervov moderného človeka s „jasovou istotou“ a „tvrdohlavou bojovnosťou“ prvých kresťanov pri stretávaní sa so zlom¹⁶ a túto druhú vlastnosť pripisoval ich istote Ježišovho víťazstva a nad kniežatstvami a mocnosťami. Týmto výrazom požičaným z neskorého židovského apokalyptického myslenia Pavel označoval nadprirodzené kozmické sily, širokú hierarchiu anjelských a démonských bytostí, ktoré obývali hviezdy a... rozhodovali o ľudskom osude a zotročovali ľudí „pod kozmickou totalitou“.¹⁷ Dr. Rupp však ďalej uplatnil túto myšlienku na „maličkých ľuďoch“, ktorí sa v každej dobe „cítia byť len hračkou veľkých historických síl“,¹⁸ raz v stredoveku, raz z a priemyselnej revolúcie a teraz v dvadsiatom storočí sa cítia obeťami „veľkých ekonomických a sociologických tlakov“.¹⁹ Takýto je jeho

¹⁵ Epworth

¹⁸ Tamtiež, s. 11

¹⁶ Op. cit., s. 9

¹⁹ Tamtiež, s. 83

¹⁷ Tamtiež, s. 10

záver: „V minulých storočiach kniežatstvá a mocnosti sa prejavovali v mnohých rozličných podobách. Sú hrozivé a smrtonosné, niekedy sa rozŕahujú na zemi v nejakom gigantickom despotizme, niekedy sa zúžia na jediný impulz v mysli jednotlivca. Ale boj pokračuje. Pre bojujúcich veriach je tu istota boja až do konca. Je tu však aj istota víťazstva.“²⁰ Dr. Rupp píše skôr ako historik nie ako teológ. Bez akéhokoľvek exegetického dôvodu prenáša výraz „kniežastvá a mocno-sti“ na ekonomické, sociálne a politické sily.

Nasledujúceho roku vyšiel holandský originál monografie Hendrika Berkhofa *Kristus a mocnosti* po prednáške, ktorú predniesol r. 1950 v Nemecku. Jej anglický preklad od Johna Howarda Yodera vyšiel v Amerike r. 1962.²¹ Téza profesora Berkhofa znie, že hoci si Pavel požičal slovník o mocnostiach zo židovskej apokalyptickej literatúry, jeho chápanie týchto pojmov bolo odlišné: „V porovnaní s apokalyptickými autormi došlo v Pavlovom myslení k istej „demytologizácii“. V skratke, apokalyptické diela vidia kniežatstvá a moci ako nebeských anjelov, Pavel ich vidí ako štruktúry pozemskej existencie.“²² Pripúšťa, že Pavel *simohol* „predstavovať mocnosti ako osobnosti“, ale „tento aspekt je natoľko druhoradý, že veľmi nezáleží na tom, či si ich tak predstavoval alebo nie“.²³ Záverom tvrdí, že „musíme odložiť bokom myšlienku, že Pavlove „mocnosti“ sú „anjeli“.“²⁴ Stotožňuje ich so *stoicheia tou kosmou* („elementárni duchovia univerza“) z Galaťanom 4;3,9 a Kološanom 2,8 a 20, prekladá tento výraz ako „svetové mocnosti“ a prichádza s myšlienkou, že tieto mocnosti môžeme vidieť v ľudských tradíciách a náboženských a etických pravidlách.²⁵

Dr. Berkhof pokračuje v rozpracúvaní svojho chápania Pavlovho učenia o mocnostiach vo vzťahu k stvoreniu, k pádu človeka, vykúpeniu a úlohe cirkvi. Mocnosti (tradícia, morálka, spravodlivosť a poriadok) boli stvorené Bohom, ale stali sa tyranskými a predmetmi uctievania. Takže súčasne chránia aj kazia spoločnosť. Štát, politika, trieda, sociálny zápas, národné záujmy, verejná mienka, uznávaná morálka, predstava decentnosti, ľudskosti, demokracie - toto všetko ľudí zjednocuje a súčasne ich oddeľuje od pravého Boha.²⁶

Ale Kristus ich porazil, lebo svojím krížom a vzkriesením ich

²⁰ Tamtiež, s. 2

²³ Tamtiež, s. 24

²⁶ Tamtiež, s. 32

²¹ Herald Press, Druhé vydanie, 1977

²⁴ Tamtiež, s. 25-26 ²⁵ Tamtiež, s. 20-22

²² Op. cit., s. 23

²⁶ Tamtiež, s. 32

„demaskoval ako falošných bohov“ a „moc vytvárania ilúzie“ im bola vzatá.²⁷ Preto kresťania sú schopní prehliadnúť podvod mocností a spochybniť ich právoplatnosť,²⁸ a iní, ktorí sú cirkvou posmelení, odmietajú dať sa im zotročiť alebo zastrašiť. Takto sú mocnosti „pokresťančené“ (t.j. obmedzené na skromnú, účelnú úlohu, ktorú im Boh udelil), alebo „neutralizované“.²⁹ Ešte presnejšie, pred očami viery,³⁰ takže pozorný veriaci človek ich vidí v ich pravých, stvorených proporciách (či ide o nacionalizmus, štát, peniaze, zvyky alebo vojenstvo) a vyhýba sa zbožšteniu sveta. Povedané pozitívnejšie, cirkev kvalitou a jednotou svojho života aj oznamuje mocnostiam, že „ich neprerušená vláda sa skončila“,³¹ aj vedie proti nim obrannú vojnu, aby „udržiavala ich zvädzanie a zotročovanie v primeranej vzdialenosti“.³² Toto vyhlásenie je výkladom Ef 3,10 a obrannej vojny 6,10-17 od dr. Berkhofa.

Tretie podanie tohto názoru bolo predložené G. B. Cairdom r. 1954 v sérii prednášok v Kanade, ktoré boli r. 1950 publikované ako *Kniežatstvá a mocnosti*,³³ štúdia, ktorá je starostlivejšie napísaná ako obidve z vyššie sumarizovaných kníh, hoci osobne neviem pristupovať s nijakou veľkou dôverou k práci, ktorá sa dokáže zmieňovať o Pavlovej „chybnej logike a rovnako chybnej exegéze“, nehovoriac už o „nedostatočnosti Pavlových falošných argumentov“.³⁴ Keď vo svojom úvode dr. Caird potvrdil, že „myšlienka temných svetových síl a ich porážka Kristom vyplýva zo samej podstaty Pavlovho myslenia“,³⁵ pokračuje ďalej určením troch hlavných „mocností“. Prvou je „pohanské náboženstvo a pohanská moc“, vrátane štátu. Efežanom 3,10 vysvetľuje tým spôsobom, že tieto sú už v procese vykúpenia skrze kresťanskú sociálnu činnosť.³⁶ Druhou mocnosťou je zákon, ktorý je sám osebe dobrý, lebo je Boží, no keď je „povýšený na nezávislý náboženský systém, stáva sa démonským“.³⁷ Tretia mocnosť sa týka tých zatvrdilých prvkov v prírode, ktoré vzdorujú Božej vláde, vrátane divých zvierat, nemocí, búrok a zviazanosti celého stvorenia s procesom rozkladu. Takže Pavlov pohľad na dilemu človeka je nasle-

²⁷ Tamtiež, s. 38-39

³⁰ Tamtiež, s. 49

³³ Oxford University Press

³⁶ Tamtiež, s. 27-30

³⁷ Tamtiež, s. 41

²⁸ Tamtiež, s. 44

³¹ Tamtiež, s. 50-51

³⁴ Op. cit., s. 20-21

²⁹ Tamtiež, s. 58

³² Tamtiež, s. 52

³⁵ Tamtiež, s. viii

dovný: „Človek žije pod Bohom určenými autoritami - mocnosťami štátu, mocnosťami zákonnického náboženstva, mocnosťami prírody - ktoré sa skrze hriech stali démonskými činiteľmi. Očakávať, že zlo bude porazené niektorou z týchto mocností, činnosťou štátu, sebadisciplínou svedomia alebo procesmi prírody znamená žiadať, aby Satan vyhnal Satana. Tieto mocnosti môžu byť obrané o ich tyranský vplyv a postavené do správnej podriadenosti Bohu len prostredníctvom kríža.“³⁸

Zdá sa, že dr. Caird v komentári k listu Efežanom, ktorý bol publikovaný dvadsať rokov po *Kniežatstvách a mocnostiach*, je ochotnejší pripustiť, že Pavel sa zmieňoval o „duchovných bytostiach, ktoré ovládajú všetky formy a štruktúry moci, ktorá pôsobí v spoločnom živote ľudí“.³⁹ Skutočne hovorí, že „Právymi nepriateľmi sú duchovné sily, ktoré stoja za všetkými ustanovizňami vlády a ovládajú životy ľudí a národov“.⁴⁰

Jediný ďalší autor, ktorého budem menovať, je dr. Markus Barth, ktorého kniha *Zrúcaný múr (Štúdia listu Efežanom)* bola publikovaná r. 1959 a ktorého dva monumentálne zväzky vydané v *Anchor Bible* vyšli r. 1974. V prvej knihe označuje kniežatstvá a mocnosti „odkázaním na štyri prvky Pavlovho myslenia a terminológie“, menovite štát (politické, právne, cirkevné authority), smrť, morálny a obradný zákon a ekonomické štruktúry vrátane otroctva. „Dochádzame k záveru, že kniežatstvami a mocnosťami Pavel myslí svet axióm a politických a náboženských princípov, princípov ekonomiky a spoločnosti, morálky a teológie, histórie a kultúry“ a preto „k podstate evanjelia patria výroky i politickej, sociálnej, ekonomickej, kultúrnej a psychologickej situácii, dogmách a problémoch.“⁴¹

Mám silný dojem, že v neskoršom dvojzväzkovom diele je dr. Barth ochotný pripustiť, že Pavel stále verí v „mytologické“ alebo „poverčivé“ (za také ich on považuje) nadprirodzené mocnosti. Zdá sa, že hľadá nejaký druh neľahkého kompromisu medzi týmito dvoma výkladmi. A tak „Pavel menuje anjelské alebo démonské bytosti, ktoré bývajú v nebi“, hoci „medzi nebeskými kniežatstvami a mocnosťami štruktúr a inštitúcií života na zemi je priama spojitost“.⁴² A zase „kniežatstvá a moci“ sú zároveň nehmateľné

³⁸ Tamtiež, str. 101

⁴¹ Barth, *Zrúcaný múr*,

³⁹ Caird, s. 46

⁴² Barth, *Efežanom I*, s. 154

⁴⁰ Tamtiež, s. 91

duchovné bytosti a konkrétne historické, sociálne alebo psychické štruktúry alebo ustanovizne“.⁴³

Moja prvá reakcia na tento pokus o rekonštrukciu, z ktorej som uviedol štyri príklady, bol obdiv k jej dômyselnosti. Učenci, o ktorých tu hovoríme, prejavili veľkú šikovnosť vo svojom rozhodnutí prinútiť Pavla hovoriť v jeho nejasných poznámkach o nebeských mocnostiach závažne k našej pozemskej situácii. Odtiaľ pochádza veľká príťažlivosť tejto teórie, ktorú začalo prijímať aj veľa autorov evanjelikálneho presvedčenia. Ale odtiaľ pochádza aj jej podozrivý charakter. Niektorí sa totiž s nami veľmi otvorene podelili s dvoma skutočnosťami, ktoré v nich vyvolávajú rozpaky a ktoré ich viedli k ich prijatiu. Po prvé, hovoria, že tradičný výklad odrážal archaický svetonázor, s anjelmi a démonmi, ktorý nebol príliš ďaleko od mátoch a strašidiel. Po druhé, v Novom zákone nemohli nájsť žiadnu zmienku o sociálnych štruktúrach, ktoré sa stali významnou modernou témou. Tu sa zrazu ponúka teória, ktorá rieši oba tieto problémy naraz. Strácame démonov a získavame štruktúry, lebo kniežatstvá a moci sú preoblečené kniežatstvá a moci.

Bolo by však nesprávne odmietnuť túto novú teóriu preto, lebo môžeme tušiť premisy, ktoré viedli ľudí k tomu, aby ju predložili a prijali. Na oboch stranách je treba viac vážnej exegetickej práce lebo nová teória „nie je dokázaná“ a nepodarilo sa jej presvedčiť, tak sa mi zdá, väčšinu exegétov. Na tomto mieste si môžem dovoliť len úvodnú kritiku. Je pravda, že slová „kniežatstvá a mocnosti“ (*archai a exousiai*) sa v Novom zákone niekedy používajú na označenie politických autorít. Napríklad, židovskí kňazi hľadali nejaký spôsob, ako Ježiša vydať „autorite a jurisdikcii (*arché a exousia*) vládcu“.⁴⁴ V tomto verši sú tieto slová v jednotnom čísle. Aj Ježiš varoval svojich nasledovníkov, že budú privádzaní pred „vládcov a mocných“, kým Pavel hovorí svojim čitateľom, aby boli podriadení „vládnúcej moci“.⁴⁵ Na všetkých týchto miestach sa slová *exousiai* a *archai* alebo *archontes* objavujú spolu a v množnom čísle. Okrem toho kontext v každom prípade bez každej pochybnosti ukazuje, že tu ide o ľudské autority.

V iných súvislostiach, v ktorých sa tieto isté slová normálne prekladajú „kniežatstvá a mocnosti“, však v žiadnom prípade nie je jasné, že by išlo o politické štruktúry alebo súdnu autoritu. Naopak,

⁴³ Tamtiež, s. 800

⁴⁴ Lk 2,20

⁴⁵ Lk 12,11; Tit 3,1; Rim 13,1-3

apriórny prístup celých generácií vykladačov bol taký, že tu ide o nadprirodzené bytosti. To, že dostali rovnaké mená a tituly ako ľudskí vládcovia, nás nemusí prekvapovať, pretože sa „im pripisovala politická organizácia“⁴⁶ a boli to „vládcovia a hodnostári duchovného sveta“.⁴⁷ Priznávam, že rekonštrukcie nových teoretikov vidím nielen ako veľmi dômyselné, ale až umelé ba až vymyslené.

Vezmime si tri hlavné zmienky o kniežatstvách a mocnostiach v liste Efežanom, že Boh povýšil Ježiša nad všetkých pozemských vládcov a inštitúcie, a tak ho urobil „Kráľom kráľov a Pánom pánov“ (hoci toto je pravda a táto myšlienka môže tu byť zahrnutá), lebo oblasť, v ktorej bol takto vrcholne vyvýšený, je špecificky označená ako „v nebeskej sfére“ po pravici Božej. Ďalej to, že by v 3,10 Pavel hovoril, že štruktúram moci na zemi Boh oznamuje skrze cirkev svoju múdrosť, mi pripadá priveľmi pritiahnuté za vlasy. Pre tých, ktorí to interpretujú týmto spôsobom, je zmienka o „nebeských oblastiach“ znovu trápny dodatok. A po tretie, duchovný boj kresťana je špecificky označený ako boj, ktorý nie je vedený proti „kvi a telu, ale proti kniežatstvám a mocnostiam“, čomu sa až donedávna rozumelo tak, že bojujeme „nie s ľudskými, ale s démonskými silami“. Zmienky o „svetovládcoch súčasnej tmy“ a „duchovných zástupoch zlosti“ spolu s brnením a zbraňami, ktoré sú na obranu potrebné, sa viac hodia k nadprirodzeným silám, zvlášť v súvislosti, kde sa dvakrát spomína diabol (verše 11 a 16). A aj tu je ten trápny dodatok „v nebeskej sfére“. Fakticky som nestretol nového teoretika, ktorý by vzal primerane do úvahy to, že všetky tri zmienky o kniežatstvách a mocnostiach v liste Efežanom zároveň obsahujú zmienku o nebeských miestach, to znamená, o neviditeľnom svete duchovnej reality. Je to nerozumný fakt, akoby Pavel bol úmyselne vysvetľoval, kto sú tieto kniežatstvá a mocnosti a kde pôsobia. Je to naozaj tak, že šesť stupňov v pokračujúcej dráme kniežatstiev a mocností - ich stvorenie, ich následný pád, ich rozhodná porážka od Krista, ich poučenie skrze cirkev, ich pokračujúce nepriateľstvo a ich konečné zničenie⁴⁸ - toto všetko sa

⁴⁶ AG k pojmu arché

⁴⁷ AG k pojmu exousia

⁴⁸ Stvorenie vidíme v Kol 1,16; ich pád sa predpokladá, keďže Kristus ich musel poraziť; ich porážku nachádzame v Ef 1,20-22; Kol 2,15; Rim 8,38 a 1Pt 3,22; ich poučenie Ef 3,10; ich nepriateľstvo Ef 6,12 a ich konečné zničenie 1Kor 15,24

oveľa prirodzenejšie aplikuje na nadprirodzené bytosti ako na štruktúry, inštitúcie a tradície.

Prejdime teraz od exegetických k teologickým úvahám. Nikto nemôže poprieť, že Ježiš, ako ho poznáme z evanjelií, veril v démonov aj anjelov. Nebolo to pre neho nevyhnutné, lebo saduceovia v tieto veci neverili. Exorcizmus bol ale integrálnou súčasťou jeho služby súcitu a jedným z hlavných znakov kráľovstva. Máme tiež zaznamenané, že bez zábran hovoril aj o anjeloch.⁴⁹ Takže ak Ježiš Kristus, náš Pán, veril v tieto bytosti a hovoril o nich, nepatrí sa, aby sme sa rozpakovali veriť takisto. Jeho apoštolovia túto vieru od neho prevzali. Celkom v iných súvislostiach ako s kniežatstvami a mocnosťami je u Pavla, Petra a autora listu Židom⁵⁰ množstvo iných zmienok o anjeloch. Nuž komentátori, ak im to ich teológia dovoľuje, môžu slobodne vyjadriť svoj nesúhlas s Ježišom a jeho apoštolmi a odmietnuť ich vieru v nadprirodzené inteligentné bytosti ako „mytológiu“ alebo „poveru“ a môžu sa pokúsiť ich učenie „odmytologizovať“. Toto je však celkom iný úkon ako pokus tvrdiť, že náš Pán a jeho apoštolovia neučili to, čo vlastne všetci komentátori celé storočia videli, že to učili. Boli by na to potrebné veľmi silné exegetické dôvody a nielen dovolávanie sa relevantnosti, aby takáto takmer univerzálna tradícia biblického výkladu bola vyvrátená.

Nakoniec, ak tvrdím, že kniežatstvá a mocnosti sú osobné nadprirodzené bytosti, tým vôbec nepopieram, že môžu používať štruktúry, tradície, inštitúcie, atď. na dobré alebo na zlé - chcem sa len vyhnúť zmätku, ktorý pochádza z určenia ich identity. To, že sociálne, politické, justičné a ekonomické štruktúry sa môžu stať démonskými, je jasné každému, kto uvažoval o tom, že ten štát, ktorý v liste Rimanom 13 je Božím služobníkom, sa v Zjavení 13 stal spojencom diablovým. Podobne aj morálny zákon, ktorý Boh dal človeku na jeho dobro, viedol k jeho ztročeniu a bol využitý „elementárnymi duchmi vesmíru“.⁵¹ Každý dobrý dar Boží je možné prevrátiť na zlé účely: Ak však stotožníme „mocnosti“ s ľudskými štruktúrami, má to vážne následky. Po prvé, chýba nám primerané vysvetlenie tej skutočnosti, prečo sa štruktúry tak pravidelne, ale nie vždy stávajú tyranskými. Po druhé, bezdôvodne obmedzujeme svoje chápanie zlovoľnej činnosti diabla, ktorý je

⁴⁹ Napr. Mt 26,53; Mt 26,53; Mk 12,25; Lk 15,10; 16,22

⁵⁰ Napr. Rim 8,38; 1Kor 4,9; 11,10; 1Tim 5,21; 1Pet 1,12; 3,22; Žid 1,4-2,9; 12,18-24

⁵¹ Gal 3,19-4,11

príliš šikovný na to, aby sa obmedzil na štruktúry. Po tretie, zaujíma-
me voči spoločnosti a jej štruktúram príliš negatívny postoj. Mocno-
sti sú totiž zlé, zosadené z trónu a treba proti nim bojovať. Takže ak
mocnosti sú štruktúry, zaujíma-
me voči štruktúram takýto postoj.
Ťažko nachádzame pre ne dobrú myšlienku alebo dobré slovo, také
sa zdajú byť zlé. Obrancovia novej teórie nás varujú pred zbož-
stvením štruktúr, ja ich chcem varovať pred ich zdémonizovaním.
Oba tieto postoje sú extrémny, ktorým sa treba vyhnúť. Nech cirkev
ako Božia nová spol očnosť v každom prípade skúma normy a
hodnoty súčasnej spoločnosti, nech ich odhaľuje a poukazuje na
schodnú alternatívu. Ak však Boh požehná jej svedectvo, niektoré
štruktúry sa môžu zmeniť smerom k dobrému. Čo sa potom stane
s novou teológiou mocností?

3. Božia výzbroj (verše 13-20)

Preto sa máme obliecť do Božej výzbroje, *aby sme mohli obstáť proti úskokom diabla (verš 11) a obstáť v zlý deň a vykonajúc všetko, stáť. Preto stojte...* Tento štvornásobný dôraz apoštola na nutnosti „stáť“ alebo „obstáť“ ukazuje, že apoštolovi ide o kresťanskú stabilitu. Rozkolísaní kresťania, ktorí nemajú pevné zakotvenie v Kristovi, sú ľahkou korisťou pre diabla. A kresťania, ktorí sa trasú ako trstina a tráva, nedokážu vzdorovať vetru, keď začnú duť kniežatstvá a moci. Pavel chce vidieť kresťanov takých silných a pevných, že ostanú pevní aj proti diablovým úskokom (verš 11), a dokonca aj v zlý deň, to značí v čase zvláštneho tlaku. Na dosiahnutie takejto stability charakteru a v kríze je nutná Božia výzbroj.

Výraz *celá výzbroj* Božia prekladá grécke slovo *panoplia*, čo označuje „plnú výzbroj ťažkoodenca“ (AG), hoci sa tu zdôrazňuje skôr „božský pôvod ako úplnosť výstroje“.⁵² Dôležité je to, že vybavenie je „vyrobené a dodané“ od Boha.⁵³ V Starom zákone je sám Boh, Hospodín zástupov, opísaný ako bojovník, ktorý bojuje na obranu svojich ľudí. Napr.: „Obliekol si spravodlivosť ako brnenie a helmu spasenia si dal na hlavu.“⁵⁴ Výzbroj a zbrane sú dodnes jeho, ale teraz ich zdieľa s nami. Teraz aj my musíme obliecť výzbroj, zobrať zbrane a ísť do vojny s mocnosťami zla.

⁵² Armitage Robinson, s. 132

⁵³ Hendriksen, s. 272

⁵⁴ Iz 59,17

Pavel detailne vymenúva šesť hlavných častí výbroje vojaka - opasok, pancier na hrud', topánky, štít, prilbu a meč. Používa ich ako obrazy pravdy, spravodlivosti, dobrej správy pokoja, viery, spasenia a Božieho slova, ktoré sú naším výstrojom v našom boji proti mocnostiam. Pavel veľmi dobre poznal rímskych vojakov. Mnohých stretol na svojich cestách a k jednému bol reťazou pripútaný o zápästie, keď diktoval list Efežanom. Vo verši 20 sa zmieňuje o tejto svojej reťazi. A hoci je nepravdepodobné, že by takýto telesný strážca bol oblečený v plnej výbroji pešiaka na bojisku, jeho prítomnosť mohla inšpirovať Pavlovu predstavivosť.

William Gurnabl, „pastor Kristovej cirkvi v Lavenham v Suffolku“ (ako sa sám predstavil), vydal r. 1655 svoje pojednanie *Kresťan v plnej výbroji*. Jeho rozpracovaný podnadpis, na ktorý sa treba dobre nadýchnuť, je: *Vojna veriaceho človeka proti diablu, kde je odhalený veľký nepriateľ Boha a jeho ľudu v jeho spôsoboch, moci, tróne moci jeho ríše, v jeho zlobe a v hlavnom úmysle, ktorý má proti veriacim; otvorený sklad, odkiaľ je kresťan zásobovaný duchovnou výbrojou a vyučovaný v použití svojich zbraní; spolu so šťastným koncom celej vojny*. Vo svojom venovaní svojim cirkevníkom sa skromne označuje ako ich „úbohý“ a „nehodný“ služobník a o svojej práci sa zmieňuje ako o „maličkosti“ a o „malom darčeku“. No v ôsmom vydaní, ktoré vlastným z r. 1821, má tri zväzky, 261 kapitol a 1472 strán, hoci je to výklad len jedenástich veršov.

Dovoľte mi dať vychutnať Gurnallovu spiritualitu. O Božej výbroji píše: „V nebi nebudeme nosiť výbroj, ale rúcho slávy, tu však musíme v ňom chodiť, pracovať aj spať, inak nie sme praví vojaci Kristovi“.⁵⁵ V tejto výbroji musíme stáť a bdieť a nikdy nepoľaviť v pozornosti, lebo „čas, keď veriaci spia, je čas, keď ho Satan pokúša, každá mucha sa opováži sadnúť na spiaceho leva“.⁵⁶ Ďalej uvádza príklad Samsona (ktorému Dalila v spánku ostrihala vlasy), kráľa Saula (ktorému Dávid v spánku ukradol kopiju), Noacha (ktorého v opitom spánku syn videl nahého) a Eutycha (ktorý spal, kým Pavel kázal).

Dr. Martyn Lloyd-Jones za našich čias napísal výborný a úplný výklad tých istých jedenástich veršov v dvoch zväzkoch nazvaných *Kresťanské vojenstvo a Kresťanský vojak*,⁵⁷ ktoré majú spolu 736 strán. Dvadsaťjeden kapitol prvého zväzku o „úskokoch diabla“ je

⁵⁵ Gurnall, s. 67

⁵⁶ Tamtiež, s. 330

57 1977 Banneof Truth

plné rád skúseného pastora a opisujú niektoré z diablových najnenápadnejších útokov na Boží ľud (v troch oblastiach - myslí, skúsenosti a praxi alebo správaní sa) a ako musíme byť na stráži.

Prvá časť výbroje, ktorý Pavel spomína, je opasok pravdy: *majúc bedrá opásané pravdou* (verš 14). Opasok, ktorý bol zvyčajne kožený, patril skôr k vojakovmu spodnému oblečeniu ako k jeho výzbroji. Napriek tomu mal podstatný význam. Držal mu pohromade tuniku a mal na ňom zavesený meč. Zabezpečoval, že vojaka nezdržiavala na pochode voľná tunika. Keď si ho opásal, dodával mu pocit skrytej sily a istoty. Opasky a spony ešte stále platia. „Utiahnuť si opasok“ môže znamenať nielen prípravu na obdobie ťažkostí, keď niet čo jesť, ale aj prípravu na akciu, ktorú v staroveku opisovali ako „prepásanie bedier“.

Nuž a opasok kresťanského vojaka je „pravda“. Mnohí komentátori, zvlášť v prvých storočiach, chápali pod „pravdou“ zjavenie Boha v Kristovi a v Písme. Určite je to len pravda, ktorá dokáže rozviazať diablove lži a nás vyslobodiť.⁵⁸ Pavel sa už v tomto liste viackrát zmieňoval o dôležitosti a moci pravdy.⁵⁹ Iní komentátori však dávajú prednosť chápaniu, hlavne kvôli neprítomnosti určitého člena v gréčtine, že Pavel hovorí o „pravde“ v zmysle „úprimnosti“ alebo (NEB) „integrity“. Lebo Boh určite vyžaduje „pravdu vo vnútornej bytosti“ a kresťan musí byť za každú cenu čestný a pravdivý.⁶⁰ Podvádzajú, upadnúť do pokrytectva, uchýliť sa k intrigám a úskokom znamená hrať diablovu hru a my nedokážeme porážať diabla v jeho vlastnej hre. Čo on nenávidí, je priehľadná pravda. Diabol miluje tmu, pred svetlom sa dáva na útek. Tak pre duchovné, ako aj pre duševné zdravie je čestný postoj k sebe nevyhnutne potrebný.

Snáď nemusíme rozhodnúť v prospech jednej z týchto možností. Súdny Gurnall píše: „Niektorí pod *pravdou* rozumejú *pravdu učenia*, iní tvrdia, že je to *opravdivosť srdca*, *úprimnosť*, ja si myslím, že najlepšie sú tí, ktorí zahŕňajú oboje... jedno bez druhého nemôže byť“.⁶¹

Druhý článok kresťanskej výbroje je *pancier spravodlivosti* (verš 14). Niektorí vykladači tvrdia, že v Božej výzbroji, hoci je v nej ochrana hrude, nie je žiadna ochrana chrbta. (Anglický preklad:

⁵⁸ Jn 8,31-36, 43-45

⁵⁹ 4,21; 5,6,9

⁶⁰ Ž 51,6; Ef 4,15,25

⁶¹ Gurnall, s. 337

breastplate.) Ďalej potom z toho vyvodzujú, že musíme s odvahou vzdorovať nepriateľovi a neutekať pred ním, čím by sme odkryli svoj nechránený chrbát. John Bunyan toto znázornil v *Ceste pútnika*. Keď kresťan prišiel do Doliny pokorenia „spozoroval strašného nepriateľa, ktorý mu prichádzal cez pole v ústrety“. Volal sa Apollón. „Vtedy sa kresťan začal báť a premýšľať, či sa má vrátiť späť, alebo zostať na svojom mieste. Potom si však pomyslel, že na chrbte nemá žiadne brnenie, a preto uvažoval, že otočiť sa mu chrbtom by mu poskytlo väčšiu výhodu, lebo by ho mohol prebodnúť kopijou. Preto sa odhodlal bojovať a neustúpiť“.⁶² Je to dobrá biblická rada, ale ostáva to pochybným príkladom biblickej exegézy, lebo náprsné brnenie často pokrývalo nielen hrud', ale aj chrbát a bola to najväčšia časť výzbroje, ktorá chránila všetky najdôležitejšie orgány.

V predchádzajúcom liste Pavel písal o „náprsnom brnení (pancieri) viery a lásky“,⁶³ ale tu ako u Izaiáša 59,17 tento pancier je tvorený „spravodlivosťou“. Nuž v Pavlových listoch „spravodlivosť“ (*dikaiosyné*), častejšie áno ako nie, znamená „ospravedlnenie“, čo značí Božiu milostivú iniciatívu pri zmiernení hriešnikov so sebou skrze Krista. Teda toto je kresťanské náprsné brnenie? Určite žiadna duchovná ochrana nie je väčšia ako spravodlivý vzťah s Bohom. Byť ospravedlnený z jeho milosti skrze prostú vieru v ukrižovaného Krista, byť oblečený do spravodlivosti, ktorá nie je vlastná, ale Kristova, stáť pred Bohom neodsúdený, ale prijatý - toto je základná obrana proti žalujúcemu svedomiu a proti ohováračskému útokom toho zlého, ktorého hebrejské meno („Satan“) znamená „protivník“ a ktorého grécky titul (*diabolos*, diabol) znamená „ohovárač“. „Preto už viac niet nijaké odsúdenie pre tých, ktorí sú v Kristovi Ježišovi... Kto bude žalovať na vyvolených Božích? Je to Boh, ktorý ospravedľňuje, kto môže odsúdiť? Je to Kristus Ježiš, ktorý zomrel, áno, ktorý vstal z mŕtvych a ktorý je po pravici Boha a prihovára sa za nás.“⁶⁴ Toto je kresťanská istota „spravodlivosti“, to znamená správneho vzťahu s Bohom skrze Krista, je to silný pancier na ochranu pred satanskými obvineniami.

Na druhej strane apoštol napísal v 2Korinťanom o „zbraniach spravodlivosti do pravej aj ľavej ruky“, čím mal zrejme na mysli morálnu spravodlivosť a použil toto slovo v rovnakom význame v liste

⁶² Cesta kresťana, s. 71

⁶⁴ Rím 8,1,33-34 okraj

⁶³ 1Tes 5,8

Efežanom 4,24 a 5,9. Takže kresťanov pancier môže byť spravodlivosť charakteru a správania. Lebo práve tak ako pestovanie „pravdy“ je spôsob, ako poraziť diablove podvody, tak aj pestovanie „spravodlivosti“ je spôsob, ako vzdorovať jeho pokušeniam.

Znovu tak ako s dvoma možnými významami „pravdy“ aj tu môže byť veľmi správne ich kombinovať. Podľa Pavlovho evanjelia totiž jedno nutne vedie k druhému. Takto to vyjadril G. G. Findlay Úplnosť odpustenia minulých priestupkov a integrita charakteru, ktorá patrí k ospravedlnenému životu, sú spolu spletené do nepriestrelného brnenia.⁶⁵

Ďalej na zoznam prichádzajú sandále evanjelia. Podľa Markusa Bartha medzi komentátormi panuje zhoda v tom, že Pavel „má na mysli *caliga* („poločizmy“) rímskeho legionára, ktoré boli vyrobené z kože, mali otvor na prsty a ťažké okované podošvy a boli priviazané k členkom a holeni viac alebo menej ozdobenými šnúrami“. Toto „mu umožňovalo dlhé pochody a pevný postoj ... hoci nebránili pohyblivosti, bránili pošmyknutiu“.⁶⁶

Kresťanove vojenské čizmy sú *výstrojom evanjelia pokoja* (verš 15). „Výstroj“ je prekladom slova *hetoimasia*, čo znamená „pohotovosť“, „pripravenosť“, alebo „pevnosť“. Neistota je v tom, či genitív, ktorý po tomto slove nasleduje, je subjektívny alebo objektívny. Ak je subjektívny, potom tu ide o určitú pevnosť a vytrvalosť, ktorú dáva evanjelium tým, ktorí ich nosia. Nový anglický preklad prekladá (NEB): „Evanjelium pokoja nech je topánkami na vašich nohách, aby ste mohli pevne stáť.“ Isté je, že ak sme prijali dobrú správu a tešíme sa z pokoja s Bohom a vzájomne, ktorý táto správa prináša, potom máme najpevnejšiu možnú oponu pod nohami, z ktorej môžeme bojovať proti zlu.

Genitív však môže byť aj objektívny. V tom prípade sú kresťanove topánky jeho „pohotovosťou ohlasovať Dobrú správu“ (Good News Bible). Nemožno pochybovať o tom, že máme byť vždy pripravení niesť svedectvo o Ježišovi Kristovi ako Božom tvorcovi pokoja (2,14-15) a tiež, ako Pavel píše v paralelnej pasáži v liste Kološanom,⁶⁷ dať láskavú, hoci „slanú“ odpoveď na otázky, ktoré nám kladú tí, čo sú „vonku“. Takáto bdela pohotovosť má veľmi silný stabilizačný účinok na náš vlastný život a privádza aj iných

⁶⁵ Findlay, s. 415

⁶⁶ Barth, Efežanom II, s. 798

⁶⁷ Kol 4,5-6

k oslobodzujúcemu evanjeliu. Čo sa mňa týka, trochu viac sa prikláňam k tomuto výkladu, sčasti kvôli paralele v liste Kološanom a sčasti kvôli nenápadnej ozvene verša 2,17 („Prišiel a kázal pokoj“) a Izaiáša 52,7 („Aké sú krásne na horách nohy toho, kto prináša dobrú správu, kto zvestuje pokoj“). Ako napísal Johannes Blauw: „Misijná práca je ako pár sandálov, ktorý Cirkev dostala nato, aby sa vydala na cestu, *neustále šla* a oznamovala tajomstvo evanjelia.“⁶⁸

V oboch prípadoch sa diabol bojí evanjelia a nenávidí ho, lebo je to Božia moc na záchranu nás, ktorí sme ho prijali, a záchranu tých, s ktorými sa podelíme. Takže musíme mať svoje čižmy evanjelia stále obuté.

Štvrtou časťou našej výbroje je *štít viery* (verš 16), ktorý máme mať nie natoľko „nadovšetko“ (autorizovaný preklad), akoby to bola najdôležitejšia zo všetkých zbraní, ale skôr *okrem všetkého*, ako nevyhnutný dodatok. Slovo, ktoré tu Pavel používa, neoznačuje malý okrúhly štít, ktorý ponechal väčšinu tela nechránenú, ale dlhý, oválny štít, ktorý meral 2,1x0,75 m a zakrýval celého človeka. Po latinsky sa nazýval *scutum*. Pozostával... z dvoch vrstiev dreva, ktoré boli zlepené, a najskôr boli pokryté plátnom a potom kožou. Navrchu aj dole bol spojený železom.“⁶⁹ Bol osobitne vytvorený na hasenie nebezpečných horiacich striel, ktoré sa vtedy používali. Boli to obzvlášť šípy, ktoré sa namáčali do smoly, ktorú potom zapálili a vystrelili.

Čo sú potom tie *všetky horiace šípy toho zlého* a akým štítom sa môžu kresťania brániť? Diablove šípy nepochybne zahŕňajú jeho zlomyseľné obvinenia, ktoré rozpaľujú naše svedomie tým, čo môžeme nazvať len falošným pocitom viny (ak sme ukrytí v Kristovi). Ďalšie šípy sú nehľadané pochybnosti a neposlušnosť, vzbura, žiadostivosť, zlovoľnosť a strach. Existuje však štít, ktorým *môžeme uhasiť* všetky takéto šípy s horiacim ostrím. Je to *štít viery*. Boh sám „je štítom pre tých, ktorí sa utiekajú k nemu“,⁷⁰ a práve vierou utekáme k nemu, aby sme našli úkryt. Lebo viera sa chápe Božích zaslúbení v časoch pochybností a depresie a viera sa chápe Božej moci v časoch pokušenia. Apolón pokúšal kresťana hrozbou. „Na tomto mieste vylejem tvoju dušu“. „S tými slovami,“ pokračuje

⁶⁸ Misijný charakter cirkvi, Johannes Blauw (1962 Eerdmans, 1974), s. 125

⁶⁹ Armitage Robinson, s. 251

⁷⁰ Pr 30,5

Bunyan, „vystrelil horiaci šíp do jeho hrude, ale kresťan mal v ruke štít, ktorým ho zachytil, a tak sa vyhol tomuto nebezpečeniu.“⁷¹

Prilba rímskeho vojaka, ktorá je ďalším článkom na zozname výzbroje, bola obyčajne vyrobená z tvrdého kovu, ako je bronz alebo železo. „Vnútrotná výplň z plsti alebo špongie spôsobovala, že jej váha bola znesiteľná. Na prerazenie ťažkej helmy bolo treba prinajmenšom sekeru alebo kladivo. V niektorých prípadoch bola tvár chránená pohyblivým priezorom.“⁷² Prilby boli ozdobné a zároveň ochranné a niektoré mali nádherné perá alebo chocholy.

Podľa Pavlovho skoršieho výroku prilbou kresťanského vojaka je „nádej spasenia“,⁷³ to znamená naša istota budúcnosti a konečného spasenia. Tu v liste Efežanom je to len *prilba spasenia* (verš 17), ktorú si máme nasadiť a nosiť. Ale či už je prilba tou časťou spasenia, ktorú sme už prijali (odpustenie, vyslobodenie zo Satánovej väzby a prijatie za synov v Božej rodine), alebo je to s istotou očakávané plné spasenie v posledný deň (včítane slávy vzkriesenia a podobnosti Kristovej v nebi), niet pochýb o tom, že Božia spasiteľná moc je našou jedinou ochranou proti nepriateľovi našich duší. Charles Hodge napísal: „Ten fakt, že kresťan je zachránený, spôsobuje, že môže chodiť so vztýčenou hlavou, s istotou a s radosťou,“⁷⁴ a my by sme mohli pridať, že kresťan vie aj to, že nakoniec bude jeho spasenie celkom dokonalé.

Šiesta a posledná menovaná zbraň je *meč* (verš 17). Zo všetkých šiestich častí tu spomínanej výzbroje je len jedna, ktorú je možné použiť rovnako na útok, ako na obranu. Okrem toho útok, ktorý tu máme na mysli, vyžaduje osobné stretnutie zblízka, lebo slovo tu použité je *machaira*, čo označuje krátky meč. Je to *meč Ducha*, čo je hneď označené ako slovo Božie, hoci v Zjavení ho vidíme, že vychádza z úst Kristových.⁷⁵ Toto slovo môže celkom dobre zahŕňať slová obrany a svedectva, o ktorých Ježiš sľúbil, že ich Duch Svätý dá do úst jeho nasledovníkov, keď budú vláčení pred úradu.⁷⁶ Výraz „slovo Božie“ má však oveľa širší záber ako toto: Ide tu aj o Písmo, Božie písané slovo, ktorého pôvod je opakovane pripisovaný inšpirácii Svätého Ducha. Ešte aj dnes je to jeho meč, lebo ho ešte stále používa na preniknutie cez obranné valy človeka, na bodnutie

⁷¹ Cesta pútnika, s. 74

⁷³ 1Tes 5,8

⁷⁵ Zj 1,16; 2,12; 19,15; Iz 11,4; Hoz 6,5

⁷² Barth, Efežanom II, s. 775

⁷⁴ Hodge, 387-388

⁷⁶ Mt 10,17-20

do svedomia a na prebudenie pichnutím. Na druhej strane dáva tento meč aj do našich rúk, aby sme ho používali aj na vzdorovanie pokušeniu (ako to robil Ježiš, keď citoval Písmo proti diablu v Judskej púšti) a aj pri evanjelizácii. Každý kresťanský evanjelista, či je to kazateľ alebo svedok, ktorý pracuje jednotlivo, vie, že Božie slovo má schopnosť rezať, lebo je „ostrejšie ako dvojsečný meč“.⁷⁷ Preto sa nikdy nesmieme hanbiť používať ho, alebo vyjadriť svoju istotu, že Biblia je meč Ducha. E. K. Simpson napísal, že ... táto veta vyjadruje prenikavú schopnosť Písma... ak okyptená Biblia je to, čo Moody nazval „zlomeným mečom“.⁷⁸

Tu je teda šesť súčastí, ktoré spolu tvoria celú Božiu výzbroj: opasok pravdy, náprsné brnenie spravodlivosti, čížmy evanjelia, štít viery, prilba spasenia a meč Ducha. Tvoria Božiu výzbroj, lebo, ako sme videli, Boh ju poskytuje. Je to však na našej zodpovednosti, aby sme si ju obliekli a s istotou ju používali proti mocnostiam zla. Avšak v každom prípade musíme používať každú súčasť výzbroje a nič nevynechať. Naši nepriatelia sú na každej strane, a tak aj naša výzbroj musí byť na každej strane - na pravej aj na ľavej.⁷⁹

Nakoniec tu Pavel pridáva modlitbu (verše 18-20), (pravdepodobne) nie preto, že by o modlitbe rozmyšľal ako o ďalšej, hoci nemenovanej zbrani, ale preto, že musí prenikať celý náš duchovný boj. Vystrojenie Božou výzbrojou nie je len mechanická činnosť. Je to vyjadrenie našej závislosti od Boha, čo inými slovami znamená, že je to vyjadrenie modlitby. Okrem toho je to modlitba v *Duchu*, teda ním vzbudená a vedená práve tak, ako Božie slovo je „meč Ducha“, ktorý on sám používa. Takže Písmo a modlitba pa tria dohromady ako dve hlavné zbrane, ktoré nám Duch vkladá do rúk.

Víťazná kresťanská modlitba je úžasne obsažná. Obsahuje štyri univerzálne výroky, ktoré sú označené štvornásobným použitím slova „každý“ („všetko, všetci“). Máme sa modliť *v každom čase* (pravidelne a neustále), *každou modlitbou a prosbou* (lebo modlitba má mnoho rôznych foriem), *s každou vytrvalosťou* (lebo ako dobrí vojaci musíme stále bdieť a nevzdať sa a nezaspáť), *príhovárať sa za všetkých svätých* (lebo v našich modlitbách sa musí odrážať jednota Božej novej spoločnosti, ktorou sa tento list najviac zaoberal). Väčšina kresťanov sa modlí niekedy, nejakú modlitbu s nejakým stupňom vytrvalosti za niektorých Božích ľudí. Ak však nahradíme

⁷⁷ Žid 4,12

⁷⁸ Simpson, s. 151

⁷⁹ Gurnall, s. 60

slovo „nejaký“ slovom „každý“ („všetci“) v každom z týchto výrazov, uvedie nás to do nového rozmeru modlitby. Vtedy, keď kresťan „spozoroval hrdlo pekla... pri ceste“ v Doline Tieňa Smrti a videl plamene, dym a počul hrozný hluk, bol nútený zasunúť svoj meč a chytiť sa inej zbrane zvanej Každá modlitba: a vtedy som ho počul kričať „Ó Pane, prosím ťa, vyslobod' moju dušu.“⁸⁰

Asi najdôležitejší príkaz je ostať bdieť, a teda udržať pozornosť (verš 18). Vedie nás to späť k učeniu samého Ježiša. Ježiš zdôrazňoval potrebu bdelosti so zreteľom na jeho návrat⁸¹ a so zreteľom na útok pokušenia.⁸² Zdá sa, že neustále opakoval to isté varovanie. „Hovorím vám: Bdejte!“ Apoštolovia zopakovali a rozšírili jeho napomenutie: „Bdejte“ bola ich všeobecná výzva ku kresťanskej bdelosti,⁸³ čiastočne preto, lebo diabol neustále obchádza ako hladný lev a falošní učители ako draví vlci⁸⁴, a čiastočne preto, aby nás Pánov návrat neprekvapil nepripravených,⁸⁵ ale zvlášť preto, lebo máme sklon spať vtedy, keď sa máme modliť.⁸⁶ Ježiš nástojil, že máme bdieť a modliť sa. Práve neposlušnosť tomuto príkazu viedla apoštolov k ich nešťastnej nevernosti. Podobná neposlušnosť vedie k podobnej nevernosti aj dnes. Práve skrze modlitbu očakávame Pána a obnovujeme svoju si lu. Bez modlitby sme príliš slabí a ochabnutí na to, aby sme obstáli proti moci síl zla.

Modlite sa *aj za mňa*, prosil Pavel (verš 19). Bol dosť múdry na to, aby poznal svoju vlastnú potrebu sily, ak mal obstáť proti nepriateľovi, a bol dosť pokorný na to, aby požiadal svojich priateľov o modlitbu spolu s ním a za neho. Sila, ktorú potreboval, nebola len na osobnú konfrontáciu s diablom, ale pre jeho evanjelizačnú službu, ktorou sa snažil vyslobodzovať ľudí spod diablovej nadvlády. Toto bolo súčasťou jeho pôvodného poverenia, keď mu vzkriesený Pán Ježiš povedal, aby odvrátil ľudí „od tmy k svetlu a od moci Satana k Bohu“.⁸⁷ Odtiaľ pochádza duchovný konflikt, ktorého si bol vedomý. Okrem toho ani teraz, keď bol v domácom väzení, neutiekol z bojového poľa, hoci nemohol pokračovať vo svojich misijných výpravách. Boli tu totiž vojaci, ku ktorým bol pripútaný a ktorí sa neustále po niekoľkých hodinách striedali, a boli tu jeho stáli návštevníci. Týmto mohol ešte stále svedčiť. Museli

⁸⁰ Cesta pútnika, s. 46 (Roháčkov preklad)

⁸¹ Mk 13,33 nn; Lk 12,37nn

⁸² Mk 14,34-38

⁸³ 1Kor 16,13, viď Zj 3,2-3

⁸⁴ 1Pet 5,8; Sk 20,31

⁸⁵ 1Tes 5,1-8; Zj 16,15

⁸⁶ verš 18; Kol 4,2

⁸⁷ Sk 26,18

tam byť aj iní jednotlivci okrem otroka - utečenca Onezima, ktorého priviedol k viere v Kris a. Lukáš rozpráva o židovských vodcoch, ktorí k nemu prišli „vo veľkom množstve“ a ktorí ho počuli vykladať „od rána do večera“ o kráľovstve a o Ježišovi. „Niektorí sa dali presvedčiť,“ dodal Lukáš.⁸⁸ Takto pokračovala Pavlova evanjelizačná práca. „Celé dva roky prijímal všetkých, ktorí k nemu prišli“, „kázal kráľovstvo Božie a... Pána Ježiša Krista“ a robil to „celkom otvorene a bez prekážky“.⁸⁹

Zvlášť si musíme všimnúť tieto posledné slová. Výraz „celkom otvorene“ je prekladom gréckeho spojenia „s celou *parrésia*“. Toto slovo pôvodne označovalo demokratickú slobodu reči, ktorej sa tešili grécki občania. Neskôr označovalo „otvorenú reč, úprimnosť, jasnosť reči, ktorá nič neskrýva a nič nevynecháva“, spolu s „odvahou, istotou, smelosťou, nebojácnosťou, zvlášť v prítomnosti ľudí vysokého postavenia“ (AG). A toto je presne to, o čo Pavel žiada Efežanov, aby sa za to modlili, aby to dostal. To, po čom túži, je sloboda - nie sloboda z väzenia, ale sloboda ku kázaniu evanjelia. A tak dvakrát používa slovo *parrésia* (najprv ako podstatné meno, potom ako sloveso) vo výrazoch *smelo otvoril ústa* (verš 19) pri kázaní evanjelia a *aby som ho mohol smelo zvestovať*, ako aj mám hovoriť (verš 20). Dobrú správu, ktorú ohlasuje, ešte stále nazýva *tajomstvom*, lebo sa stalo známym len skrze zjavenie a sústreďuje sa na zjednotenie Židov a pohanov v Kristovi. Dve hlavné vlastnosti, o ktorých chce, aby charakterizovali jeho kázanie, sú „reč“ (verš 19) a „smelosť“ (verše 19-20).

Zdá sa, že prvé z týchto dvoch slov sa týka jasnosti jeho reči, a druhé slovo sa týka jeho odvahy. Stará sa o to, aby nič nezatemnil nejasnou rečou a nič neukryl ustrašeným kompromisom. Zrozumiteľnosť a odvaha ostávajú dvoma najdôležitejšími vlastnosťami autentického kresťanského kázania. Lebo sa týkajú obsahu kázanej zvesti a štýlu jej podania. Niektorí kazatelia majú dar zreteľného kázania, ale ich kázne postrádajú pevný obsah - ich podstata je zriedená strachom. Iní sú smelí ako levi. Ale to, čo hovoria, je zmätené a mäťuce. Jasnosť bez odvahy je ako žiar slnka na púšti: plno svetla, ale niet sa na čo dívať. Odvaha bez jasného podania je ako krásna krajina v noci: mnoho vecí hodných pohľadu, ale niet svetla, pri ktorom by sa z nich mohol človek potešiť. V dnešnom

⁸⁸ Sk 28,17,23-24

⁸⁹ Sk 28,30-31

svete potrebujeme na kazateľniach kombináciu jasnosti a odvahy - alebo „reči“ a „smelosti“. Pavel žiadal Efežanov, aby sa modlili, aby mu toto *bolo dané*, lebo to videl ako dary Božie. A my by sme sa mali k nim pridať v modlitbe za pastoraov a kazateľov súčasnej cirkvi.

Práve pre evanjelium sa stal *vyslancom v reľaziach* (verš 20). Vyššie v liste sa označil aj ako „väzeň... pre vás pohanov“ aj ako „väzeň pre Pána“ (3,1; 4,1). Takto udáva evanjelium, Pána a pohanov ako tri dôvody svojho uväznenia. No tieto tri veci sú jedno, lebo dobrá správa, ktorú kázal, bola o začlenení pohanov do novej spoločnosti a bola mu zverená Pánom. Takže keď ju oznamoval v jej plnosti, bol verný súčasne samotnému evanjeliu, Pánovi, ktorý mu ju zjavil, a pohanom, ktorí prijímali jej požehna nie. Jeho vernosť týmto trom subjektom ho stála slobodu a preto bol väzňom pre všetkých troch. Je možné, že niekedy bol v pokušení urobiť kompromis, aby si zaistil oslobodenie. „Väznenie prináša osobitné pokušenie skloniť sa pred strachom z človeka“.⁹⁰ Ak to bolo tak, dostal milosť odolať. „Pavel o sebe rozmýšľal ako o vyslancovi Ježiša Krista, ktorý je primerane akreditovaný reprezentovať svojho Pána na cisárskom dvore v Ríme.“⁹¹ Ako by sa mohol hanbiť za svojho Krľa, alebo sa báť hovoriť v jeho mene? Naopak, bol hrdý na to, že bol Kristovým vyslancom, napriek tomu, že prežíval nenormálne postavenie „vyslancu v reľaziach“. Je možné, že sa zámerne pohráva s týmto paradoxom. Pojem „reľaz“ (*alysis*) označuje medziiným aj (zlatú) ozdobu, ktorú nosili na krku a na zápästiach bohaté dámy alebo vysokopostavení muži. Pri slávnostných príležitostiach takéto reľaze nosia vyslanci, aby ukázali bohatstvo, moc a dôstojnosť vlády, ktorú reprezentujú. Pretože Pavel slúži ukrižovanému Kristovi, bolestivé väzenské reľaze považuje za najprimeranejšie insígnie na reprezentáciu svojho Pána“.⁹² Pavla však nezaujíma to, aby boli jeho ruky odpútané od reľaze, ale aby boli jeho ústa otvorené pri svedectve. Nestará sa o to, aby bol sám slobodný, ale aby evanjelium bolo rozširované slobodne a bez prekážky. A práve za toto sa modlí a žiada aj Efežanov, aby sa modlili. Proti takejto modlitbe sú kniežatstvá a mocnosti bezmocné.

⁹⁰ Foulkes, s. 180

⁹¹ Bruce, s. 134

⁹² Barth, Efežanom II, s. 782

6,21-24

13. Záver

²¹*Chcem, aby ste aj vy vedeli, čo je so mnou a čo robím. Všetko vám rozpovie Tychikus, milovaný brat a verný služobník v Pánovi,*
²²*ktorého som k vám práve na to poslal, aby ste sa dozvedeli, čo je s nami, a aby potešil vaše srdcia.* ²³*Pokoj bratom aj láska s vierou od Boha Otca i od Pána Ježiša Krista.* ²⁴*Milost' so všetkými, čo milujú nášho Pána Ježiša Krista v neporušenosti.*

Pavel prišiel na koniec svojho listu, ktorý diktoval. Možno v tejto chvíli berie pero z rúk svojho pisára a píše tu vetu vlastnou rukou, ktorá má byť potvrdením pravosti listu. Takto to urobil na záver listu Galaťanom,¹ Tesaloničanom,² Korinťanom³ a Kološanom.⁴

Komu teda diktoval? Pravdepodobne *Tychikovi*, ktorého s láskou menuje. Tychikus pochádzal z Ázie. Lukáš ho opisuje len ako „Ázijca“,⁵ ale menuje ho spolu s Trofimom, ktorého neskôr označil za „Efežana“.⁶ Takže aj Tychikus mohol pochádzať z Efezu. Pavel ho istotne poslal do Efezu počas svojho druhého uväznenia v Ríme,⁷ a keď čítame listy Efežanom a Kološanom medzi riadkami, zdá sa, že Pavel predpokladá, že ho čitatelia poznajú.

Či už Tychikus bol alebo nebol Pavlovým pisárom, je jasné, že mu Pavel zveril list, aby ho odovzdal spolu s listom do Kolossis.⁸ Apoštol zrejme plne dôveruje svojmu mladšiemu kolegovi. Nazýva ho *milovaným bratom* a tiež *verným služobníkom v Pánovi* (verš 21). Spolieha sa na neho nielen v tom, že bezpečne list doručí, ale aj v tom, že doplní posolstvo niekoľkými osobnými správami. *Posiela ho, ako hovorí, aby ste vedeli, ako sa mám a čo robím. On vám*

¹ Gal 6,11

⁴ Kol 4,18

⁷ 2Tim 4,12

² 2Tes 3,17

⁵ Sk 20,4

⁸ Kol 4,7-8

³ 1Kor 16,21

⁶ Sk 21,29

porozpráva všetko (verš 21). *Preto ho vlastne poslal, aby ste vedeli, ako sa máme* (verš 22). Takže Pavel trikrát opakuje svoj úmysel, že Tychikus im povie, čo sa s ním stalo. Toto bezpochyby vysvetľuje nezvyčajnú neprítomnosť osobného posolstva a pozdravov na konci listu. Tychikus ich odovzdá ústne.

Potom je tu druhý dôvod návštevy Tychika v Efeze a v priľahlých mestách. Odovzdá list, rozpovie členom zboru, ako sa má Pavel, a okrem toho ho Pavel posielal, *aby povzbudil ich srdcia* (verš 22). Je dojemné vidieť apoštolovu túžbu vytvoriť pevnejšie osobné spojenia medzi ním a týmito ázijskými kresťanmi. Jeho výklad o Božej novej spoločnosti nie je číra teologická teória - lebo on a oni sú jej členmi. Preto musia prehľbovať svoje spoločenstvo navzájom - modlitbou jedni za druhých (dve modlitby za nich zaznamenal v kapitolách 1 a 3, prv než žiadal o ich modlitby za seba vo veršoch 19 a 20), listom, ktorý im poslal, prostredníctvom Tychika, ktorý im priniesie správy o Pavlovi a bude sa usilovať povzbudiť ich. Modlitba, korešpondencia a návštevy sú ešte stále tromi hlavnými prostriedkami, ktorými sa kresťania a zbory môžu vzájomne obohačovať, a tak prispievať k budovaniu tela Kristovho.

V staroveku bolo zvykom, že pisatelia končili svoje listy priáním - obyčajne svetským priáním, aj keď boli pritom vyzývaní bohovia - priáním zdravia alebo šťastia. Pavel nevidí dôvod, prečo by to mal v zásade odmietnuť. Ale tak ako pokresťančil otvárací pozdrav, teraz to robí so záverečným priáním. To, čo tu píše, je vlastne „napoly prianie, napoly modlitba“. Lebo požehnanie, ktoré žela svojim čitateľom, príde *od Boha Otca a Pána Ježiša Krista*. Aké sú to požehnania?

Pavlova prvá modlitba - prianie je toto: *Pokoj bratom a láska s vierou* (verš 23). Slovo pokoj bolo charakteristickým slovom tohto listu. V teoretickej časti listu na začiatku vysvetlil, že Ježiš Kristus je „náš pokoj“, lebo on zručal deliaci múr a stvoril jediné nové človečenstvo, „činiac tak pokoj“, a že potom „prišiel a kázal pokoj“.⁹ Z toho potom vyplývala jeho výzva v prakticko-etickej časti, kde ich prosil, aby „zachovali jednotu Ducha v zväzku pokoja“ a „znášali jedni druhých v láske“ (4,2-3), a teda „chodili v láske, ako nás Kristus miloval“ (5,2). Pokoj a láska patria spolu, lebo pokoj je zmierenie a láska je jeho prameň a výsledok. Pavel kreslí nádherný

⁹ 2,14-17

obraz zborového spoločenstva a kresťanskej domácnosti preniknutej láskou a pokojom, aj keď s kniežatstvami a mocnosťami zla sa nikdy nedá vyjednať nijaký pokoj. Keď ku slovu „láska“ pridáva slová „s vierou“, myslí pravdepodobne na vieru ako vlastnosť, ktorú už majú, a nie ako na niečo, čo by mali dostať. Lebo „vieru už mali a Pavlova modlitba znela v tom zmysle, aby s ňou bola spojená aj láska“.¹⁰

Pavlova druhá modlitba - pranie je takéto: *Milost' nech je so všetkými, ktorí milujú nášho Pána Ježiša Krista neodumierajúcou láskou.* Týmto vyjadrením charakterizuje svojich kresťanských čitateľov ich láskou ku Kristovi. Posledné slová gréckej vety môžu znamenať jednoducho „v neporušenosti“ (*en aftharsia*). Väčšina komentátorov im rozumie tak, že tu ide o podmienku lásky ľudí ku Kristovi, a teda tiež obmedzenie Božej milosti. V takom prípade je to modlitba za to, aby Božia milosť sprevádzala tých, ktorí milujú Krista *neodumierajúcou láskou* alebo „neochabujúcou láskou“ (NEB). Iní komentátori považovali takéto ohraňenie za nezlučiteľné s Pavlovým záverom. Preto navrhujú pripojiť túto vetu skôr k Božej milosti ako ku kresťanovej láske. V takom prípade je to modlitba za to, aby všetci, ktorí milujú nášho Pána Ježiša Krista, mohli prežiť Božiu milosť „v nesmrteľnosti“ alebo „navěky“. Ak je to správne takto, potom „epištola, ktorá začala odvážnym pohľadom do večnej minulosti, končí s výhľadom na nesmrteľnú nádej“.¹¹

Zo štyroch slov „pokoj“, „láska“, „viera“ a „milosť“, ktoré sú obsiahnuté v apoštolovom záverečnom pozdrave, sú dve osobitne vhodné. Sú to slová milosť“ a „pokoj“. Apoštol začal svoj list tým, že želal svojim čitateľom „milosť... a pokoj od Boha nášho Otca a Pána Ježiša Krista“ (1,2) - teraz to končí podobnou zmienkou o milosti a pokoji. Žiadne dve slová by nemohli výstižnejšie charakterizovať poslanstvo tohto listu. Lebo „pokoj“ v zmysle zmierenia s Bohom a navzájom je dôvod prečo a prostriedok, skrze ktorý to urobil. Okrem toho, obe veci sú nevyhnutne potrebné pre všetkých členov Božej novej spoločnosti. Odtiaľ pramení Pavlovo pranie pokoja „bratom“ (verš 23), ktorí si patria navzájom ako bratia a sestry v Božej rodine, a milosti „všetkým“, ktorí milujú Krista, všetkým bez rozdielu rasy, hodnosti, veku alebo pohlavia. Je to pranie, modlitba, aby členovia Božej novej spoločnosti mohli žiť harmonicky ako bra-

¹⁰ Hendriksen, s. 396

¹¹ Armitage Robinson, s. 138

tia a sestry v jeho rodine, v pokoji a v láske s ním a navzájom, zároveň uznávajú, že tento sen je možné uskutočniť len z jeho milosti.

Odvážim sa teda zakončiť naše štúdium tohto listu Efežanom tak, že si privlastním Pavlove slová a adresujem ich vám, svojim čitateľom: „Pokoj vám, bratia a sestry“ a „milosť nech je so všetkými vami“.

HLAVNÁ LITERATÚRA

- AG *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* od Williama F. Arndta a F. Wilbura Gingricha (University of Chicago Press a Cambridge University Press, 1957).
- Armitage *St Paul's Epistle to the Ephesians, with Exposition and Notes* od J. Armitage Robinsona (Macmillan, 1903).
- AV The Authorized (King James') Version of the Bible, 1611.
- Barclay *The Letter to the Galatians end Ephesians v Daily Study Bible* od Williama Barclaye (The Saint Andrew Press, 1954. 2. vydanie, 1958).
- Barth *The broken Wall: A Study of the Epistle to the Ephesians* od Markuse Bartha (1959. Collins, 1960).
- Barth *Ephesians, A New Translation with Introduction and Ephesians, I, II Commentary* od Markuse Bartha, v *Anchor Bible* (Doudleday, 1974. sv. I, Eph. 1-3; sv. II, Eph. 4-6).
- Bruce *The Epistle to the Ephesians, A Verse-by-verse Exposition* od F. F. Bruce (Pickering & Inglis, 1961).
- Caird *Paul's Letter from Prison* od G. B. Cairda, v *New Clarendon Bible* (Oxford, 1976).
- Calvin *Sermons on the Epistle to the Ephesians* John Calvin (vydané 1558-9, prvýkrát publikované v angličtine 1577, revidovaný preklad „Banner of Truth“, 1973).
- Dale *Lecture on the Epistle to the Ephesians, its Doctrine and Ethic* od R. W. Dalee (Hodder & Stoughton, 1882; 5. vydanie 1890).
- Findlay *The Epistle to the Ephesians* G. G. Findlaye, v *Tyndale New Testament Commentaries* (Inter-Varsity Press, 1963).
- GNB The Good New Bible (Today's English Version), NT 1966, 4. vydanie 1976; OT 1976 (The Bible Societies and Collins).

- Gurnall *The Christian in Complete Armour, or a Treatise of the Saints' War against the Devil* od Williama Gurnalla (pôvodne vydané v 3 častiach, 1655, 1658 a 1661: 3 zväzky, 8. vydanie, Londýn, 1821).
- Hendriksen *Exposition of Ephesians* od Williama Hendriksena (Baker, 1967).
- Hodge *A Commentary on the Epistle to the Ephesians* od Charlesa Hodga (1856. Banner of Truth, 1964)
- Houlden *Paul's Letters from Prison* od J. H. Houldena, v *Pelican New Testament Commentary* (Penguin 1970)
- Hunter *Galatians to Colossians* od A. M. Huntera, v *Laymans's Bible Commentaries* (1959. SCM, 1966).
- JB *The Jerusalem Bible* (Darton, Longman and Todd, 1966).
- JBP *The New Testament in Modern English* od J. B. Phillipse (Collins, 1858)
- Lightfoot *Notes on Epistles of St Paul, from unpublished commentaries* od J. B. Lightfoota (Macmillan, 1895).
Poznámky k Efežanom len pre 1,1-14
- Lloyd-Jones *God's Way of Reconciliation, Studies in Eph. 2* od D. Martyna Lloyd-Jonese (Evangelical Press, 1972).
- Lloyd-Jones *Life in the Spirit in Marriage, Home and Work, An Exposition of Eph. 5,18 to 6,9* od D. Martyna Lloyd-Jonese (Banner of Truth, 1974).
- Lloyd-Jones *The Christian Warfare, An Exposition of Eph. 6,10-13* od D. Martyna Lloyd-Jonesa (Banner of Truth, 1976).
- LXX *The Old Testament v gréčtine podľa Septuaginty, 3. storočie*
- Mackay *Gods Order: The Ephesian Letter and this Present Time* od Johna A. Mackaye (the 1948 Croal Lectures; Nisbet and Macmillan, 1953).
- Mitton, NCB *Ephesians* od C. Leslie Mitton, v *New Century Bible* (Oliphants, 1976).
- Moule *The Epistle to the Ephesians* od Handleye C. G. Moulee, v *Cambridge Bible for Schools and Colleges* (Cambridge University Press, 1886).
- Moule *Grace and Godliness, Eight Studies in Ephesians* od Handleye C. G. Moulee (Steely, 1895).
- Moule *Ephesian Studies* od Handleye C. G. Moulee (Hodder & Stoughton, 1900).

- Moule *Veni Creator* od Handleye C. G. Moulee (Hodder & Stoughton, 1890).
- Moulton *The Vocabulary of the Greek New Testament* od J. H. Moultona a G. Milligana (Hodder & Stoughton, 1930).
- and Milligan
- NEB The New English Bible (NT 1961, 2. vydanie 1970; OT 1970).
- NIV The New International Version of the Bible (Hodder & Stoughton, NT 1974, OT 1979).
- RSV The Revised Standard Version of the Bible (NT 1946, 2. vydanie 1971; OT 1952).
- RV The Revised Version of the Bible (1884).
- Salmon *History of the Roman World from 30 BC to AD 138* od Edwarda T. Salmona (Methuen, 1944).
- Simpson *Commentary on the Epistles to the Ephesians and the Colossians* od E. K. Simpsona a F. F. Bruce, v *New International Commentary on the New Testament* (Marshall, Morgan & Scott a Eerdmans, 1957).
- Thayer *A Greek-English Lexicon of the New Testament* od J. H. Thayera (4. vydanie T. & T. Clark, 1901).
- TDNT *Theological Dictionary of the New Testament* vyd. G. Kittel a G. Friedrich prekl. do angl. G. W. Bromiley (Eerdmans, 1964-1974).
- Westermann *Between Slavery and Freedom* od W. L. Westermann, v *The American Historical Review* (sv. 50, č. 2, Januar 1945).
- Yoder *The Politics of Jesus* od Johna Howarda Yodera (Eerdmans, 1972).

